

Editor: Călin Vlasie

Tehnoredactare & prepress: Marius Badea
Coperta colecției: Ionuț Broștianu

Descriere CIP a Bibliotecii Naționale a României
NEDELCIU, MIRCEA

Opere / Mircea Nedelciu ; ed. îngrijită și pref. de
Ion Bogdan Lefter. - Pitești : Paralela 45, 2014 -
9 vol.

ISBN 978-973-47-2009-5

Vol. 3. : Zmeura de câmpie ; - 2015. -
ISBN 978-973-47-2216-7

I. Lefter, Ion Bogdan (ed. ; pref.)

821.135.1-821

Copyright © Editura Paralela 45, 2015, pentru prezenta ediție

MIRCEA NEDELCIU

Opere 3

Zmeura de câmpie
(roman împotriva memoriei)

Ediție îngrijită și prefață de
Ion Bogdan Lefter

A. Plăceri minore, catastrofe, glume

Își mai amintea de curtea unei case la țară, o curte uriașă, un maidan aproape. Vara, bălăriile o podideau și o transformau într-o pădure de nepătruns (totul redus la scară, firește, dar și el era mic pe atunci), traversată de câteva drumuri bătătorite, poteci de lățimea a două tălpi desculțe puse una lângă cealaltă. Dacă în curtea aia creștea și vreo plantă cultivată de mîna omului? Îi e greu să răspundă la o asemenea întrebare acum, cînd nu știe exact cîți ani au trecut de atunci. Ceva mai puțin de douăzeci, în tot cazul. E sigur, însă, că acea curte nu era străjuită de garduri pe toate cele patru laturi, deci nu era tocmai o curte. Avea totuși o poartă (și un simulacru de gard deci) în partea dinspre drumul prăfos (noroios, nămețit etc.). Tot dintr-acolo pornea printre bălării (sau culturi?) un drum ceva mai larg care se termina cu un loc de întors căruța chiar în fața grajdului, adică alături de porumbarul gol, de cotețul de păsări și de cocina urît mirositoare a unui porc care sucombise demult și a cărei dinastie nu mai fusese reîntro-nată. Bălăriile continuau să atace toate aceste rămășițe ale unei gospodării ce fusese probabil înfloritoare cîndva, astfel că fișia de troscot dintre șleaurile roților de căruță se lărgea nestingherită. Existau desigur și alte drumuri prin curtea aceea, cotloane, unghere, culcușuri, și el se încapățîna să le tot cotrobăie pe toate, să se ascundă prin ele, să se scurgă neștiut dintr-unul într-altul, să se piardă și să se lase apoi căutat ore în șir de vocea plîngăreață a unei fete cu cîtiva ani mai mare decît el. Fetița îl avea probabil în grijă și de aceea se străduia atît de mult cu căutatul și plîngea cu disperare cînd nu reușea să-l găsească. Își mai amintește din acea ființă doar țipătul cu care încerca să-l găsească și plînsul disperat pe care el îl asculta, cu cruzimea specifică vîrstei, de la numai cîtiva pași. Stătea ascuns, nu mișca, nu răsufila și desigur că nu-și amintește dacă plăcerea se constituia din a sta ascuns sau din a provoca disperarea cuiva. Se surprinde uneori întrebîndu-se dacă acea fată nu-i era cumva soră. Dar cum să afle acum?

— Doar nu vrei să fac un scenariu numai din amintirile tale vagi, zise Grințu.

— Nu. Dar e singurul document cât de cât autentic pe care eu ți-l pot pune la dispoziție, dacă aia e perioada care te interesează.

— Cred că nu o perioadă anume mă interesează...

— Dar ce?

— O problemă. Ea poate să fie mereu prezentă în preajma noastră, dar luând forme prea diferite, nu mereu o recunoaștem.

Își mai amintea și că, undeva în lungul gardului dinspre drum, într-un loc mai umbros și mai greu accesibil oamenilor mari, creștea o plantă mai puțin obișnuită, una pe care n-o mai văzuse nici prin alte curți și maidane, și nici pe câmp, o plantă despre care i-ar fi greu acum să spună dacă era cultivată sau sălbatică. Avea tulpina acoperită de spini mici și aproape invizibili, niște spini care nu înțepau ci, cel mult, lăsau dîre albe și nedureroase pe pielea subțire și bronzată. Frunzele ei erau albicioase pe dos, iar fructele mici și roșii erau dulci și aveau și un parfum deosebit. Asupra numelui acestei plante, atât cel comun cât și cel științific, el poate reveni cu precizări la nevoie.

— Nu e nevoie, zise Grințu, și Zare își continuă povestirea.

În tufăraia aceea, cea mai deasă și cel mai greu de străbătut, era totdeauna sigur că nu va fi găsit. Când se decidea să iasă la lumină, avea mîinile și fața pline de zgîrieturi subțiri, mărunte, specifice și era și murdar la bot de roșul ca de sînge al fructelor acelei plante. Se și miră cum de nu-și dădea seama plîngăreața de soră-sa (sau ce fel de rudă îi va fi fost fetița aceea) că el se ascundea mai ales acolo, în preajma gardului din bețe de floarea-soarelui, și de ce nu-l căuta întîi acolo.

Despre casă nu-și amintește multe lucruri. Era lipită cu lut amestecat cu balebă de cal pe pereți și pe jos, avea o tindă umbroasă. Crede chiar că imaginile pe care le păstrează de atunci s-au fixat toate într-o singură zi, anume o zi de vară, lungă și cu schimbări de tot felul – gata să dea împreună impresia că el însuși s-a schimbat în acea zi cât alții într-un an. În tindă se afla tot timpul o găleată cu apă rece, acoperită cu un fund de lemn și cu un ștergar gros de in. Într-o altă cameră agoniza cineva, un bătrîn sau o bătrînă, bunic, unchi, rudă îndepărtată sau pur și simplu strămoș. Semîntunericul și răcoarea se păstrau constante în toată casa și în tot lungul zilei. E clar că amintirile lui provin dintr-o zi de vară.

— La ce-ți servește să fii atât de sigur de asta? – întrebă Grințu.

— Vei vedea, zise Zare.

Seara, casa se umplea și de alte chipuri și trupuri, dar nu știe dacă somnul care-l cuprindea pe el îl împiedica să-și amintească detalii despre acele persoane sau lumina scăzută, întunericul, mai bine zis.

Crede chiar că o singură dată i s-a întîmplat să se ducă și seara să se ascundă în tufișul de lîngă gardul de floarea-soarelui. Poate asta se întîmpla în aceeași lungă și schimbătoare zi de vară. Întunericul abia transformase umbrele într-un zid negru și continuu cînd ieșise din casă, auzise zgomotul specific al unui sat cuprins de toropeala nopții de vară, lătrat de cîini, cîntece de cocoși, și o apucase orbește pe una dintre cărăriile știute numai de el. Frica de întuneric ar fi fost desigur mai mare dacă s-ar fi aventurat într-un wc neștiut de mai înainte. Pămîntul era umed, frunzele bălăriilor iveau pe ele stropi reci. Poate că o furtună de vară participase și ea la spectacolul acelei zile, urmele ei existau și dovada s-a păstrat în memoria atît de firavă.

Nefericita lui păzitoare ieșise și ea din casă, bocind, imediat după el. Chiar a fost surprins că ea și noaptea îl are în grijă și că ei, cei din casă, au trimis-o atît de repede să-l caute. Se auzise mai devreme și un zgomot de motor oprit în uliță, nu departe de gard. Mirosul prafului stîrnit de mașină și al gazelor de eșapament se amestecase rapid cu parfumul pur al fructelor roșii pe care însă acum nu le putea vedea pentru a le culege. Poate datorită noului iz, sau poate din cauza întunericului, sau poate pentru că urechile fuseseră mai întîii surprinse de zgomotul, atît de rar pe atunci, acolo, al unui motor de automobil, dar plînsul fetei avea acum altă tonalitate, mai gravă și mai disperată și, de altfel, ea nu mai făcea acum decît să plîngă, nu-i mai rostea adică, printre sughituri, ca altădată; numele:

— Zare, ăăăăăăăă, Zare, Zare!

Pe urmă, hohotul de plîns s-a amplificat, a căpătat un ecou neauzit pînă atunci, părea să fie al unei femei mature sau chiar al mai multora. Își amintește că a privit în sus, printre frunzele și inflorescențele plantelor între care stătea ghemuit și a văzut Cloșca cu pui, Calea Laptelui, puzderia de stele care nu purtau atunci pentru el nici un *nume*. Plăcerea lui de a sta ascuns în timp ce era căutat și cineva plîngea pentru că nu-l poate găsi diminuase brusc. Să fi fost de vină noua nuanță de sfișiere și tristețe pe care o căpăta acum plînsul acela ce părea să izbucnească din mai multe piepturi odată?

S-au auzit pași grei traversînd curtea aceea ca un maidan. S-a mai schimbat încă ceva și în tonul bocetului fetei, dacă într-adevăr numai ea era atunci cea care plîngea în marginea hățișului, lui i s-a făcut teamă de ceva, nu știe de ce, iar plăcerea ascunzătorii dispăruse în întregime în momentul în care s-a auzit din nou motorul mașinii. Abia după ce și acest zgomot s-a îndepărtat, s-a decis să iasă din tufele ocrotitoare și să curme, în

sfârșit, plînsul acela care devenise greu de suportat. A ieșit deci la lumină (vorba vine, pentru că era încă noapte și nimeni nu aprinsese în casă vreo lampă), dar n-a mai reușit, ca de atîtea ori pînă atunci, să curme plînsul prin simpla lui apariție surîzătoare. Cele care plîngeau erau, într-adevăr, mai multe femei ale casei și de prin vecini (poate între ele era și fetița, sora, verișoara, vecina sau ce era) și cu toate stăteau în întuneric pe prispă. Era clar că nu-l plîngeau pe strămoșul care agoniza într-una din camere pentru că atunci ar fi plîns acolo, înăuntru, la căpățiiul lui și nici pe el, cel care tocmai ieșise din ascunzătoare. Pe el, de fapt, nici nu l-au luat în seamă, iar bătrînul (sau bătrîna) era la locul dinainte, singur(ă) și respirînd gîjiit. Atît își mai amintește din acea zi și probabil că apoi a adormit. Asta la propriu, pentru că altfel, conștiința lui pare să fi căzut imediat după asta într-un somn lung de cel puțin cîțiva ani.

Următoarea amintire pe care memoria lui se încumetă să i-o livreze poate fi datată cu ușurință. Era deja în clasa a cincea și se afla la o oră de istorie cu profesorul Valedulcean. Omul acela tocmai vorbea clasei despre obiectele găsite într-un tumul din Dobrogea. Această a doua amintire, de fapt, este mai degrabă legată de rezonanța ciudată a cuvîntului tumul, pe atunci cu semnificație misterioasă pentru Zare, decît de figura profesorului ce avea să-i devină peste alți mulți și nu prea mulți ani un prieten ciudat.

— Înțeleg, zise Grințu descheindu-și încă un nasture de la veston și tolănindu-se pe iarba uscată a taluzului, rămînînd apoi minute în șir cu ochii închiși și cu fața expusă spre soarele de toamnă neobișnuit de puternic.

Zare își descheie un bocanc, scoase piciorul din el și-i examinează apoi cu atenție talpa. Duse de mai multe ori degetele pînă în vîrfurile bocancului, pe dinăuntru, pîrînd să caute ceva, un obstacol mic și ascuțit, care probabil că-l jenase la mers.

— Și, după părerea ta, ce crezi că s-a întîmplat în seara aia? — întrebă Grințu fără să deschidă ochii.

— Ascultă, băi, teristule, mă crezi prost sau vrei să-ți bați de mine? Grințu deschise un ochi.

— Mda! — îngîmă el. Deci crezi că a fost o arestare?

Liniștea amiezii de toamnă se încordă deasupra lor, dar pluti mai departe. Zare își privi ceasul. Stăteau acolo de mai bine de o jumătate de oră și nu auziseră încă nici o împușcătură. Peste încă puțin timp aveau să audă o primă serie. Apoi aveau să aștepte o rachetă roșie și să treacă dealul pînă la locul unde se aflau țintele, Grințu trebuia să numere punctele de pe fiecare țintă și să le treacă în caiet, iar Zare trebuia să lipească bulinele albe de

hîrtie și să astupe cu ele găurile făcute de gloanțe. Pînă atunci misiunea lor se limita la supravegherea drumului de țară, ierbos și nu prea umblat, pe care cineva, un călător rătăcit, dacă ar fi trecut, ar fi ajuns în bătaia pistoalelor mitralieră mînuite cu încă destulă stîngăcie de colegii lor de dincolo de deal.

Grințu se ridică din nou în capul oaselor. Era clar că-i revenise cheful de vorbă.

— Deci o arestare? — întrebă el din nou.

— Aș zice că mai întîi o delațiune — zise Zare și răspunsul lui îl făcu pe Grințu să tresară mai mult decît împușcăturile care urmau.

Știau amîndoi că între ei și locul din care se trage se află acest mal de pămînt evaluabil în sute de mii de metri cubi și că nici un fel de glonț nu va putea să ajungă pînă la ei, dar, probabil din cauza imaginației, conversația nu se mai lega deloc pe timpul tragerii. Sau poate zgomotul îi împiedica să se concentreze. Stăteau amîndoi nemișcați, într-un fel de fascinație a cărei cale tot nu era clar dacă era auzul sau imaginația și evitau să se privească.

Un glonț țiu la mare înălțime deasupra dealului și Zare comentă:

— Sînt unii care trag ca la nuntă!

Izbucniră amîndoi în rîs, dar rîsul lor fu exagerat de vesel și prelungit. Semăna mai degrabă a rîs nervos. Se lăsă din nou liniștea, văzură racheta și plecară la ținte.

Grințu comenta cu ironie rezultatele grupei care tocmai trăsese. Zare, în schimb, vorbea cu țintele, pe care încă de mai înainte le botezase cu cîte un nume (pornind de la litera care indica ordinea alfabetică în care erau dispuse): „Ce-i Apăvăloaie, te-au atins la ficat? Lasă că te pansează nenea imediat.” — zicea el și lipea o bulină pe ținta A. „Hopaa, Brînzovenescule, ție ți-au tras-o drept între ochi!” sau „Ia, uite la Culiță Costandache cît e de băiat dăștept, a scăpat neatins!” etc., etc.

Cînd terminară, agitară fanioanele de pe vîrfurile dealului și reveniră la poale unde se tologiră din nou în culcușurile de iarba uscată.

— Delațiunea are un rol istoric? — începu Grințu, destins acum, știind că oricum pregătirile pentru tragere durează mai bine de douăzeci de minute.

*

(ARAC) Stimate domnule profesor, locul în care mă aflu la ora cînd vă scriu aceste rînduri mă îndreptățește să constat cu propriile-mi simțuri inegalabila frumusețe pe care o capătă un obiect lipsit, la origine, de orice

calități estetice, dar care știe să rămână în limitele lui funcționale, orice s-ar întâmpla în juru-i. Aici este probabil zona cea mai înaltă din aria de răspindire a aracului și poate și cea din care el nu va dispărea niciodată pentru că:

– aracul nu are veleități și nu tinde să fie mai productiv decât planta pe care o susține;

– aracul provine dintr-o creangă subțire și inutilă a unui copac falnic și, deci, nu inventează genealogii greu de suportat și nici nu-și caută rude la oraș cum face modernul lui înlocuitor din zona viticolă, spalierul, care se crede rudă cu betonul armat din structura de rezistență a celor mai celebre clădiri;

– aracul se lasă înfipt în orice loc, chiar dacă iese din rînd, tocmai pentru a servi viața de lîngă el, planta;

– el nu încearcă niciodată să dreseze viața după locul în care a fost el rînduit, așa cum face același spalier amintit mai sus;

– deși poziția lui este întotdeauna apropiată de verticală, el nu se crede niciodată mai semeț decât linia curbă pe care a fost plantat pentru că aceasta este, totuși, o parte din suprafața Pămîntului.

Ați ghicit, cred, că locul din care vă scriu este o zonă de munte, dar probabil că nu vă așteptați să aleg tocmai acest obiect pentru a vă vorbi despre frumusețea lui modestă de aici unde aproape totul este măreție și fală.

Vă închipuiți desigur că am mai văzut araci și în zona de baltă, dar aceia, dacă nu erau aleși dintre cele mai uscate bețe de salcie, obișnuiau să prindă rădăcini și să înfrunzească după prima ploaie revenind pînă în mijlocul verii arbuști în toată legea, înăbușind fasolea pe care ar fi trebuit s-o susțină și dîndu-i posibilitatea celui care îi plantase să se hrănească apoi cu ceva ce sîmăna cu fructele populii sau ale răchitei (pere, micșunele etc.).

Am mai apucat să văd, în cîmpie, și aracii strîmbi și mărăciñoși de salcîm, la fel de obraznici atunci cînd ploua (înfrunzeau adică) și deodată pretențioși pe timp de secetă; se transformau în sperietori, urîteau și mai mult peisajul deja trist. Pe timp de grindină, spre exemplu, erau singurele obiecte ce rămîneau cu nerușinare în picioare.

În vara aceasta, după eșecul meu la mult comentatul de către dumneavoastră examen de admitere la facultatea de istorie, am lucrat vreo două luni la corhănit copaci în pădure. Știam că toamna voi pleca în armată și am vrut să strîng ceva bani. Eram împreună cu fratele meu, Gelu, care acum este într-a zecea la Liceul de Mecanică Fină. Acolo, adică în zona de pădure

unde am lucrat, l-am cunoscut și pe un anume Țuluca Anton, producător de araci. Omul tăiaze într-o vară 100.000 de araci și-i depozitase în pădure în locuri alese și însemnate de el. Ocolul silvic pe raza căruia lucrase Țuluca nu găsisese cui să vîndă o sută de mii de araci și deci nici cum să-l plătească pe om pentru munca lui.

Atunci acesta a întrebat:

— Dar cît mi se cuvine pentru că am tăiat și depozitat atîți araci?

— Păi, cam vreo cinșpe mii de lei. — a zis șeful ocolului.

Țuluca s-a dus în pădure, a luat 15.000 de araci și i-a vîndut unui C.A.P. cu un leu bucata. C.A.P.-ul ar fi cumpărat și două sute de mii de araci, dar nu avea de unde. Abia în anul următor cei de la cooperativă s-au gîndit să întrebe de araci și la Ocolul silvic al cărui sediu se afla la trei case mai încolo de ei, pe mîna dreaptă cum vii, pe stînga cum te duci. Cei de la Ocol au mers în pădure și au constatat că aracii tăiați de Țuluca putreziseră peste iarnă. O asemenea pagubă trebuia plătită de cineva și acel cineva a fost ales să fie chiar Țuluca. Ar fi făcut el și pușcărie dacă nu era tenace și nu-și petrecea doi ani prin procese și recursuri. Nu știu ce a învățat el din acea întâmplare, dar eu am tras concluzia că nici în pădure aracii nu au voie să putrezească de capul lor și fără acte în regulă.

Aici, în locul din care vă scriu, aracii nu ridică niciodată probleme de competența justiției, se lasă tăiați din copaci în număr mic și numai atunci cînd e nevoie de ei, petrec o vară în tovărășia unui vrej de fasole grasă (știți care, aceea cu păstaie lungă și umflată, galben-verzuie!), ajutîndu-l pe acesta numai și numai de pe poziția lor de tutori neproductivi și se lasă apoi arși sub plitele pe care se fierb păstăile sau boabele de fasole.

Așadar, dacă ar trebui să vă dau exemple de obiecte a căror frumusețe se datorează modestiei lor, aș alege pentru litera A acești cîțiva araci dintr-o grădiniță de pe fața însoțită a muntelui. Ei nu sînt multifuncționali, ci frumoși. Muntele e frumos și falnic și măreț și în prezența lor. Tutorii neproductivi care se cred mai importanți decât planta ar trebui să pălească. Cu stimă, dintr-un sat românesc de munte, Zare Popescu.

*

Încercase, pe rînd, să răspundă întrebărilor fruntașului T.R. Grințu, dar se trezise vorbind de fapt despre cea de-a doua amintire clară păstrată în memoria lui din copilărie. Fumau, treceau dealul, contabilizau loviturile, pansau țintele de carton cu buline albe de hîrtie, reveneau în culcușul de iarbă uscată și reluau de unde se nimerea discuția lor. Trecea timpul.

Această a doua amintire era însă mult mai complexă. Din întâmplare păstrase multă vreme, neîntrerupt, legătura cu profesorul Valedulcean și când vorbea despre el simțea nevoia să vorbească și despre incidentul de atunci, de când el era în clasa a cincea, dar și de ultimele scrisori pe care i le trimisese în vară. Trecea apoi la aplicarea mesajelor schimbate între ei și abia astfel ceva se contura și mai bine în jurul acelei prime întâlniri.

Zicea, spre exemplu, că în răspunsul la o scrisoare din vară, profesorul se bucura că pe un anume Țuluca îl chema și Anton. Îi vorbea fostului elev despre *numele* gentilice latinești și de evoluția lor ulterioară. Antonius era o excepție chiar printre acelea, provenit probabil din etruscă și fără o semnificație primitivă, el nu se transmisese în română pe aceeași cale ca și celelalte nume gentilice (Aemilius, Claudius, Cornelius etc., respectiv Emil, Claudiu, Cornel), ci rămăsese în întrebuințare la greci, trecuse de la aceștia la slavi și pătrunsese de aici în română cu mult înaintea sosirii celorlalte. Țuluca, în schimb, părea să aibă drept origine un hipocoristic, se bucura profesorul, și iată un om al cărui nume de familie este mai nou decât cel de botez.

Lui Grințu îi venea tot mai greu să înțeleagă toată această batere a cîmpilor și cerea noi explicații fără să știe că astfel avea să devină și el un captiv fascinat al ipotezei neștiințifice a soldatului Zare.

— Apropo, zise la un moment dat Grințu, știi că și pe colonel îl cheamă Anton?

Apoi se văzuse pe cer și ultima rachetă roșie din acea zi și pleacă amîndoi să-și regăsească plutonul.

B. Incidentul naște ipoteza

Acesta ar fi deci al doilea OBIECT din memoria lui Zare:

Un tumul, spunea profesorul Valedulcean, este o movilă de pământ, așa cum probabil ați văzut adesea și voi pe cîmp când ați fost cu școala în excursie sau la cules de roșii. Ea are formă conică sau piramidală. (Ca să fie ceva mai împăcat cu propriul lui sentiment profesional, Valedulcean se apropia în acest timp de tablă și schița cu creta un con și o piramidă. În acest timp, Zare – încă nu împlinise 12 ani atunci – juca „pîinile” cu colegul său de bancă și chicotea că tocmai ghicise un număr, era în avans.) Așadar, tumulul este o movilă ar-ti-fi-cială, adică făcută de mîna omului. (Din nou profesorul se apropia de tablă și scria cu creta: TUMUL). Popoarele din antichitate aveau obiceiul să înalțe astfel de movile de pământ sau chiar din piatră, deasupra mormintelor. Bineînțeles că nu deasupra fiecărui mormînt, ci doar deasupra mormintelor mai importante. (Zare îl privește fix pe profesor de parcă ar vrea să-i soarbă cuvintele. De fapt, mîna lui dreaptă, ascunsă bine în stînga, scrie cifra trei pe caiet. Elevul Zare ascultă atît de concentrat expunerea despre tumul nu pentru că într-adevăr l-ar interesa, ci pentru că încearcă să-l păcălească pe Mușu, colegul lui de bancă, și să-l facă să creadă că el a desenat pe hîrtie cifra șapte. Reține totuși ultimele cuvinte: „deasupra mormintelor mai importante.”) Ei, bine, acești tumuli sînt foarte importanți pentru studiul istoriei pentru că în ei putem găsi obiecte care au aparținut șefilor militari sau politici care au fost înmormîntați acolo și astfel noi putem afla multe lucruri despre felul în care trăiau acei oameni.

— Șapte – șoptește Mușu.

Zare rîde satisfăcut. Valedulcean îl observă și-l întreabă de ce rîde. Neașteptat de repede puștiul se repliază și întreabă la rîndu-i:

— De ce spunei că un mormînt poate fi mai important decât altul?

— Bine, îți explic după oră, zice profesorul și-și continuă lecția.

În timp ce vorbește, gîndul lui are timp să examineze și adevărata problemă ridicată de Zare. E adevărat, își spune el, acești copii orfani au fost aduși aici din toate colțurile țării. Cei mai mulți dintre ei au pierdut

orice speranță de a-și mai găsi părinții sau alte rude. Unii dintre ei nu vor mai găsi niciodată nici măcar mormintele acestora. Dacă eu am rostit acum câteva minute „mormintele mai importante”, n-am făcut decât o gafă sau o glumă sinistru. Copilul ăsta are dreptate; importanța mormintelor variază numai pentru societate, nu și pentru ocupanți. Importanța acordată de societate unui mort nu coincide aproape niciodată cu cea acordată lui de rudele de sînge, spre exemplu. Copilul ăsta trebuie urmărit mai de aproape.

Acum Zare scrie cifra patru și se străduiește să dea impresia că-l scrie pe șase. Mușu privește încruntat spre mîinile lui Zare. Profesorul spune:

— În această vară am participat, împreună cu alți profesori de istorie și cu specialiști în arheologie de la București, la dezgroparea unui tezaur aflat într-un astfel de tumul în Dobrogea. Vă interesează să vă spun ce-am găsit acolo?

— Daaa, strigară copiii, Zare și Mușu mai tare decât toți ceilalți la un loc.

— Șase, șopti imediat după asta Mușu, iar Zare rîse din nou.

Profesorul nu-l mai observă de data aceasta și deci nu-i făcu nici o observație. Începu să prezinte pe larg și pe înțelesul copiilor inventarul acelui tumul.

Descria o sabie cu două tăișuri și povestea apoi cum luptătorii traci care o purtasera aveau obiceiul să o țină tot timpul drept în sus. Alături de veșmintele negre și de scuturile albe, strălucitoare, aceste săbii duseseră faima luptătorilor traci în toată lumea antică, de pe malurile nordice ale Pontului pînă în Palestina. Apoi un fel de topor de bronz, subțire și ornamentat, fibule (copiii nu știau la ce e bună o fibulă, dar desenul schițat pe tablă de Valedulcean îl lămurea repede), încerca să clarifice pentru copii și rangul căpeteniei al cărei mormînt fusese violat de istorici abia în acea vară (a anului 1965), într-un cuvînt se înfierbîntase, trăia cu mai multă uitare de sine decât s-ar fi convenit bucuria lui de tînăr (încă tînăr, 42 de ani) profesor de istorie care a avut ocazia să participe la o descoperire arheologică pe pămîntul patriei lui. În tot acest timp Zare își măsura avantajul la jocul de „pîini”. Profesorul se plimba prin clasă și-și vorbea sieși. Elevii ascultau liniștiți, cum se întîmplă la prima lecție de după vacanța mare, cei mai mulți cu gîndul aiurea. Pașii avîntatului profesor îl purtară printre rîndurile de bănci pînă în spatele elevilor Mușu și Zare Popescu. Aici el se oprise și-și amintise că ar vrea să-l supravegheze mai atent pe Popescu. Privi peste umărul acestuia și zări caietul mîzgălit, cifrele subliniate sau încercuite. Deci se jucau, pezevenghii!

— Băiețas, spuse el din spatele celor doi și făcîndu-i pe amîndoi să tresară, tu, tu, se adresă el și din priviri către Zare, ia spune ce reprezintă desenul acela din stînga sus, de pe tablă!

Zare se ridică tacticos, niciodată nu dădea în brînci să reacționeze rapid la ordinele profesorilor, trecea chiar drept un elev puțin cam obraznic, indolent, cu certe calități, dar „brînză bună'n burduf de cîine”, cum obișnuiesc să spună directoarele bătrîne despre elevii care mai pot fi recuperați prin încurajare. Închise caietul și privi cu atenție spre tabla plină de desene atîngace. Îl reperă pe cel indicat de profesor și-l examină îndelung. Printre celelalte arme și obiecte de podoabă desenate pe tablă, trapezul înalt cu baza mare în jos nu putea fi decât toporul despre care el tot auzise vorbindu-se în jurul lui în timp ce se apropia de o victorie sigură asupra lui Mușu. Profesorul încă nu se decisese să-și arate enervarea, poate nici nu se enervase. Era doar curios să afle răspunsul elevului Zare. Liniștea care se prelungi pînă aproape de limita minutului fu spartă însă de o întrebare și nu de un răspuns:

— Tovarășe profesor, dumneavoastră vorbiți de aceste obiecte care au două mii de ani și le spuneți pe nume, dar nu știți ce nume purtau ele atunci, nu-i așa?

Surpriza lui Valedulcean fu atît de mare încît ceru un răgaz de gîndire. Zise:

— Cum adică?

Păi, degeaba zicem noi că-i bardă, baltag sau baros, dacă ei atunci îi ziceau altfel.

Așadar, el, profesorul Valedulcean, încă tînăr și cu perspective, proaspăt cooptat de un colectiv de arheologi, se lansase să vorbească unor mucoși despre bivacuul lor din această vară, despre toate obiectele găsite în tumul, despre date istorice pe care ei nu le puteau asimila și, în tot acest timp, în mintea unuia dintre acești copii, a celui care se juca în loc să asculte, germeii unei seducătoare teorii încolțeau.

Zare simți că l-a înfrînt pe avîntatul profesor, că acesta a și uitat că l-a surprins pe el, un simplu elev dintr-a cincea, jucîndu-se în timpul orei, jignindu-l. Insistă:

— Dumneavoastră le ziceți pe nume, dar cum se numeau ele pe vremea cînd au fost puse în gorgan?

Valedulcean se gîndi dacă puștiul ăsta nu e cumva un mic geniu, adică dacă nu cumva în mod intenționat a folosit cuvîntul „gorgan” în loc de cuvîntul „tumul” pe care el îl tot tocise prin uzaj în acea oră. Dacă era

aşa, vîntul unei ciudate ipoteze de lucru sufla deja cu putere dinspre elevul nedisciplinat către naivul profesor.

— E important? – întrebă profesorul.

Copilul lăsă privirea în podea. Obosise sau îşi atinsese micul lui scop: scăpase nepedepsit. Oricum, renunţase. Renunţă şi profesorul şi se îndreaptă spre catedră.

Poate că atunci nici unul şi nici celălalt nu au bănuat că sînt la originea celei mai ciudate şi mai captivante ipoteze despre istorie.

— Ar merge pentru un scurt-metraj dacă aş înţelege mai bine unde baţi, obiectă Grinţu.

Aveau program de voie pînă la stingere. În spatele fostului conac boieresc care adăpostea sediul comandamentului unităţii lor, în parcul uriaş, parc dendrologic la origine, se auzeau voci groase, paşi foşnind pe tecile uscate ale salcîmilor roşcovani şi se vedea ici-colo, în întunericul dens, jarul roşu al ţigărilor scînteind.

*

(BARDĂ, BAROS, BALTAG SAU BAIONETĂ) Stimate domnule profesor, probabil că vă mai amintiţi în cel fel am făcut cîndva cunoştinţă şi cum, de multe ori după aceea, am tot stat de vorbă despre drăgălaşele obiecte, în majoritate arme şi podoabe, găsite de dumneavoastră în tumulul de la Valea Oilor. Vreau să spun că întrebarea pe care ne-o puneam noi atunci (de ce armele şi de ce podoabele sînt totdeauna cele care dăinuie după moartea soldatului) m-a frămîntat în continuare ca şi cea pe care numai eu mă-ncăpăşinam să o pun (cum se numeau acele obiecte atunci şi de ce ele poartă azi alte nume?). Acum, cînd vă scriu, sînt în partea a doua a stagiului meu militar şi muncesc împreună cu ceilalţi soldaţi din unitatea mea pe un şantier important, nu departe de locul în care s-a aflat tumulul acela. Unitatea este cazată în nişte barăci pe care le mutăm pe măsură ce şantierul avansează, iar printre lucrurile pe care le purtăm după noi sînt şi cărţi din biblioteca unităţii. Într-o zi mi-a căzut în mînă un dicţionar al limbii române şi am avut curiozitatea să mă uit mai cu atenţie la cele cîteva cuvinte de la care a pornit prietenia noastră. În primul rînd, ele au origine etimologică diferită. *Bardă* vine din maghiară, *baros* din ţigăneşte, *baionetă* din franceză, iar originea probabilă a cuvîntului *baltag* este dată de autorii dicţionarului în cuvîntul turcesc *balta*, despre care n-am nici cea mai mică idee ce poate să însemne. Unul dintre militarii în termen de aici are o turcoaică din Techirghiol şi zice că vrea să se însoare cu ea, dar părinţii ei

nu sînt de acord. L-am rugat pe tipul s-o întrebe pe ea despre sensul acestui cuvînt şi mi-a spus că nu există un asemenea termen în limba turcă pe care o vorbeşte frumoasa Zeineb. De fapt, în ziua cînd mi-a spus asta se întorsese din permisie cu un ochi vînat şi îmi imaginez că nu reuşise să-şi vadă iubita pentru că o încasase pe cocoasă de la nişte derbedei din Constanţa asmuţiţi împotriva lui de către părinţii fetei. Sau dacă se întîlnise totuşi cu ea, numai de discutat despre cuvîntul *balta* nu avusese timp. Eu voi mai cerceta (ştiu că nu vă place sensul pe care-l dau eu acestui cuvînt!) şi vă voi ţine la curent dacă aflu ceva.

Aşadar, toate aceste cuvinte au venit în limba română mai tîrziu decît obiectele pe care le desemnează. Obiectele însă existau pe acelaşi sol încă de pe cînd a murit căpetenia al cărei mormînt a fost deschis de dumneavoastră în 1965. Sigur că acesta este un bun argument în favoarea teoriei mele, cea atît de neştiinţifică şi totuşi seducătoare, cum îi ziceţi dumneavoastră.

Unul singur dintre obiecte nu poate fi folosit ca armă. Adică nu este prezentat ca atare în dicţionar. Este vorba de *baros*, cel care are originea în limba ţigănească, şi probabil că într-adevăr nu a făcut parte niciodată din dotarea unei armate (nici măcar a vreuneia din *Ţiganiada* de Budai-Deleanu), deşi cu el poate fi omorît un om. Celelalte, da, sînt date şi ca arme, şi ca unelte. Pentru a diferenţia între *baltag* şi *bardă* (mă refer deci la toporul de bronz de la care a început discuţia noastră pe vremea cînd eu eram un elev atît de indisciplinat), atenţia noastră trebuie să se concentreze asupra *cozii de topor*, adică tocmai asupra elementului care nu s-a păstrat (a putrezit în pămînt) şi, iarăşi după părerea mea – de atîtea ori criticată de dumneavoastră –, sensul expresiei (coadă de topor = trădător) nu trebuie să ne lase indiferenţi. Deci *baltagul* este un topor cu coada mai lungă, iar *barda*, unul cu coada mai scurtă. Sînt şi diferenţe de lăţimea tăişului, dar acestea cred că pot fi lăsate deocamdată deoparte. Ştiţi bine că eu nu accept lipsa de importanţă a coincidenţelor. Ei bine, maghiarul *bard* din care provine la noi *bardă* coincide ca formă cu românescul *bard* venit prin franceză din latineşte şi care desemnează „poetul care (la vechii celţi) compunea şi recita cîntece *războinice* şi religioase”. În acest context sînt sigur că veţi considera de prost gust orice legătură pe care aş face-o eu între expresia „armă albă” şi ideea de puritate exprimată de obicei simbolic de culoarea alb. Vă voi reaminti însă că tocmai de la dumneavoastră deţin informaţia că tracii aveau veşminte *negre* şi scuturi *albe*, strălucitoare şi săbii cu două tăişuri (deci arme albe) lungi şi grele.

Pentru că mă grăbesc să mă duc la culcare (vă scriu – scuzați – dintr-un WC pentru că stingerea s-a sunat de mai bine de o jumătate de oră, iar plantonul a trecut de vreo două ori pe aici și m-a rugat să sting lumina) voi reveni în câteva rînduri asupra întrebării inițiale. De ce armele și de ce podoabele sînt cele care rămîn după moarte, de ce cozile de topor sînt cele care dispar fără urmă? Și totuși, altă dată!

Cu stimă!

Zare Popescu

P.S. Topor vine din slavă și este numai unealtă, nu și armă.

*

Nu s-ar putea spune cu precizie dacă în seara caldă de toamnă, să tot fi fost prin 1973, pe cînd stăteau amîndoi și-și fumau țigările după apelul de seară pe o bancă din fostul parc dendrologic devenit de mai bine de treizeci de ani curte de cazarmă, soldatul în termen Zare Popescu a avut timp să-l lămurească pe fruntașul T.R. Radu A. Grințu, ce e cu părerea lui despre delațiune și, în general, despre mersul lucrurilor în istorie. Despre toate aceste lucruri ei au mai stat de vorbă și înainte și după. E desigur ciudat ca un profesor stagiar de limba română, chemat să-și facă armata la peste 24 de ani, după ce apucase aproape un an încheiat să fie profesor, ajuns între timp, după depunerea jurămîntului, la gradul de fruntaș T.R., vorbim de Grințu, bineînțeles, să stea ore în șir cu gura căscată la poveștile unui simplu soldat și să creadă chiar că teoriile acestuia, care-i izvorăsc din cap (sau din burtă, cine știe?) precum curge seva din vița de vie proaspăt tăiată primăvara, să creadă el, deci, tînărul profesor de română, că aceste teorii, sau ineptii, au în ele un adevăr ciudat pe care-l simte și nu-l știe demonstra. Dar nu e ciudat deloc acest lucru dacă lărgim contextul și aflăm că și un mai bătrîn profesor, un tip care și lui, lui Grințu, i-a predat cîndva istoria la Casa de copii școlari din Sinaia-Prahova, este la fel de captivat și chiar și-a schimbat întrucîtva viața după ce a avut prilejul să-l asculte pe Zare vorbind în ultimii săi ani de școală, adică între anii de grație 1968 și 1972.

Așadar, Zare și Grințu s-au cunoscut în primele zile ale serviciului lor militar în curtea uriașă a fostului conac boieresc devenit după 23 August unitate militară. Unul, Grințu, abia sosea la Școala de ofițeri de rezervă, dacă ar mai fi întîrziat cîteva ore ar fi trebuit adus pe sus, cu escortă, iar celălalt, Zare, fusese singurul dintre recruții de la trupă care răspunsese da la întrebarea: cine știe să mînuiască o mașină de tuns? Aceste două calități sînt la originea cunoștinței lor și nu e deloc greu de presupus în ce fel.

Grințu visase toată viața lui să devină regizor de film. Poate că această dorință se născuse în el încă din prima zi cînd afluase de existența și semnificația cuvîntului regizor. În copilărie adică. E drept că în ultimii ani această veche dorință îl și făcuse să se comporte ca atare, adică altfel decît mulți alți muritori. După bacalaureat, trecut de el cu bine la toate materiile, dăduse examen mai întîi la IATC, lucru totuși puțin obișnuit pentru băieții care provin din casele de copii, oameni, în general, mai cu capul pe umeri și mai puțin visători, orientați de timpuriu către meserii productive, facultăți tehnice sau științe exacte, către ceva care să le alunge adică mai repede, cît mai repede, starea de nesiguranță a lipsei banilor proprii. Nu trecuse de acel examen și se repliasc rapid, intrase cu bine la filologie, dar trăia tot cu gîndul că va face cîndva film. După anul întîi de facultate ezitase să se retragă pentru a încerca din nou la regie, se temea că va rămîne fără dreptul de a fi susținut financiar de stat și decise să termine mai întîi ce-a început și abia apoi, după un an sau doi de învățămînt, să încerce din nou să devină regizor. Atunci ar fi fost și cu mintea mai coaptă și îi mai rămînea și timp destul pentru a studia pe îndelete. Un fel de boemă practicasă el de atunci încoace înghițind filme de toate felurile, tot elaborînd scenarii în imaginație, citind despre film în toate cele trei limbi pe care le știa (română adică, franceză bine și engleză mulțumitor) și trecînd din an în an la facultatea pe care inițial și-o alesese doar ca simplu refugiu. Profesase apoi un an într-o comună din județul Teleorman și, pe cînd se pregătea să înceapă al doilea an de profesorat, fusese chemat la încorporare. Nu se știe din ce motive. În cele cîteva săptămîni care au urmat, deși nu era de găsit la școală, numitul Grințu nu dădu vreun alt semn nici celor care chiar îl așteptau. Se prezentase, în fine, la Centrul Militar care-l chemase la încorporare în ziua în care, dacă acea zi s-ar fi scurs pînă seara, ar fi fost considerat dezertor și tratat ca atare. I-au spus la ce unitate să se prezinte și, chiar dacă drumul pînă acolo nu însemna mai mult de o oră cu trenul, el tot nu a găsit timp să se oprească undeva și să-și tundă pletele care-i atîrnau, mai ceva ca lui Făt-Frumos, pînă, hăt, pe umeri. La respectiva unitate se aflau și soldați în termen, dar și elevi ai școlii de ofițeri, respectiv teriștii, adică absolvenții de facultate care, pe atunci (1973), își satisfăceau stagiul militar la sfîrșitul studiilor. Așa se întîmplase că la ora sosirii lui în unitate toți ceilalți soldați și teriști împlineau a treia zi de cînd se tunseseră regulamentar și îmbrăcaseră uniforme. Pentru el au fost nevoiți să caute mai întîi un posibil frizer printre ceilalți ostași. Acesta fusese un anume Zare Popescu. De fapt, nici acesta

nu mai tunsese niciodată pe nimeni, dar îl amuza să încerce experiența și din acest motiv spusese că el știe să tundă.

Aveau să păstreze apoi între ei o prietenie moderată și să se întâlnească din când în când prin curtea unității, întâmplător sau expres, să stea la palavre și să afle nu puține și nici obișnuite lucruri unul despre celălalt. Printre altele, descopereau că studiaseră cam la același liceu și stătuseră în aceeași Casă de copii școlari, dar diferența de vîrstă între ei (mai bine de patru ani) îi făcuse să se cunoască abia în armată. Aveau totuși numeroase repere comune, numai că Zare nu-și cunoscuse deloc părinții și începuse viața de orfelinat de foarte mic, iar Grințu fusese adus acolo numai la vîrsta destul de înaintată de 13 ani, după ce o țărancă bătrînă despre care el credea că îi este mamă, murise.

Și, cît timp Zare îl ferchezuiește pe Grințu în holul infirmeriei unității, îmi voi permite, fără a pretinde că prin asta schimb cine știe ce reguli ale narațiunii românești, să mai dau cîteva detalii despre existența anterioară și ulterioară a fiecăruia dintre ei.

Ne aflăm, deci, în 1973, toamna, adică la mai bine de un an după ce Zare a terminat liceul și a încercat fără succes să treacă examenul de admitere la facultatea de istorie și cam cu șase luni înainte de momentul în care, întors din armată, Grințu se hotărîște să nu-și mai continue cariera de profesor, găsește cu destule greutate un post de pedagog la un liceu din București și începe să se pregătească serios pentru facultatea de teatru, secția regie de film. Pînă aici nimic nou, totul se întîmplă așa cum probabil ați prevăzut. E poate prematur să spunem, dar iată că spunem, că Zare întreține o vastă corespondență pe tot timpul serviciului militar cu trei persoane, veți vedea de ce persoane e vorba, iar Grințu nu trimite și nu primește nici un fel de scrisori. Permișiile, cele cîteva de care beneficiază amîndoi în perioada septembrie 1973 – martie 1974, și le petrec împreună. Dacă vi s-a întîmplat ca în vremea respectivă să vedeți în vreun restaurant doi soldați stînd la masă cu cîte un pahar de vodcă în față, cîntînd romanețe bănățene și privindu-se cu jale drept în ochi, v-aș ruga să nu vă grăbiți să credeți că cei doi erau chiar sus-numiții Zare Popescu și Radu A. Grințu. Ei își petreceau în cu totul alt fel permișiile, dar despre acest lucru voi reveni cu amănunte într-o vreme mai potrivită.

Tot în septembrie 1973 se mai împlinea un an și de cînd Zare reușise s-o găsească într-un sat din apropierea orașului Sfîntu Gheorghe pe unguroaica Ana, o fată de vreo 18 ani pe care el o căuta deja de vreo alți doi ani, de cînd o văzuse adică înțîia dată la o serbare ce se dăduse la ei la Casa

de copii din Sinaia și la care participaseră elevi din mai toată țara. Ea recitase atunci o poezie și pronunțase atît de ciudat unele cuvinte românești încît, în mod aproape inexplicabil, Zare găsisese de cuviință să se îndrăgostească de ea. O chema, de fapt, Ana Szasz și abia în timp ce Zare, în a doua parte a serviciului său militar, se află pe un șantier în Dobrogea, ea găsește timp să-i dezvăluie lui, în cîteva scrisori, complicata ei ascendență.

Tatăl ei era pe jumătate sas, pe jumătate român, iar mama, deși vorbea bine maghiara, spunea că este evreică după tată, deci nu mai mult de jumătate maghiară. Naționalitatea Anei ar fi trebuit deci să fie judecată pe sferturi sau pe fracțiuni și mai mici dacă luăm în considerație faptul că la vîrsta majoratului, deci cînd Zare se apropia de sfîrșitul armatei, ea îi mărturisea acestuia că din toate aceste limbi materne (sau paterne, în fine!) vorbea cel mai corect... engleza.

Nu vom dezvălui deci misterul pînă la capăt, deja am trecut la numărarea rapidă a obiectelor importante din memoria lui Zare din timpul în care se afla în armată, culmea ar fi să mai spunem și cine era cel de-al treilea corespondent al său din timpul acela. Atunci chiar că totul ar fi știut dinainte, iar Grințu și alții ar deveni pur și simplu personaje episodice. Dacă, totuși, pînă aici ceva e neclar, vă rog să nu-mi pretindeți să vă dau adresa de acasă și, chiar dacă o aflați pe o altă cale, vă mai rog să nu-mi scrieți întrebîndu-mă de una sau alta.

Lămuririle suplimentare n-au făcut nicicînd fericirea cititorului.

C. Pedagogul Grințu

Dacă ar fi trebuit să scrie un scenariu al dimineții din 20 aprilie 1976, Grințu ar fi notat neapărat următoarele lucruri:

Pe pervazul ferestrei se află un cearșaf murdar cu ștampilă L.M.F. la vedere și o ceașcă de cafea plină cu mucuri de țigări. Prin geamul murdar (cine să spele geamurile într-un internat de băieți?) pătrunde lumina lăptoasă a unei zile care nu se arată a fi însorită. Se văd vîrfurile plopilor încă neacoperiți de frunze și se ghicește printre ei firma cîndva luminoasă a hotelului Pescăruș care are 11 etaje. Aparatul rămîne multă vreme neclintit pe această imagine ștersă. Se aude un șuierat subțire de vînt și din cînd în cînd zgomotul făcut de autobuzele liniei 4312. Aceasta face legătura între fostul sat de lîngă actuala linie de centură a orașului și fosta periferie a orașului, acum devenită marginea zonei centrale. O deplasare în sus a aparatului descoperă întregul corp al hotelului Pescăruș, micul parc neîngrijit din fața lui și parcare pustie de lîngă intrarea în restaurant. O altă deplasare, de data aceasta spre stînga, aduce un element nou în cadru; un castel de apă ceva mai scund decît hotelul, deci o construcție care a servit cîndva la alimentarea cu apă a unor clădiri mult mai mici situate în preajma hotelului sau chiar pe locul pe care se află acum hotelul și parcul. Se vede și o parte din șoseaua cu patru benzi care trece pe lîngă parc și pe sub un pod construit pentru calea ferată. Un fel de negură cuplată cu murdăria geamurilor împiedică analiza detaliilor acestor imagini. Ansamblul se aseamănă mult cu un sat de câmpie adormit, iar singurul contraargument al acestei ipoteze ar fi hotelul și cerul plumburiu care chiar în spatele lui se luminează puțin făcînd ca totul să pară o ilustrată dintr-o țară nordică.

În toată această descriere am urmat tot timpul punctul de vedere al lui Grințu. Mai întîi a stat întins pe patul în care a dormit. Ochii lui abia smulși din somn au rămas vreme îndelungată ațintiți asupra geamului murdar și a cerului cenușiu decorat de cîțiva plop goi de frunze și de firma, ininteligibilă cînd nu e aprinsă, a hotelului. Apoi el s-a ridicat de pe pat (a văzut deci parcul și partea de jos a hotelului) și s-a dus la chiuveta de fontă din

cameră (moment în care privirea lui a redescoperit turnul de apă, care nu mai servește de mult la ce a fost destinat, și șoseaua). Ideea de a compara toate aceste lucruri cu o ilustrată dintr-o țară nordică i-a venit în timp ce scuipa în chiuvetă și auzea șuieratul ușor al vîntului neobișnuit de rece care a suflat în fiecare zi din această primăvară. Deschizînd robinetul și lăsîndu-și mîinile sub suvoiul de apă înghețată, Grințu a auzit zgomotul făcut de autobuze și s-a interogat asupra orei. Și-a spălat fața, a tușit pentru a-și curăța gîtlejul de gustul de tutun macerat pe care-l simte din ce în ce mai neplăcut în fiecare dimineață, și-a clătît gura cu apă și s-a frecat puțin cu degetul pe dinții din față păstrînd în tot acest timp în minte întrebarea cît o fi ceasul. Nimic schimbat în peisajul de dincolo de fereastră nici în momentul în care el se întoarce cu spatele spre chiuvetă și caută pe masa acoperită cu hîrtie de ziar un cearșaf mai curat cu care să se șteargă pe mîini și pe față. Poate doar o diră de fum albăstrui care plutește pe șosea în urma autobuzului care s-a auzit trecînd cu cîteva secunde mai înainte.

Un cearșaf aproximativ curat a găsit destul de ușor, însă senzația de murdărie generalizată din cameră l-a făcut să se strîmbe. La picioarele lui, pe linoleumul slinos, se mai află cîteva zeci de cearșafuri murdare, toate cu ștampila L.M.F. aplicată cu tuș violet sau negru pe cîte un colț sau chiar în mijloc. Această cameră, deși are în ea un pat, un dulap metalic și o masă cu două scaune, deși este acum „camera pedagogului”, a fost destinată (și încă mai este) păstrării lenjeriei de pat de la toate camerele de la etajul întîi. Grințu privește din nou ceașca plină de mucuri și își amintește sau descoperă cu neplăcere că a dormit în acest miros stătut de fum de tutun. Încearcă să folosească această informație pentru a-și explica indispoziția lui din această dimineață. Totuși nu se grăbește să deschidă geamul, i-a fost frig toată noaptea, s-a trezit de mai multe ori clănțănind din dinți, așa că se duce mai întîi spre dulapul metalic pe care-l descuie cu cheia din buzunarul pantalonilor. Își ia ceasul de pe raftul de sus și-l privește. E ora două! Abia în timp ce-și leagă cureaua ceasului peste încheietura mîinii realizează că nu poate fi ora două acum cînd se luminează de ziuă, deci ceasul a stat și, fără să se apuce imediat să-i întoarcă remontorul, se îndreaptă spre ușă și iese pe culoar.

Lumina de pe palierul etajului întîi e mult mai scăzută decît cea din camera pedagogului. În capătul îndepărtat al culoarului se ghicește în semiîntuneric un scaun gol. Grințu strigă:

— Planton! Planton!

În același scenariu pe care își închipuie că-l scrie ar mai fi nevoie și de o imagine pe care să se odihnească privirile spectatorului în timp ce el așteaptă să răspundă cineva la strigătul lui. Imaginea întunecată a culoarului cu uși închise și cu un scaun gol în partea cea mai îndepărtată nu-i convine, iar alta mai frumoasă sau mai semnificativă nu găsește. Mai strigă o dată și se întoarce în cameră. Răvășește cu mîna cele cîteva cearșafuri de pe masă, scoate de sub ele un caiet subțire cu coperti albastre de material plastic și-l răsfoiește atent.

Ar fi interesant să știm din ce motiv se apropie din nou de chiuvetă și se privește în oglindă în timp ce cu mîinile își înfinge poalele cămășii pe sub cureaua pantalonilor. Este prima dată, de cînd s-a trezit, că își ia în seamă ținuta lui boțită de om care a dormit îmbrăcat. Iese din nou și se îndreaptă spre capătul opus al culoarului. Pașii lui se aud lovind cimentul, și după ritm ne putem da seama că nu e deloc grăbit. Ba chiar îl și vedem oprindu-se pe la jumătatea culoarului, întorcîndu-se cîteva pași și intrînd la grupul sanitar.

Cît timp culoarul pustiu se păstrează pe ecran am putea auzi cîinii sau cocoșii de la casele particulare vecine cu internatul de băieți. Acest cartier al orașului a fost sat pînă mai ieri și viața lui de acum nu se deosebește prea mult de cea dintr-un sat obișnuit din cîmpie.

Iese în cele din urmă încheindu-se la pantaloni. Zece pași mai încolo se oprește în fața unei uși, bate tare cu pumnul în ea și apoi o deschide violent lovind-o de perete în interior.

— Deșteptarea, bă, ce nu vă e rușine? Așa faceți voi de planton?

Pe cele șase paturi din cameră dormeau, în momentul deschiderii ușii, șase băieți. După zgomotul făcut de Grințu s-au trezit cinci; au sărit în picioare și se poate vedea că au dormit îmbrăcați – sînt probabil ultimii doi care ar fi trebuit să stea de planton. Ceilalți trei care au deschis ochii și se uită ca printr-o pînză deasă la Grințu sînt în ținută de dormitor: unul e îmbrăcat cu un tricou de marinar și izmene care au fost cîndva albe, altul are pe el o cămașă cadrilată și un șorț negru și doar ultimul – cel care nici nu s-a ridicat de pe pat – are o pijama nouă, lucioasă și puțin cam mare pentru el.

— Păi bine, mă băieți, zise Grințu cu o voce binevoitoare, de ce nu vreți voi să m-ascultați, mă? Dacă s-a furat ceva din vreo cameră în timpul asta, ai?

Cei doi care au dormit îmbrăcați stau în picioare, s-au proptit cu cîte o mîna de masa din mijlocul camerei și privesc fix în podea.

— Vă pun la plată, să știți!

Între timp s-a apropiat de cel cu pijama și l-a apucat de guler. Acesta oftează și se preface că vrea să se ridice din pat.

— Mă, ce pijama ți-a luat tac-tu!

Vocea lui Grințu e blîndă și înțelegătoare. El afișează un aer de bunăvoință și cooperare.

— Și ce ceas! – zice el descoperind pe mîna stîngă a băiatului un ceas sovietic cu afișaj digital. Merge bine, nu-i așa?

Băiatul zice că da, Grințu își potrivește ceasul după al elevului, ceilalți doi îl privesc pe sub sprîncene în acest timp.

— Păi meriți tu, mă puturosule, să-ți cumpere bătrîni tăi atîtea lucruri?

— Nu prea, zice băiatul, și Grințu devine dintr-o dată la fel de violent ca în momentul în care a deschis ușa:

— Dreepți!

Cei cinci stau toți în poziția ordonată, cu tălpile goale pe linoleumul murdar și zîmbesc în clipa în care Grințu apucă pătura de pe cel de al șaselea pat și o trage deoparte dintr-o singură mișcare. Pe pat, sub pătură, nu se află un om, ci mai multe haine și bagaje așezate în așa fel încît să dea impresia că un trup de om se odihnește acolo.

— Ahaa, strigă Grințu, prefăcîndu-se furios, vă țineți de bancuri, ai? Băieții rîd pe înfundate.

— Ia, mișcați-vă și treziți-i pe toți și scoateți-i la înviorare, fuga!

Cei doi care au dormit îmbrăcați își încălță la iuțeală pantofii pe piciorul gol și o zbughesc pe ușă strigînd: „Deșteptarea, bă!” Bat în uși și le trîntesc de perete, forfota unei dimineți obișnuite dintr-un internat se aude crescînd în urma lor.

— Și tu, Radule, deschide fereastra, nu vezi că pute aici ca-n grajd?

Radu, adică cel îmbrăcat în pijama, se duce și deschide fereastra. Înainte de a ieși din cameră, cu mîinile în buzunare, Grințu mai întreabă:

— Și asta unde-i?

— Care asta?

— Meșteru, Popescu, spune pedagogul arătînd cu o mișcare a capului spre patul pe care sînt îngrămădite haine și bagaje.

— Nu știu, n-a venit! – răspunde Radu și iese și el pe culoar la înviorare.

Din acest punct înainte, se gîndește Grințu, scenariul ar trebui să se compună mai ales din planuri scurte în succesiune rapidă. Mutre somnoroase, mîini ridicate alene pentru a executa un exercițiu de înviorare, pantofi nelegați la șireturi și mișcați tîrșit pe ciment, uși trîntite, dulapuri metalice

deschise cu zgomot, strigăte, câte unul de a noua trecînd și spunînd bună dimineța „Salut, salut!” Doi bătîndu-se pentru un teu de metal cu care se spală linoleumul. Grințu intrînd între ei și despărțindu-i cu două palme seci după ceafă, fiecareia. „Mișcă, mișcă!” Busturi goale în fața chiuvetelor pline cu apă pînă în buză. „Nu vezi, mă, că-i înfundată? De ce te speli aici?” „Păi, nu mai e loc, to'ar'șu pedagog!” „Atunci pune mîna și desfînd-o și pe urmă te speli.” Doi într-un pat care încă mai dorm. Grințu dînd jos pătura de pe ei și descoperindu-i îmbrățișați. „Luați imediat teul și cîrpele și spălați scările! Cînd ați terminat, mă chemați!” Impuls suplimentar cu piciorul în fund ultimului care iese pe ușă. „Ia uite-i, mă, și p'ăștia! Păi, ce, bă, vă credeți acasă la voi?” Un chiștoc de țigară strivit pe linoleum lîngă ușa unui dulap metalic. „Cine a fumat, bă, aici? Dacă vă prind, v-o bag pe gît, să știți!” „Nu știu, to'ar'șu pedagog, poate a adus-o cineva lipită pe talpă.” „Daa, lipită pe talpă, Măndele, ai? Bine atunci ia-ți cîrpele și o mătură și vino să faci curat la mine în cameră!” „Ioo?!” „A, deci te miri, vezi, poate te pun să speli și geamurile.” „A, nu, nu mă mir, to'ar'șu pedagog, da' geamurile poa' să le spele Bazdrîngu.” Elevul rîde și-l arată cu degetul pe unul dintre colegii lui care încearcă să-și lustruiască pantofii cu colțul unei pături. E un zdrahon cu figură bleagă și plin de coșuri. Cînd își aude porecla aruncă pantoful și se preface că aranjează pătura pe pat. „Cine, mă?” – întrebă pedagogul zîmbind și el acum. „Bazdrîngu”, zic toți cei din cameră și chicotesc, se bucură că pedagogul le face jocul. „Care-i ăla, mă?” Ceilalți rîd. Pedagogul se adresează celui poreclit Bazdrîngu. „Vasile, cine e, mă, Bazdrîngu?” „Nu știu, to'ar'șu pedagog!” Ceilalți chițăie de rîs. „Da' să-ți faci pantofii cu pătura știi?” Vlăjganul nu mai zice nimic. Stă cu bărbia în piept și-i înjură din ochi pe colegii lui de cameră. „Atunci ia-l pe prietenul tău, Măndel, faceți rost de niște cîrpe curate și în zece minute să fie lună în camera pedagogului. Hai, fuga!” Lunganul pleacă bucuros că a scăpat cu numai atît, iar Măndel încîntat că nu trebuie să facă singur curățenie.

Grințu își închipuie că această parte a scenariului se cere filmată cu aparatul în mînă. Deschide ușă după ușă pentru a se convinge că nimeni nu mai doarme și că toți se ocupă de curățenie. Descoperă unul cu o sticlă de un litru în mînă și-i surprinde intenția ce a o ascunde repede în valiză. „Ce-ai acolo, Șfăraru?” „Nimic.” „Cum nimic, mă, de ce i-ai pus dop de cocean?” „E țuică, tov pedagog, da' trebuie să i-o duc lu' unchiu în oraș.” „Ce vorbești? Ia dă-o încoa! Se confiscă pînă vine unchiul tău s-o ceară. Ce, el nu știe că n-ai voie cu băutura în cămin?” „Ba știe, da' trebuie s-o dea la un doctor, tov pedagog, zău!” Grințu scoate dopul și duce sticla la nas. „Poșircă

d'asta duceți voi la doctori, mă?” Cei din cameră se amuză. „Confiscat!” – zice Grințu și ia sticla cu el.

*

(CHIOȘC PENTRU ȘEDINȚE DE VARĂ) Domnule profesor, așa cum dumneavoastră mi-ați prezis încă de cînd eram mic, nu sînt deloc un tip care să facă mulți purici în locul în care i-e bine și, iată, ca de obicei, am găsit și acum ceva cu care să-l supăr pe colonel. Vreau să spun că de vreo săptămînă nu mai sînt șofer pe Dacia neagră a comandantului unității, ci pe un camion cu care aduc grîu din cîmp la un siloz. Dacă vreți să știți unde anume, uitați-vă cu atenție la adresa de pe plic. Da, în Oltenia, în partea ei de Sud. Sîntem probabil una dintre puține armate din lume care se ocupă într-un mod atît de eficace de agricultură. Ar trebui să vă notați acest lucru și, cu obiceiul dumneavoastră de a lua totul în perspectivă istorică, să vedeți ce surprize de interpretare mai aveți cînd descoperiți, alături de săbii și topoare, amfore cu boabe de grîu carbonizat. O să mai credeți că e vorba doar de provizia de război a soldaților sau veți admite și ipoteza că o catastrofă i-a surprins în timp ce se ocupau cu recoltatul grîului?

Lăsînd deoparte reproșul meu constant pe care știți că vi-l fac dumneavoastră cît și multor altor istorici pentru că alegeți mereu varianta cea mai logică, vă voi spune că mă simt mult mai bine aici. C.A.R-ul din această comună e fruntaș pe țară și are aproape în fiecare an o recoltă bogată de ordine și medalii. Din această cauză multe dintre construcțiile publice din centrul satului sînt făcute cu banii și la inițiativa cooperativei, deci pot fi incluse în categoria anexelor ei. În gospodăria țărănească veche anexele se numeau *acareturi* (iarăși cu un cuvînt turcesc la origine!) și nu cred că poate fi imaginat un studiu serios al civilizației populare românești în care relația dintre util și estetic înglobată în aceste obiecte să fie ignorată.

Morile de vînt, cuptoarele de făcut piine, grajdurile, șurile, cotețele de păsări, fintînile, coșarele din nuiele lipite pe dinăuntru cu lut amestecat cu pleavă de grîu și balebă de cal, atelierile de lemnărie, dogărie, împletituri, troițele și teascurile, adăpătorile, ba chiar și căpițele sau alte metode de depozitare au surprins totdeauna pe cercetători atît prin gîndirea tehnică înglobată în ele cît și prin *frumusețea* lor. Armele din vechime, atenție, au păstrat de asemenea pe corpul lor încrustături, pietre prețioase, fildeșuri și zeci de alte feluri de exprimare *artistică*.

Ideea care mi-a venit tot traversînd cu camionul satul ăsta pierdut în cîmpia oltenească a fost să încerc să descopăr legătura dintre *frumusețea*

invocată a acareturilor enumerate mai sus și cea a urmașilor moderni. Se află aici:

- o grădiniță de copii
- o gogoșerie
- un restaurant
- un magazin universal
- un bloc cu patru etaje și cu magazin de mobilă la parter
- un alt bloc, cu trei etaje, în care se află dispensarul și în care sîntem și noi cazați
- o cantină
- o cofetărie
- un aprozar
- mai multe ateliere de industrie locală
- o baie comună (în construcție) și, auziți,
- ... un chioșc pentru ședințe de vară (!).

Acesta din urmă se află chiar în curtea sediului. Pentru completarea cadrului voi preciza că prin unele curți din sat am mai văzut cîteva coșare de nuiele (împletite, cu nimic deosebite de cele de la Muzeul Satului) și că biserica de aici este pictată de Tattarescu. (Se spune despre el că a pictat zeci de biserici.)

În curtea zăbreliată cu garduri de fier forjat a grădiniței de copii se află o grămadă de gunoi. Arhitectura și finisajul tuturor construcțiilor din beton (armat!) – cele două blocuri, restaurantul și magazinul universal – nu dovedesc în nici un fel legătura cu tradiția sau vreo altă grijă estetică a celor care le-au conceput și ridicat. Curtea atelierelor de industrie locală arată ca ceva între un depozit temporar de fier vechi și un cimitir de mașini, deși înăuntru se produce și chiar cu mult spor.

Chioșcul pentru ședințe de vară, o construcție de lemn, foarte frumoasă pe dinafară, înconjurată de corcoduși cu frunze roșii, este mobilat pe dinăuntru cu mese acoperite cu PAL albastru și lucitor și cu scaune tapitate. Pînza înflorită a tapițeriei scaunelor și albastrul spălăcit al meselor îmi provoacă un fel de oroare cînd intru acolo. E un tip aici, contabil al C.A.P.-ului și secretar U.T.C. pe comună, un tip tînăr, dacă are cu doi ani mai mult decît mine, însă, cum singur recunoaște, e și cam obez pentru vîrsta lui. Țsta îmi zice: „Noi dăm producție, nu ne ocupăm de frumos!” Cînd mi-a zis asta nu i-am răspuns în nici un fel, dar am ieșit cu repulsie din chioșc. Ne-am dus împreună pînă la cofetărie. Gogoșeria și cofetăria sînt singurele magazine deschise în timpul zilei. Campanie, de! La început nu

am înțeles de ce a preferat localul de beton al cofetăriei, umbrei de nuc din fața chioșcului de gogoși, pentru că același suc de zmeură se putea bea și acolo și dincolo.

În cofetărie nu se aflau copii, ci numai adulți, tractoriști, șoferi, conducători de atelaje. Pe cei mai mulți îi știam din vedere, mă mai întâlneam cu ei pe cîmp sau la magazii, la siloz. Stăteau în picioare și beau direct din sticlă respectivul suc de zmeură. Prietenul meu, secretarul, a comandat două sticle de suc, mi-a întins una din ele și mi-a zis:

— Bea-o pe jumătate!

Mi s-a părut o ofertă ciudată, dar, cum de obicei nu vreau să contrazic pe nimeni, am făcut întocmai. Am văzut apoi că tipul îmi ia sticla din mînă și o întinde vînzătorului. Acesta a scos de sub tejghea niște coniac pe care l-a turnat peste suc și deci mi-a umplut din nou sticla. Culoarea lichidului era abia acum aceeași cu cea din sticlele celorlalți clienți ai cofetăriei.

Nu știu dumneavoastră ce credeți, ca istoric distins ce vă aflați, de legătura sau opoziția pe care o civilizație o poate stabili între producție și frumos. Tipul care mi-a făcut cinste ca unui soldat ce mă aflu cu un cocteil de coniac cu zmeură zice că ei au în comună și un ansamblu de dansuri folclorice care a luat premii în Polonia și în Belgia. Da, da, dar acareturile lor, chioșcul ăla de ședințe?...

La revedere,
Zare

*

Și nu s-ar putea afirma, din perspectivă auctorială, că Zare Popescu e un tip care se abține de la alcool. Chiar este unul din pluton cu el care-i zice mereu că el e rudă cu șampania Zarea sau cu ceasurile de mînă sovietice: Zaria, Luci, Pobeda etc.

D. Despre numere matricole, despre nume și eroi

Turul lui Grințu continuă prin casa scărilor unde doi băieți dintr-a noua aruncă apa cu găleata și o lasă să se scurgă apoi din treaptă în treaptă. „Mai încet, mă, că stropiți pereții și vă pun să plătiți zugrăveala!” „Da, to'ar'șu!” De aici urcă la etajul al doilea și se mai răstoiește puțin și pe acolo. Coboară apoi pînă la parter și numește doi care să măture prin fața căminului. Iarăși găsește cîțiva care s-au întins pe pat să mai doarmă și alții care se bat și se înjură încă de la prima oră a dimineții. „Ce aveți, mă, de împărțit la ora-sta?”, zice Grințu în timp ce-i apucă de guler și-i dă cap în cap. Își privește ceasul și spune ca pentru el: „Ia uite, nu-i nici șase jumate și ei au și început bumbăceala! Luați imediat tomberoanele și mergeți și le deșertați la groapă, hai!”

Obiectele inutile, de fapt fragmentele de obiecte care stau aruncate grămadă într-un tomberon de gunoi, alcătuiesc adesea o imagine fascinantă și Grințu se gîndește acum dacă și pe ecran respectiva imagine rămîne la fel pentru cel care privește din sală. Își amintește, ca un elev silitor, finalul din *Zabriskie Point* de Antonioni. Momentul în care imaginația eroului face să explodeze o vilă americană. Se filmează cu încetinitorul și pot fi văzute zburînd alene prin aer bucăți de frigider, haine, televizoare, mobile, aspiratoare, cărți (chiar și cărți – imaginea nu trebuie citită simbolic) și, probabil, și fragmente de corpuri umane. Ce lasă o civilizație după ea într-un tumult nu diferă mult de ce se pune într-un tomberon sau de ce explodează alene în filmul lui Antonioni.

Pedagogul intră acum din nou într-un grup sanitar de la parter, se spală pe mîini și-și privește ceasul mai mult din plictiseală decît pentru a-și aminti ce oră e. Iese în fața căminului, își bagă mîinile în buzunare și ridică umerii pînă lîngă urechi în speranța că îi va trece frigul. Privirea lui se plimbă cu indiferență peste curtea murdă a căminelor, peste gardul de sîrmă împletită, peste coșul cantinei prin care iese un fum subțirel, peste celelalte trei cămine, unul de băieți și două de fete, își imaginează că și colegii lui de acolo se ocupă cam de aceleași lucruri la ora asta, își amintește brusc de

ceva și reîntră în holul de la parter. Descuie camera în care stau pedagogii peste zi și supraveghează intrarea, scoate din dulapul cu geamuri un fierbător și o pungă de hîrtie cu încă puțină cafea măcinată pe fund, o cană mare de lut și o cutie de tablă în care e zahăr. Încuie ușa în urma lui și pleacă spre camera în care a dormit peste noapte. În drum intră iarăși în grupul sanitar de la etajul întii și umple cu apă cana mare de lut. Se vede că încă nu s-a trezit de-a binelea nici el. A uitat că este apă și la chiuveta din camera lui? Înainte de a ajunge în capătul dinșpre răsărit al culoarului intră într-o altă cameră, penultima pe dreapta, cea în care nu intrase pînă atunci, cea în care dorm (încă dorm) băieții buni, protejați echipei de pedagogi. Aici sînt numai trei paturi, fereastra e astupată cu hîrtie albastră, e aproape întuneric, dar e ușor de ghicit că în cameră nu doarme decît un singur elev. Grințu se apropie tiptil de capul acestuia și-i toarnă dintr-o dată toată apa din cană pe față.

Saltul plin de furie și oprirea la jumătate a înjurăturii elevului, zîmbetul albastru pe care acesta și-l confecționează în timp ce se șterge cu mîneca pijamalei pe față, cuvintele lui de reproș blînd, respectuos (Hai, tov pedagog, că m-ați și speriat, zău!), toate acestea l-ar amuza pe Grințu dacă el nu și-ar aminti chiar acum că scenariul lui are o lacună. A pierdut pe drum, undeva, sticla de țuică pe care o confiscase el, Grințu, din camera 33. Deci autorul fictivului scenariu nu se amuză și se prefăce sever în continuare.

— Păi, dacă dormi la ora-sta, Axente! Te-ai boierit sau ți-a intrat democrația în cap? Ia pune-ți boarfele pe tine și du-te pînă la camera 11, la parter, și vezi că am uitat o sticlă de țuică acolo cînd i-am dat pe unii cap în cap. O iei și pe urmă vii la mine în cameră să punem de cafea. Ai înțeles?

— Da, zice Axente scurt în timp ce-și scoate bluza pijamalei și încearcă să-i stoarcă gulerul.

Abia acum Grințu se amuză de fapta lui, rîde și iese din cameră. Din ușă mai întreabă, pe același ton serios, sever, bine jucat:

— Nu știi unde-i Meșteru Popescu?

— Nu știu, tov pedagog, că el n-a venit cu noi.

— Bine, mă, da' de la Casa de copii ați plecat toți odată, nu?

— Nu, el a plecat cu vreo două zile mai devreme, a zis că se duce la fratele lui care lucrează la Constanța și pe urmă vine încoa.

— Aha! Și aștia? – arată spre cele două paturi goale din cameră.

Axente rîde complice și explică vag, dar se pare că destul de mulțumitor pentru Grințu:

— E, și ei, ca băieții!

Ajuns în camera lui, Grințu descoperă brusc culorile vii ale peisajului care se vede prin fereastra acum deschisă. Înseamnă că geamurile erau într-adevăr foarte murdare. Îi privește o vreme pe cei doi care se grăbesc să termine de făcut curat. Au aranjat între timp toate cearșafurile cu ștampila L.M.F. Într-un singur teanc sub masă, au spălat ceștile, chiuveta și au încercat să spele și geamurile. Au măturat și au spălat linoleumul.

— Pătura aia de pe pat ați scuturat-o?

— Da, tov pedagog!

— E, atunci cărați-vă, da' să nu vă mai prind că... — și se oprește pentru că deja a uitat ce anume i-a surprins făcînd.

Băieții pleacă. Grințu se proptește în coate de pervazul ferestrei deschise și rămîne cu privirea ațintită pe imaginea de la începutul scenariului. Lumina de pe cerul cenușiu din spatele hotelului Pescăruș a mai crescut între timp. Deși parcul e abia puțin înverzit, culoarea lui e intensă și proaspătă. Se pare că a plouat peste noapte.

Se aud pași pe culoar și ușa camerei pedagogului se deschide pentru a face loc salutului morocănos al lui Albu. Grințu nu se întoarce cu fața spre el, dar răspunde plictisit la salutul colegului său care a venit să-l schimbe. Simte apoi că acesta a venit însoțit și e curios să-l vadă pe însoțitor.

— Faceți cunoștință! — zice Albu.

— Pîrvu! — zice noul venit.

— Grințu. — spune Grințu strîngîndu-i mîna.

— Stai jos! — zice Albu arătîndu-i un scaun lui Pîrvu. El se așază pe pat. Grințu ia celălalt scaun și și-l aranjează lîngă fereastră. Cît mai stau de vorbă, Grințu se uită mai mult afară.

Pîrvu e un băiat de vreo 23 de ani. A dat de mai multe ori examen la facultate și n-a reușit mare lucru. Acum a aflat că ar fi un post de pedagog aici la Liceul de Mecanică Fină. (Grințu se gîndește că spectatorul scenariului său ar avea abia acum ocazia să-și explice sensul ștampilei L.M.F. pe care a tot văzut-o pînă acum pe cearșafurile răspîndite prin cameră.) Albu zice că-l va duce la director pe la ora zece. Pînă atunci îi explică el în ce ar consta treaba pe aici. Între timp intră și Axente cu sticla de țuică învelită într-un ziar. Toți trei se bucură de această soluție neașteptată pentru impulsul în care intrase conversația. Fac apoi o chetă rapidă, cite un pol fiecare, și-l trimit pe Axente să ia salam și pîine și suc de roșii din oraș. Axente, încă marcat de severitatea bine jucată de Grințu mai devreme, cere un bilet de voie ca să iasă normal, pe poarta păzită a școlii. Grințu rîde și-i zice:

— Ia-o peste gard!

Peste mai puțin de trei minute îl chiar zărește sărind gardul înalt de sîrmă împletită prin dreptul ferestrei. Albu a turnat țuică în ceștile de cafea și întreabă:

— De la cine-i țuica asta?

— De la unu' din anu' întîi profesională.

— Bună! — zice Pîrvu.

— Aiurea. E puturoasă. — spune Albu fără chef și golește ceașca dintr-o dată.

— Puturoasă. — aprobă Grințu cu ochii pe fereastră și abia muindu-și buzele în ceașcă. Îl agasează noul venit. E, de fapt, omul care îi va lua locul. El, Grințu, n-are buletin de oraș și directorul liceului i-a pus în vedere să-și caute alt loc de muncă. Pe Grințu nu-l deranjează ideea de a-și căuta de lucru la țară, e chiar bucuros într-un fel, se plictisise pînă în gît de mizeria din căminul ăsta, are și el poftă să respire, își imaginează — cînd se gîndește că va lucra într-o școală dintr-un sat de munte — culori mai vii decît cele ale parcului pe care-l examinează acum prin fereastra deschisă. În schimb, graba lui Albu de a-i găsi un înlocuitor îl umple de sictir. Directorul îi dăduse un termen destul de lung — pînă la sfîrșitul anului școlar — iar acum nu sîntem decît în prima zi a trimestrului trei, de ce s-o fi grăbit Albu să nu-l mai aibă coleg?

— Am adus și eu niște cafea, zice Albu și scoate din buzunar o pungă albă de hîrtie și o pune pe masă.

— Hai să facem cîte una, zice Pîrvu și apucă fierbătorul electric. Albu îi dă peste mîină și strigă cît se poate de tare pentru a fi auzit de pe culoar prin ușa închisă a camerei:

— Planton!

Imediat ce se înfățișează în ușă un băiețel pipiriu, blond și cu ochii verzi, Albu continuă pe același ton răstit pe care a strigat:

— Du-te la camera nouă și cheamă-l pe Umit să ne facă o cafea.

După asta rîde și-i explică lui Pîrvu:

— Avem și turci în căminu' ăsta. Are cine să ne facă o cafea bună!

Pîrvu rîde și el, cam forțat i se pare lui Grințu care e nemulțumit de cum decurge scenariul lui.

Se aștepta să-l găsească încă de seara pe elevul Popescu din clasa a XII-a și să stea de vorbă cu el. În general Grințu se simțea foarte legat de elevii care trăiau la Casele de copii școlari (doar trăise și el într-una din ele între 13 și 18 ani, deci în timpul liceului), dar cu Popescu se înțelegea cel mai bine. Descoperiseră împreună că se trag din părinți care trăiseră în sate

de cîmpie aproape învecinate. Poate se și cunoscuseră părinții lor. Popescu nu și-i văzuse niciodată pe ai săi, iar Grințu se despărțise de mama lui cînd avea 13 ani. La moartea ei, cineva, un unchi, îl dusesese să stea de vorbă cu un bărbat neras și prost îmbrăcat care începuse să plîngă imediat ce a dat cu ochii de el. Își amintește că l-a scuipat și a fugit. Omul acela îi era tată? Peste numai o săptămînă unchiul Vergu îl instala pe Grințu la Casa de copii școlari din Sinaia. Prin ce fel de imagini aduse pe ecranul din fața unor spectatori normali ar putea fi făcute de înțelese aceste povești și sentimentele cu care le însoțea Grințu?

Despre Popescu, supranumit Meșteru, Grințu aflase firziu că e și el dintre copiii orfani. Se îmbrăca îngrijit și cu gust, avea haine de îmbrăcat în lipsa uniformei și tot felul de obiecte personale care nu puteau fi cumpărate cu banii de la Leagăn. Spunea că se duce vara și muncește cu calul și cu țapina în pădure și face rost de bani, apoi că primește din cînd în cînd cîte o mie de lei de la fratele lui mai mare care e șofer pe un șantier de lîngă Constanța. Unii elevi din cîmin îl bănuiau că fură și cînd dispărea ceva din camere, bani, ceasuri, rachete de tenis sau chitare, veneau la pedagog și-i propuneau să-l percheziționeze întîi pe Meșteru dintr-a unșpea. Asta era cu un an în urmă și de fapt chiar așa îl cunoscuse Grințu pe Popescu. Se rățoise la el și ăla zîmbise, era obișnuit să fie controlat cînd se fura ceva. „Cîți bani ai asupra ta?” – întrebare răsțit pedagogul. Băiatul răspunse senin: „Nouă sute și cincizeci de lei, tov pedagog.” „Cînt, mă?” „Nouă sute cincizeci!” Era o sumă cam mare pentru un elev. Cel care reclamase furtul se plîngea că i-a dispărut o sută. „De unde-i ai?” „Mi i-a trimis ieri frate-meu de la Constanța.” „De ce?” „Așa face el cînd ia salariul și se îmbată și își aduce aminte de mine.” „Și vrei să te cred?” Băiatul scosese din portofel banii și cotorul mandatului telegrafic. Pedagogul îl chemase apoi la el, fără știrea reclamantului, și-i spusese: „Bă, te rog să mă scuzi!” Apoi se împrieteniseră, dar Popescu nu profita de protecția acordată de pedagog celor de la casa de copii. Nu voia să se mute într-o cameră de trei paturi și, în general, refuza violent acest gen de privilegii.

— Pune de patru cafele, turcule! – zise Grințu către Urmit pentru că-l văzuse pe Axente sîrind gardul cu o pungă de plastic în mînă. După ce gustase din țuică și fumase mai multe țigări pe stomacul gol se bucura acum că se apropie Axente cu salamul și pîinea și sucul de roșii. Aducătorul lor trebuia răsplătit.

Înainte de plecarea în vacanța de primăvară Popescu venise la Grințu și-l anunțase că el se duce să-și caute părinții, măcar urmele lor. Grințu tresărise

cînd Meșteru pronunțase numele satului din care avea de gînd să pornească mica lui anchetă. Acum era foarte curios să știe dacă băiatul fusese acolo și ce aflase. Simțea cum această curiozitate a originilor, de atîtea ori reprimată pînă atunci, îl sufocă încetul cu încetul. Invidia calmul cu care și-o satisfăcea Popescu și se simțea acum, acolo în fața ferestrei deschise, ca un copil care-și aștepta tatăl să vină de la război.

Deodată sări în picioare și se propti cu coatele de pervazul ferestrei. Într-adevăr, dinspre șosea, peste maidanul de lîngă gardul liceului, se apropia mergînd agale elevul Popescu supranumit Meșteru. Numai că era însoțit de o fetișcană și amîndoi erau îmbrăcați ciudat, în orice caz nu în uniforme de elevi. El avea blugi, un tricou de lînă lung pînă aproape de genunchi, o eșarfă grena legată în jurul gîtului și un rucsac destul de greu în spate. Ea era frumoasă și îmbrăcată aproape la fel, minus rucsacul. Păreau doi autostopiști, globe-trotters care tocmai și-au pierdut chitara. Popescu îl văzu de departe pe Grințu și-l salută cu voioșie fluturîndu-și mîna deasupra capului.

Bineînțeles că Grințu se gîndi aproape imediat să suspende micul lui scenariu și să treacă automat la un altul, eventual unul care să-l aibă în vedere pe elevul Popescu. Ba chiar se gîndi că, dacă cele două tot vin în contact, atunci primul, al lui, ar putea fi pregenericul celui de-al doilea sau, invers, cel de-al doilea să fie un simplu flash-back al primului. Această nuanță constructivă se citi probabil pe chipul său cînd și-l întoarse dinspre fereastră spre Albu și Pîrvu. Cei doi crezură că e vorba de descoperirea celui care venea cu mîncare (lucru într-un fel adevărat, simultan cu altele) și salivară în tăcere. Pe urmă, pauza de emisie a scenaristului Grințu se prelungi foarte mult – probabil că Popescu își lua la revedere de la fata aia cu care venise, poate că veneau de la gară și ea stătea pe undeva prin preajmă și trebuia condusă pînă acasă – între timp el mîncă salam și bău suc de roșii, ciocni încă unul sau două pîhărele de țuică cu cei doi colegi (să-i numim provizoriu așa!) și ascultă refuzul complicat al lui Axente care nu putea să bea cafea din cauza unei insomnii pe care o avusese într-un tren cu care venea din tabără cînd băuse prima dată în viața lui cafea din termos.

După asta deveni nerăbdător să-l vadă pe Popescu și coborî în holul mare de la intrarea în cîmin. Îl găsi chiar acolo, mai avea ceva de vorbit cu fata care-l însoțise. Deci ea îl condusesese pe el pînă acasă și nu invers. Grințu descoperi că e nepoliticos abia după ce rosti:

— Salut, Popescule, ce e, mă, te conduc fetele pînă la ușa cîminului?

Popescu izbucni în rîs și răspunse:

— Poate că nici nu mă cheamă Popescu.

Era vorba, desigur, de recentele lui investigații. Fata era probabil la curent cu ele, pentru că rîse și ea cu aceeași degajare. În timp ce Grințu deschidea ușa camerei de supraveghere și-i poștea pe amîndoi înăuntru, Popescu făcu prezentările. Pedagogul încercă să-și repare impolitețea sărutîndu-i mîna fetei și întrebînd-o apoi dacă nu vrea o cafea.

Scenariul lui continuă în timp ce urca scările spre camera de unde venise, îi apostrofa pe cîțiva elevi găsiți în dezordine pe culoar, intra și lua cu el ceașca de cafea care rămăsese plină după refuzul lui Axente și se întreba întorcîndu-se ce e cu fata asta care a venit după Popescu pînă la cămin.

Ar putea să-i fie soră, se gîdea, poate prin existența ei se clarifică ceva în genealogia lui Popescu sau, cine știe, poate-i o simplă prietenă. Începe să-mi fie greu să-i înțeleg pe cei care au cu cinci-șase ani mai puțin decît mine.

Oferindu-i în sfîrșit fetei ceașca de cafea deja răcită îl întrebă pe elev: — E, și, ce-ai aflat?

— A fost foarte interesant, zise Popescu și se opri. În tăcerea instalată brusc în cameră după vorbele lui se auzi prima sorbitură a fetei. Evitau să-și întâlnească privirea, nu se știe de ce. Fata privea cu atenție desenul kitsch de pe ceașca de porțelan calitatea a doua. Grințu aștepta ca unul din ei să înceapă să povestească. Era avid de informațiile lor. Popescu se prefăcea că se gîndește la ceva sau că nu știe cum să-și înceapă povestea. În cele din urmă zise:

— Orice i-ai ruga să-și amintească, ei încep așa: „Cînd eram în război...”

*

(DRUM) De la Cluj-Napoca pînă în satul în care anul acesta mi-am exercitat meseria mea de țapinar, învățată ușor și profesată cu greu în vacanțele din timpul liceului, trebuia să merg cam două ore cu un autobuz. După ce am coborît din tren, m-am dus glonț la adresa pe care mi-o dăduse Ana. Ar fi fost prima dată cînd o vizitam după ce, cu ciudatele mele calități de detectiv, o descoperisem în satul ei de lîngă orașul Sfîntu-Gheorghe. Știți că ea învață aici, la Cluj, ca să se facă învățătoare? În fine, n-am găsit-o acasă și m-am dus la autogară. Pe drum mă gîndeam și cum să fac să-mi scot un abonament și să vin mai des s-o văd.

Nici nu știu dacă autobuzul poate fi numit obiect pur și simplu. El îndeplinește în lumea de azi atîtea funcții încît poate fi luat și drept ființă (dragă și mult așteptată; rupi petale de margareta și te întrebi: vine, nu vine, mă iubește, nu mă iubește?) și drept instituție (ce dacă e pe patru roți? e

destul să se pună în mișcare și-l și auzi pe șofer: „aici eu conduc!”) și drept forum („am auzit ieri în autobuz că...” etc., etc. Luat ca atare, adică drept un mijloc de transport care duce persoane, pardon, pasageri de colo pînă colo, el prezintă adesea mai multe excepții decît sînt necesare pentru simpla confirmare a regulii. Aproape toate celelalte supoziții își găsesc ușor confirmarea dacă încerci să faci un drum cu o cursă rapidă între două puncte normal de depărtate, într-o zonă de deal și munte ca aceea în care mă deplasam eu, deci o zonă cu precădere viticolă, forestieră și zootehnică. Iată însă că poți spera într-un succes al deplasării în condițiile arătate numai dacă ești pasager plătit și nu pasager cu abonament. Cu vopsea roșie, pe tabla vopsită în galben de deasupra parbrizului, pe dinăuntru, este scrisă următoarea avertizare: „Abonamentele nu sînt valabile pe cursele rapide.”

Nimeni nu se descurajează din afîta lucru. De altfel, prin ușa întredeschisă a autobuzului (încă nu ne urcaserăm în el) puteau fi citite și alte anunțuri scrise cu aceeași vopsea pe aceeași tablă. CONDUCĂTOR AUTO U.V. COSTEL/ PRIMUL CONTROLOR ESTE CONDUCĂTORUL AUTO/ TĂTICULE TE ROG SĂ CONDUCI CU ATENȚIE, NU UITA CĂ NOI TE AȘTEPTĂM CU DRAG ACASĂ. Pe figura șoferului de cursă rapidă se putea citi orice, numai bunăvoință nu.

Deocamdată el stă de vorbă cu un prieten în ușa autobuzului, iar în fața lui mai mult de patruzeci de persoane (încă nu se știe dacă toate se vor transforma în pasageri) așteaptă. Probabil că vorbesc despre un al treilea care a fost și el șofer și, prins cu ceva matrapazlicuri, dat afară. „Și... acolo cît are pe lună?” „2.250!” „Ce să-i fac? Dacă nu s-a dus să-și ia și el un parchet!” (Am precizat că traseul cursei rapide trece printr-o regiune forestieră?) „Și el n-ar fi băiat rău, dar muieră-sa...” „De ce?” „Se bagă în toate cele!”

Brusc, șoferul își aruncă privirea peste grupul compact de cetățeni care așteaptă să urce (ați ghicit, autobuzul e încă gol!) și descoperă pe cineva, un cunoscut, căruia îi strigă spre luare aminte: „Ăsta-i cursă rapidă!” Omul se desprinde cu necaz din grupul celor care speră să se urce și se îndreaptă spre autogară. Strigă totuși, peste umăr, la șofer: „Te prind eu că oprești la Cîmpinaș.”

Pare să fie o amenințare, ceva i se va întîmpla șoferului dacă nu va respecta programul său de „cursă rapidă”, în baza căruia l-a trimis pe om să mai aștepte, și va opri cumva și la Cîmpinaș.

U.V. Costel nu pare speriat de amenințarea omului aceluia. El își ia rămas bun de la prietenul său, face un pas înapoi și se decide să-l lase să

intre pe cei care așteptau disciplinați la ușă. Se pare că face o triere severă a persoanelor care au dreptul să se urce.

Multora le spune că aceasta „fiind o cursă rapidă”, ea nu va opri acolo unde vor ei să meargă, deși localitățile respective sînt pe traseu. Bineînțeles că dintre aceștia, majoritatea se urcă după ce dau banii și acceptă ca pe un dat că pentru o localitate în care „cursa rapidă” nu oprește șoferul nu poate emite bilet.

Dintre cei cîțiva care merg pînă la capăt și au cumpărat bilete de la ghișeu la autogară, unul remarcă întîrzierea care se produce pentru că n-am fost lăsați să ne urcăm mai devreme în autobuz. Iritat, U.V Costel îi explică:

— Dacă te țin un sfert de oră în căldura asta, cînd te iau la frămîntat încolo, la deal, pe la Străjel, te iei de vomitat și-mi faci o mie de mizerii prin mașină. Că așa-i omu': se ia de mîncat mere, se ia de mîncat pere și eu, în loc să-mi fac ziua liberă, stau și fac curat în mașină.

Pentru cine n-a mai fost prin zonă se iscă aproape imediat temerea că traseul e într-adevăr plin de serpentine periculoase. Că nu e tocmai așa va descoperi și singur pe parcurs. Așa cum va descoperi și că numita „cursă rapidă” oprește la toate cotiturile (precum mașina cu Terente și Didina dintr-un cîntec de copii) cu condiția ca solicitantul să fie pasager plătit, adică unul care a dat banii și n-a primit bilet. Bineînțeles că oprește și la Cîmpinaș unde coboară doi cetățeni care au dat fiecare cîte 10 lei, dar... surpriză: omul refuzat la plecare a și ajuns aici, probabil cu vreo mașină de ocazie, iar acum e gata să-și pună în practică amenințarea.

— Cursă rapidă, ai? — strigă el la șofer în timp ce acesta se grăbește să-i închidă ușa în nas. Devine apoi și mai furios și vine în fața mașinii. Șoferul ambalează motorul, dar nu reușește să evite spargerea parbrizului. Omul a lovit cu sete și se pare că a avut și ceva de metal în mînă. Am avut, după aceea, mai mult aer tot timpul drumului.

Am renunțat la gîndul că aș putea, cu un abonament, s-o vizitez mai des pe Ana. Mă voi limita, cu banii pe care-i cîștig aici, s-o văd o dată pe lună. Dar despre rapiditatea comunicării în acest secol în care obiectele arată altfel, sînt în schimbare de rol, voce și funcție, vom mai vorbi noi, nu-i așa?

Sănătate, dom' profesor, o să vă mai scriu eu!

Zare

(ALTE DRUMURI) Zare, my nr. 1, cred că ceva la mijloc. Dacă am priceput bine ce se întîmplă de fapt te rog lasă-mă — adică fă cumva să știu și eu ce a fost de fapt ceea ce a fost — se zice că m-a căutat Zare Popescu (!).

Omul adică, dacă e să-l cred pe Bobby — cine e de fapt un om f. enervant de un timp încoace — mai bine zis de ieri, și cine, din cine știe ce motive — de nervi pe care-l crea durerea de măsea? și examenul de admitere? (e verișorul de grad I al lui Poly — gazda mea) pur și simplu a uitat să-mi zică ieri (doar azi mi-a spus) că m-ai căutat (nu știe exact cine, era Zare dar nu mai știe exact cum arăta și cum etc. și să-l las în pace cu întrebările OK? (cică, el!)).

Ai fost la Cluj, Zare? Și dacă într-adevăr ai fost nu știu exact dacă ai venit cu intenția și hotărîrea fermă să mă și întîlnești! Pentru dacă veneai așa cum zic eu o sculai pe Betty care dormea și o întrebai de mine — ea ți-l dădea numărul de telefon unde m-am aflat în ora aceea — 42 173 — fam. Bâzgan — și tu vorbeai măcar cu mine și îmi ziceai măcar că ai venit și că te grăbești.

În sfîrșit. Am un motiv măcar în plus ca să mă duc și să te văd eu și să răstorn eventual toată județul și încă vreo două în jur pînă nu te voi găsi. Așa voi face.

Ana

*

— Cum adică, mă, despre război, ce vrei să spui? — întrebă Grințu.

— Uita așa! — îi răspunse elevul Popescu Gelu, zis Meșterul, iar fata chicoti scurt, fără să pară că vrea să acorde vreo semnificație sunetului scos de ea.

Curiozitatea adevărată a pedagogului Grințu nu privea cîtuși de puțin modul în care acei oameni bătrîni întîlniți de Popescu în peregrinarea lui de două săptămîni povesteau despre război. Nici vorbă. Îl interesa, de fapt, ce spuneau ei despre posibilității părinți ai lui Gelu, ce aflase acesta și ce simțise el cînd aflase, dacă aflase, ceva în legătură cu ascendenții săi. Elevul, la rîndu-i, cunoștea încotro se îndreaptă interesul lui Grințu și dezvoltă tehnici dintre cele mai ciudate pentru a nu i-l satisface imediat. Pe el îl enerva că un om în toată firea și cu mult mai multe date de bază nu începe pe cont propriu investigația în legătură cu părinții lui și-l lasă numai pe el, Gelu, cel care chiar nu are nici un punct sigur de plecare, să caute. Ba încă mai și speră, pentru simplul fapt că două sate presupuse a fi locurile lor natale se află unul lîngă celălalt în descurajanta cîmpie, că datele culese de Meșteru vor fi utile amîndurora. Îl va pedepsi pentru asta. Își va amîna într-atît povestirea, o va fragmenta și o va pune în dubiu, pînă cînd celălalt va pleca și el pe teren să-i dezlege firele. Pînă atunci, însă, mai tace cîteva secunde, iar

Grințu, încercând să-l provoace, va povesti el ceva ce i se pare deocamdată neutru pentru mersul înainte al poveștii lor.

Cînd eram în armată – zice el – aveam un prieten, simplu soldat la trupeți (eu am făcut la teriști, după facultate) și asta avea în cap tot felul de teorii despre istorie, despre de ce fac oamenii război și așa mai departe. Terminase liceul și nu reușise la facultatea de istorie, dar, de fapt, omul cunoștea foarte multă istorie. Numai că o interpreta altfel, iar examinatorii nu au niciodată răbdare să vadă ce e cu o bilă care gîndește chiar și în timpul examenului. Ei nu fac decît să confrunte ce s-a scris despre un subiect cu ce a ajuns și în memoria candidatului. În funcție de procentaj, pe unii îi admit, pe alții nu. Interpretarea pe care acest tip o dădea datelor istorice era însă atît de originală încît el nu mai realiza nici un fel de procentaj; nimic nu mai coincidea sau totul. Dar totul altfel. De fapt, în ce consta schema lui? El zice așa: tot ce contează în Istorie este alcătuit din oameni, obiecte, nume și povești. Aceste patru categorii i se părea suficiente, dar pe nici una nu-și permitea s-o trateze ca pe o masă, global adică. Te prinzi? Zicea că prima dată i-a venit în minte acest lucru cînd era în școala primară și cînd profesorul lui de istorie a vrut să-l dea afară că se juca în oră. S-a străduit să-i pună o întrebare profesorului pentru a-i demonstra că fusese totuși atent la oră. Din acea întrebare s-a născut totul. Uite cum!

La obiecte îl interesa din ce sînt făcute și ce semnificație are fiecare parte componentă. Aici lucrurile sînt simple și nimic nu e neobișnuit; conceptul de *cultură materială* e luat *ad litteram* și nu cred că numai pentru atît l-au trîntit la examen. Oamenii, în schimb, fiecare individ în parte, nu masa, alcătuiesc împreună cu numele lor un fel de tot-uri istorice. Omul trăiește în prezent, numele lui vine de undeva, din vechime. Întregul astfel alcătuit și analizat într-un anume fel explică istoria. Despre numele de obiecte importantă era aflarea originii, etimologia, circulația dintr-o limbă în alta, de la un popor la altul. Aici au avut motive să-l amendeze și să-i dea o notă mai mică pentru că problema nu-i interesează pe istorici, ci pe filologi și lingviști. Deși faptul că ei, examinatorii, erau nu „prea deschiși”, nu-i îndreptățește decît oficial să-l considere pe el un candidat de respins. În fine. Povestea, povestirea scurtă, chiar cea care putea fi redusă la o singură propoziție, în nici un caz masa poveștilor sau romanele, povestea, deci, era singurul liant al acestor categorii. Din toate patru, om-obiect- nume-poveste, se alcătui un sistem care era Istoria cea adevărată. Mișcarea categoriilor acestui sistem, evoluția lor și legăturile dintre ele trebuia să fie obiectul istoriei ca știință. După el, războiul se produce atunci cînd sistemul om-obiect-nume-poveste

intră în criză. Probabil că în chiar momentul cînd a spus asta în fața comisiiei s-au hotărît să-l pice, dacă nu cumva chiar l-au dat afară din sală. Altfel era un băiat bun și știa să facă tot felul de meserii. Cînd m-am liberat eu, era șofer pe mașina comandantului de unitate, pe urmă am aflat că a trecut pe un camion. Ne-am scris o vreme și poate o să ne mai scriem. De la profesorul ăla al lui, omul care îl și îndemnase să încerce la facultatea de istorie, primea scrisori aproape zilnic. Îi răspundea și el din cînd în cînd. Țăla fusese între timp cooptat asistent la o facultate umanistă și ținea un curs special de „Arheologie lingvistică”, dar se pare că toate ideile cu care-și umplea el acel curs fuseseră gîndite mai întîi de soldatul de care vă spun.

De ce-ți spun asta? – mai zise Grințu privindu-l fix pe Gelu Popescu – pentru că tipul ăsta mai zicea și că a povesti despre război e imposibil. În sistemul imaginat de el e logic: criza conglomeratului om-obiect-nume-poveste (adică războiul) nu poate fi povestită; ea tocmai de asta se produce, pentru că liantul, povestea, nu mai funcționează. Așa că, dacă nu te superi, sînt și eu curios să știu în ce fel acei oameni ți-au vorbit de război.

— Bine, tov pedagog, am să vă povestesc tot ce-am aflat și cu amănunte, dar nu acum. Sînt multe de spus.

În tot timpul cît vorbise Grințu, atît Gelu cît și fata se surprinseseră că știu cîte ceva despre omul care purta cu el prin lume o asemenea teorie. Nici unul însă nu spuse celuilalt, nici atunci și nici mai tîrziu, multă vreme, la ce persoană anume se gîndeau.

Dimineața aceea de la internatul de băieți al L.M.F.-ului era un sfîrșit lamentabil al scenariului imaginat de Radu A. Grințu. Fata care venise cu Gelu își luă rămas bun și plecă. Pe parcursul a cîtorva sute de zile care urmau, Gelu îi povesti lui Grințu, cu diverse ocazii, în ce fel și-a început și unde a ajuns cu căutatul părinților. Între timp li se mai întîmplară și multe alte lucruri demne de a fi povestite.

*

(DESANT)... așa cum am mai promis, stimate domnule profesor, vreau să revin asupra relației dintre nume și purtător și anume vreau să atac expresia, des folosită de istorici ca dumneavoastră, „eroi fără nume”. Existența ei demonstrează tocmai faptul că greșeala separării omului de nume, de armele, de podoabele și de poveștile lui, este frecventă și oficial acceptată. În fond omul înhumat în groapa comună nu-și pierde numele, ci îl ia cu el sau îl trimite acasă. „Veni-ți-ar numele”, expresie populară echivalentă cu un blestem, o urare de moarte de fapt, traduce tocmai realitatea că mai degrabă există nume fără eroi decît eroi fără nume. Organizarea

militară a unei societăți este, cel puțin formal, împotriva acestui gen de separare a numelui de persoană cu ocazia morții. Așa au apărut plăcuțele cu numere matricole, confecționate dintr-un material presupus a fi mai rezistent decât numele. În lupta mea cu dumneavoastră (luptă de idei, desigur) voi folosi de data aceasta metoda desantului, oferindu-vă câteva exemple de nume proprii care au redevenit nume comune (exemple extrase dintr-o carte a academicianului Al. Graur): Caesar, porecla romanului care a instaurat monarhia, devine în germană *Kaiser* și în rusă *țar*; pronunția slavă a numelui împăratului Traianus, „*troian*”, desemnează în românește mai întâi un „val de pământ”, o „întăritură” și mai apoi doar troianul de zăpadă ușor de spulberat și oricum gata să se topească atunci când nu mai e frig; Karl, numele lui Carol cel Mare, ajunge sub forma *krati* (= rege) în toate limbile slave, dar și în română (*crai*) și maghiară (*kiraly*); Th. Roosevelt este un președinte american mare amator de vânătoare și de atunci toți ursuleții de pluș din America se numesc Teddy; bolivarul, napoleonul și ludovicul sînt monezi (unele încă mai circulă); amiralul englez Vernon a fost poreclit mai întâi *Grog* pentru că purta o manta ordinară din *gros grain*, iar când nu a mai avut destul rom pentru marinarii lui și l-a îndoit cu apă a făcut să se nască băutura numită *grog*; moșierul englez Boycott și-a jignit vecinii și a fost pedepsit prin izolare – așa a apărut cuvîntul *boicot*: ministrul de Finanțe francez Silhouette a impus măsuri de austeritate și de atunci a fost desenat printr-o linie: silueta; zeița Diana a devenit în românește o simplă *zină*, dar cultul ei nu a dispărut pe de-a-ntregul; martirul Thalaleos din Biblie umblă *teleu* în limba română; dacă cineva e mai mult decât *beat tun*, atunci el e *beat Krupp*; carabina produsă de italienii *Carlo&Figli* ajunge în grecește *Kariofili* care înseamnă „garoafă”; șrapnelul își moștenește numele de la un general englez (Shrapnel), godinul de la un fabricant belgian (Godin), pruna *renglotă* de la regina franțuzoaică „*reine Claude*”, iar jobenul de la pălărierul francez Jobin care și-a deschis magazin în București, pe Calca Victoriei; într-o piesă de teatru jucată la Londra la sfîrșitul secolului trecut apare o familie de bătași – familia Hooligan – iar manifestările huliganice sînt astăzi inteligibile și în esperanto; melodia *Charmante Katherine* cîntată cu cuvinte nemțești și cu acompaniament de flașnetă produce cuvintele *caterincă* (= flașnetă) și *șarmanka* (în rusă = flașnetă), dar nu e imposibil ca ea să aibă și o legătură cu armele sovietice din al doilea război mondial: „Katiușele”; *dame Jeanne* pleacă din Franța și ajunge în Italia *damigianna*, transformîndu-se pînă la noi în *damigeană* și tot așa pînă la „anteriorul lui Arvinte”; „are Chira socoteală”; „sistem Clayton, model nea Gheorghe”; „vrei, nu vrei, bea Grigore agheasmă”; „a nimerit-o ca Ieremia cu oiștea-n

gard”: „hop și eu cu tața Lina”; „tronc, Marișo!”; „ce mi-e baba Rada, ce mi-e Rada baba?”; „de lemn Tănase”; „moș Ene pe la gene”; „să vorbească și nea Ion, că și el e om”; „Stan pătitul”.

Cînd îmi veți explica în mod coerent de ce se ridică monumente în onoarea soldatului necunoscut sau de ce e considerat el necunoscut, sau de către cine rămîne el necunoscut, atunci vă voi spune și eu de ce cred că mă cheamă Popescu.

Cu bine,
Zare

Investigații

Nu cred că prin cuvinte se poate spune adevărul. Prin cuvinte, cel mult, minciuna poate fi parodiată și demascată.

E. Imperii de cenușă, revoluții de fum

B. este un sat aproape neștiut, numele lui nu se leagă de nici un eveniment memorabil, de nici un drum între două orașe mari și bine cunoscute, de nici o formă de relief neobișnuită sau frumoasă, de nici un nume de ilustră personalitate care să-și fi petrecut aici măcar copilăria dacă nu exilul, este așadar un sat mic, locuit de foarte mulți oameni și cei mai mulți dintre ei au într-adevăr simțul umorului. Altfel cum ar fi rămas el atîția ani (dacă nu atîtea generații) să locuiască într-un sat al cărui nume e aproape obscen (motiv pentru care nici nu ne putem permite să-l transcriem aici)?

Două dintre străzile lui sînt pietruite, acolo unde se încrucișează, pe o lungime de circa 100 de metri fiecare. Pentru cineva care vine din afară, locul acela de la intersecția celor două străzi poate fi numit piață. Clădirile din cele patru colțuri ale intersecției sînt diferite de toate celelalte case ale satului. În primul rînd, ele au prispe, verande, pridvoare, marchize sau șopronuri în față și apoi nici nu sînt despărțite de drum printr-o curte și un gard. Toate patru au ferestre înalte, prevăzute cu obloane ca și ușile, aspectul lor este cel sobru al unor prăvălii din respectabile orașe de provincie din regatul român dintre cele două războaie. Poate că la asta și aspirau cînd au fost construite, rostul lor de acum fiind mai greu de ghicit întrucît obloanele sînt trase peste uși și ferestre, pereții sînt decolorați și coșcoviți, nici un fel de panou nu se află deasupra ușilor (nici cu C.E.C., nici cu ADAS, nici cu Telefoane, nici cu Farmacia nr.), scările sînt aproape în întregime acoperite de praful (și noroiul, cînd plouă) aruncat de camioanele care trec prin față. Lîngă una din ele se află o bancă de lemn foarte înaltă, o bancă pe care ar trebui să se așeze uriașii pentru a aștepta autobuzul care trece de două ori pe zi pe aici – o dată într-un sens și seara în celălalt sens. De peretele unei alte case din această intersecție centrală a satului cu nume obscen se află agățată o cutie de poștă care a fost cîndva albastră (nu galbenă așa cum între timp au fost vopsite mai toate cutiile de poștă din țară, deci vopseaua ei se decolorează dinainte de prima vopsire în galben de care n-a profitat) și trebuie să nu-ți pese deloc de cel căruia îi scrii o scrisoare

pentru a avea curajul să plantezi acolo respectivul mesaj. Ar fi interesant de văzut într-un nomenclator ce număr de cod poartă cutia din acest sat și ar fi un fapt lăudabil (restaurator de încredere) ca cineva să scrie cu vopsea (albă, roșie, neagră) acel număr pe ea. Dacă nomenclatorul nu a prevăzut un număr pentru ea, se poate trece numărul unui sat vecin cu bis.

Ei bine, ajuns cu pasul și rucsacul în acest loc, trebuie să fie foarte plăcut să te oprești. Dacă vrei să te odihnești ai la îndemînă banca pentru uriași din stația autobuzului. Să constăți că cineva, un bărbat, două femei, trei babe și trei fete de vîrstă preșcolară așteaptă aici un autobuz, este într-un fel o surpriză. Îți pui rucsacul pe bancă și spui bună ziua celor din jur înainte de a-l desface din chingi. Ți se răspunde în cor și înțelegi că nu ai scăpare; ca să nu pari suspect trebuie să lași impresia că și tu aștepti același autobuz. E cald, e mult praf pe drum, e o atmosferă de după-amiază imposibil de respirat în această intersecție fără umbră și o simplă privire de-a lungul uneia dintre străzi îți dovedește ușor că satul e viu dincolo de ea. Sînt copii care se joacă în colbul drumului, sînt femei ocupate cu spoitul gardului cu var, undeva, în zare, un bărbat cu pălărie traversează drumul călare pe o bicicletă semicursieră. Din spatele casei mohorîte și decorate cu o cutie poștală, deci de pe drumul perpendicular pe cel de-a lungul căruia tocmai ai privit, apare o fată de vreo 12-13 ani, foarte frumoasă, cu ochi negri și foarte calzi, umezi, subțirică, înaltă pentru vîrsta pe care o arată, ținînd în mîini un pui alb de iepure de casă. Îl mîngîie cu o seriozitate anume, indescriptibilă, ceva care face gestul ei și mai gingaș. La cîțiva pași în spatele ei vine o bătrînă îmbrăcată în negru și ținînd în mînă un băiețel zvăpăiat, tuns zero. Toți trei se apropie de stația autobuzului. Voi, cei din stație, îi priviți cum se apropie, parcă ați aștepta ceva de la ei, parcă pe ei i-ați aștepta și nu autobuzul. Fata merge mult mai încet, se oprește din cînd în cînd și-l sărută pe puilul de iepure drept în bot. Așa se face că înainte de a ajunge lîngă voi ea se lasă ajunsă din urmă de bătrînă și de băiețel. Se întoarce brusc spre cel mic și-i arată iepurele de la distanță. Zvăpăiatul se smulge imediat din mîna bunicii lui (sau ce rudă îi va fi fiind bătrînă) și întinde mîna spre iepure. Fata îl ține sus și-l întreabă pe puști:

— Todirică, vrei iepurele?

— Nu-l mai întărita, fa, și tu, că nu mai scapi de el!

Bineînțeles că Todirică începe să se învîrtă în jurul fetei, să sară și să repete pe diferite tonuri:

— Dă-mi-l, dă-mi-l, dă-mi-l, dă-mi-l, dă-mi-l!

Pe fată o amuză grozav jocul. Își apără iepurele ținîndu-l sus, deasupra capului, dar în același timp îl și giugiuiește și-l și gîdilă, se poartă ca o femeie tînără care se joacă cu pruncul, îl apropie din cînd în cînd de obraz și-l ridică din nou deasupra capului, face piruete pentru a-și feri iepurele de bietul Todirică și rîde vîzîndu-l pe puști din ce în ce mai nervos și mai transpirat. Ai zice chiar că plăcerea ei de a se juca cu micuțul animal alb abia acum este completă, cînd e amenințată de Todirică.

Între timp bătrîna a ajuns lîngă voi și spune bună ziua, îi răspundeți. Apoi una dintre fetele îmbrăcate curat care așteaptă autobuzul împreună cu mamele lor o întreabă:

— Unde mergi, mumă?

— La Tîrg.

— Nu te iau.

— Păi, mă ia rata, ce, mă iei tu?

— I-oi zice să nu te ia!

— Păi, io am mai fost, dară...

Au intrat repede în joc bătrîna și fetița. Cele două mame (tu nu știi care e mama fetei și care e o mătușă!) le privesc zîmbind. Celelalte două fete s-au apropiat de cea cu iepurele și au acum și ele dreptul să-l atingă pe urechi. Todirică pare să fi renunțat definitiv.

Ai vrea să deduci relațiile de rudenie dintre toți acești oameni, dar nu afli decît că pe nepoata de la oraș a bătrînei care a venit ultima (dacă îi e nepoată) o cheamă Loredana și nu te poți opri să nu-i admiri și acestei copile de 5 ani frumusețea izbitoare a ochilor, mult asemănători cu cei ai fetei-canei care a venit cu iepurele în brațe. Loredana. Se potrivește de minune cu tot ce-i în jur. Te gîndești adică la privirea așintită pe fereastră, în zilele ploioase, a fetei născute în acest sat, devenită mai tîrziu mamă și botezîndu-și fetița Loredana. Bineînțeles că lecturile ei de atunci, atmosfera și imaginea acestor foste prăvălii sau foste hanuri care nu s-au schimbat, desigur, între timp, dorul ei de evenimente, de ceva care să i se întîmple și să semene cu cărțile din colecția *Romanul de dragoste* pe care tocmai le citea, toate acestea au determinat-o să aleagă un astfel de nume și s-o oblige prin asta pe biata bunică să-l rostească. De ce nu?

Soarele încălzește foarte puternic, arde, e ceva suspect în această intensitate a căldurii lui în acest început de aprilie. Nu e însă o căldură plăcută, binecuvîntată la începutul primăverii, ci mai degrabă una filtrată și intensificată de un aer încărcat de apă, ceva ca un început de furtună de vară, liniștea aia apăsătoare care se subminează prin ea însăși pentru că anunță o ploaie cu clăbuci.

De pe unul din drumuri, în depărtare, se ridică un nor de praf și-ți închipui că deja se apropie autobuzul pe care cei din jurul tău îl așteaptă în timp ce tu doar te prefaci că-l aștepti. Îi privești cu coada ochiului și ești surprins să vezi că nu tresar deși cu toții au văzut ce-ai văzut și tu. Nu-și strâng bagajele și nu se pregătesc de plecare, privesc țință spre norul de praf care se apropie și par curioși. Poate nu dintr-acolo trebuie să vină autobuzul, îți spui. După nu mult timp vezi și tu că la originea colbului stîmrit se află un mic autoturism, un Fiat 850, o mașină care încă se mai importa la noi în urmă cu 10-12 ani. Fiețelul se oprește chiar în fața cutiei de poștă. Cel dinăuntru rămîne nemișcat la volan pînă ce norul de praf îl depășește, trece și de voi, cei care stați în calea autobuzului, și se stinge apoi ca un fum, se așterne adică, din nou, pe fața pămîntului, pe acoperișuri și pe frunze. În cele din urmă cel de la volan, un tip gras între două vîrste, coboară, ocolește mașina și face un gest incredibil. Pune în cutia poștală un plic. Apoi privește spre stația autobuzului și-și micșorează ochii de parcă n-ar vedea bine la distanța de zece pași. Zice:

— Ce faci, Mărioară, pleci la oraș?

— Da, părinte, plec la oraș! — răspunde una dintre femeile tinere, poate chiar mama Loredanei, în orice caz cea care nu pare a fi soția bărbatului care stă proptit de banca înaltă de lemn.

— Gata concediul? — continuă popa.

— Da, părinte, răspunde femeia corect, ca la școală, mai am două zile și mă duc la lucru.

Discuția se încheie brusc chiar aici pentru că părintele se urcă în mașină, o întoarce și pleacă în direcția din care a venit în timp ce babele și cele două femei tinere șușotesc între ele sub urechile ciulite ale fetei, iar bărbatul de lîngă tine spune tare, ca pentru el (dar trebuie să înțelegi că ți se adresează și te ia pârtaș la observația lui):

— A venit cu mașina să puie un plic!

— Are benzină, răspunzi tu. Nu se face să te prefaci că n-ai auzit.

— Da, și are și bani să cumpere benzină, continuă omul pe același ton neutru de mai înainte.

Urmează apoi o lungă tăcere în stația de autobuz. Ea e tulburată numai de chicotelile fetei care se joacă cu iepurele alb și de smiorcăitul lui Todirică agățat de poala bătrînei cu care a venit. Tulburată apoi, iarăși, de zgomotul Fiatului care trece, cu popa la volan și alți doi tipi cam de vîrsta lui înăuntru, cu un snop de undițe legate de portbagajul de deasupra.

Nu-ți amintești să fi văzut vreun rîu sau vreo baltă prin apropiere deși pe hartă ele par chiar foarte frumoase.

Apoi vine și autobuzul (într-adevăr de pe drumul perpendicular pe cel de pe care a venit Fiatul) și aproape toți cei prezenți, în afară de tine, de Todirică, de fata cu iepurele și de babe, se îmbarcă în el. Imediat după plecarea autobuzului îți legi chingile rucsacului și o iei decis pe drum înainte. Nu iei în seamă privirile tot mai insistente și șușoteala babelor intrigate că, după ce ai așteptat autobuzul (ca un simplu străin ce erai), te-ai decis să rămîi în sat și să mergi pe jos în altă direcție decît cea în care se pleacă de obicei de aici. Tu îți închipui că știi foarte bine ce faci, ce vrei și de ce ai mai rămas în B., dar ele? Ele ce să creadă despre mutra și intențiile tale?

*

(ECLUZĂ)... vă închipuiți că timpul care îmi rămîne zilnic pentru lectură nu e prea mare pentru că am început excavarea cîtorva milioane de metri cubi de pămînt și noi, băieții de pe camioane, cărăm acest pămînt încolo și încoace. Pe locul pe care lucrează actualmente unitatea noastră va fi o uriașă ecluză. Mi se pare că am mai discutat despre asta: sîntem o armată care lasă urme aproape îninteligibile pentru viitorul arheolog; nu tu arme, nu tu podoabe, nu tu morți sau cimitire de eroi, nu tu scuturi, nu tu regi îngropați călare! Prin ce anume va deduce el, arheologul de peste trei veacuri, că pe aici a trecut o armată?

Dar să revenim la ale noastre. Așa cum v-am promis, continui să mă pregătesc pentru viitorul examen de admitere și, deși am foarte puțin timp — seara cad lat de oboseală — citesc, cam în dezordine, tot ce se găsește în biblioteca noastră și are vreo legătură cu istoria și cu bibliografia pe care mi-ați indicat-o. Numai că, oricît încerc să evit ideile mele „sinucigașe pentru un candidat”, cum le-ați numit, ele se încăpățîneau să se confirme și în aceste noi lecturi.

Citesc acum, ca să vă dau un exemplu, o carte despre complotul împotriva lui Hitler de la 20 iulie 1944. Ei bine, știți dumneavoastră cum îl chema pe șeful serviciului de protecție a *Führer*-ului? *Rattenhuber!* *Oberführer*-ul S.S. *Rattenhuber!* Știam și eu, mai de demult, de la o nemțoaică cu care am conviețuit aproape o săptămînă în cortul ei la Saturn, înainte de armată, că *Ratten* înseamnă șobolan. Despre ce înseamnă *Huber* l-am întrebat pe un sas din Cristian de lîngă Brașov, un tip spelb care e în același pluton cu mine, dar n-a reușit să mă lămurească prea bine. Pentru mine însă e clar: paznicul șobolanului care se credea lup (buncărul lui de la

Rastenburg se numea „viziuna lupului”) purta numele de Rattenhuber! Omul, numele și povestea zilei de 20 iulie 1944 mi se par concentrate în această informație lipsită de importanță pentru istoricii „normali” ca dumneavoastră. Mai rămînea de găsit și obiectul care să întregească imaginea istorică a acelei zile. Tot plimbîndu-mă cu camionul încărcat cu pămînt, hîț încoace, hîț încolo, am găsit și obiectul care sintetiza cel mai bine situația. Îl aveam lîngă mine, era vorba de *Ecluză*.

Să fiu mai clar. Ce urmăreau, în fond, ofițerii germani care au pus la cale atentatul de la 20 iulie '44? Faptul că nu-l mai suportau pe Hitler nu explică suficient atentatul. Nu-l mai suportau ei mai de mult, nu de atunci. Faptul că Hitler nu era un bun strateg și trebuia înlocuit iar nu explică nimic. Nu-și mai făceau ei iluzii că vor câștiga războiul dacă-l înlocuiesc pe Hitler, era prea tîrziu. În mare situația arăta cam așa: fluviul dezlănțuit al armatelor aliate venea impetuos din toate părțile; pîrîul german care mai devreme își ieșise din matcă și făcuse ravagii era amenințat să-și piardă și valea lui. În astfel de situații, cînd te afli de partea apelor mai mici îți vin idei. Ofițerii din conjurație au vrut să construiască o *ecluză*: îl ucideau pe Hitler și formau un nou guvern care accepta să capituleze punînd condiții. Apele mari ar fi pătruns în ordine și sub controlul ecluzei în valea pîrîului mic, se mai putea salva cîte ceva, iar cei care făcuseră ecluza aveau cel puțin dreptul s-o mînuiască o vreme. Din păcate șobolanul păzit de Rattenhuber a avut noroc, *ecluza* n-a mai fost construită, iar constructorii ei nu au fost executați pînă la unul. Războiul a mai durat 9 luni și a mai făcut cîteva zeci de mii de victime. Una e să faci o ecluză pe timp de pace cu zeci de camioane și sute de soldați, cum facem noi aici, și alta e să încerci cu o mîină de ofițeri de stat-major să faci, într-un imperiu al cenușii, o revoluție de fum, prin telefon. Chiar așa a fost numită de către Goebbels acțiunea de la 20 iulie 1944: „revoluția prin telefon”. „Chiar fetei lui Stauffenberg (omul care a pus bomba) i-ar fi trecut prin minte să taie firul telefonului” – a adăugat el. Iar mareșalul Kluge, cînd i s-a propus să ia măsuri ca și cînd complotul ar fi reușit, se pare că a zis: „Da, dacă porcul ar fi mort!” În fine, despre rolul istoric al telefonului vom mai vorbi noi cu altă ocazie.

Credeți însă că din nou voi pica cu succes la admitere dacă îmi voi dezvolta subiectele de pe bilet cu argumente de genul celor de mai sus?

Vă mai aduc un exemplu. Încă în perioada de instrucție dinainte de depunerea jurămîntului mă împrietenisem cu un terist, unul Grințu, profesor de română la o școală din Teleorman. Cînd mai aveam ceva timp stăteam de vorbă. Știa ceva istorie, dar, probabil din motive personale, îl interesa

mai mult un singur aspect. Rolul istoric al delațiunii. Am ajuns împreună la concluzii dintre cele mai ciudate. Ne-am și certat uneori, dar, acum mă gîndesc, delațiunea nu este și ea imaginată de delator tot ca o ecluză?

Acum mi-e somn.

La revedere,
Zare

*

Printre celelalte obiecte de inventar pe care pedagogul Radu A. Grințu le-a predat cu proces-verbal noului pedagog se aflau și cîteva hîrtii scrise de mîină, un fel de declarații luate de la elevi care comiseseră diferite acte antisociale și pe care directorul liceului îi ordonase să le păstreze pentru orice eventualitate. Pîină atunci nu le citise niciodată, dar, tocmai cu ocazia inventarierii, una dintre acele hîrtii îi atrăsese atenția în mod deosebit și înainte de a o preda se hotărîse s-o copieze în întregime respectîndu-i și ortografia. Apoi descoperise că în aceeași „cauză” sînt de fapt patru declarații, recoltate probabil de Albu sau chiar de director la distanță de o zi și le copie pe toate. Ele arătau cam așa:

I. Subsemnatul Pascaru Mihai din căminul III camera 7 din anul I C profesională declar următoarele. Pe data de 18 XI 75 am fost la cantonul CFR din Pajura pe la ora 14 pentru a asculta meciurile de fotbal și am luat și am băut niște rom și deoarece eram beat m-am apucat și am spart 17 lacăte de la acest canton și am luat rachiul și 175 lei rachiul lam luat cu mine dar lam scăpat jos și lam spart iar bani iam cheltuit pe toți în după masa aceia. Eu cunoșteam cum se deschide ușa cantonului deoarece eu am mai dormit pe la acel canton. Eu recunosc că am spart toate cele 17 lacăte de la 17 vestiare. Am folosit o bară din fier și am lovit lacătele pentru a putea sparge lacătele. Am mai dormit pe data de 18 XI seara fără a ști pedagogul.

Cele declarate sînt conform cu adevărul iar declarația mia fost luată fără a se folosi forța azi 19 XI 1975 ora 7.30. Pascaru Mihai.

(Verso) Mai declar că după ce am fost la canton am plecat în oraș și mam întîlnit cu 5 prieteni: Sandovici Vasile, Dumitriu Pavel, Sandovici Ioan și Dascălu Neculai. Dumitriu Gelu lic. ind. nr. 2 Sandovici V. este angajat Dumitriu P. elev la școala Prof. Sandovici Ioan elev la școala Prof. Dascălu N. liceul industrial nr. 2. După ce neam întîlnit am mers toți 6 prieteni la o berărie și am băut și am mîncat toți împreună eu am făcut cineste. Neam întîlnit la ora 16 și neam întors la ora 19.30. Pascaru Mihai.

2. Dată în fața noastră Pedagog Albu.

Subsemnații Guguluș Ghe și Baci Aurel și Sumanariu Costache, Pelin Costache fiind plecații la lucru toții muncitorii pe data de 18.11 și când am venit de la muncă după program lam găsit pe Pascariu Mihai în dormitor asculta la aparat cu cheia de la ușă în fața lui. După ce mam desbrăcat mam dus la vestiară și am găsit lacătele erau stricate 12 bucăți. Prin care menționez că mai erau oameni plecații acasă, Tov Pascariu Mihai a mai dormit pe la Cantonu CFR Nr. 6. Prin care sa furat bani 150 și lui Pelin Costache pormonelu cu toate actile, o pereche de sosete, și prosopul prin care sau, găsit. Menționez ca legea să ea măsuri la aceste fapte tăcute. 1. Bocan Dumitru 2. Prodan Vasile 3. Mărășanu Vasile 4. Cibanu Ghe. 5. Guguluș Ghe. Baci Aurel și Pelin Costache prin care sînt plecați acasă pe data de 19 XI 1975.

3. Declarație. Subsemnatul Pascaru Mihai declar următoarele: Pe în ziua de 19 XI 1975 la orele 16 am plecat din cămin, fără știrea pedagogului, la cantonul nr. 6 aflat în Pajura, de unde cu o zi înainte am spart 17 vestiare și am furat lucrurile declarate în anterioara declarație, unde am fost sămi ridic valiza. Am adus înjurii și amenințări personalului muncitor aflat în canton și păgubire cu o zi înainte. Am amenințat șeful de echipă că îi voi arăta eu. La ora 17 am intrat pe sub gard fără să mă prezint la pedagog pentru al anunța că am plecat fără știrea lui. Cele declarate sînt conform cu adevărul. 20 XI 1975 Pascaru Mihai.

4. Declarație. Subsemnații Sumanariu Costache, Pelin D. Costache, Guguluș Gheorghe, Baci Aurel declarăm următoarele: în ziua de 19 II 1975 elevul Pascaru Mihai nea amenințat când a luat valiza de la dormitor, neanjurat, că ne arată el pe noi. Rugăm să să ea măsuri pentru potolirea elevului în cauză. data 20 II 1975.

Motivele pentru care Radu Grințu, înainte de a-și încheia scurta lui carieră de pedagog și de a-și strînge cele cîteva obiecte personale într-o valiză de carton, a copiat tocmai acele patru declarații sînt deocamdată neclare. Putem presupune, spre exemplu, că ele ofereau materialul de plecare pentru un scurt metraj pe teme educative, dar, prin faptul că el a subliniat apăsător în textul uneia dintre declarații tocmai cuvintele „cele declarate sînt conform

cu adevărul”, se conturează și o altă ipoteză: aceea că documentele respective îi serveau drept argumente într-o discuție cu Zare pe tema adevărului. O astfel de discuție, cei doi purtaseră atunci când se văzuseră ultima oară, cu cîteva minute înainte de plecarea trenului cu care Grințu se întorsese din serviciul militar. Dacă timpul și obligațiile noastre auctoriale ne vor permite, vom reda cîndva și fragmente din acea discuție nu tocmai neinteresantă pentru destinul acestor două presupuse personaje.¹

Un fapt sigur este că, de cîte ori a revenit la internatul L.M.F.-ului, Grințu nu s-a interesat în nici un fel de persoana elevului Pascaru, ci l-a căutat numai pe Gelu cu care uneori a ieșit în oraș. Acesta continua să-i povestească, pe fragmente și cu oarecare îndărătnicie, cam tot ce făcuse, văzuse și constatare în cursul vacanței de primăvară din acel an. Începînd de pe la sfîrșitul lui mai, Grințu găsisse un post de ghid colaborator la oficiul de turism și, întrucît însoțea prin țară grupuri de turiști străini, venea tot mai rar. Dar și Gelu era ocupat pentru că se ocupa cu învățatul pentru bacalaureat.

¹ Dacă în cuprinsul acestui roman veți recunoaște cazuri și situații reale, nu uitați că în observarea și prezentarea lor au fost folosite mijloace ale literaturii de ficțiune (n.a.).

F. Zmeura de cîmpie

Bătrînul învățător Popescu pare abia trezit dintr-un chinuitor somn de după-amiază, transpirat și cu capul încă plin de confuzii: va fi avut vise sau mai degrabă coșmaruri? Te întreabă brusc:

— Dar cum te numești dumneata?

Îi răspunzi simplu.

— Gelu.

Și deși nu te așteptai deloc să fie mulțumit cu numai atît, credeai chiar că va insista să-ți afle și numele de familie, inventaseși deja unul, îl vezi că se freacă la ochi și cască. Ascultă fără prea mult interes tot ce-i explici și toate justificările pe care le dai pentru faptul de a-l fi căutat. Îți privește cu oarecare surpriză rucsacul pe care-l porți în spate, îți deschide poarta și te lasă să intri. Mai degrabă te lasă să intri decît te invită.

Soarele arde într-un fel neobișnuit, e agresivă fierbințeala lui și ceva dogoritor vine și dinspre pămîntul încă reavăn al grădinii cu straturi proaspete pe care o traversați amîndoi pînă ajungeți pe prispă. Bătrînul se oprește puțin înainte de a urca treptele și privește cerul. Ca și tine, e convins că se apropie o furtună neobișnuită, o furtună ca-n timpul verii, inexplicabilă în această parte a lunii aprilie. Vă așezați pe două scaune joase de lemn, taburete lucrate la tîmplar și nu cumpărate de la magazinul de mobile. Prispă e destul de largă și pe ea încape ușor o masă mare cu două scaune pe fiecare latură. Te așezi pe una din laturi, pe cea dinspre peretele casei și-l obligi pe bătrîn să se așeze în capul mesei. E clar că se află după somn și că n-a dormit prea bine sau nu e tocmai încîntat să fie smuls din somn chiar acum în preajma furtunii. Își freacă ochii așa cum ar face un copil dimineața, Todirică să zicem. Te ascultă cu același interes scăzut ca și acolo, în poartă, cu cîteva minute mai devreme. Te grăbești să-i expui totul pe larg împreună cu tot felul de scuze și politețuri, ceva care de fapt trebuie că-i îngreunează și mai mult înțelegerea cererii tale; ai venit să înșiri scuze sau să afli ceva de la el? Spune pînă la urmă; Mda! și tu te oprești din palavrageală și aștepti.

Eram în război, zice, eu am avut gradul de plutonier T. R., rezervist, concentrate din 39 și pînă în 45. Sfîrșitul războiului m-a prins la Nemec Hrad, la vreo 40 de kilometri de Praga. Puțin îți pasă ție de distanța dintre Praga și Nemec Hrad (sau cum s-o fi scriind numele respectivei localități). E deja destul că o formă pronunțabilă a numelui localității mai există în memoria bătrînului dascăl, deși tu nu asta ai vrea să cauți în ea. Îți porți privirea prin grădinița din fața prispei în care numai zambilele și ici-colo cîte o lălea sînt înflorite. Aproape de gardul dinspre stradă descoperi și o plantă ceva mai ciudată. Un fel de bețe lungi și drepte ce par înfipite în pămînt încă de toamna trecută și acum timid înfrunzite. Tufișul atît de geometric (toate bețele sînt tăiate cam la aceeași înălțime și toate sînt drepte de parcă ar fi fost laminate și nu crescute din pămînt) ocupă partea dinspre stradă a grădinii, de-a lungul gardului de uluci, căptușindu-l pe dinăuntru cam cu un metru, în lățime. În timp ce te tot întrebi de numele plantei respective, de utilitatea ei de leac sau de hrană sau de dublură a gardului (știai mai demult că pentru așa ceva se folosește Cracila, dar nu părea să fie tocmai asta), bătrînul își amintește lucruri care pentru el nu vor trece niciodată în uitare. Chiar adaugă din cînd în cînd: „n-am să uit niciodată” sau „asta am s-o țin minte cît-o-i trăi” etc.

A luat-o de la început (probabil) pentru că folosește termeni consacrați punerii în temă într-o povestire de lungă durată.

„Primul contact cu inamicul l-am avut la Turnu Severin în 1944, imediat după 23 August. Noi eram cu instrucția recruților, cu rezerveții mai bătrîni, așa cam de vîrsta mea, deja nu mai eram tînăr atunci. Am instruit recruții tot timpul, dar acum trebuia să filtrăm și noi în luptă directă. Adică să luăm parte la dezarmarea elementelor germane care veneau în coloană dinspre Craiova și voiau să se retragă spre Transilvania.”

Îl vezi pe bătrîn concentrat asupra poveștii lui și trăind totul de parcă ar fi aievea, de parcă s-ar afla în cancelaria unității și ar fi chiar el cel care trasează sarcini și stabilește strategii. În fond, te gîndești tu, ce fel de războinic poate fi un învățător de țară concentrat la 40 de ani să facă războiul, pus să intruiască recruți timp de aproape cinci ani pentru ca apoi să intre și el în luptă?

„Aproape o divizie motorizată care trebuia dezarmată și noi ce eram?, recruți, bătrîni, dispersații și o companie de miliție. Să ținem piept la o coloană germană care se retrăgea! Am chemat toți soldații în curtea de instrucție... Nemții întîi ne-au somat să-i lăsăm să treacă. Dacă depuneți armele vă lăsăm să treceți! Au venit de la ei un colonel și doi locotenenți.

Cu interpretul nostru, cu alți superiori de-ai noștri, au discutat și nu s-au înțeles. Pe urmă au plecat, era așa, cam pe la ora opt de dimineață.”

Îți imaginezi frica cu care învățătorul a privit în urma celor trei ofițeri germani știind că se întorc la ai lor să le spună să deschidă focul, nu se ajunsese la nici o înțelegere. Imaginația lui și a camarazilor lui lucra în mod febril, erau cu toții la un prim contact cu inamicul și-și închipuiau că nemții care veneau de pe front erau cine știe ce zmei, cunoșteau tot felul de chichite ale războiului, cum să le țină piept ei, câțiva rezerviști și recruți abia învățați cu stînga-mprejur? Te gîndești că mai ales teama i-a fixat în memorie ziua aceea de la sfîrșitul războiului ca și faptul că pentru el războiul abia atunci începea de-adevăratelea. Ai observat totuși felul în care a rostit cuvintele „să le ținem piept”, cum corpul lui slăbănog de om bătrîn s-a înfioat puțin și s-a umflat bine în partea din față pentru a rosti (nu cu gura ci cu tot trupul a rostit): să ținem piept. Era numai piept în clipa cînd rostea asta.

„De pe la zece pînă pe la patru după-amiază au durat luptele.”

Ce simplă și ce scurtă poate fi o propoziție! Ea descrie de fapt o perioadă anume de timp. Șase ore dintr-o zi din luna august sau septembrie 1944. Șase ore în care cel care rostește acum această propoziție s-a vindecat (cum?) de frica nelămurită ce-l stăpînise cu siguranță la ora opt dimineața în acea zi. Șase ore în care el a făcut unele mișcări de corp neînvățate sau învățate la instrucția de front, a văzut murind lîngă el sau mai încolo oameni pe care-i cunoscuse. Și-a oboșit trupul și spiritul, s-a întristat și s-a bucurat (un aume fel de tristețe și de bucurie pe care propoziția nu le descrie), a strigat, a ordonat și a ascultat / executat ordine. Șase ore în care poate i s-au perindat prin minte tot felul de amintiri și de gînduri, șase ore în care a sperat în secret că nu va fi ucis și că ai lui, regimentul lui de tineri recruți și bătrîni rezerviști, vor învinge. Toate aceste lucruri rămîn departe de ce spune, de ce-ți spune ție anume propoziția pe care el tocmai a rostit-o. Dacă nimic din toate aceste lucruri care au existat nu sînt reactualizate de această propoziție, atunci el, bătrînul, de ce o mai spune? Oricum, nu despre asta îl rugaseși să-și amintească. Poate că lui i se întîmplă acum să regăsească în memorie chipuri de camarazi care au murit chiar atunci și știe că între tine și aceia nu e nici o legătură directă. Tu te-ai născut doisprezece ani mai tîrziu, legătura ta ar fi mai degrabă posibilă cu unul dintre supraviețuitori, anume cu unul care a supraviețuit cel puțin unsprezece ani evenimentelor din acea zi. Și atunci? De ce povestește tocmai despre asta și tocmai așa? Să

vedem totuși, îți spui, unde vrea să ajungă, ce crede el că e important în istorie și cum își va continua povestirea.

„Au depus ei armele și au cerut să fie lăsați să treacă. Ehehe, păi, cum să treceți? Acum vă considerăm prizonieri!”

Tonul e dintr-o dată al unui mic comandant răzbunător, al unui vajnic colonel care și-a întreținut profesional agresivitatea naturală și și-o exercită normal în urma iritării din timpul unei lupte pe care inamicul l-a forțat inutil s-o poarte. E un fel de „noi” cel în numele căruia bătrînul spune cu satisfacție răutăcioasă: Ehehe!

„Numai că problema era alta: în toată unitatea noastră de acolo nu aveam decît două pavilioane. În unul se aflau, pentru o noapte, foștii prizonieri ruși eliberați de noi de la nemți, și în altul stăteau noi, 95 Infanterie. N-aveam loc să-i punem separat pe nemți și i-am pus împreună cu rușii, erau toți dezarmați, nu exista nici un pericol, doar că stăteau cam înghesuiți. Ei, și nu zici că peste noapte s-au luat la bătaie și a trebuit să intervenim și să-i despărțim?”

Deci asta era! Bătrînul vrea să povestească în mod coerent. Chiar atunci cînd abia a fost trezit dintr-un somn buimăcitor de după-amiază, el vrea ca tot ce spune el să aibă un chichirez, o morală. El e de mai bine de cincisprezece ani la pensie, dar acest tic al pedagogilor vechi nu și-l poate scoate din sînge; povestirea nu trebuie să facă loc nici unei semnificații strict personale înaintea celei moralizatoare cu valoare de generalitate. Această valabilitate generală trebuie s-o facă de necontestat și cît mai credibilă. El nu mizează deloc pe amănuntul observat numai de el, pe adevărata autenticitate, nu crede că astfel se poate comunica. Ciudat gîndesc acești oameni contemporani cu tine. Tresari la gîndul că se va apuca acum să despice firul în patru și să-ți dezvolte, pedagogic, morală pe care tocmai a înghebat-o. Din fericire n-o face.

„E, și pe urmă, eram la Budapesta, cam 18 zile am stat acolo. I-am urmărit pe nemți pînă în Cehoslovacia.”

Poate că-i place să pronunțe Cehoslovacia, să se mîndrească, să-ți aducă aminte că tu încă nu ești bărbat, n-ai călcat niciodată într-o țară străină cu un nume atît de sonor și de lung. Ai putea să-i spui că ai fost în Cehoslovacia cu lotul de juniori la lupte greco-romane, dar nu crezi în efectul de surpriză pe care l-ar avea asupra lui o asemenea informație. Mai degrabă va strîmbe din nas, nu e aceeași Cehoslovacie!

„Eram la Budapesta, eram cartiruiți, adică ne cartiruiam singuri în casele particulare și venea un reprezentant al primăriei și ne întreba de ce

avem nevoie, erau foarte civilizați. Adică ne-au primit în general foarte bine, deși... Probabil propaganda care se făcuse la ei în timpul războiului... Se cam temeau de ostașii sovietici. Preferau deci să ne găzduiască pe noi decât tot trebuia să găzduiască pe cineva. Dădeam proviziile noastre femeilor să ne gătească mîncarea. Domn' e așa sînt de gospodine și de curate femeile din Ungaria, e lucru mare! În orice caz în Ungaria am fost primiți cu multă simpatie și bunăvoință. E adevărat că femeile nu se dădeau în lături să... erau adică mult mai puțin rușinoase ca altele, mă înțelegi ce vreau să spun, erau, cum se spune?, zi să-i zic, dezinvolve, așa, dezinvolve erau. Nu e nimic rău în asta, măcar să fie toate dezinvolve și așa de curate și de gospodine."

Îl surprinzi cu cîtă plăcere rostește neologismul care-l ajută să se desprindă de nuanța de vulgaritate în care era amenințată să alunece povestirea lui. E plăcerea de a salva memoria unei iubite din tinerețe de inutile profanări ulterioare, ghicești că plăcerea rostirii acestui cuvînt descoperit, desigur, mai tîrziu, ascunde amintirea unei alte plăceri. Ceva îl oprește să-și exhibe acea amintire, dar nici s-o treacă în întregime sub tăcere nu poate.

„De fapt, să știi, rușii erau foarte corecți. În primul rînd, în casele în care ne instalăm noi nu mai veneau și ei. Se întâlneau superiorii la comandament și puneau la punct planurile de bătăie, atît. E drept, mai erau unii soldați care se îmbătau și nu țineau seama, dar n-aș fi vrut să fiu în locul lor cînd ajungeau a doua zi în fața comandanților lor. Uite, odată, eram la Budapesta și... Eram într-o casă unde erau vreo șapte femei, se strînseseră acolo toate că auziseră că sîntem români și că... cereau la noi ocrotire, dracu știe, propaganda antisovietică sau li se întîmplase lor ceva, cine știe? Și cum stăteam așa într-o seară..."

Ei, asta-i bună! E formidabil bătrînul! Auzi la el cum poate să înceapă o povestire de pe front! „Și cum stăteam așa într-o seară..." E clar, îți spui, românul are în el ceva nemuritor.

„Și cum stăteam așa într-o seară, vin doi cu automatele și trag să ne sperie cîteva gloanțe pe deasupra, prin cameră. Unul din ei ceva mai beat a căzut peste o sobă, era să ia foc. Tipau femeile, copiii. Ăla care a rămas în picioare căuta să ne amenințe și pe noi. Am pus mîna și i-am liniștit pe amîndoi."

Încă nu ești sigur că toată morala fabulei abia înjghebate de bătrînul învățător este asta. Poate mai urmează ceva, poate nu. Cert e că o senzualitate aparte se desprinde tot timpul din modul lui de a povesti. Ceva neștiut și nebănuit se strecoară pe sub, printre, pe deasupra cuvintelor lui. Cum stăteau ei, odată, într-o seară, erau șapte femei, ei cîți vor fi fost, ce discutau,

ce mîncăruri le găteau cele șapte unguroaice? Iată cîtă poezie, ce atmosferă în cîteva cuvinte și ce brusc și cu efect vine unul și trage cîteva focuri în aer înainte de a se prăbuși peste o sobă încinsă!

„În satele maghiare nu era casă fără bibliotecă, iar unele aveau și plan. Nu stricam nimic pe unde treceam. Bineînțeles, ca-n război, unde găseam de mîncare luam, oricum luau alții dacă veneau după noi. În Cehoslovacia, la *Kamerij* (așa s-o fi scriind?), unde Armata 2 s-a întîlnit cu Armata 4 pe ziua de 2 mai 1945, de Paști, am găsit un depozit întreg de alimente germane, naci cu zahăr și conserve de carne de porc și de pește. Eu eram la carul de luptă regimentar. Te duceai cu căruțele după muniție și o distribuiai pe poziție în linia întîii. Uneori se mai întîmpla să fim surprinși de aviația inamică, dar... mai neplăcut era altceva, acolo în spatele frontului, am avut și soldați împușcați pentru că s-au dus să ia paie pentru cai. Dracu știe de unde, erau civili înarmați sau gărzile lor patriotice, făceau paza la depozitele de alimente și muniții, dar... la paie? Să moară omul împușcat pentru că s-a dus să ia pentru cal un braț de paie? Păi, ăla mai e război?"

Ți se pare ciudată mentalitatea lui cavalierească. În imaginația ta, probabil și în funcție de tot ce-ai apucat să citești despre război, al doilea război mondial nu ți s-a părut deloc o confruntare dominată de cavalerism. De unde atunci această revoltă neobișnuit de naivă a fostului plutonier T. R. Popescu, învățător într-o comună din regat, în fața unei mici nedreptăți pierdute în uriașa nedreptate a conflagrației?

„Păi, în Ungaria, spre exemplu, eu mergeam înainte și luam legătura pentru cartiruire cu oficialitățile locale. Mă întreba ce ne trebuie și spuneam: Păi, un porc, 100 de păsări, femei la gătit. Altceva? Altceva nimic. Orice cereai îți dădeau, dar să nu iei cu forța. E adevărat că se făcuse și multă propagandă împotriva noastră, dar oamenii nu erau șovini. În unele sate încă mai exista lîngă primărie cîte o gazetă de stradă cu harta *întreagă a Ungariei* și pe ea scria, eu mai știu ungurește că am fost învățător și prin Ardeal: *Nu, nu, niciodată nu vom uita ținuturile care ni s-au răpit vremelnice*. Dar vreau să spun că oamenii se purtau foarte frumos. Și chiar soldații lor, dacă luptau, luptau de frica nemților, ei nu mai aveau nici un chef (*parcă pentru a lupta cu arma ar avea cîteva chef!*), mai mult se sinucideau decît luptau. Se vedea că românii icneau ca eliberatori și nu ca asupritori. În unele comune se ridicau arcuri de triumf cu ghirlande de flori, se strîngea tineretul la cîmin și ne cîntau cîntece de-ale lor, mai era și cîte unul de-ai noștri care știa la acordeon, dansam cu fetele, așa a fost și în Cehoslovacia prin unele sate."

ECLUZĂ!

Cînd îi dispăre acea tendință moralizatoare a povestitorului exersat în mediul pedagogic, învățătorul pare incoerent și parcă i-ar fi teamă să se apropie de evenimentele vieții lui personale de atunci, poate îi e teamă de ceva, poate preferă o imagine standard uneia prea originală, poate crede că dacă s-ar lăsa în voia sincerității ar trebui din cînd în cînd să-și mărturisească și angoasele și lășitățile, poate că atunci cînd face cîte o pauză mai lungă chiar se luptă cu ele și le ascunde. Zice:

„Pe 23 aprilie, de Sfîntu Gheorghe, încă eram la Kijov, un orașel, și știam că rușii sînt la 12 kilometri de Berlin, însă în Cehoslovacia nemții au luptat pînă în ultima zi. Ne vorbeau nouă prin megafone peste linii: «Soldați români, nu mai luptați degeaba, căci datorită unei invenții secrete care va exploda în curînd victoria va fi a noastră.» I-auzi, mă, ai dracu', ce armă o fi avînd? Dar începînd de la Kamerij, unde ne-am aflat în ziua de 2 mai 1915, nu prea am mai avut lupte cu ei. Se retrăgeau și distrugau armamentul, îl aruncau de o parte și de alta a drumului, ici-colo se mai auzeau tunuri. Cînd ni s-a comunicat capitularea, ne-a dus într-o pădure numai de brad, eram plini de păduchi, ca de pe front, de, și am rămas acolo în refacere. Luna aia de refacere a fost cea mai grea. După o săptămînă mereu întrebam, cînd mergem acasă, cînd mergem acasă? Se zvonea că mergem împotriva Japoniei care încă nu capitulase. Au venit comuniști din țară și au ținut conferințe în unele unități. A mai venit și un episcop, Stan de la Oradea, care ne-a ținut o cuvîntare înflăcărată. Țara vă așteaptă cu flori, voi sînteți arhanghelii care ați eliberat Ardealul și v-ați făcut datoria, meritați întreaga recunoștință a poporului român etc., etc. Ce dorințe aveți? Și un soldat de la noi se ridică și întreabă: «Domnule, cînd mergem acasă?» «Tu cînd crezi?» «Păi, nu știu că d'ăia vă întreb pe dumneavoastră.» Pînă la urmă s-a dovedit că nu e nimic adevărat cu Japonia și la 12 iunie ne-am luat drumul spre casă și am mers pe jos pînă la 20 iulie, cîte 35-40 de kilometri pe zi, două zile mergeam și o zi făceam pauză. Pe 20 iulie am ajuns la Alba Iulia unde regimentul s-a desființat. Am mers cu trenul pînă la București și d-acolo acasă.»

Se oprește oftînd. Pare să fi uitat de ce a început să povestească totul încă din război; în fond tu nu asta îl rugaseși să-și amintească. Probabil că acest rezumat e un punct obligatoriu de trecere pentru orice fel de poveste.

Îl întreb, de exemplu, cum a fost cînd l-au trîntit caii din căruță în vara lui '54 și el începe: „Cînd eram în război...”, urmînd să facă abia după aceea legătura cu anul 1954. Multe fire trebuie, probabil, urmărite din acel punct pentru a mai avea o logică anume, altfel, scoase din acest context atît de larg, poate că semnificațiile lor ar fi altele. Pînă și o bușitură din căruță sau o zăpadă abundentă ca cea din iarna lui '53-'54 capătă alte semnificații. Ce e illogic, însă, e că se pornește de la un eveniment de toată lumea acceptat ca illogic pentru ca celelalte să-și păstreze logica! Iată, spre exemplu, cită logică în această bucurie de a descrie întoarcerea acasă la sfîrșitul lui iulie '45, și în această alăturare inconștientă a textului scuipat de hitleriști peste liniile inamice (Soldați români, o armă secretă etc.), cu bănuiala că se va merge împotriva Japoniei.

Majoritatea savanților care au lucrat la realizarea bombei au cerut ca ea să nu fie folosită înainte de epuizarea tuturor celorlalte posibilități. Ei au insistat ca, înainte de a o folosi împotriva Japoniei, să se facă guvernului acestei țări o demonstrație cu privire la forța ei. A prevalat însă punctul de vedere militar, astfel că a fost lansată prima bombă, care a ucis 100.000 de oameni și a declanșat cursa înarmărilor nucleare; de atunci aceasta a consumat majoritatea roadelor muncii omului și a dus omenirea în pragul dispariției. Lumea postbelică este evident diferită de cea antebelică și oamenii care au devenit adulți înainte de război niciodată nu i-au putut înțelege pe cei care au devenit adulți după război. (s.m., M.N.)

(Albert Szent-Györgyi – *Pledoarie pentru viață*, Editura Politică, București, 1981, p. 186)

„Dar acolo, în pădurea aia numai de brad în care am stat o lună în refacere, am văzut și ceva care mi-a luat ochii. Era un țăran, un om care avea casa acolo în pădure și ăla, cine o fi fost că nu era nimeni pe la el prin curte, își pusese în toată grădina numai zmeură. Zmeură, știi ce-i aia, nu?”

Da, ai zis tu și chiar în clipa aia ochii ți-au zburat spre bețele vag înfrunzite pe lîngă gardul dinspre stradă al grădinii învățătorului Popescu.

— Nu cumva...?

— Păi, sigur că da, asta e, ești băiat deștept, bravo, a zis el și a plecat înăuntru, în casă, după o sticlă de vin. Într-adevăr, curiozitatea grădinii lui

consta în această mică plantație de zmeură, aici, în plină cîmpie. Există și probabil că dădea și roade.

*

Salutări Scumpi din Sf. Gheorghe (iarăși printr-o minune de data aceasta) după un accident cam ciudat pe care am avut-o într-un *Jiguli* a unui prieten din Ungaria, care m-a transportat acasă pentru week-end. În această zi ne-am sărbătorit ziua noastră de renaștere (15 noiembrie) așa că nu este cazul să-mi trimiți nici o floare pe mormîntul meu, că din potrivă poți să te bucuri că prietena ta dulce și drăguță îți trimite salutări cît de sănătoasă posibilă, to be or not to be – asta a fost întrebarea. Aștept vești de la tine. Într-o scrisoare îți voi povesti mai multe despre mine. Ana.

P. S. Pînă-n urmă n-am avut ocazia să ți-o pun această scrisoare la poștă și îți trimit de aici. Sînt iarăși la Cluj. Am avut ocazia să mă aflu la culmea unei experiențe de viață în cursul acestor zile. It was interesting & terrific. I love you a bit! Ana.

*

Vînt de apus, cînd crezi că vei putea
S-abați peste pămînt mărunt ploi?

Ți-am pierdut urma. Te-am căutat cu o scrisoare scurtă la exploatarea forestieră unde mi-ai dat adresa cînd ai trecut (o singură dată, Zare, vai ce rușine – și nici măcar nu m-ai văzut) pe la Cluj. Apoi mici salutări ți-am trimis și la București pe adresa domnului Valedulcean, prietenul tău. Și ți-am pierdut urma. Ai dispărut de pe Pămînt? Puțin am impresia (mă tem) că lucrurile acestea sînt reale. Nu știu unde ești, Zare. Și ceea ce e *funny* din toată chestia, trebuie să te găsesc. Trebuie să mă conving că exiști și că ești chiar tu omul care a venit atunci (ce mult e de atunci) pînă la Sf. Gheorghe și a întrebat de mine din om în om și, deși trecuseră ani de cînd mă văzuse o singură dată și nu-mi știa decît numele, m-a găsit. Eu de ce să nu pot să te găsesc? Nu vreau răspuns sau vreo scrisoare. Vreau să știu unde ești. Nu-i totuna. Prima și singura rugămintă de a mea nu o respingi, așa-i? E frig. Vîntul suflă îngrozitor, dar îmi place.

P.S. Nu mai am unde să te caut, dar te găsesc eu pentru că vreau să te găsesc. Ana.

*

Scumpi! Te-am găsit în fine. Totul e O.K. Mai O.K. decît ai crede. Ți-am primit scrisoarea și știu că ești în armată. Asta am vrut să știu. Și încă ceva. Că măcar ceva din scrisorile mele (de fapt o singură scrisoare adresată la Exploatarea forestieră și niște vederi trimise la București la domnul profesor – nu știam că a fost profesorul tău, credeam că e un prieten și alt) a ajuns la tine. Mai precis că nu ți-am pierdut urma de tot. Mi-ai trimis mai mult decît așteptam. Îmi pare bine că nu era un răspuns ci doar o scrisoare, I just got your beautiful letter and I love you more. You are a really super-male! (No vulgar remarks, please!)

Eram convinsă că totul e neschimbat și rămîne așa, că exiști, că ceva din tine dăinuie. Apoi (sînt foarte fericită) apoi m-a străpuns îndoiala obișnuită, cu totul că nu voiam să mă las influențată de împrejurări și de timp (de faptul că nu mi-ai scris). Știi bine că sînt și eu împotriva corespondențelor punctuale, promise, transpirante și plictisitoare, dar îndoiala asta nenorocită. Văd că prea mult ne asemănăm din acest punct de vedere. Neliniștea asta de care vorbești și tu nu mă lasă în pace. Faptul că nu știu unde ești, doar asta mă enerva foarte mult. Mă enerva doar? (E ciudat că la cît-un moment de mare încordare cît-o frază nepotrivită îți oferă serviciile și reușești să te manifesti în cuvinte chiar pe dos.) Dar să nimicim cuvintele. Scumpi, și vino mai aproape!

Ieri, cînd am venit de la școală, la amiază (ora cea mai prozaică a zilei) ți-am găsit scrisoarea pe masă. După ce m-am convins că vine de la tine am avut atîta putere în mîini ca s-o bag în geantă și să fug înapoi la școală avînd tocmai o consultație f. importantă cu profesoara de engleză și ceva urgent de rezolvat înainte. M-am suit în troleul înghesuit ținînd strîns ceea ce posedam; o scrisoare. Dar nu m-am mai putut abține și am citit-o acolo mergînd, stînd într-un picior, ținîndu-mă cu o mînă de bară. Acum camera asta îmi pare că se află în mijlocul lumii. I'm happy. Și înconștientă. Ana.

*

(FIRIDĂ, FOTĂ, FLUIER, FUIOR) E începutul verii. Grîntu deja a însoțit un grup de greci ortodocși în turneul lor prin nordul Moldovei și al Transilvaniei. Experiența i se pare interesantă și, într-un fel, suficient de „filmică” pentru a-i sugera scenariu gata decupate, tocmai bune pentru a intra în producție. Este atît de încîntat de ce ar putea ieși din asta încît îi povestește lui Gelu în amănunt cum s-au desfășurat lucrurile.

Erau toți din același sat – spune el – Haikiriki am înțeles că se numea satul și era mic, dar bine situat din punct de vedere turistic. Ascuns de câteva stînci mai mari, nu departe de Salonic, udat de apele Mării Egee. I-am primit la Giurgiu pentru că veneau direct de acasă cu autocarele lor. Erau aproape două sute înghesuiți în cinci mașini. Cred că în sat mai rămăseseră vreo câteva persoane să aibă grijă de capre. Pînă și preotul venise cu ei, era un tip bărbos, de vreo cincizeci de ani, îmbrăcat într-un anteriu soios și cu o mutră mai vicleană decît a delegatului de grup și a celor cinci șoferi la un loc. Îl compar cu ăștia pentru că ei toți erau „directori”. Fiecare șofer era proprietarul firmei de transport care pusese la dispoziție respectiva mașină, iar delegatul grupului era „proprietarul firmei de turism”! Din mutrele și apucăturile lor se vedea clar că nu mai dețin și alte „mijloace de producție” în afara celor aduse cu ei, dar erau directori. Trista măsură exactă a capitalismului în Balcani era ușor de studiat cu aceste câteva cazuri. Așa îmi închipui că arătau și „întreprinderile” burgheze românești înainte de război.

Noi eram cinci ghizi români, adică eu, doi alți foști profesori, un arhitect în concediu medical și un fost fotbalist, unul Vulpe. Toți, în afară de mine, erau ghizi vechi. Mai însoțiseră adică și alte grupuri, mai înainte. Toți mă sfătuiau ce să fac și cum. Mi-era teamă că n-o să mă descurc bine în limba franceză sau engleză pentru că eu le-am învățat în bibliotecă și nu vorbind. Din păcate, în afara celor câteva cuvinte englezești pe care șoferii le manipula în fel și chip însoțindu-le cu o gesticulație bogată, toate cunoștințele de limbi străine ale grupului se reduceau la franceza aproximativă a delegatului, pardon, proprietarului firmei de turism „Star” și la engleza de dicționar a unei domnișoare bătrîne (cam la patruzeci de ani, uscățivă, negricioasă cu ușoare urme de mustață prost epilată).

Mi-au dispărut toate emoțiile cînd am auzit cum vorbesc franțuzește ceilalți ghizi, așa că, de-a lungul excursiei, ne-am înțeles de minune prin tot felul de eforturi nelingvistice. La Voroneț, spre exemplu, i-am strîns pe toți cei 200 de turiști în fața peretelui de vest, unde e pictată *Judecata de apoi* și i-am lăsat vreo zece minute să se uite singuri. Apoi am început explicațiile astfel: ghidul monumentului îmi prezenta mie cu voce tare partea pe care o învățase el pe dinafară din cartea *Dulce Bucovină* de Ion Miclea tipărită la Editura Meridiane; eu făceam un fel de rezumat și-l traduceam în franceză la urechea proprietarului firmei „Star”; acesta, la rîndu-i, făcea un rezumat și mai esențializat pe care îl spunea în câteva propoziții din greaca nouă; cei două sute de locuitori ai satului Haikiriki dădeau din capete precum

înțelepții lor strămoși sau se mirau spunînd cu voce tare „Ooooh!”. Probabil că unii dintre ei chiar au crezut pînă la urmă că au văzut *Capela Sixtină* și nu *Capela sixtină a Orientului*, cum este denumită biserica de la Voroneț în cartea lui Ion Miclea.

Nu știu dacă te prinzi unde bat, dacă ți se pare interesantă o asemenea temă de scurt metraj. Vreau să zic, de fapt, că era păcat că 200 de oameni veniseră pînă acolo și se aleseseră doar cu atît. Noi eram, într-un fel, scuzați. Oficiul de turism anunțase firma „Star” că nu are prea mulți ghizi de limbă greacă și că în perioada Paștilor sînt mulți greci care vin în România. Firma „Star” se mulțumise și cu ghizi de limbă franceză sau engleză. Profitul ei era același. Dar tot ce se întîmpla atunci, acolo, în curtea bisericii construite din ordinul lui Ștefan cel Mare în trei luni, trei săptămîni și trei zile din vara anului 1488, era un lucru foarte trist. Cu tot efortul meu, povestea sau legenda lui Daniil Sihanstrul ajungea cu deformări fatale sau nu ajungea deloc la cunoștința celor două sute de oameni care veniseră pînă aici pentru asta. Minunatele idei ale voievodului Petru Rareș și ale mitropolitului Grigorie Roșca rezistaseră patru secole și jumătate pe pereții bisericii (și un tip cu figură prelungă și ochi mari albaștri se afla și atunci sus, pe o scară de lemn, în apropierea unei firide, pentru încă o operație de conservare), dar încă nu comunicau nimic deosebit celor care se aflau atunci în curte. Bănuiesc că nu știi cîte milioane de străini vin anual la noi în țară, dar, ia gîndește-te, în care război o țară cît a noastră a fost traversată de mai mult de câteva sute de mii de străini? Deci, între război și turism diferența ar consta în felul obiectelor pe care invadatorii le poartă cu ei. În fine, divaghez. După ce am terminat de vorbit pentru numerosul public am fumat o țigară cu ceilalți ghizi. Fotbalistul s-a dus în biserică și a dat drumul magnetofonului pe care erau imprimate sunetele clopotului vechi, cel despre care se spune că dacă era tras într-un anume fel „striga” destul de inteligibil cuvintele „Ștefan-Vodă, Ștefan-Vodă”. Ghidul local l-a chemat și pe cel de pe scară să fumeze cu noi o țigară. Aveam impresia că-l cunosc de undeva pe tip, nu știam de unde să-l iau. Fii atent, aici ar trebui să înceapă scenariul!

Domnul „Star” a venit și i-a strîns mîna pictorului Pătruț (așa-l chema) de parcă l-ar fi felicitat că tocmai a terminat de pictat Voronețul. Apoi tot el l-a întreat pe arhitect cum se numește partea aia intrată mai înăuntru față de zid. „Firidă” – a zis în românește Pătruț care înțelesese și el întrebarea. Arhitectul s-a prefăcut că nu-l aude și a tradus plin de morgă: „Abside aveugle”. Grecul n-a înțeles nimic și a zîmbit timp, iar fotbalistul s-a grăbit să-l ajute să înțeleagă: „Niche”. Interlocutorul tot nu părea lămurit. Să i se

facă un desen era inutil pentru că lucrul despre care întreba, obiectul adică, era în fața ochilor lui. Pătruș a zis din nou „Firidă”, iar grecul a repetat după el „firida”. Impasul era total, așa că am renunțat să ne mai preocupăm de asta și am luat-o cu toții, agale, spre parcare. „De unde ne cunoaștem?” – l-am întrebat pe Pătruș. El m-a privit scurt cu o pereche de ochi de iconar rus din secolul al XVI-lea și mi-a răspuns: „Am fost și eu profesor în Teleorman, ne-am mai întâlnit pe la Inspectoratul județean.” Așa era. Mi-am amintit aproape instantaneu unde, când și în ce postură îl mai văzusem. Turiștii noștri se strânseseră în jurul autocarelor și pălăvrăgeau. Fotbalistul îi îndemnă fără convingere să urce, dar nimeni nu părea să-l ia în seamă. În mijlocul parcurii se formase un grup mai mare, așa că ne-am dus și noi într-acolo. Se uitau toți la un bătrîn cu plete albe și lungi, îmbrăcat în costum popular și cîntînd la fluier. Arhitectul a zis: „Moșu’ ăsta mereu vine pe aici să-l fotografieze străinii. Se face că are treabă încolo sau încoace, da’ după ce încep ăștia să-l fotografieze scoate din chimir niște bilețele cu adresa gata scrisă și îi roagă să-i trimită poze. Cred că are câteva sute.” Iar grecul „Star” a întrebat și el: „Qu’est-ce que c’est?” În spatele unuia dintre autocare l-am văzut pe preotul din Haikiriki scoțindu-și peste cap sutana nouă și curată pe care obișnuia să și-o pună, când vizitam biserici, peste cea veche și soioasă cu care umbla de obicei. După aia am fost chemați în mijlocul cercului format în jurul bătrînului plăieș. Trebuia să servim de interpreți. L-am întrebat întîi cîți ani are. Era probabil întrebarea cea mai frecventă cu care începea o discuție între el și un ghid. Avea răspunsul pregătit. „Cînd s-o fost terminat războiul din 1918 mergeam pe nouă ani!” Mi-am adus aminte de bătrînii anchetați de tine în aprilie: „Cînd eram în război...”

Gelu zîmbește absent. E bucuros că Grințu are chef de palavre și că nu pune mai multe întrebări în legătură cu mica lui anchetă genealogică.

I-am zis grecului: „Soixante-sept ans” și el a tradus. Compatrioții lui au zis întîi „Ohooo!”, dar pe urmă au realizat că nu e vorba de o vîrstă prea înaintată și au început să-și spună între ei că au avut în familie și bunici care au atins sută. Bineînțeles că nu înțelegeam dintr-o dată limba lor, dar mi-am imaginat că altceva n-aveau ce să-și spună. „Ce-i asta?” – l-a întrebat apoi „Star” în grecește arătînd cu mîna fluierul. Bătrînul a răspuns: „Fluier”. Marele director de firmă turistică s-a uitat la mine și eu i-am tradus: „Sifflet, flûte!”, fiind convins că nici unul din termeni nu este exact. A părut din nou nedumerit și a repetat după bătrîn: „Floer!” Prinse gust să învețe limba română sau, pur și simplu, respectivele cuvinte i se păreau cunoscute. Pe urmă s-a aplecat și a arătat cu mîna poala cămășii purtate de bătrîn pe

dinafară, cum se poartă, pînă sus de genunchi. „Fotă” – s-a grăbit să explice din spatele meu fotbalistul, dar moșul l-a pus repede la punct. „Aiasta nu-i fotă, aiasta-i cămeșă!” „Fotă?” – a întrebat grecul. „Nu fota, nu, nu!” – a precizat din nou bătrînul. E, cam asta-i. Nu știu dacă poți să-ți dai seama ce fel de film aș putea să scot din povestea asta. În orice caz, câteva cadre le și vîd. Zgîrieturile de pe fresca bisericii trebuie să apară în primul rînd. Sînt tot felul de nume scrijelite pe zid – nume de polonezi, de ruși, de unguri, de nemți și chiar de francezi. Un alt element de efect este la sfîrșit, cînd bătrînul chiar scoate din buzunar bilețele pe care este scrisă adresa lui și le înmînează celor care l-au fotografiat. Pe unii dintre fericiții lui fotografi îi și întreabă: „Color, color?” Și pe urmă e ciudățenia asta a grecului care tot avea chef să repete unele cuvinte românești. Părea să nu fie interesat de sensul cuvîntului, ci de sonoritatea lui. L-am mai surprins odată făcînd asta cînd am oprit într-un sat să bem apă. A văzut o femeie torcînd cîneapă și a repetat apoi de trei ori la rînd cuvîntul „fuior”. Parcă încerca să denumească obiectul din nou.

Poate și-am mai zis eu, mai demult, că aveam un coleg în armată...

— Da, mi-ai spus, obiectă Gelu. Era prima dată cînd își tutuia fostul pedagog.

Ei, da’ m-am gîndit din nou la teoriile lui și am căutat în dicționar să vîd ce origine au cuvintele repetate de domnul „Star” în românește. Mă așteptam ca măcar unul din ele să fie de origine greacă sau latină. Asta ar mai fi explicat cite ceva. Dar nu. *Firidă* e bulgăresc, *fluier* se pare că vine din albaneză (!), *fotă* e turcesc, iar etimologia lui *fuior* este necunoscută. Ciudat, nu? Într-un fel, teoriile „istorice” ale tipului de care-ți spun se confirmă și prin asta. Atîtea obiecte circulă însoțite de *numele* lor și atîția oameni fără!

Gelu fu sigur acum că știe cine a fost colegul de armată al lui Grințu, dar nu suflă o vorbă.

Dar tu cînd îmi mai povestești ce-ai aflat atunci?, își aminti Grințu să întrebe. Altă dată, zise Gelu.

Mda, bine.

Tăcură o vreme.

Și încă ceva. Am auzit că la vreo două zile după aia bătrînul ăla a și murit. Și... culmea, a fost lovit de un autocar chiar acolo în parcare aia în care tot făcea pe vedeta. „Așa cum îl vedeți, spusese despre el ghidul local, bătrînul e un om foarte elevat.” „Adînc elevat!” – încuviințase fotbalistul. Săracul, ce moarte!

G. Identitate personală

Spuneți-mi, ce e trupul? O frază de mine inventată spre-a mă supune ei?

— Nu, nu, nu, repetă bătrînul trîntind cu pumnul lui osos de masă. Nu există nici un Popescu de aici din sat care să fi pierdut sau părăsit vreun copil la vremea de care-mi zici.

Gelu se mulțumi să-l privească fix și să-i spună, pe șoptite aproape, doar atît:

— Domnu' învățător!

Furtuna se apropia și era, așa cum dinainte ați știut cu toții că va fi, o adevărată furtună de vară. Răbufnise întîi un vînt dogoritor și grăbit care făcuse să scîrîie gardul vechi de lemn și acoperișul casei, ridicase în aer frunze uscate din toamna trecută și praf, mult praf. Se oprise și iar începuse de mai multe ori. Nu avea o direcție sau, mai bine zis, se repezea de fiecare dată în altă parte. Una dintre cele trei sticle goale de pe masă se răsturnase, iar bătrînul își apucase cu stînga paharul în care mai avea două lingurițe de vin. Un val de praf îi umplu gura și ochii în clipa în care voi să mai adauge ceva. Părul lui rar și alb i se răvășise și-i cădea pe frunte dîndu-i o alură de filosof suspect pentru psihiatri. Părea beat cînd se ridică și-ți propuse să mergeți în casă. Începuseră să cadă picăturile alea mari de ploaie răzleață de la începutul oricărei furtuni. L-ai ajutat să strîngă sticlele, paharele și folia de material plastic ce servise ca față de masă. Pe urmă te-ai întors pe prispă și ai pus scaunele cu picioarele în sus pe tăblia mesei. El a venit după tine și a zis că masa trebuie luată cu totul și dusă în tindă. Ați procedat chiar așa, dar tu iar ai avut impresia că bătrînul se clatină și te-ai gîndit că n-ar trebui să mai bea. Te-a invitat apoi în camera de curat și ți-a zis:

— Stai puțin!

A dispărut într-o încăpere care se desprindea din spatele tindei și continua, probabil, de-a lungul camerei în care te aflai. Ai bănuît, după zgomotele pe care le auzai, că bătrînul deschide chepengul pivniței și încearcă

să coboare să mai aducă vin. Avea cel puțin două sticle în mînă pentru că le auzai ciocnindu-se între ele. Apoi a căzut, cu sticle cu tot, de pe scara pivniței în pivniță și ai avut emoții: dacă i se întîmplase ceva? Ai ascultat mai atent și odată cu mormăitul lui, compus desigur din înjurături, i-ai auzit pașii. Nu-și rupsesse deci nici gîtul și nici un picior!

„Cel care suferă de amnezie totală este aceeași persoană cu aceea care «El» era înaintea pierderii continuității memoriei sale?”

Lumina de afară scăzuse brusc și mai mult decît era normal să scadă chiar în timpul unei furtuni de vară. Lumina fulgerelor oprea în aer picăturile de ploaie care ți se păreau uriașe. Ai rămas în dreptul ferestrei cu ochii ațintiți la spectacolul agresiv înscenat de natură. În curtea de peste drum o femeie tînără, îmbrăcată numai cu o rochie de stambă, încerca să adune dintr-un tufiș cîțiva puișori de găină în poală. Trupul ei vînjos, de care se lipise, expunîndu-l, rochia subțire și udă, ți se păru al unei ființe din altă lume decît cea în care trăiai. Lumea aceluia trup era aceeași cu a furtunii, a ta semăna, cel mult, cu a învățătorului, dacă nu chiar cu a puilor de găină.

Îți simțai capul greu, de vină era cu siguranță vinul tare pe are bătrînul te obligase să-l bei, dar, deși ai fi vrut să te întinzi cîteva clipe pe pat, ochii tăi nu se lăsau desprînși de imaginea din fereastră.

În același timp te străduiai să continui să calculezi și să presupui pentru a definitiva schema genealogică deja trasată de tine cu linii punctate în imaginație. Numai fiul cel mai mare al bătrînului putea la rîndu-i să aibă un fiu între anii 1945 și 1955. Cel mic, născut (cu deficiențe mintale și corporale) tocmai în perioada în care bătrînul se afla în Ungaria și în Cehoslovacia, a fost renegat de bătrîn și înfiat de o rudă a babei. Nu știi cînd a survenit moartea soției învățătorului, dar ruda ei care l-a crescut pe Niculae, un fel de prost al satului despre care știi că mai trăiește și acum într-unul din satele vecine, ar trebui căutată. Prin posibila ei aversiune față de „domnu' învățător” ar putea oferi amănunte interesante.

Nu poți aprecia cît timp a trecut pînă ce l-ai auzit din nou pe bătrîn orbecăind prin tindă și l-ai văzut intrînd pe ușa camerei de curat cu o sticlă de vin ridicată deasupra capului și strigînd:

— Eheheheee, 95 Infanterieeee!

După aceea ai amestecat bolboroselile lui cu zgomotul și mirosul furtunii.

*

Erai împreună cu alți băietani de o vîrstă cu tine sau mai mici pe un cîmp de primăvară tîrzie, în marginea satului. Privind înapoi ți se părea că satul are într-adevăr o imagine de primăvară sărbătorească. Prin spatele caselor, prin grădini și pe maidane, înfloriseră cireșii, vișinii, prunii și chiar merii. În față era o pădure, un crîng mai degrabă, așa cum sînt pădurile de cîmpie; salcîmi, stejari, plute și sălcii amestecate și izvorînd de-a valma direct din arătură. Verdele crîngului era încă timid și copleșit de negrul crengilor încă netrezite la viață. Dinspre sat alerga în urma voastră o femeie trecută de patruzeci de ani și de fapt ea era cea care vă îndemna să mergeți spre pădure și să tăiați un salcîm drept și înalt care domina partea dinspre stînga a aglomerării de negru și verde ce vă stătea în față. Băieții alergau bucuroși înainte, nu le vedeai fețele și erai convins că nu-i cunoști, nu-i mai văzuseși înainte. Tu, însă, întorceai din cînd în cînd capul pentru a distinge trăsăturile feței acelei femei. Vedeai de fapt numai marginea satului cu alură de mireasă în amiază și numai pe acest fond rochia murdară a femeii. Fața pe care satul și-o arată spre lume, îți spuneai, este această margine cu grădinile înflorite și nu, ca la oraș, centrul, piața, intersecția a două drumuri mărginită de cîteva clădiri chipurile mai arătoase și mai altfel decît celelalte.

Ați pătruns în pădure tocmai cînd femeia v-a ajuns din urmă și tu te mirai de figura ei care exprima pomiri isterice, suferințe ascunse, abținente îndelungate și ranchiune. Ți se făcuse frică de ea și ai fost încîntat că nu pe tine te-a ales pentru a-ți încredința toporul. Ai descoperit că purtai în continuare cu tine rucsacul tău de excursii și că erai într-adevăr cel mai înalt din toată șleahta de adolescenți. Ciudat, dar nici unul dintre ei nu era vesel și nici tu. Ați descoperit curînd că nu departe de locul în care vă opriserăți, la cîțiva metri de uriașul salcîm, drept ca o luminare și tînăr, adică neavînd încă acea coajă crăpată sinuos, trecea un drum larg de pămînt, un fel de șosea veche asemenea fostului drum al poștalionului de Stambul care cu siguranță că străbătuse și această cîmpie. Credeai că știi sau îi auziseși pe ceilalți copii spunînd ceva despre „fosta învățătoare, săraca, nebună, nebună” și făceai legătura cu chipul îmbătrînit prea devreme al femeii care se apropiase de salcîm și-l îndemna pe cel cu toporul să-l lovească. Voi, ceilalți, v-ați îndepărtat și v-ați căutat de lucru printre tufe de salvie încă neînfrunzită. Parcă vă temeați sau vă era rușine de ce se întîmplă și stăteați cu spatele spre salcîm. Femeia era grozav de agitată și o auzeați scoțînd niște țipete, icnete, gemete (puteau fi și expresii ale bucuriei ei nesănătoase) după fiecare lovitură de topor.

Cînd în sfîrșit arborele a trosnit anunțîndu-și moartea, ai tras cu coada ochiului spre drumul de pămînt ce tăia pădurea în două. Poate te-ai uitat într-acolo pentru că tresăriseși la auzul trosniturii și te abțineai totuși să te uiți la salcîmul care urma să se prăbușească. Pe drum trecea, aproape fără zgomot, un tractor cu două remorci. Salcîmul a căzut la mai puțin de un metru în spatele ultimei remorci și ai rupt-o la fugă spre femeie, erai convins că numai tu ai văzut ce accident se putea întîmpla și aveai deodată curajul să o tragi la răspundere pe nebună, să-i spui, vezi, ce era să se întîmple? Din cerul care fusese și pînă atunci plin de nori izbucniră fulgere însoțite de primii stropi de ploaie. Tunetele părău numai ecouri ale căderii salcîmului. Erai deja foarte aproape de femeie cînd prima rafală serioasă de ploaie te făcu să simți prin cămașă apa rece ca gheața. Ai rupt-o la fugă spre sat uitînd de reproșul plin de furie pe care te pregăteai să-l faci femeii. Alergai acum de-a lungul drumului de pămînt în direcția din care venise tractorul cu cele două remorci. Atunci te-ai auzit strigat, vocea răgușită a femeii descoperise brusc numele tău, și n-ai putut să te opui, ai întors capul. Ea rămăsese pe loc și-ți arăta cu mîna ceva care rămăsese la picioarele ei în iarbă. Ai realizat că nu ai cu tine rucsacul în chiar secunda în care ea l-a apucat cu amîndouă mîinile și a fugit după tine. Ai așteptat-o puțin și apoi ați fugit umăr lîngă umăr pînă în marginea satului. Acolo era un fel de adăpost, o colibă acoperită cu ierburi uscate și ceilalți deja se adăpostiseră sub ea. Femeia, acum destul de bătrînă, care alerga lîngă tine, era îmbrăcată într-o rochie subțire și murdară de stambă. Desigur că ploaia i-o lipise de corp și tu, abia acum, văzîndu-i corpul strîmb și osos, te convingeai că nu e tocmai sănătoasă la cap. Ai lăsat-o să fugă sub acoperiș cu rucsacul rău cu tot și ai alergat în continuare prin ploaie dînd ocol colibei. Pajiștea din jurul ei era înflorită în zeci de culori și plăcerea ta de a fugi prin ploaie într-un asemenea decor era una adevărată. Cînd în sfîrșit te-ai adăpostit lîngă trupurile lor ude și cu mirosuri amestecate, ploaia începea să contenească și raze timide de soare picurau printre bolovanii de nori.

Atunci a apărut dinspre cîmp, dar parcă de pe alt drum decît cel care venea din pădure, o căruță cu loitre înalte și plină pînă la marginea scîndurilor cu iarbă. Căruța venea în viteză și pe capră era un bărbat, ceva mai tînăr decît femeia care era cu voi, însă cu privirile la fel de rătăcite ca și ale ei. El ținea în mînă un buchet mare de flori de cîmp (aceleași culori ca ale pajiștii pe care alergaseși mai devreme) și striga ceva, părea un reproș plin de tristețe și furie, părea că anunță o nenorocire de care numai voi, cei de sub umbră, erați vinovați și pentru care numai el, cel care o prevăzuse de

mult, suferea cu adevărat. Femeia păru să înțeleagă prima despre ce e vorba și alergă desculță după căruță. Bărbatul îi aruncă jumătate din buchetul de flori, lăsă caii să meargă înainte cu hășturile agățate de loitră, își scoase pălăria și veni în spatele căruței. Ridică un preș care se afla tot timpul acolo în spatele căruței și în locul descoperit așază florile. Femeia începu să bocească în urma căruței și abia atunci voi, toți copiii de sub umbrar, ați ieșit și ați alergat după căruță bocind. Era clar că cineva, probabil un copil, murise de curând, poate chiar în timpul scurtei furtuni care vă alungase din pădure. Nici chipul, nici corpul celui mort nu se vedeau de jos, erau probabil scufundate în iarba cosită, iar loitrele căruței erau foarte înalte.

Ceva ți se păru ciudat în momentul în care bărbatul, bocind și el, dar scofînd un fel de răgete, ridicole și nemuzicale, se întinse pe spate lîngă cel mort.

O auziseși pe femeie strigînd mai devreme:

— Da, Niculae, Niculae!

Ți-ai închipuit imediat că bărbatul din căruță nu putea fi decît fiul bătrînului învățător, fiul mai mic, cel cu mințile risipite, cel născut după prima permisie pe care o avusese bătrînul. Dar cine era femeia și, mai ales, cine murise, pe cine boceați voi în acel cortegiu grăbit? Caii mergeau în continuare la trap, voi toți erați desculți și fugeați după căruță, totul avea același ritm ca și furtuna care tocmai trecuse.

Cînd tocmai îți conștientizai aceste noi ipoteze și întrebări, a văzut deodată că de lîngă bărbatul culcat pe spate în iarba din căruță s-a ridicat un cap de copil. Ai privit în jurul tău, nedumerit, ai încercat să întrebi pe cineva de alături de tine. Copiii însă plîngeau cu toții și-și țineau capetele plecate, iar femeia, pe care ai și lovit-o cu cotul pentru a-i arăta ce se întîmplă, a privit absentă spre căruță. Bărbatul continua să plîngă cu vocea lui ridicolă și-l ruga pe copilul din car să se culce la loc în iarba cosită.

După asta femeia a întors spre tine fața ei anormală, se vedea acum clar că plînsul ei era fals, și ți-a spus:

— Lasă, ce, crezi că-i prima oară? Ne prefacem și noi că plîngem, asta-i melicu lu' Niculaie după ploaie!

*

Omului?

Și de fapt de ce nu? Se dărimă ecluza aia, la care zicea că lucrează, dacă i-aș scrie? Uite, îmi usuc părul și precum nu am Fön – aparat de uscat

părul adică – lucrul cel mai plăcut e să-ți scriu o scrisoare adevărată, veritabilă, pe care o să-l citești cu o adevărată surpriză (poate).

Adevărul e – dacă chiar vrei să știi (servus, Zare – nici nu ți-am spus – vezi?, servus, servus, servus, ppp!), adevărul e că era să-mi rup un dinte din față din cauza ta. Mă mai doare și acum dar nu l-am rupt totuși. Chestia e că voiam să mă uit la fotografia ta pe care cum – cum nu? – NU o găseam (!) la locul lui – lîngă Koncz Zsuzsa, cîntăreața mea semi-preferată dintre cei unguri, și într-o carte de lîngă ea (cunoști camera și lucrurile de pe perete de lîngă pat și locul unde țin scrisorile, așa că nu-ți mai explic). Așa că – negăsind fotografia ta – cea pe care se scrie fraza aceea enervant de faină – am început să răscolesc toată camera, durîndu-mă în cot că trebuia să-mi vină ceva musafire și eu făcusem camera un turn de cărți și foi și scrisori și poza nicăieri. Stai frate! Eram nervoasă și supărată pe mine pentru ignoranța asta timp de aproape o lună față de poza ta și încercînd să trag la o parte blestematul ăsta de pat uriaș și greu pentru a mătura de acolo poza ta (eventual cu alte lucruri ne semnificative) am alunecat și m-am lovit gura și mai ales dintele din față – acela de formă de iepure în colțul patului. Și așa fui pedepsită. Îndurare!

De altfel milioane de vești de aici – toată măruntă și puțin enervantă, ne semnificative totuși – despre mine. Ar fi timpul să ți le povestesc pe rînd. Prima. O să te vreau să te întîlnesc, deci: voi pleca la mare – ca turistă – nu se știe cînd. Nu contează. Ne vom vedea! Ce senzație! Interesantă.

A doua; Repartiția – dar mai întîi lucrarea. A ieșit bună pînă la urmă pentru că m-am ambiționat pîn' la urmă și în mod ciudat pentru cei de acasă m-am mutat în pod o săptămînă și, foarte pretențioasă devenind, am tratat un subiect destul de greu, poate ca să mă ierte domnul Piaget că am ajuns să-l urăsc deja. Un cunosător de Piaget mi-a citit lucrarea și i-a plăcut. Cică. Și atunci, cu lucrarea aproape gata mă prezint și eu la profesorul meu, stimatul și mult prea respectatul domn și profesor Popa – bărbat bine, tînăr, orgolios și afemeiat – soțul prietenei mele Kity – știi povestea cu eu-baby-sitter timp de jumate de an la ei – și precum stimatul domn mai sus numit și-a exprimat dorința lui de a se culca cu mine pentru diferite motive – eu, fată curajoasă și cu sprîncenele ridicate prima dată și iar lăsate în jos, i-am vorbit pe un ton destul de clar ca să-mi înțeleagă opinia și să nu zică cumva mai încolo că l-am derutat, i-am trîntit ușa la plecare, de el, care voia parcă să mai zică ceva după mine în ușă, era pe cale să-și piardă ticul de la nas. Ar fi trebuit, de fapt, să-i spun că eu încă nici cu tine n-am apucat să... De fapt, cred c-ar trebui s-o facem odată, Zare!

Și așa am primit un opt. După părerea lui pot să fiu mulțumită că nu mi-a respins lucrarea (convorbire între 4 ochi: – Orgoliu? Răzbunare, hm? – zic eu. Zice el, pe un ton cel puțin în si bemol: Da, ai ghicit!) Și așa trecuse și asta.

A treia. Repartiția. A, am uitat să-ți mai spun că lucrarea mea căpătase o formă frumoasă, bătută la mașină, legată în copertă bleu închis cu litere de aur greșit: Ana Sas (nu SzAsZ). La repartiție îl tîrîsem cu mine și pe fratele meu – soț și iubit tînăr aflat în luna de miere (sau otravă?) cu tînăra soțioară Carmen – veniți la mine pentru 2 zile și rămași (mă bucur de fapt) aici și pînă azi (în acest moment cred că mănîncă o friptură bună la restaurantul Cazino – unde eu, de fapt, de data asta lipsesc pentru cauze și motive bine întemeiate: voiam să mă spăl și eu în sfîrșit, să fac un duș de cap și să-ți scriu – nu-i de ajuns?)

Repartiția se desfășoară într-o zi călduroasă de iulie (1 iulie de fapt), înainte de masă și după, cu 2 ore întrerupere. După-masa nu mai era nici cald (ploaia cu găleata de nu găseai un taxi), nici transpirație, nici nevroză, nici citronadă, nici așteptare cu migrene, ci era liniște și ici-colo cite un hohot de rîs. Doamne, cît am putut să rîdem, tu, Zare! Ce posturi! Eu primisem Rio della Burlești, un sat care, dacă te gîndești bine, nici nu-i așa de departe de București unde aș vrea eu să mă înscriu anul viitor la engleză – fără frecvență. Și dacă ai ști tu, Zare, ce fericită aș fi să știu că îmi răspunzi la această scrisoare și că voi sta totuși în mica localitate Burlești mai multă vreme în așteptarea ta. Ceva poate urgent schimba totul în cenușă și nisip. Nici nu bănuiești la ce mă refer – un fel de carnețel bleu sau maron sau roșu cu formă de notes și cu litere aurii ar fi în stare să mă despartă definitiv de Burlești și de tine. Îți dai seama? Și noi încă n-am apucat să facem dragoste!

Mi-e rușine dacă ghicești ce facem acum, aici, noi, „my family” și alți „prieteni”. Ne certăm pe chestia asta înainte de masă, iar după – ștrand, muzică, chefuri – bune și nereușite – bancuri, excursii, pozări în parc cu fețele blazate, nebunii, cunoști placa. Cei care-și zic familia mea vor să aibă altă țară! Și tu nu-mi scrii ca să mă bazez măcar pe ceva cînd spun că nu plec cu ei nicăieri! Vai, de cînd n-am vorbit cu tine. God! Și de cînd nu te-am văzut! Aproape nu mai am clar în minte figura ta și totuși imaginea ta e f. tare de fapt știi!

Mă scuzi că nu-ți mai scriu detaliat, dar aș putea foarte ușor deveni plîngăreț în ton, destăinuitoare eventual (pentru tine ar fi destăinuiri plăcute totuși, surprinzătoare chiar, cu toate că aici aparențele arăt altceva). Ascultă pe vorbele oricui, dar crede-mă pe mine.

Așadar îți doresc noapte bună și te întreb ce mai faci – vechea și plăcută, plăcută-plăcută întrebare pe care ți l-am mai zis de atîtea ori, remember? My life has been a song – Bee Gees – și eu ascult acum – era melodia – still remember! – pe care ai ascultat-o în noaptea de 18 ianuarie, cînd mi-ai scris acea scrisoare fatală (ultima!) și m-ai făcut să plîng de două ori: dimineața cînd am primit-o și seara cînd am recitat-o și am ascuns-o bine de tot. N-ai înțeles atunci de ce cred eu că e mai bine să n-ai familie! Te sîrut. Ana.

p.s. Și morala din partea ta tot nu sosea. Aproape te uram că nu-mi scrii. Bineînțeles acum nici nu mă gîndesc la așa ceva, ci... Ei, ci? Ci sînt tare. Tare obosită și mă culc. Și mă uit (God, ce copilării sfînte!) la poza ta regăsită. Te sîrut. Ana.

*

Se aud apoi cocoșii cîntînd (așa cum numai în sat îi auzi) și descoperi că bătrînul sforăie alături de tine. Aprinzi lumina și-ți privești ceasul. Mai sînt două ore pînă cînd, pe la intersecția din centrul satului, va trece autobuzul de dimineață.

Te învîrtești o vreme prin cameră, privești pozele învechite de pe pereți, aprinzi lumina și le examinezi mai de aproape. Bătrînul continuă să horcăie. Răsfoiește cîteva cărți de știință popularizată pe care el le va fi cumpărat cam pe vremea în care, undeva în țara asta, dar desigur nu în acest sat (deocamdată asta e clar pentru tine), tu abia te nașteai. Într-una dintre ele găsești o scrisoare. E adresată de bătrîn fiului său. E vorba de cel mare, desigur, cel care e acum economist într-o uzină din Vilcea. Plicul e ștam-pilat, deci a făcut drumul pînă la destinatar și, în neștiute împrejurări, a fost din nou adus aici. *Memorezi mai întîi adresa de pe plic.* Apoi citești:

Dragă Floreo

Am primit pe adresa ta de acasă o scrisoare de la întreprinderea unde ai lucrat înainte de arestare și o alta de la Direcția de miliție a regiunii, pe care mă grăbesc să ți le expediez pe noua ta adresă pe care ne-ai trimis-o cu vederea trimisă la 22 XII 1965. Alte noutăți de pe acasă nu prea avem, cu sănătatea sîntem așa cum de altfel știi că ne aflăm, nu prea sînt schimbări nici înspre bine, nici înspre mai rău. De Crăciun a fost noua ta nevastă pe aici a sosit în prima zi și a plecat a doua zi acestea cred că le știi și tu căci după cum ne-a explicat ea trebuia să vă înfîlțiți la București Sîmbătă.

Eu printre altele mi-aș permite să te îndemn să mai trimiți câte o carte poștală când și când asta pentru liniștea maicăteii și tot odată spre satisfacția mea că am un fecior care-și stimează părinții. Cu drag, Popescu.

Notezi că sintaxa bătrînului începuse de atunci să scîrîie nejustificat pentru un om care încă mai era învățător și nu se pensionase pentru boala de cap pe care acum se zice că și-a mai domolit-o. Mai constai și că nici în scrisorile de acum zece ani nu avea obiceiul să pomenească vreun cuvînt despre fiul lui, Niculaie, sau despre alte rude întîmplătoare (nepoți, spre exemplu). De ce să se apuce el aseară să vorbească de aceste subiecte tabu tocmai cu tine care nu-i ești decît un vizitator întîmplător, un străin?

*

(GHERGHEF)... cît timp povestim, război nu va fi. Așa că permițezi-mi să vă mai povestesc și eu cîte una. Că l-am întîlnit zilele astea pe Mușu, nu știu dacă vă mai amintiți de el. A fost colegul meu de bancă în școala generală și, uneori, cînd trebuia să fim luați de urechi și duși la directorul Stamatescu, el nu voia să meargă fără mine și nici eu fără el, chiar dacă greșisem și eram vinovați separat. El a părăsit Casa de copii prin '66, a venit tatăl lui și l-a luat. Nu știam noi atunci de ce trebuise tată-său să nu-l ia de acolo mai devreme. Azi putem bănuî. A fost și el militar și s-a liberat de curînd. Trăiește pe undeva prin Munții Apuseni și a devenit moț get-beget. Dacă nu vă mai amintiți mutra lui, poate vă aduceți aminte că v-am rugat odată să mă duceți la Stamatescu și să mă ajute să-mi caut părinții. Și dumneavoastră ați zis, eram în cabinetul de istorie, numai noi doi, ați zis: „De unde știi că tatăl tău nu e vreo canalie, vreun om de nimic, vreun delator, de unde știi că e un om cu care merită să stai de vorbă.” Bineînțeles că nu era pedagogic să-mi spuneți așa, dar eu eram deja băiat mare, d'asta mi-ați și spus. „Da, dar pe Mușu de ce a venit taică-su să-l ia?” – am întreat eu. Și atunci mi-ați zis că în familia lui s-a întîmplat ceva deosebit, era un caz special. Mi-ați dat impresia că erați la curent cu povestea familiei lui. Așa că dacă vă amintiți e bine, dacă nu, n-are importanță.

„Mai mult de o persoană pot ele vreodată să-și împartă același trup?”

Acum face și el meseria de șofer și s-a întîmplat să mergem împreună într-o zi la o înmormîntare într-un sat, nu prea departe de aici. Poate ar trebui să vă povestesc tragedia celor doi tineri care muriseră și care erau rude cu tot satul. Poate ar trebui să vă spun și că toți bărbaii din satul ăla lucrează

aici și că au închiriat două camioane de la șantier, au plătit motorina și i-am dus acolo. E interesant, dar nu de asta vă scriu. Eu vreau doar să vă spun că pe celălalt camion, care venea de la punctul de lucru nr. 18, s-a întîmplat să fie șofer chiar Mușu. Atît. Dar este el același om cu colegul meu de bancă de acum 10 ani? Figura lui semăna cu a băiatului care a fost coleg cu mine, numele e același, de amintit ne-am amintit multe lucruri pe care le-am făcut împreună, dar...

În primul rînd vorbea altfel, avea alt accent. Spre deosebire de mine nu părea deloc surprins de revederea noastră bruscă, ba chiar mi-a dat de înțeles că el știa mai de demult că eu sînt pe acolo. N-avea ce povesti cînd l-am întreat ce-a mai făcut între timp. Era curios să afle detalii despre cei doi morți tineri și despre toate poveștile puse în legătură cu ei. Parcă ignora că ne-am mai fi cunoscut înainte.

(Și atunci eu am zis: „Dar poate tatăl meu mă iubește, dar nu poate veni să mă ia de aici!” „Problema e fals pusă” – mi-ați explicat. „Dacă nu poate din motive independente de voința lui, atunci nu va veni nici pentru că tu încerci să-l cauți.” „Dar dacă poate și nu știe că sînt aici?” „Dacă e liber – ați zis – în fine, dacă vrea să te găsească, el poate să ajungă la tine foarte ușor. Tie nu-ți rămîne decît să aștepți.” Curiozitatea mea nu părea să intre în calculele dumneavoastră și nici ale directorului Stamatescu. Așa că la numai vreo două zile după aceea am venit și v-am spus: „Cred că un delator nu poate iubi!”)

Pe urmă, oamenii ăia cu care venisem ne-au dus într-o casă a ne-au dat să mîncăm. Eram numai noi doi și bucatele puse pe masă. Încercam să-i recunosc lui Mușu gesturile, inflexiunile vocii. Povestea de cum se face pe la ei cînd moare cineva tînăr. Apoi legende ciudate din satul lui. Cîcă doi prieteni de-o vîrstă. Și unu trebuia să moară. Mă pretine! Ce? Io oi muri! Cînd? Api, pînă mîne mor. Da' știi ce? Noa? Mă, dacă poț, api să vii pă la mine să stăm de vorbă. Și s-o dus la el și l-o strîgat pă nume. Noa și s-o deștis mormîntu ș-o stat puțin dă vorbă.

Și eu prind toate firele astea și încerc să le leg în jurul imaginii lui. Figura îi seamănă, doar că e ceva mai matură. Privirea nu mai e chiar aceeași. Vocea e și nu e tocmai la fel. Plus că vorbește cu un accent mult schimbat. Nu că n-ar putea altfel, dar îi place. Io mi-s moț, zice. Mă, Mușule, da' dă cînd lucrezi tu aici la canal? Amu fac doi ani, zice, că lucru de cînd eram militar. Dar aici sînt oameni din toate părțile, de ce nu vorbești ca ei. Noa, că și moți sînt destui!

(Cred că nu aveam mai mult de 15-16 ani atunci, dar, vă asigur, pot să și jur dacă vreți, că atunci m-am decis să nu-i caut niciodată pe cei care-mi sînt, după legile naturii, părinți. Un fel de ranchiună fără răutate îi purtam eu atunci acestui Mușu. Afit!)

Api, i-o dat drumu să să ducă câtă casă. Cînd s-o dus acasă, nici sămnu nu mai era unde-o fost casa lui, nici nimnic nu era, nici oameni nu cunoște, nici nimnic, gîndei că-i altă lume!

„Orice participant la o limbă anume are, cel puțin potențial, o conștiință de sine.”

Ne-am ridicat de la masă și ne-am dus să vedem și noi înmormîntarea. Erau șase popi și puzderie de lume în urma celor două coșciuge. Tot la cincizeci de metri se opreau și tot cortegiul îngenunchia în praful drumului. A trebuit să facem la fel, nu puteam rămîne doar noi în picioare ca doi popîndai. În tot acest timp, mi-am dat seama deodată, eu făceam un singur lucru: încercînd să-l recunosc pe prietenul meu Mușu din fire întrerupte sau înnodate sau care se păstrasera întregi, încercam de fapt să-l ȧș așa cum era atunci. De fapt, m-am gîndit de ce unealta de ȧșut se numește război. Cînd mi-a venit în minte întrebarea asta eram deja sigur că din nou am să vă trimit o scrisoare. De ce tocmai război? Dumneavoastră trebuie să știți.

(Groparii își făcuseră deja treaba și așteptau să se termine slujba. Ne-am dus lîngă ei și am vrut să vedem la ce se uitau cu atîta atenție. Erau trei și din cînd în cînd îi apuca închinatul, lucru rar la gropari. Dezgropaseră oasele unor bunici ai celor morți, oameni decedați la rîndu-le cu douăzeci, treizeci de ani înainte. Oasele fuseseră duse în fața bisericii pentru a li se face slujba de pomenire. Și, cum așteptau ei acolo liniștiți, cei trei gropari mai descoperiseră încă ceva pe fundul uneia din gropi. Acel ceva îi făcea să se tot închine.)

Mușu avea chef de spus povești „de pi la ei”. Spunea că dacă un om moare vîndut de un alt om, vînzătorul găsește în pîinea lui un cheag de sînge de forma inimii omului vîndut. Așa s-o întîmplat cu Horea – zicea el. Da’ tu dă unde știi, ai fost acolo? Noa, că vorbesc bătrînii. Zicea că e un sat, Trifești, cu care flăcăii și fetele din alte sate nu se înrudesc niciodată. „Trifu l-o vîndut pe Horea!”

(Ei, bine, cam în aceste condiții am aflat eu ce era acel obiect la care se tot închinau groparii. Era ceva care arăta ca o cîrpă maronie, dar... era

pielea de pe palma unuia dintre morții dezgropați pentru pomenire. Închii-putiți-vă, domnule profesor, putreziseră pînă și oasele mai subțiri, iar această bucată de piele rămăsese intactă! Aproape că puteau fi citite, la o privire foarte atentă, liniile plantare principale. Erau aproape treizeci de ani de la înhumare. Aveau de ce să se minuneze cei trei și nici Mușu nu se lăsa mai prejos.)

„Cumplită pedeapsă pentru vînzători” – am zis eu, dar Mușu deja uitase despre ce îmi tot povestise pînă atunci și privea ȧntă bucata de piele de om. După asta am încercat să-i explic că trebuie să fi fost palma unui om muncitor și că sudoarea, sărurile minerale din ea plus frecatul zilnic de coada cazmalei au desăvîrșit o operație asemănătoare cu tăbăcitul. Bucata aia de piele era, deci, tăbăcită încă de cînd omul era în viață și n-a putrezit pentru că pielea tăbăcită nu putrezește așa repede, te-ai prins? Se uita la mine cu o mustră timpă de parcă nu auzea ce-i spun sau vorbeam într-o limbă necunoscută. „Du-te și întreabă-i pe gropari dacă pantofii putreziseră!” – i-am mai zis și el într-adevăr s-a dus și i-a întrebat. Cînd s-a întors părea mai liniștit, începea să creadă și el că nu e vorba de nici o minune. Dar nici de povestea sau legenda cu vînzătorii lui Horea n-a mai vrut să vorbească.

(Mie, în schimb, dacă lucrurile au stat chiar așa, totul mi se pare foarte logic. Delatorul este pedepsit prin izolare în timp. Dacă toate satele din jurul Trifeștilor au respectat cîteva sute de ani consemnul de a nu permite căsătoria fiilor și fiicelor lor cu cei ai delatorilor, aceștia din urmă se vor fi împerecheat între ei și vor fi degenerat. Ce știe istoria dumneavoastră, cu ale cărei documente mă tot băteați la cap, despre asemenea întîmplări?

Acum pot să vă spun și că motivul ciudat al morții celor doi tineri care se iubeau (se convenise în cele din urmă că nu era vorba de o sinucidere!) era căutat de cei care povesteau în ura veche „de cînd lumea” dintre cele două familii. Într-adevăr, acel bunic sau străbunic a cărui piele de pe palmă fusese găsită intactă s-ar fi răsucit de trei ori în mormînt dacă ar fi auzit că cineva din neamul lui, un băiat, voia să se însoare cu o fată din neamul celor mai mari dușmani ai lui din acel sat. N-am reținut numele acestor Capulet și Montague care se înfruntau între ei din mormînt, dar un sens moral începea să se desprindă din cuvintele celor care vorbeau. Se pare că în celălalt mormînt, deschis pentru primirea nepoatei, n-ar fi existat nici un semn al unei munci depuse cu atîta sudoare.

(După-amiaza, cît timp ceilalți erau la pomană, mîncau, beau și reluau de la cap povestea celor două familii, noi, adică eu și Mușu, am mers

și ne-am culcat în casa unui gospodar. În timp ce încercam din nou să-l reconstituim pe Mușu din micile gesturi, m-am gândit că într-adevăr trupul nostru nu e decât o mașină cu care încercăm să țesem, din tot felul de fire fără legătură, cuvinte, relații, întâmplări, eforturi, imaginea a ceea ce trebuie să spunem că este Eu. O mașină de țesut, deci un *război*. Un război în care personalitatea se țese uneori și la propriu. Nu altceva decât o țesătură rezistentă era bucata aia de piele de om pe care o văzusem la cimitir. Dar de ce această omonimie între războiul de țesut și războiul-conflict? De fapt, vă întreb, domnule profesor! Căci eu am căutat și sinonime pentru război și am găsit gherghet, care vine din turcă și, dacă aveți posibilitatea, căutați sensul acestui cuvânt în limba lui de origine. Vă rog! În rest, bine.

Zare

*

În cele din urmă te înfurii pe ceva și pleci fără a-ți lua rămas bun de la bătrînul învățător. Vei sta două ore în stația autobuzului, fumînd și gîndindu-te la lucruri frumoase, luminoase, viitoare.

Cu vreo jumătate de oră înainte de sosirea autobuzului în stație mai apar cîțiva bărbați cu pălăriile trase pe ochi (navetiști probabil), o femeie tînără și urîtă cu doi copii îmbrăcați la fel și, o cunoștință mai veche, fetița cu puiul alb de iepure, însoțită și acum tot de Todirică și de bătrîna lui bunică. Aceștia trei (fără a socoti și iepurele, desigur) au și rămas în stație, nu s-au urcat în autobuz, dar privirea stranie, curioasă, rea și atrăgătoare în același timp a fetiței cu iepurele te-a urmărit pînă cînd ai ajuns în oraș.

— Știi ce te rog, zise Grințu, de acum înainte să nu-mi mai povestești și ce vise ai avut. Nu-mi folosește la nimic.

Gelu zîmbi misterios, apoi se ridică fără un cuvînt și plecă.

H. Adevărul ca proces

Pe panoul de lîngă podișca plină de noroi de la intrarea în curtea dispensarului comunal, cu litere mici și albe pe fond roșu scria:

Știați că...

în anul 1975 cetățeanul.....
a obținut un venit de 8.400 ca urmare
a contractării și predării statului
a unei Bovine tineret în greutate de
450 kg!

Urmați exemplul lui!

Elevul Popescu Gelu își amintise chiar acolo că trebuie să-și suflece pantalonii și se aplecase. Încerca în același timp să facă astfel încît rucsacul din spate să nu-i cadă peste ceafă. Pentru asta finu spinarea cît mai dreaptă și capul ridicat, așa că putu citi întreg textul panoului în timp ce-și sufleca pantalonii.

Cum n-avea nici o treabă la acel dispensar comunal, își aranjă dintr-o singură mișcare rucsacul și porni mai departe prin mijlocul drumului plin de noroi. „Ștalap, ștalap!” – făceau pantofii lui de sport prin mocirlă. S-ar fi zis că-i face plăcere să se murdărească, dar, de fapt, el mergea pe mijlocul drumului desfundat din simplă prudență: începea să se întunece, iar el nu cunoștea drumul, puteau fi gropi sau șanșuri pline cu apă în marginea lui, nu i-ar fi plăcut să facă o astfel de baie. După mai mult de un sfert de oră de mers întîlni alt panou, dar pe acesta nu-l mai putu citi și se miră că lumina a scăzut atît de rapid. Un fel de teamă plăcută îl invadă. E ceva să te afli într-un sat necunoscut în întuneric și noroi, lipsit de repere și fără o imagine clară a ceea ce cauți! Pînă ce nu se aprinde nicaieri nici o lumină, aproape că te îndoiești și de propria ta identitate.

Pînă acum o jumătate de oră încă mai erai elevul Popescu de la L.M.F., clasa a XII-a C, te aflai într-un autobuz despre care știai că va opri

și în acest sat, veneai aici să-l cauți, nu știi prea bine de ce, pe „un anume Grințoiu sau Grințescu, un om mai în vîrstă”. Acum însă, în întuneric și zloată, poți să începi să te întrebi dacă nu cumva harta ta e greșită sau dacă n-ai luat din greșeală un autobuz în altă direcție, dacă nu cumva te afli într-o țară necunoscută sau în altă epocă. Ce dacă mașina a oprit în presupusul sat aproximativ la ora trecută în mersul autobuzelor? Poate fi simplă coincidență! E drept că pe bărbatul care a coborît odată cu tine ai avut curajul să-l întrebi despre bătrînul Grințescu, dar explicația lui ți s-a părut nesigură, înjghebată la repezeală; un navetist obosit care n-avea chef să stea de vorbă cu tine la ora aia în mijlocul drumului plin de noroi; ți-a zis și el ceva să scape de tine și a dispărut aproape instantaneu. Zisese:

— Mergi așa pe ulița asta pînă aproape de moară, adică la *industria locală*, acolo să-nfundă drumul, dă în curtea morii. O casă sau două mai încoace, pă mîna dreaptă, acolo stă.

Doar atît zisese și dispăruse. Nu întrebase nici care Grințescu sau Grințoiu, nici ce treabă ai cu el, nimic. Într-un fel te bucurase lipsa lui de curiozitate, dar mai pe urmă, odată cu lăsarea bruscă a serii începuseși să ai îndoieli. Poate că omul n-a cerut lămuriri tocmai pentru că nu voia să stea de vorbă cu tine și deci îți indicase anapoda, puteai să-l întrebi și de președintele Nixon, el tot acolo te-ar fi trimis, „o casă sau două mai încoace, pă mîna dreaptă”. De unde știa el că tocmai ăla era omul de care întrebai? E drept că și dacă ți-ar fi cerut lămuriri tot n-ai fi avut de unde să-i dai, dar uite că drumul ăsta nu mai are de gînd să intre în curtea morii (sau a întreprinderii de industrie locală; pînă și asta te neliniștește, ambiguitatea asta: ori e moară, ori e industrie locală, ori o casă mai încoace, ori două) și nici vreo lumină nu se zărește în capătul lui. Te oprești o secundă pentru a nu mai tulbura liniștea cu plescăitul noroiului sub pantofi: și nici un zgomot de motor de moară nu se aude!

Privești cerul întunecat, norii nu se mai văd, e întuneric adevărat, dar nici mai devreme cînd se vedeau nu păreau nori de furtună ca cei de ieri, ci, mai degrabă, nori care anunțau cîteva zile de ploaie surdă, mocănească. O primăvară ploioasă, îți spui. Îți amintești figurile celor două fete care se aflau în fața ta în autobuz. Erau urîțele, ba chiar urîte de-a binelea, dar, din elemente luate separat și de la una și de la cealaltă ar fi ieșit o tipă acceptabilă. Te surprinde că te gîndești tocmai la lucrul ăsta în timp ce înaintezi prin noroi. Obiceiul tău este să te holbezi pur și simplu cînd se întîmplă să se așeze în raza ta vizuală în tren sau autobuz vreo fată frumoasă. Constați că la cele mai urîte devii analitic. Sau poate din cauză că timp de două ore

cît a durat drumul pînă aici te-ai cam plictisit și, în autobuz, în afara celor două fete, nu mai erau decît pălării cenușii sub care dormeau țărani navetiști, frați cu cel care te îndreptase spre moară?

Foamea a dus de multe ori la războaie și revoluții, pe cînd necesitatea sexuală nu.

(Albert Szent-Györgyi, *op. cit.*, p. 182)

Lași pentru moment deoparte imaginea lor compusă pentru că ți se pare că vezi în față o lumină. Speranță, curiozitate, dar și neliniște. În fond, după harta pe care ai consultat-o de multe ori înainte de a pleca și apoi pe drum, în autogară, în autobuz, în tren aceasta-i o regiune prin care trebuie să fi trecut și românii. Ei chiar veneau într-o țară străină, nu aveau hărți și nu știau ce se află în fața lor. Probabil că în legiuni se aflau și soldați de 19 ani, adică de aceeași vîrstă cu tine cel de acum. Ei ce vor fi simțit pe cînd înaintau în întuneric și zăreau de-odată, în față, la acea margine temporară a lumii cunoscute de ei, o lumină palidă ca cea pe care tocmai ai zărit-o? Evident că un gînd ca acesta te îmbărbătează și te simți dintr-odată stăpîn pe situație și pe propriul tău gînd și corp, teama plăcută ți se transformă în simplă plăcere de a înainta, iar pasul ți se accelerează puțin ceea ce înseamnă că te stropești cu noroi pe pantaloni mai sus de fund, poate chiar pe spatele bluzei de vînt sau pe șapcă. Gîndindu-ți astfel propriul corp, elimini ușor frica dintre gîndurile tale. Ai timp să te apuci din nou să compui sinii mari ai uneia dintre fetele din autobuz cu buzele cămoase și roșii fără a fi vopsite ale celeilalte, ochii albaștri ai celei dinții cu picioarele lungi și gleznele fine ale celei de a doua.

Păru surprins că luminița străfulgeră din nou, mult mai aproape de data asta și apoi se opri, adică aproape că se lovi de o poartă de fier forjat, probabil poarta morii sau a *industriei locale*. Dincolo de poartă, lîngă o gheretă de PFL întunecată ca un cavou, pe o bancă, stăteau doi bărbați și unul din ei tocmai își reaprinsese țigara.

Zise bună seara și cel care fuma veni să-i deschidă poarta răspunzîndu-i la salut și abia apoi întrebîndu-l cu o voce mai puternică și mai autoritară:

— Care ești, mă?

— Nu vă supărați... — începu el, dar omul tocmai mișca drugul încuietorii și scîrțîitul care se produse acoperi cuvintele. Celălalt intrase în gheretă și tocmai răsturnase ceva, o găleată sau o foaie de tablă proptită de

perete. Cam așa suna zgomotul care fu urmat imediat de o înjurătură scurtă și de lumină. Cel dinăuntru găsisese în sfârșit ce se dusesse să caute, comutatorul. Deci aveau posibilitatea să aprindă lumina și preferau să stea pe întuneric. Era încă aprilie și deci nu se temeau de țințari; Popescu ghici că cei doi stăteau acolo și fumau pe întuneric pentru că asta le făcea plăcere și atunci, pe loc, ei îi deveniră simpatici.

Datorită luminii becului de 150 de Wați putea fi văzut dincolo de gheretă un zid masiv, probabil spatele fostei mori din localitate și un fel de alee sau drum pietruit care pornea de la poarta de fier forjat și cotea imediat pe lângă zid. Rămaseră toți trei în picioare cât timp cei doi ascultară întrebarea încâlcită a lui Popescu. Când el pronunță cuvintele „Grințoiu sau Grințescu, un om ceva mai în vîrstă”, cel mai tânăr, adică cel care fuma, păru surprins sau contrariat și-l privi scurt pe celălalt care tocmai se așeza la loc pe bancă.

— Da' ce-ai cu el? — întreabă tînărul.

Și în timp ce Popescu încerca să bîlbîie un răspuns cît se poate de neutru, tipul adăugă zîmbind:

— Eu sînt Grințescu, da' io nu sînt bătrîn.

— Așa-i zice pî buletin, da' pî polocru lui nu-l știi, se amestecă și cel care se așezase deja, și Popescu, privindu-l abia acum cu atenție, constată că omul purta haine maronii și șapcă cu stemă, deci el era paznicul.

— Nu.

— O fi ăla, cum îi zice?, Ciutu sau Ciutache, Costele! — completă paznicul.

— Sau unu din Mărgineni; cu ăsta am mai avut eu o dandana că-l cheamă exact ca pî mine, Grințescu Constantin, și-mi venise citație acasă... Că „să mă prezint în data de...”, nu știu ce... Băi, fraților, zic, stați puțin, mîncă-v-ar neica, că nu sînt io. „Cum, mă, să nu fii tu, lasă vrăjeala!” Era milițianu' ăla care a murit, nea Mitule, îl știi matala!

— Grabnicu.

— Așa, Grabnicu, ăla nu știa multe, venise să mă ridice că de ce nu m-am prezentat, nu știu ce. Nu zici că m-am dus cu el pînă la ăla acasă? Că zicea că dacă nu e nici ăla, gata, mă ia pî mine! Da' nici ăla nu-i așa bătrîn, să tot aibă la vreo patrușcinci dă ani, ai?

Pînă la urmă ajunseră amîndoi la concluzia că unul așa, mai în vîrstă și care n-are nici o legătură de rudenie cu ceilalți este un anume moș Anton, dar care stă tocmai în cealaltă parte a comunei, adică în țigănie, în partea numită Mailaua, stă singur acolo, și-a pus el pomi în curte, corcoduși, pruni, nu e de pe aici, e venit de pe undeva, n-are femeie, n-are cățel, n-are

purcel. În timp ce Costel înșira toate astea și-i făcea lui Gelu o schemă foarte complicată de cum trebuie să ajungă pînă la casa bătrînului, moș Mitu aproba prin mișcări ale capului sau mai adăugînd cîte un da. Băiatul păru descurajat la început, dar, cînd se lămuri bine de cîte ori trebuie să facă la dreapta și de cîte ori la stînga, își săltă rucsacul pe umeri, zise bună seara și mulțumesc și plecă în direcția din care venise.

După zece pași fu strigat și chemat înapoi. Paznicul Mitu își amintise că-l văzuse pe bătrîn chiar în acea seară trecînd spre cazanul de țuică. Zicea că are de fiert vreo trei cazane și deci sută-n sută că mai era acolo, avea de stat toată noaptea.

— Cazanu-i colea, după moară — îi explicase din nou tot Costel — uite, treci pe aici, prin curte pe la Industria Locală, vezi că-i o spărtură în gard, treci prin ea și-ai ajuns, găsești ușor după miros.

*

(HOTEL DE LUX)... așadar, ori de cîte ori, datorită mediului, interlocutorului sau interdicțiilor, decid conștient să nu folosesc decît o parte a trupului sau creierului meu, propria mea identitate personală este pusă în cauză? Sigur că instinctul de conservare obligă conștiința la concesii (și ar merita să reconsiderăm anumite evenimente ale istoriei din această perspectivă) și, iarăși sigur, instinctul de proprietate obligă la mai multe concesii, dar concluzia firească, truismul ce rezultă de aici „proprietatea este o extindere a corporalității în dauna conștiinței” este în contradicție cu primul truism. Limita dintre ele trebuie să arată ca o linie a apelor între doi versanți foarte abrupti. Ea se deplasează tot timpul, ba spre stînga, ba spre dreapta și istoria n-ar trebui să fie decît atît: descriere a mișcărilor ei!

(Într-o frumoasă noapte senină de la începutul verii, în holul Hotelului N din luxoasa stațiune turistică N de pe minunatul litoral românesc al Pontului Euxin au pătruns cu o falsă dezinvoltură trei muncitori tineri, proaspăt bărbieriți, îmbrăcați curat și corect, fără gust însă, tăcuți și cu portofelele pline de sute, ușor de ghicit a fi la originea umflăturilor de pe piepșii din stînga ai vestonului fiecăruia. Era duminică. Pe unul dintre cei trei îl chema Zare Popescu.)

Sînt un fiu al Revoluției. Poate că nu sînt un fiu bun. Dar sînt și rămîn fiul Ei.

(Valentin Kataev — *Iarba uitării*, Editura Univers, București, 1970, p. 133)

(Abia intrați, cei trei muncitori și-au plimbat privirile, pe rînd, în trei direcții. Trei puncte de interes ale holului de hotel categoria lux au depistat ele, privirile lor, în primele fracțiuni de secundă de după zgomotul vătuit cu care ușa de la intrare s-a închis. Mușu l-a privit crunt pe recepționarul din spatele *comptoirului*: nu cumva ăsta ridică vreo pretenție, că ce vrem, că nu e voie să intrăm aici, că cine sîntem? Zare a depistat în stînga lui barul de zi, încă deschis, însă cu toate mesele și scaunele ocupate de persoane cu care simțea că nu va putea schimba vreodată vreo vorbă. A mai remarcat și lista de prețuri cu nume de cocktailuri simandicoase ce păreau scrise fiecare în cîte trei limbi; așa ceva e de nebăut – și-a zis el – o lingură de vodcă, o coajă de lămîie și o cireasă egal un pol plus remiza. Mai mare plictiseala. Valerică Așchiopoaie, cel de-al treilea proaspăt intrat pe ușă, mai încet din fire, și-a păstrat privirea ațintită drept înainte și abia după ce a văzut ce-a văzut a încetinit puțin mersul lui hotărît și a început să analizeze ce văzuse: cîteva babe sfînd tologite în niște fotolii de piele și fumînd, o plantă mare de interior, din „selea cu frunza ca lipanu”, o ușă cu perdele pe care scria cu litere discrete „Restaurant” și o fereastră uriașă prin care se vedea suprafața lină a mării bătută de razele lunii.)

Bineînțeles că traseul acestei linii de separare a unui instinct primar (cel de conservare) de un altul achiziționat (cel de proprietate) este diferit de la o persoană la alta, dar media obținută prin suprapunerea lor pare să fie neschimbată într-un mod de producție dat. Au dreptate domnii examinatori să se uite la mine în mod ciudat! Și pentru o clasă socială determinată, de asemenea, ea pare să fie fixă. Vreau să spun că oricine se depărtează prea mult de ea se prăbușește într-una dintre direcții; moare sau se dezumanizează (pierde total conștiința sau trece într-o altă clasă socială!). În fine, nu e prea important mecanismul în sine cît modul în care mă gîndesc eu acum că poate fi „gripat”: ce se întîmplă dacă cineva încearcă să traverseze aceste linii? Dacă se deplasează cumva perpendicular pe el sau oblic, cum vreți? Asta ar însemna că respectiva ființă reunește în ea și cinismul și rațiunea și plăcerea și... moartea (chiar dacă e paradoxal). V-aș ruga acum să vă gîndiți puțin la Dyonisos, cel născut din coapsa lui Zeus, după ce și mama lui, muritoarea, nu mai știu cum o chema, îl născuse o dată. Vă mai amintiți că am discutat despre semnificația lui o noapte întreagă la mine în podul pe care-l închiriasem în strada Bărbuncului?

(Cele trei priviri pînă atunci disjuncte – ca să nu spun rătăcite – se reîntîlniră și căzură de acord. Acordul lor însemna alegerea unei direcții comune: ușa perdeluită a restaurantului. În acordurile rock ale formației

conduse de Johnny Titilică, cei trei tineri oameni ai muncii pătrund în sala de mese cu program de dans a renumitului hotel N. Deocamdată nimeni nu sesizează și, evident, nimeni nu ia nici o măsură.)

Era ziua aia în care mi-ați adus cîteva scrisori pe care Ana le trimisese de la Cluj pe adresa dumneavoastră și erați însoțit de un tovarăș foarte sobru, coleg de la facultate, nu-mi amintesc numele, unul pe care dumneavoastră tot încercați să-l menajați cînd scotea pe nas banalități în loc de argumente. Acum sper că vă amintiți de cine e vorba pentru că tipii atît de îngîmfați și fără nimic în cap cum era ăla sînt totuși rari. De altfel, atunci cînd dumneavoastră orbecăiați pe scări, eu eram într-o discuție foarte avansată cu una Getuța de la FCTB pe tema stampelor japoneze pe care ar fi urmat să i le arăt. Îmi pare rău că în timp ce băteați la ușă nu erați și înăuntru să vedeți cît de expresivă putea să fie mutra ei cînd se hotăra să încerce masca dezamăgirii profunde.

(Dialog cu unul din șefii de sală ai restaurantului N.

Zare: — Domnu, vă rog, o masă.

Șef sală: Privire triplu măsurătoare pentru cele trei frizuri proaspete, cele trei costume noi și cele trei umflături din stînga pieptului fiecărui veston. Concluzie: ușor dispreț. Decizie rapidă: tipii ăștia n-au decît să bea la altă cîrcumă. Enunț: N-avem.

Valerică Așchiopoaie: — Da' șeia di colo? Înainte de a termina propoziția se și îndreaptă spre cea mai apropiată masă liberă.

Șef sală: O mină în pieptul lui Valerică, cealaltă întinsă spre ușă. Enunț: Rezervată. Pofțiți mîine seară. Gest energic spre ușa perdeluită. Pofțiți!

Mușu: — D'api ce, banii noștri nu-s buni?

Zare: Îl ocolește pe șeful de sală și se îndreaptă decis spre altă masă. — Noi ne așezăm și pe urmă ne spuneti pentru cine e rezervată.

Șef sală: Îl lasă pe Valerică și trece, cu pieptul puțin bombat, în fața lui Zare. — Da' cine sînteți dumneavoastră?

Zare: — Etee, nu vrei să-ți fac un curriculum vitae?

Șef sală: Ridică vocea. — Cee, mă și înjuri?

Valerică: — Șini te-o-njurat, bre? Omu' aista vorbește pă lătinește cu mata și mata ziși că te-o-njurat?

Priviri fixate una într-alta, de la numai zece centimetri distanță, a lui Zare și, respectiv, a șefului de sală.

Mușu: — Noa, d'api că cine ești tu?

Șef sală: — Mă, mucosule, pot să-ți fiu și tată!

Zare: — Iote, bă, ne-am găsit rudele. Mușule, nu-ți dă „tăticu” tău o masă din alea rezervate?

Șef sală: Furie crescândă. Spume. — Vă dau în brînci afară!

Mușu: Semeție. — Noa, hai numa hai! Io mi-s moț, mă!

Valerică: — Și vrei, bre, vrei o sutică, spune?

În tot acest timp, ca o populație microbiană ce pulsează pe o lamă de microscop, cele câteva zeci de corpuri umane aflate pe ring au tot zvîcnit în ritm și în contra-ritm cu melodia din repertoriul internațional cîntată de Johny Titilică. Pe ultimele acorduri ale șlagărului internațional, Zare a luat de pe una din mese un pahar elegant din sticlă subțire și cu picior înalt. I l-a arătat șefului de sală și i-a zis acestuia în chiar secunda în care muzica se opriase brusc și în tot restaurantul era liniște: — Pînă mîncînc paharu' ăsta să nu te mai văd p'aici! Apoi a mușcat din buza paharului și a început să mesete în măsele bucata de sticlă. Șeful de sală a mai holbat o dată ochii la el și a dispărut în bucătărie.)

Cafeaua slabă pe care ofînd ne-a preparat-o Getușa pe reșou, vodca adusă de dumneavoastră și fumul din pod n-au reușit să ne dispună prea mult, dar, la un moment dat discuția s-a purtat în termenii noștri obișnuiți, cît timp Getușa se plictisea, iar Solemnul dvs. coleg îi examina pe furis formele încercînd în același timp să facă și o figură onorabilă în conversație. Am chef acum să reiau.

(— Vezi, Valerică, — zise Zare — că degeaba ți-ai luat tu „șeas cu împărțeală” că tot nu pari domn de restaurant categoria lux? Tot cu paharu-n dinți îi convingi p-ăștia!

Orchestra lui Johny Titilică se hotărîse în sfîrșit să facă o pauză mai lungă și anunțase „Șprițpauzen!” Cei de pe ring se răspîndeau pe la mese împreună cu mirosul de transpirație. Era abia începutul verii, clientela hotelului N. era încă destul de compozită și curba ei urca încet spre selecția *high-life* din luna lui iulie. Puteau fi auzite și cuvinte nemțești spuse cu patimă de câteva tinere (40-45 ani) cliențe ale firmei Neckermann deja bete, dar și chicotelile celor câteva manechine ale fabricilor de confecții din toată țara venite la „contractări” împreună cu directorii și șefii lor contabili care rîdeau gros, din guși. La una din mesele lungi, tip „fileu” se vorbea franțuzește, era expus steagul „bleublanc-rouge” și se degustau mere crețești cu cașcaval Dobrogea și cabernet sauvignon de Murfatlar. Aceasta era o masă festivă (nu tovărășească) în jurul căreia se învîrteau vreo opt chelneri și privirile vag jinduitoare ale multor altor clienți. În clipa în care Valerică Așchiopoaie, buldozerist originar din Moțca-Neamț, își privi „șeasul cu

împărțeală” (electronic, n.n.) și citi pe cadran ora 22.15, colegul lui de muncă, șoferul Zare Popescu, scuipă în scrumieră o bucată de sticlă de la paharul din care mai devreme mușcase și ridicîndu-se brusc de la masă, se îndreptă spre „fileul francezilor”. La capătul lui îl descoperise pe un fost coleg de armată: teristul Radu A. Grințu.)

„Printr-o ironie a istoriei, în momentul în care la Berlin puciul era înăbușit, el reușise la Paris.”

(Maurice Baumont — *Marea conjurație împotriva lui Hitler*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 207)

Vreau să spun că interpretarea semnelor primite din trecutul istoric (obiecte, descoperiri arheologice, documente, cronici, cărți roman... — cum să zic?, romanțat sună a romanță, romanizat a ginte latină, romantic datează într-un singur secol ceea ce, de fapt, se întîmplă de milenii —, opere de artă) se face tot timpul după logică. E nedrept pentru că oamenii au imaginație, au vise, au stări euforice, uneori datorate alcoolului, sînt inocenți, au iluzii și nebunii, au secrete și sînt ridiculi. În tot acest timp ei decid și deci fac istorie. Toată această uriașă forță a lor nu poate fi inclusă în nici un calcul logic (logistic!). Noi îi judecăm după rezultate, adică după țelurile lor voit sau întîmplător atinse. Dar despre cele neatinse, care cu siguranță că au fost mult mai numeroase, nu știm nimic și nici nu le luăm în calcul. Mie însă îmi e mai la îndemînă să cred că ei au acționat și au decis tot timpul și în numele acestor țeluri. Și atunci...? De asta eram atunci un susținător al mitului dionisiac, al rolului important deținut de acest mit în istorie. Dacă tot rescriem mereu istoria după logica noastră prezentă să introducem și acest mit care sfidează logica. Așa pentru a vedea ce rezultă!

Adevărurile parțiale mă interesează cel mai mult. Ele sînt inatacabile în clipa istorică în care sînt emise și incluse în cele ulterioare. Exemplul cel mai la îndemînă ar fi cel cu „adevărul” despre părinții mei. Tot cu el mi se pare că am încheiat și atunci discuția sau am introdus-o în criză.

*

Se poate observa că în timp ce interlocutorii lui Gelu vorbesc despre altceva decît despre posibilități ascendenți ai anchetatorului (despre război spre exemplu), Grințu A. Radu, fostul lui pedagog, ascultă la rîndu-i distrat. Urmărește mai degrabă coincidențele și elaborează tot timpul schițe de scenarii. Gelu, de fapt, îl provoacă, dar nu-i dezvăluie mai nimic.

*

În fond, ceea ce cauți tu este aproape imposibil de găsit. Tinerețea și vârsta matură a omului care ți-a fost tată (îți este!), trebuie să fi existat acest om, s-au petrecut într-un timp de neînțeles. Nici un criteriu nu mai este același. Semnele aceluși om, dacă le-ai găsi, ar fi imposibil de interpretat, reacțiile lui la întâmplările proprii vieții vor rămâne pentru tine învăluite în mister. Tot ce poți spera este ca el să mai trăiască și, văzându-l cum se comportă în mediul lui de acum, să încerci să-ți inventezi așa-numitele date ereditare.

Traversează încet curtea fostei mori luminate de un bec cu halogen, aprins special pentru el de către paznicul Mitu. Moara e pustie și ne putem închipui cu ușurință că în ea s-au cuibărit bufnițe și păianjeni. Grințu ar da indicații precise pentru coloana sonoră a unui asemenea scenariu. În partea din spate a curții, cumva în fața și spre stînga ruinei din cărămidă roșie, se află câteva ateliere noi, un fel de barăci ridicate din prefabricate ușoare, ondulate. Ferestrele lor mici sînt luminate, dar dinspre ușița care vine de la șoseaua principală nu pot fi văzute din cauza pereților groși, înalți ai fostei mori. Aceasta e industria locală. Două camioane sînt parcate într-o latură a curții, urmele lor în noroi pot servi de potecă. În ateliere se lucrează, e vorba de schimbul de noapte și încerci să ghicești, după zgomotele care se aud, ce anume fac acolo înăuntru acei oameni. Se aud plesniturile mici și dese ale unui aparat electronic de sudură și ghicești ușor, după fereastra care se luminează alb, în care dintre barăci se întîmplă asta.

Cîteva fetișcane durdulii ies să-și facă nevoile într-un colț întunecos al curții. Se păzesc una pe alta, astfel că Popescu se duce decis la cea care-i „de gardă” și o întreabă cum să ajungă la cazanul de țuică. Între timp vin și celelalte și-și dau cu părerea asupra celui mai bun traseu de urmat. În cele din urmă una dintre ele se decide să-l conducă pînă la respectiva spărtură în gardul de tablă garnisit cu sîrmă ghimpată. Celelalte rămîn în mijlocul curții și chicotesc. După ce trece dincolo de gard, Popescu primește rucsacul din mîinile fetei și mulțumește politicos.

Tinerețea lui, vârsta pe care tu o ai acum, el trebuie s-o fi trăit prin 1939. Numeroase lucruri s-au întîmplat atunci și puține pot fi descifrate de tine. E greu adică să i te substitui. Dar el s-ar putea transpune în situația ta de acum?

Citise el în ziarele din aprilie 1939 că Albania fusese cotoipită într-o săptămînă de Italia? Știa ceva despre mesajul adresat de Roosevelt lui Hitler, în același aprilie '39, cu privire la asigurările pe care *Führer-ul* trebuia să le

dea că nu va ataca un număr de 31 de state europene printre care și România? Dar despre România ce știa? Despre el însuși știa mai mult decît poți închipui tu citind datele statistice dintr-un anuar privitor la acel an și căutînd aproximativ pătura socială și regiunea în care el trăia?

Prin spărtura din gardul de tablă se iese pe un maidan pe care se aruncă gunoaiele. Se văd mai multe grămezi negre din care cîteva fume-gînd. Poate că aici se aruncă boasca fierbinte care a rămas în cazan după extragerea alcoolului. Se aud tălângi și zgomote de oi închise în țarc. Bușiturile surde, behăit de miei care și-au rătăcit mama și vor să se apuce de supt acum, pe întuneric. Trebuie să lași în dreapta țarcul și saivanul cu cele aproape două sute de oi ale omului care e și proprietarul cazanului. Te gîndești că, poate, și în 1939 cazanul de țuică al acestui sat se afla tot aici și că oile, pe atunci ale altcuiva, behăiau la fel în timpul nopții.

Auzi zgomot de voci și vezi o lumină slabă licărind prin ușa unei construcții lipsite de orice măreție. Te apropii. Doi tipi ies cu o roabă metalică pe ușa pe care te pregăteai să intri. Conținutul roabei pare cald, scoate aburi. Miroase puternic a drojdie și a foloștină. Te saluți cu cei doi. Lumina nu permite să vă examinați fețele, dar nici ei nu par curioși, nu țin neapărat să te recunoască, să știe cine ești și ce vrei. Înăuntru, împrejurul cazanului e forfotă și lume multă. Unii sînt ocupați cu golirea cazanului, ceilalți stau pe jos și ascultă povestea cuiva, rîd, rîgîie, comentează. Cum privești de afară, din întunericul dens, știi că încă nu riști să fii descoperit. Așezi rucsacul pe jos, lîngă pervazul ușii. Îți scoți hanoracul și rămîi cu puloverul cenușiu de lînă amestecată cu PNA. Știi că astfel vei trece mai ușor neobservat și în timp ce-ți îndesi hanoracul în rucsac îi aștepti pe cei doi care au plecat cu roaba. Vei intra împreună cu el și deja ai ales locul retras și neluminat în care te vei așeza după ce vei intra.

Majoritatea celor dinăuntru par oameni trecuți de cincizeci de ani, iar locul în care se află, atmosfera, țuica îi îndeamnă să-și amintească ceva ce li s-a întîmplat lor mai demult. Au ajuns să vorbească despre vremuri pe care tu nu le-ai trăit și nu le-ai cunoscut. Nu există o cronologie a lucrurilor povestite. Înlănțuirea lor depinde mai degrabă de pertinența vocii celui care intervine, de știința lui de a povesti, de gradarea povestirii, dar și de șocul inițial, de obicei anunțat ca fiind viitorul șoc a ceea ce se povestește. Au loc salturi uriașe peste timp, imprecizii, situații anacronice ale unor evenimente mari, cunoscute, care s-au petrecut, de fapt, în alt an și altfel. Detaliul mărunț poate schimba întreaga semnificație a unei povești și poate determina succesul celui care decide să continue.

Despre cum trebuie întreținut focul uniform sub cazan cineva își amintește că „bietul tăticu, numai el se ocupa de asta, iar noi, io cu frati-miu, Vasile, căram boasca, aduceam bețe de floarea-soarelui să aibă la îndemînă și el stătea numai acolo, cu ochii la foc. Păi, ce, era ca acum să bagi viță-de-vie și lemn de butuc? Coceni și bețe de răsărită... Și astea au foc iute, păcătos, imediat o dai în foc și curge roșu pe partea ailaltă!”

Omul spune că nu avea atunci decît cincisprezece ani și, calculînd, inventînd (o vîrstă aproximativă pentru mutra lui nerasă), comparînd, tragi concluzia că putea să se întîmple acest lucru odată cu Anschluss-ul. Desigur că pușin îi păsa băiatului de 15 ani de atunci de ce se întîmpla cu Austria și probabil că nici soarta de acum a țărilor din Orientul Apropiat nu-l tulbură prea mult.

„Era un cazan tocmai acolo, pă vale, la nea Costică Sfirînel, parcă era mai mare ca ăsta și, ce, crezi că băga apa cu furtunu? Cărai cu găleata pînă-ți săreau ochii din cap. Cînd venea alde nea Mite Bălan să facă juica, ăsta avea vie multă și corcoduși și pruni, strîngea totul dă cu toamna în tocitori d-alea mari și le lipa pe deasupra cu pămînt să ție peste iarnă și cum e ca pe-acuma venea și închiria cazanul o săptămînă, stătea aicea zi și noapte, mînca, bea, dormea tot aicea. I-avea pă băieții lui doi, p-atuncea să tot fi avut 18-20 de ani fiecare, nea Niculae și cu nea Ionică, ăla d-a murit, ăștia aduceau apă de la fîntînă și bețe dă foc, descărcau cazanu, scoteau cenușa...”

Aproape fiecare propoziție e însoțită de un gest indicativ. Cel care povestește arată diferite locuri din camera mică și plină de fum ca și cum ele ar fi aceleași cu cele de acum 40-50 de ani, iar cazanul de aici, din spațele întreprinderii de industrie locală ar fi același cu cel al lui nea Costică Sfirînel. Încetul cu încetul toți cei de față se transpun în acea epocă și în acel loc, celor mai mulți nici nu le vine prea greu, au trăit și pe atunci, sînt oameni în vîrstă deja. Cei cîțiva care sînt mai tineri, de fapt pentru ei pare a fi concepută povestea, fac eforturi pentru a-i convinge pe cei mai bătrîni că au înțeles foarte bine, nu trebuie insistat, atîta lucru pot să înțeleagă și ei. Neîncrederea povestitorului și a celor de o vîrstă cu el este însă foarte mare. El continuă să povestească tocmai pentru că nu crede că ceilalți vor înțelege totul. Popescu surîde în colțul lui întunecos; nu vei convinge niciodată pe nimeni cu o poveste care să fie simplă descriere și nu narațiune cu întîmplări atractive și semnificative. Cel așezat în fața focului, concentrat asupra

ritmului în care acesta trebuie întreținut, făcînd pauze pentru a-și relua povestirea ori de cîte ori i se pare că ceva nu e tocmai clar, e și el o ființă conștientă de acest adevăr al povestitorului natural. Imediat se uită către cofa din lemn de dud în care trebuie să curgă alcoolul și roagă pe cineva să ia păhărelul și să-i aducă să guste „fruntea” cazanului. Abia pune pe limbă lichidul și se declară mulțumit, poate chiar uimit de mulțumire, cum se spune?, se arată mirat că a putut ieși o țuică așa de bună din boasca lui prost păstrată peste iarnă, aproape că se temea să nu fie trezită și să strice focul degeaba.

„E, zice el, și ăștia, băieții lui nea Mite, tineri, de, mai gustau și ei, ba dintr-o țuică dintîi, ba din butoi, mai scoteau apă din puț, mai deșertau cazanu de boască cu găleata, mai gustau, mai aduceau la foc, mai gustau, pe la al doilea, al treilea cazan erau deja piliți și se întîlneau prin curte și nici nu se mai cunoșteau, se luau la bătaie.”

Cei care ascultă rîd pentru a demonstra că ei urmăresc povestea și că s-au prins cum stăteau lucrurile.

„Uliu, fi-r-ați ai dracu, făcea nea Mite, v-ați îmbătat! El stătea aicea la foc, nu să mișca și zicea: ia vezi, măi Costică, ce fac ăia p-acolo prin curte? Și betu nea Costică, parcă-l văz, ieșea după ei, noapte, întuneric și ăia buf, buf!, își cărau cu pumnu sau cu picioarili.”

Bătrînul care povestește își subțiază dintr-o dată vocea într-un mod foarte caraghios, probabil pentru a-l imita pe proprietarul de atunci al cazanului. Unii dintre ceilalți rîd, semn că au recunoscut a cui voce era imitată.

„Ce e, mă, aici, ce-i aici? Vă jucați de-a perghelu?”

Aproape imediat unul dintre puștii care mai devreme ieșiseră cu boștina caldă, s-o ducă la groapa cu bălegare fumegînde de lîngă podul metalic, întreabă ce-i ăla perghelu și, iată încă o dovadă că tot ce se spunea acolo avea ca destinatari tocmai pe băieții ăștia mai tineri, omul din fața focului face o paranteză și le descrie un joc uitat. Un joc cu o minge de cîrpă și cu toți jucătorii dispuși pe un cerc, cu unul dintre ei, aflat în mijloc, încercînd să recupereze mingea pe care ceilalți și-o pasează pe deasupra cercului, prinzînd-o și căutînd apoi să întească un jucător din echipa adversă. Se pun întrebări asupra numărului de echipieri, asupra locului în care are voie fiecare să stea sau direcția în care poate să fugă, rolul cercului în joc și originea numelui jocului, cu ce seamănă jocul numit perghelu.

Numai că jocul nu seamănă cu nici un joc contemporan și nici numele lui nu poate fi explicat. Popescu se gîndește la periheliu. E străfulgerat de

acest gând. De ce perghelu n-ar fi o pronunție derivată din periheliu? Poate că jocul ăsta a fost lăsat aici chiar de acei soldați romani în vîrstă de 19 ani la care el, elevul Popescu, s-a tot gîndit în timp ce venea încoace.

Vocea subțiată caraghios revine imediat după paranteză, reclamîndu-i pe cei doi frați bătauși tatălui lor. Acum vocea povestitorului se îngroașă și devine fonfăită. Ascultătorii izbucnesc în rîs. Probabil tot pentru a demonstra că au recunoscut personajul reintrat în scenă sau pentru că într-adevăr imitația are ceva comic în ea. A cita pe cineva mot-à-mot, mai ales cînd nu crezi sau nu ai respect pentru cuvintele lui, iată un lucru prin care ușor poți provoca rîsul. E o formă constructivă de a lua în rîs oameni și idei care, chiar dacă mai există, par să-și fi încheiat de mult existența.

„«Rîsu' lumii, rîsu' lumii.»”

Povestitorul s-a ridicat de pe buturugă și și-a spus pălăria pe ochi pentru a rosti cuvintele de mai sus. Rîzînd tare și gîndindu-se probabil mai mult la scenă decît la cuvinte, unii dintre cei de față solicită repetarea.

„Cum, bre?”

„«Rîsu' lumii, Rîsu' lumii.» Și ieșea la ei cu o jordine d'asta și mi ți-i altoia. «Ai, bre, tată, tot în mine dai?»” Vocea a devenit plîngăreacă și imită și un defect de pronunție. Pare tocmai defectul de pronunție al supraviețuitorului dintre cei doi frați despre care tocmai se povestește.

„Ești om înșurat și tu, mă, fi-r-ai al dracu, ptiu, rîsu' lumii.”

17 aprilie 1939. Ministerul de Externe al Germaniei a transmis unui număr de 27 de state din cele 31 enumerate în mesajul președintelui S.U.A. (cu excepția Franței, Marii Britanii, Poloniei și U.R.S.S.) din 14 aprilie 1939 o telegramă în care le adresa întrebările: a) dacă se simt amenințate de o agresiune din partea Germaniei și b) dacă l-au autorizat pe președintele S.U.A. să le reprezinte.

28 aprilie 1939. Într-un discurs rostit în Reichstag, Hitler răspunde mesajului președintelui S.U.A., F.D. Roosevelt, din 14 aprilie 1939, enumerîndu-i răspunsurile negative primite din partea statelor chestionate și respingînd în derîdere propunerile conținute în mesajul președintelui. Din cele 27 de guverne chestionate, singur guvernul român a adresat un „răspuns mușcător”, arătînd

că guvernul german era mai în măsură să știe dacă vreo amenințare plană asupra României din partea Reichului.

(Petre Bărbulescu, Ionel Cloșcă – *Repere de cronologie internațională 1914-1945*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 277)

„Era înșurat Niculae?”

„Eraaa. Ionică, săracu, nu era. Da' stăteau toți în casele lu aldi tac-su. D'acolo s-a și dus amîndoi la război și tot Ionică, săracu, nu s-a mai întors.”

I. *Rubus Idaeus*

„Eeee, război, război!” – zise unul dintre bătrînii care stăteau ghemuiți chiar în apropiere de Gelu Popescu, lîngă peretele de lut al încăperii. Pînă atunci nu zisese nimic, băiatul aproape că nici nu-i observase prezența. Cuvîntul lui, plasat în singurele cîteva secunde de tăcere pe care le permisesse volubilul povestitor, transformă puțin atenția și așteptările celorlalți. Cei mai în vîrstă păreau concentrați asupra amintirilor, fiecare voia să găsească repede ceva demn de a fi povestit și, iată, acum, dintr-o dată prilejul tematic era în favoarea lor; și ei trecuseră prin război. Cei cîțiva băietani, unii de o vîrstă cu Gelu, alții chiar mai mici, obișnuiau să ciulească urechea ori de cîte ori se povestea despre război: o plăcere inexplicabilă le colora imediat fețele. Asta așteptau și acum să se întîmple.

Oricum, se aflau în fața unei întîmplări mai puțin comune pentru ei. De obicei nimeni nu se apuca să vorbească despre război la simpla cerere a unui copil. Filmele de război arătau altceva decît oameni din satul nostru povestind lucruri greu de imaginat, striviți ei înșiși sub povara neobișnuitului a ceea ce aveau de povestit. E ușor de captat atenția cu asemenea lucruri, dar mult mai greu de păstrat. Cu invenția de fapte sau locuri trebuie să fii atent, oricînd poți fi prins cu minciuna. Variantele scrise (sau oficiale) e multora dintre evenimentele mari ale perioadei existau și nu puteau fi contrazise. Orice situație greșită a experienței personale aducea dubiul asupra adevărului celor relatate. Bătrînul de lîngă perete, cel care prin cuvintele lui aproape liric rostite determinase suspendarea poveștii cu cazanul de țuică și familia Bălan (o subminase sau determinase pur și simplu amînarea ei), părea omul ori mai în măsură să se apuce de povestit. Un stimul suplimentar era necesar și pentru el și, tocmai cînd Popescu se pregătea să-l întrebe ceva (ceva gen „matala ai fost la război, bre, pînă unde ai fost?”) pentru a-i oferi acest stimul, vocea cuiva, o voce subțire deși bărbătească, vocea unui om încă tînăr, unul cu bască și neras, așezat pe jos chiar lîngă groapa în care stătea cofa de lemn de dud și se umplea încet încet cu alcool de fructe din ce în ce

mai slab, vocea acestuia deci sparse tăcerea și dovedi că cealaltă poveste nu era pentru toți ceilalți și definitiv încheiată.

„Ai, bre, zise el, dar alde Bălan ăștia d’aici nu e rude cu Sică nebunu’ ăla din B.?”

Popescu tresări la auzul numelui satului din care plecase cu o zi înainte. Ar fi putut spune că pe respectivul nebun îl și cunoscuse. În orice caz, mai auzise cîte ceva despre el. Iată cum, un singur element era suficient pentru ca ascultătorul să fie captat de o altă poveste decît cea de care interesul său este legat direct. Tînărul neras și cu bască simți că i-a surprins pe ceilalți și se grăbi să continue.

„Cînd eram pă Salvare, l-am adus io de cîteva ori la Spital și parcă știu că tot Bălan îl chema pă buletin.”

O poveste cu nebuni poate să atragă atenția în aceeași măsură ca și o poveste de război. Oamenii simt că pot să audă lucruri mai puțin obișnuite și că, pînă la un moment dat, o poveste cu minți rătăcite e ceva mai veselă decît una cu morți, răniți, explozii și împușcături. Răsufală ușurați într-un fel; acceptă să asculte și povestirile, poate interesante, ale unui șofer de Salvare, mai ales dacă acesta a avut și ocazia să-l ducă pînă acolo, la ospiciu, pe unul pe care-l cunosc și ei: Sică.

„Pă vremea aia avea un fix: să credea ofițer și bătea pas de defilare prin curte. Cînd îl apuca dracii lui era periculos că apuca te miri ce cu mîna, un baston, un topor, o coasă și te trezeai că vine să se lupte cu tine. Striga și înjura, zicea «bifoimate», dă unde o fi auzit și el d’alde astea și-ți dădea la cap imediat. Acuma, nu era problemă dacă era un om mare, că știai că-i nebun și te fereai, da’ mai erau copiii, să juca cu ei, le făcea puști din lemn, îi organiza pe armate, detașamente, divizii și pe urmă îi puneau să se bată. Copiii se jucau în glumă, dar el era periculos, odată își pierdea controlul și se trezea că dă d’adevăratelea cu toporu, cu furca, cu ce-i venea la mînă. Așa, după ce-i făceau ăștia tratamentu, băga injecții în el, puteai să stai de vorbă cu el, îți povestea ce-a făcut prin balamuc, cum să înțelegea cu doctorii, cu alți nebuni ca el. Acuma ăia erau nebuni, nu el. La Bălăceanca, zicea că a ieșit odată din curtea spitalului, era un chioșc acolo cu bomboane, cu sucuri, cu biscuiți și portaru îi știa, care era, așa, mai potolit, îi dădea voie să-și cumpere, să iasă de unu singur pe poartă și să vină înapoi. Și vizavi e o biserică, biserica din sat. Iese el într-o duminică să-și ia biscuiți și ce crezi, al dracu, că-i dă prin cap să facă? Mai era cu încă unu, spunea el cum îl cheamă și p’ăla, că-i tot dup’aici, din satele astea de pe vale, da’ am uitat cum îl cheamă. Și zice: Hai, mă, la biserică, să facem rost dă bani!

Și-au dat jos halatele de pe ei și au intrat în biserică așa în izmene, în pijamale. Lumea care era acolo nu i-a văzut că era slujbă și erau iuți cu spatele spre ușă. Ei s-au așezat în genunchi, s-au făcut și ei că se roagă acolo și s-au dus așa, d'a bușilea, mai în față. Când a ieșit popa mai în fața altarului să cădelnițeze sau să ce-o fi ieșit el, ăștia, hop, sar amândoi și-i pun mîna în gît. Dă-i țipete p'acolo prin biserică, babele țipau și se închinau, băieții nimic: Scoate banii, părinte, că te omorîm! A deschis ăla cutia milelor și le-a dat, dar, ai dracu, că nu era proști, i-au luat anterior lu' popa. Și ăla care-l avea pe el și încă unu mai vechi, care-l avea în altar, sau unde l-o fi avut acolo. Au pus anteriele peste pijamale, au ieșit pe o ușiță din spatele altarului și, tuleo, drept la autobuz să plece la oraș. Acolo nu știu cum e că-i autobuz tot la o jumătate de oră. S-au urcat ei, dar pînă să plece autobuzul au venit însă oamenii ăia de serviciu de la spital și i-au luat ca din oală. I-au legat în cămășile alea de forță, i-au băgat la izolare și le-au luat și banii. Na, Sică, ai mîncat și bătaie și ai pierdut și banii! Altă dată erau niște oameni și coseau prin curtea spitalului. Și s-au dus să bea apă sau unde s-o fi dus și au lăsat coasele acolo. Sică al meu, pac, se repede și ia o coasă și se duce drept la niște vizitatori: Dacă nu-mi cumpărați o ciocolată, vă iau gîtu' cu coasa. ăia că hîr, că mîr, că se duc ei să-i cumpere ciocolata, Sică nimic: Dați-mi banii că-mi cumpăr io! Vine un doctor și zice: Băi Sică, da' dacă-ți dau două ciocolate, îmi dai mie coasa? Hî, zice, avea-r-ai mîntea mea! Păi dacă-ți dau coasa, tu nu-mi mai dai nimic. Ce, crezi că era prost? Pîn' la urmă tot a reușit să fugă o dată de acolo, cum dracu' o fi făcut că a ajuns pe jos pînă în oraș și acuma voia să se ducă la frați-su și nici nu prea știa unde stă ăla. A văzut undeva, într-o curte, niște haine militare puse la uscat. Le-a furat și s-a îmbrăcat cu ele. Îi cădea șapca pe ochi, haina-i era mare, pantalonii prea lungi, da era îmbrăcat acuma. A mers el așa toată noaptea prin oraș s-ajungă la frați-su ăla. Și zice, băi, nea Vasile, să vezi cînd se mai făcuse așa, dimineață, cum trecea un militar pe lîngă mine, cum mă saluta! Cine știe ce grad o fi avut ăla dă-i furase el hainele! În fine, cum s-ajungă la frați-su cînd el mergea și nu știa unde să duce? Pînă la urmă l-au văzut niște milițieni, se făcuse probabil mai lumină și au văzut cum afirmă hainele pe el, s-au apropiat de el, l-au întrebat de una de alta, au văzut că nu e în toate mințile și l-au dezbrăcat imediat; l-au trimis pachet înapoi. Acuma îl știau toți de «Ofițeru», îi dai seama că boala lui mergea și mai și. El se credea ofițer, ăia îl porecleau «Ofițeru», ce mai...

Păi, io, cînd l-am dus odată, acu' cîțiva ani, nu știu ce dracu mai făcuse, că văz că mă cheamă de acasă la dispensar, zice, hai să-l duci pe

Sică la spital că are crize puternice și ăștia nu pot să-l mai țină aici. Îi făcuse ei cu chiu, cu vai, o injecție să-l mai calmeze, dar el, al dracu, nu să potolea deloc și nici ăștia nu mai aveau din seru' ăla care-i trebuia lui. Hai, să-l duc! Îl luăm noi, cîțiva bărbați, cu portaru de la dispensar, cu nea Mitu, ăsta de la *industria locală*, cu încă vreo doi, nu știu cine mai era, și-l urcăm pe ușa din spate în Salvare. Încui io ușa, că avea lacăt pe dinafară, și-l las acolo, n-avea ce să rupă, ce să spargă.

Cînd ajungem în curtea spitalului, mă dau jos din cabină și ăia mă întreabă pe cine am adus, portarii ăia d'acolo, niște oameni de serviciu... Io zic, zic, stai, că nu-mi aduc aminte cum îl cheamă, și descui lacătul. Sică al meu, cum a văzut ușa deschisă cum a sărit jos. Era numai într-o cămașă d-ăia lungă, scoasă din pantaloni, îi ajungea pînă la genunchi, un pantalon murdar pă el și desculț, ciufulit cum trăsese ăia dă el să-l bage în mașină. Măi, fraților, și unde nu mi se apucă și trage un pas de defilare pă cimentu' ăla din curte, știi cum ridică picioru? Pînă la briu și... pac, pac, ziceai că-i din trupele de elită. Io dacă aș fi dat așa cu talpa de ciment și încălțat să fi fost și mă internam să mă tratez de fracturi la călcîie. El, nimic! ăsta, gata, l-au și cunoscut, zice unu: A, ăsta-i Ofițeru, lasă-l aici că-l știm noi ce-i poate pielea!"

Tot ce spune fostul șofer al Salvării pare comic, deși nu prea este. Băietanii ascultă și se hlizesc, bărbații par să se gîndească la altceva, bătrîinii oftează și unul dintre ei chiar se ridică și iese afară.

Între timp cofa de lemn de dud s-a umplut cu țuică, cel din fața cup-torului a turnat apă pe foc și unul dintre băieți se duce să-l cheme pe Gavrilă să ia uiumul.

Popescu se ridică și el în picioare și citește pe peretele încăperii, la lumina slabă a becului montat deasupra alambicului, o hotărîre a Consiliului Popular local cu privire la funcționarea alambicului de 220 de litri. Este specificat în text procentajul de țuică tare care va fi reținut pentru fiecare încărcătură a cazanului. Unele rînduri sînt șterse, ilizibile, cineva a stropit cu apă, intenționat sau om greșeală, hîrtia dactilografiată, semnată și ștam-pilată de primar. Numele proprietarului instalației de rafinare este și el șters pe jumătate. Se mai cunoaște unde a fost scris cu cerneală numele de fa-milie numai litera I (mare de mîină), iar pe rîndul următor, ceva mai în dreapta, scrie clar: Gavrilă.

Bătrînul care pînă atunci stătuse pe jos alături de Popescu se ridică și el, va fi rîndul lui la cazan, pare neliniștit, are de făcut vreo trei sau chiar patru cazane și nu știe cum va face, dacă băieții ăștia mai tineri i-ar da o

mână de ajutor el ar fi bucuros să le dea și lor câte un chil de țuică, el e totuși bătrîn, nu poate singur, să toarne și apă, să și bage la foc, să schimbe boasca.

— Lasă, nea Antoane, zice fostul șofer de Salvare, noi nu sîntem aici?, vezi-ți de treabă!

Popescu abia acum își reamintește că a venit s-o caute pe posibila rudă a lui Grințu, „un om mai în vîrstă, Grințoiu sau Grințescu, nu se știe de ce cîndva a cerut să-și schimbe numele”. Ar trebui să-și imagineze că este chiar unul dintre bătrînii prezenți aici. A venit doar pe urmele lui, nu se poate să-i fi scăpat. E mai greu de crezut că Grințoiu este cel care tocmai a terminat ultimul cazan din cele cinci cîte spune că a fiert de azi-dimineață pînă acum. E mai degrabă posibil să fie tocmai acest „nea Anton” pe care Popescu se decide brusc să-l ajute să descarce vița uscată de vie pe care a adus-o pentru foc. În felul acesta va părea mai puțin suspect celor din jur, va putea rămîne pe lîngă ei toată noaptea și, deci, va reuși să afle mai multe lucruri. Bătrînul, oricum, nu poate conta prea mult pe ajutorul șoferului de Salvare care a tot gustat țuica și nu e sigur că se va putea ridica în picioare cu ușurință. Acum ei chiar gustă din nou cu pîhărelul direct din cofă și se declară nemulțumit de tărie. Asta îi amintește încă un lucru demn de povestit și ca atare ride întîi de unul singur de ceea ce tocmai și-a amintit. E vorba, de fapt, Popescu reușește să reconstituie ușor povestirea din fragmentele pe care le ascultă de fiecare dată cînd intră cu un braț de viță și o depozitează în colțul depărtat de vatră, despre niște bețivi dintr-un sat ceva mai depărtat decît B. și mai mare, un sat care avea și un spital și unde omul cu Salvarea se mai ducea din cînd în cînd cu bolnavi sau cu medicamente. Aia, bețivii aia, au văzut într-o zi că iese fum de la cazanul de țuică și, deși nu era o perioadă în care cazanul să fie deschis și să funcționeze, s-au și dus acolo să vadă dacă nu e rost de ceva băutură. Aspectul satiric al povestirii este inefficient, cel comic este mai puternic întrucît cel care povestește este și el aproape beat și se străduiește să-i descrie drept foarte vicioși pe cei doi bețivi dintr-un sat fără nume. În fine, aia, cum au ajuns la cazan au și întreat ce e cu țuica aia, a cui e, cine o face și de ce nu le dă și lor să guste. Omul de acolo, proprietarul cazanului, sau cine-o fi fost, zice: „Bă, nu vă dau, că-i a spitalului, au adunat de prin curtea spitalului prune, vișine căzute pe jos, corcodușe, da' mi-e frică să vă dau că dacă vine doctoru' Cutare și vă găsește aici se supără pe mine, mă reclamă la primar, n-am io chef să mă pun rău cu nimeni pentru voi.” „Ai, bre, dă-ne un chil că-l luăm cu noi și-l bem mai încolo, pă vale, nu ne vede nimeni.” „Așa, da, vă dau, dar puneți mîna și dați-mi doi poli!” Aia au plătit litrul de țuică pe care proprietarul

cazanului l-a și pus într-o sticlă și le-a învelit-o în ziar să nu vadă nimeni ce au ei acolo și au plecat. Numai că în ziua aia cazanul într-adevăr fusese deschis din ordinul primăriei numai în folosul spitalului, însă nu pentru a face țuică din prunele culese de pe jos din curtea spitalului (prunele nici nu se copseseră bine la ora aia) ci pentru a face, pur și simplu, apă distilată. Se pare însă că tot ce iese pe țeava alambicului determină comportamente agresive la unii oameni. Aia doi, doar ce-au gustat din apa distilată și au și venit înapoi și l-au bătut pe cel de la cazan de l-au băgat în spital pe două săptămîni. L-au trimis adică să se trateze el cu țuică d'aia din care le vînduse lor un chil cu doi poli.

Abia după ce împreună cu bătrînul ai reușit să pui în cazan cele douăzeci și cinci de găleți de boască ai început și să fii sigur că el este cel căutat. De aici înainte totul se complica însă mai mult decît te-ai fi așteptat. Bătrînul Grințoiu părea un om ursuz și fără chef de vorbă, trîncăneala din ce în ce mai incoerentă a șoferului de Salvare îl enerva, iar ironiile acestuia aruncate fără rost la adresa calității îndoielnice a materialului din care bătrînul urma să facă țuica îl înfuriau pur și simplu. Nu puteai spera la cine știe ce destăinuire interesantă în ordinea care-l interesa pe Grințu, în favoarea sau în defavoarea bănuiei de care-ți vorbise cîndva. Ai mirosit repede că bătrînul nu știe ce cauți pe acolo, că te crede un băiat din sat, venit și el cu părinții să aștepte rîndul la cazan și l-ai lăsat să creadă asta pentru că te avantaja. În scenariul pe care urma să i-l prezinți, mai tîrziu, lui Grințu, aveai să joci rolul anchetatorului întîmplător. Știai că te va obliga să-i povestești totul în amănunt și că era convins că desprinde din povestea ta mai multe informații decît tine. Erai un fel de cablu prin care el își culegea date personale (poate!) dintr-o zonă care-i era deocamdată inaccesibilă.

După ce bătrînul lipise cu pămînt locurile în care țeava de cupru se cupla cu partea de sus a cazanului și cu intrarea în spirală care traversa bazinul cu apă rece ai mai avut timp să observi că șoferul adormise întins de-a lungul peretelui și că ceilalți își băteau joc de el mînjindu-l cu pămînt și îngrămădind peste el snopi de viță de vie uscată. Ai observat un zîmbet pe fața bătrînului Grințu și, mulțumit, te-ai dus să aduci furtunul pentru a completa cu apă rece bazinul.

Poziția ta în următoarele ore ale acelei nopți, posibilitatea ta de a capta propozițiile bătrînului și de a-l incita la vorbe și povești, depindea în mare măsură de reușita primului cazan. Bătrînul se instalase la foc și părea concentrat și absent. Pînă la urmă, cînd cei care se aflau în încăperea s-au

plătit să-l mai zgîndăre pe șofer, cineva a avut ideea să-l scoată afară, sub șopronul din fața intrării și să-l lase să doarmă acolo. Atunci bătrînul într-adevăr a devenit mai vesel și chiar vorbăreț.

*

(IMAGINI)... Între timp, Ana, fata aceea care-mi trimitea scrisori pe adresa dumneavoastră se pare că nu mai e în țară. A încetat brusc să mai scrie, după ce în ultimele ei scrisori mă somase într-un mod puțin obișnuit: sau eu mă însuram cu ea și atunci ea rămînea aici și-i lăsa pe ai ei, mamă, tată, un frate și o cumnată să plece (aveau rude într-o țară străină – ziceau că fac un fel de reîntregire a familiei!) sau eu nu voiam să mă însor cu ea și atunci, întrucît nu avea alți prieteni la care să țină atît de mult cum țin ea la mine (Chiar așa!), iar familia ei oricum pleca, atunci, neavînd încotro, ar fi plecat și ea. Ciudat ultimatum, nu-i așa? Ei bine, închipuiți-vă că nu i-am răspuns în prima lună de la această ultimă scrisoare, iar după aceea, cum ea nu mai revenea cu nici o veste, mi-am imaginat că a considerat că răspunsul meu e nu și a plecat. Dacă e chiar așa, îmi voi reproșa multă vreme lenea sau iresponsabilitatea din cauza căreia nu i-am răspuns imediat. De fapt, o iubeam!

(— Ce faci, băi, teristule? – strigă Zare și sări să-l îmbrățișeze pe Grințu. Priviri turburi dintr-un întreg sector al mesei festive se îndreptară pline de curiozitate spre ei.

— C'est votre frère? întrebă una dintre doamnele așezate în dreapta lui Grințu.

— Non, madame, on a fait le service militaire ensemble!

Păreau grozav de bucuroși de revedere.

— Ia loc, zise Grințu trăgînd spre el un scaun de la masa vecină.

— Nu, nu, sînt cu niște prieteni – refuză Zare și-i arată cu mîna spre locul în care Mușu și Așchiopoaie stăteau nemișcați ca două curci într-o colivie de canari.

Se mutară la masa abia ocupată prin forță. Apăru din nou șeful de sală împreună cu un chelner solid și cu o mutră timpă.

— Băieții sînt cu dumneavoastră, domnu' Grințu? – întrebă „le maître d'hotel”.

— Da, nea Gicu, sînt băieți buni, prietenii mei!

— Mă iertați, n-am știut, mai zise el și plecă nu înainte de a-i mai adresa lui Zare un zîmbet care semăna perfect cu o înjurătură de mamă.)

Dar ce înseamnă cînd răspunsul unui filosof la problemele vieții constă în porunca tăcerii decît la recunoașterea falimentului filosofiei sale?

(G. Lukács despre Wittgenstein, în *Ontologia existenței sociale*, vol. I, p. 93, Editura Politică, București, 1982)

(Se mutară apoi pe terasa dinspre mare a restaurantului. Era răcoare, dar țințarii mișunau nestingheriți. După ce fură serviți cu ficat de porc și cîrnăciori oltenesci, cu vin roșu și apă minerală, Grințu se duse din nou în salon și ceru să fie stinsă lumina de pe terasă.

— Așa da! – se bucură Zare. Ceilalți doi nu păreau la fel de încîntați de soluția aleasă. Pînă la urmă se așezară în așa fel încît printre faldurile perdelei vedeau o bună parte din ringul de dans. Se delectau privind trupuri de doamne de toate vîrstele agitîndu-se, sărînd, topăind, chicotind, adică dansînd. Ele nu știau că sînt privite și de pe terasă. Zare și Grințu rămaseră cu spatele spre salon, priveau marea.)

În fond, toate semnele lăsate de un război se prelungeau în timp pînă la distanțe de cîteva generații. Ele pot fi ușor recunoscute printr-un fel de alianță secretă cu absurdul sau cu nebunia. E absurd, recunosc, să nu vreau să aflu niciodată cine sînt sau cine au fost părinții mei, dar... eu sînt cel nebun sau la o determinare dată reacționez normal, deci sînt normal? Mai clar: dacă reacția mea ar fi cea firească și aș ignora situația nefirească în care mă aflu, nu cumva comportamentul meu ar fi puțin pieziș față de logică? Să zicem „dionisiac”, am propus eu atunci, dar cred că nu ați acceptat propunerea mea. L-ați lăsat pe Solemnul să-mi facă el o scurtă lecție despre mitul lui Dionis. Am vrut să mă îmbăt atunci, dar n-am reușit, Solemnul a reușit în schimb și, cînd dumneavoastră erați plecat la WC, l-am prins că încerca s-o mîngîie pe Getuța pe picior și l-am dat afară pe scări. V-am spus că se grăbea și a plecat de bunăvoie. Nu mi s-a părut că v-ați mirat prea tare de comportarea lui.

Zare! Uite, am o scrisoare pentru tine și n-am cui să-i trimit. Adică n-am unde. Am luat, după cum vezi, o foaie și am rupt-o în două egale părți și o scriu cu două aceleași texte: scrie-mi unde să te caut cu scrisori!!!

Culmea ar fi să fii într-adevăr la Colonie – căci astăzi, trecînd pe lîngă Telefoane mi-am dat ultimul meu ban să-ți spun un Hello!, dar nu te cunoaște acolo nimeni!

Hai, trimite-mi o carte poștală și lasă-mă să-ți trimit scrisoarea dacă ți-am destinat-o deja ție.

Te sărut lung-lung și nu mă pune să-ți scriu scrisori în duble exemplare! Plouă.

Ana

(„Pur și simplu colind prin țară.” „Și asta faci de când te-ai liberat din armată?” „Nu, am fost mai întâi pedagog la un liceu, dar mi-au pus în vedere să-mi caut de lucru aiurea pentru că n-am buletin de oraș.” „De scenarii te mai ocupi?” „Aproximativ.” „Cum adică?” „Adică, am găsit acolo unde eram pedagog un puști de la Casa de copii care s-a hotărât să-și caute de unul singur părinții.” „Și asta!” „Și, ce te miră?” „Deci și el colindă?” „Exact. Așa că l-am pus să-mi povestească ce a aflat și cred c-o să-mi iasă un scenariu bunișor din povestea asta.” „Crezi?” „Sînt sigur, însă, ce e foarte captivant pentru mine este că el a dat și de urme ale părinților mei.” „Aha. Și?” „Nu e chiar așa de simplu. Din ce am dedus eu pînă acum, se pare că tatăl meu a fost însurat cîțiva ani cu o femeie din satul ăsta care-i trecut pe buletinul meu. Acea femeie nu e mama mea și nici nu știu dacă ea mai trăiește. Lucrurile astea se întîmplau înainte de război. Stai să vezi! Femeia era însă mai de multă vreme curtată de un alt tip, mai tînăr pușin, băiatul unui învățător. Țăsta aranjează ca Grințu, babacu' meu deci, să fie încorporat și să fie trimis direct pe front. Înțelegi în ce scop, nu? Bătrînul fuge, dar tot este încălțat și trimis pe front. Femeia lui rămîne singură la părinții ei. Se pare că bătrînul era venit din altă parte, încă nu știu de unde. Buun. Băiatu' învățătorului trece la acțiune și încet-încet prin diverse manevre și acte false, știu și eu, plastografii etc. – văd eu ce bag aici dacă fac scenariul așa – o convinge pe femeie că soțul ei a murit pe front și o ia el de nevastă. Grințu, bătrînu deci, află de lucrurile astea și după război nu se mai întoarce acasă. Se oprește undeva la munte și se însoară acolo din nou. Se pare că eu acolo sînt născut. În fine, de aici începe o parte și mai complicată. Unele accente ale ei noi nu le vom înțelege niciodată. Adică de ce am ajuns eu în cele din urmă din nou în satul în care bătrînul nu avea nici un motiv să revină?”

Mușu și Așchiopoaie își terminaseră porțiile de ficat și cîrnăciori, goliseră vreo trei sticle de vin și se săturaseră să tot privească printre perdele la ce se întîmpla pe ringul de dans. Oricum, femeii neînsoțite nu păreau să fie pe acolo, deși unele păreau însoțite nepotrivit. Ascultau.

„Și?” – întrebă din nou Zare. „Și. Se pare că noul soț al primei femei a lui taică-miu a reușit din nou să tragă sforile și să-l înfunde pe bătrîn. L-a pîrît cu ceva, l-a denunțat, știi cum era pe atunci, și l-a băgat pe vreo cîțiva ani în pușcărie. Cum a dat de el, cu ce l-a pîrît, ce s-a întîmplat cu mama mea, despre toate astea nu știu nimic.” „A, păi ești pe terenul tău acum, delațiunea, istoria, nu știu ce. Chiar vrei să faci un scenariu din asta?” „Să vedem. Partea ciudată e că *am fost făcut cadou* familiei delatorului.” „De ce, cum?” – întrebă Zare. „Uite așa, să mă întrețină el cît timp e bătrînul în pușcărie. Sau poate că Grințu, tata deci, s-a gîndit că prima lui femeie va avea grijă de mine. Ți-am spus că despre mama nu știu nimic.” „Extraordinar!” – zice Zare. „Șe oameni, bre, șe oameni!” – adaugă și Așchiopoaie care-i numai ochi și urechi. „Buun, acum vine secvența șoc: femeia, prima nevastă a lu' tata deci, nu știe nimic. Ea crede că Grințu a murit pe front și e însărcinată, trebuie să-i nască un copil noului ei soț abia acum, sîntem prin cincizeci și ceva, deci a așteptat și ea o vreme, a avut unele bănuieli!” Mușu se întoarce și el cu spatele la vitrina de sticlă prin care pînă atunci tot mai privise ringul de dans. E cu spatele la cei trei și privește spre mare. Tace. „Eu sînt adus plocon în casa ei tocmai cînd femeia trebuia să nască. Nu știu cine m-a adus, bănuiesc doar, în fine, nu are prea mare importanță. Delatorul face o scenă de furie, femeia alta, secvență șoc, cum ți-am zis, ea probabil că vede că eu semăn cu Grințu bătrînul, scandal, chestii și femeia naște pe loc, tot un băiat se pare, dar după asta cade bolnavă, înnebunește, ceva se întîmplă cu ea!” „Șe oameni, bre, șe oameni!” – se miră de unul singur Așchiopoaie. Tot el toarnă și în paharele golite între timp. „Nu ce oameni, bă, ce perioadă ciudată!” – îi atrage atenția Zare, dar băiatul pare să nu înțeleagă ce i se spune. Zice doar: „Țî-țî-țî!” „Oare așa o fost povestea, sau o fost altfel și dumneata vrei să-ți iasă filmu'?” – întreabă și Mușu. „Stai că n-am terminat”, zice Grințu. „D'apoi să spui întîi cum o fost și pă urmă s-o termini!” – insistă moșul. „Mușule, lasă gura!” – pune Zare lucrurile la punct. Grințu continuă. „Nu peste mult timp, un an, doi ani și noul meu tată e arestat. Cîneva a avut grijă și de el să nu scape nepedepsit! Așa că mesagerul, cel care m-a adus plocon prima dată, nu știu cine e, dar bănuiesc, mă ia și mă dă în grija unei femei pe care eu o credeam mamă cînd a murit și a trebuit să fiu luat în Casa de copii. Acum știu că nu era mama mea. Ce zici, Popescu?”

Eu respect propozițiile esențiale privitoare la cîntecul istoricului și la loialitatea lui față de fapte și documente. N-am uitat principiile sănătoase pe care m-ați pus să le învăț pe dinafară. Știu că indignarea sau admirația

pot să apară în orice descriere de fapte istorice, dar că ele nu trebuie niciodată să țină loc de explicație, dar... dacă totuși facem loc indignării și admirației, de ce am ezita să facem loc și *ironiei*, *burlescului*, tuturor celorlalte sentimente care pot apărea în timpul descrierii?

Gîndiți-vă puțin la colinde, domnule profesor! Ce fel de istorie este aceea din textul colindelor decît una exactă și sentimentală? Și scrisă (spusă, mai bine zis) de poporul însuși! Și spusă fiecărui membru al comunității, strigată la fiecare fereastră, democratic. Și însoțită de umor, de ironie, de admirație, de indignare, înscenată, jucată, cîntată etc.! Încifrată, dacă vreți, dar încifrată așa de frumos încît nici nu mai poate fi rescrisă și nici nu-i inexactă. În felul ăsta ziceam eu atunci că și istoria are dreptul să fie dionisiacă. Dar m-ați ironizat și mi-ați zis că n-am șanse să devin student la istorie cu teorii de genul ăsta. Cine știe?

(Trei muncitori aproape frunțași se întorc agale pe strada pustie a stațiunii N de la hotelul N, unde au băut de cîteva sute fiecare, spre Colonia muncitorească aflată cam la vreo 4 kilometri, unde vor dormi profund. Întîlnesc în drum un tip aproape la fel de pilit ca ei. Acesta se apropie de Mușu – probabil că pe ceilalți doi încă nu-i vede, ei vin mai în urmă – și-i zice:

— Auzi, bă, vreau să te bat! Vrei?

— Păi, poț? – întreabă Mușu sincer.

— Hai să vedem! – zice ăla.

— Și dacă-ți iau șapca?

— Hai să vedem! – insistă tenacele trecător.

Așa că s-au încăierat, dar nu i-au luat decît șapca.)

J. Grințu Anton – infanterist marin

„Bă, fraților, io sînt om umblat prin lume și nu găsesc alt chichirez lumii ăsteia decît că poți purta cu tine unde vrei hoitul ăsta de humă. În momentul cînd trebuie să-l lași sau te obligă cineva să-l ții într-un loc, să nu-l mai miști, să nu mai fie al tău, atunci ai murit și dacă tu ai murit lumea nu mai are nici un chichirez...”

Păi, io nu sînt du p'aici, unde m-am născut io e sat cu baltă și cu pește, cu țințari doi la chil și cu jumătate de viață trăită în barcă. D'aia m-a și luat pe mine în armată la Infanteria Marină sau Marina Călăreață, cum îi ziceam. Da' și pînă să mă ia în armată am umblat mai mult dăcît trebuia, că mă săturasem de pește, de stuf și de apa aia care-ți îngheață sîngele-n vine. Mergeam cîte doi kilometri prin stuf pînă ajungeam la apă mare să prind pește și, ce aveam?, șase ani! Și prindeam peștele cu mîna și-l puneam între dinți că-mi erau mîinile înghețate și nu puteam să-l țin, îmi scăpa. Am mai fost p'acolo acu cîțiva ani și ce crezi c-au făcut? Au pus porumb pă toată lunca aia care era înșelenită de stuf dă ziceai că nu să scoate porumb d'acolo cît îi lumea. Nu știu cum a făcut dă a secat toată partea aia și a intrat cu tractoarele s-o are. Omu' face și pă dracu în patruzeci dă ani și io cam d'atîta vreme nu mai fusesem p'acolo.

Io, la vîrstă dă 14 ani am plecat la București și m-am băgat ucenic la fabrica dă șlefuit oglinzi a lu' Gogu Dumitrescu, din Fundătura Ceair. Pă urmă, în anu' următor, nu mi-a mai convenit la oglinzi și m-am dus la unu, Cristache Melinte, care avea atelier de tîmplărie și am învățat și tîmplăria, dă' peste iarnă, a fost iarnă grea sau nu mai avea el comenzi să ne fie pă toți ucenicii, că ne-a gonit, ne-a dat pașapoartele. Am mai stat pînă-n primăvară la un meșter, nu mai știu cum îl chema pă meșteru ăla, și pă urmă m-am mutat din nou: pă Mihai Bravu, la fabrica Oțet-Cocoș.

Cînd eram acolo am recrutat și atunci mi-a venit așa să-mi caut o nevastă și am venit aici, în Burlești (arată cu mîna în direcția unui sat pe care Gelu are de gînd să-l viziteze din nou) și m-am însurat cu una Speranța, era învățătoare și m-am gîndit să m-apuc dă plugărie. Bietu ta-su,

săracu, era orb și avea șase pogoane de pământ, nu era nici mult, nici puțin, da' munceam doi și mînceau șapte, așa că niciodată nu s-ajungea pînă în martie cînd ieșeau urzicile și loboda și te amăgeai cu un pește că mă duceam io să-l prinz. Ori ieșeai la furat, ori mureai dă foame. Și, hodoronc-tronc, mă trezesc că-mi vine ordin dă încorporare, da' din tot leatul meu numa' mie din tot satul. Și s-auzea că începe războiu'. Măi, să fie! M-am gîndit io că e ceva necurat la mijloc și, dacă mi-a murit și nevasta, am dat-o dracului dă plugărie și am plecat iar."

Gelu e singurul care bănuiește că moartea soției e o minciună, prea e spusă în grabă, dar momentul de liniște pe care-l impune cu mare știință infanteristul marin e respectat de toți cei de față. Regula povestirii lui pare să fie totalul dezinteres pentru cei care-l ascultă. Ei nu există, bătrînul pare să povestească direct jarului și flăcărilor din gura cuptorului. Ceva ca o apă înghețată ni se strecoară în corp în timp ce vorbește, iar răscolirea focului cu vîtraiul de fier, operație pe care o face totdeauna în pauzele discursului, nu face decît să completeze senzația în sensul echilibrului. E probabil special gîndită această oprire și această răscolire înceată a focului, e mai mult ca sigur că face parte dintr-un fel de *actio* al retoricii lui.

„Îmi intrase mie în cap că trebuie să trăiesc la munte, că numai acolo e destul lemn ca să faci focul și să alungi frigul și destulă piatră ca să nu fie noroi."

Surpriza acestei povești constă tocmai în subminarea așteptării. Noi toți am crezut că e vorba de o tăcere pioasă, de un moment de reculegere în amintirea acelei femei care a fost prima lui soție și care a murit tînără. El, în schimb, doar a răscolit focul și a și introdus un alt plan, o altă lume, deci alte așteptări pentru noi. Puțini dintre cei de față puteau fi suspectați că știu cum e un munte și deci, cu atît mai mult, efortul lor de a-și imagina cadrul povestirii în următorii ei pași era mai greu. Ruperea lui, atunci, acum 40 de ani sau cîți vor fi fost, de o etapă a vieții lui, se făcea, parcă, mai ușor decît ruperea noastră, a ascultătorilor, de un fragment din poveste. Și totuși el, sau ceva mai puternic decît el, ne surprinde din nou:

„N-am apucat să ajung prea departe că m-a dat în urmărire prin toate posturile de jandarmi și în noiembrie '39 m-au încălțat în gară la Ploiești și m-au și trimis la Sulina la Infanterie Marină. Am stat aproape doi ani la Sulina și eram singurul care nu ceream nici învoiri și nici concedii. N-aveam chef să mă duc nicăieri în lume și cu atît mai puțin la mine în sat unde nu mai trăiau decît frații mei mai mici sau poate încă de atunci plecaseră și ăia undeva în lume. Și cînd te uitai numai o dată în cimitirul din

Sulina îți era de ajuns. Tot atîta legătură cu satul în care erau înmormîntați ni mei aveam și eu cîte aveau și englezii, italienii, grecii și japonezii îngropați acolo cu orașul Sulina."

Trebuia să ne dăm seama deja că modul lui de a povesti este cu adevărat cel al unui infanterist. Povestea înainta pas cu pas, chiar dacă aproape fiecare pas putea însemna o surpriză, iar noi nu reușeam s-o urmărim decît prin salturi și zig-zag-uri. Era sigur, însă, că el avea o adevărată știință a provocării acestor salturi.

„Nu mai putea fi vorba să ne liberăm curînd, toată lumea vorbea de război și, ca să ne mai treacă timpul, p'ăștia care eram cei mai vechi ne-a îmbarcat într-o zi pe un vas și ne-a dus în aplicație pe o insulă. Aveam cu noi hrană rece pe două săptămîni și umplusem cu apă bazinul de lîngă far. Apă de băut, știi, acolo nu erau nici izvoare și nici fîntîni, apa se aducea cu vaporul de pe uscat. Nu e mare insula asta. Nici cît satu' ăsta. E așa ca o stîncă, de vreo trei- patru sute de metri înălțime și în vîrfu' ei nu e decît farul, o casuță în care stătea paznicu' de far și bazinul cu apă. Era așa ca un platou, unde mai făceam instrucția și în rest nimic. După două săptămîni ne-a anunțat și pe noi că a început războiul și că vasele noastre, dacă ies în larg, sînt bombardate, așa că nu se știa cînd o să vină să ne mai aducă hrană sau apă sau să ne ia de acolo."

Deja treceam în basm prin această idee care-i venise bătrînului (sau, iarăși, poate cuiva mult mai puternic decît el) de a-și izola personajele. O altă calitate a lui, aveam s-o constatăm încetul cu încetul în cursul povestirii, era aceea de a nu decupa spațiul mai ales după clădiri, oameni sau drumuri, ci mai ales după animalele care-l populau. Așa cum la început povestise despre peștii pe care-i prindea cu mîna și-i ținea apoi în dinți să nu-i scape, tot așa și acum lucrul neobișnuit pe care îl aducea el în prim-plan, în timp ce noi eram curioși să vedem în ce fel a supraviețuit o companie întreagă rămasă fără hrană și apă, a fost viața și dimensiunile șerpilor de pe insula ce le purta numele. Îl și vedeai uitînd de foame și sete pentru a se informa asupra traiului și obiceiurilor acelor animale scîrboase și înțelepte.

„Băi, fraților, zice, acolo era cîte un șarpe după fiecare pietroi și noi, cum dormeam sub cerul liber, aveam mereu norocul să ne întîlnim cu cîte unul. Uite, eu, într-o noapte, îmi făcusem culcuș așa într-un fel de gaură în stîncă, nu era mai mare decît cazanul ăsta. Țilalți camarazi..., le-a fost frică să între lîngă mine, ziceau că le e frică de șerpi, dar eu le-am zis: Vedeți-vă dă treabă, băi, că dacă e să vă muște sau să vă înăbușe, vin ei și acolo afară nu numai aici. Da' nici nu erau veninoși șerpilor ăia, mai ales ăia mari, poate

să fi fost și vipere, io nu le-am văzut. Domn'e, și unde nu mă trezesc dimineața că strigau ăia la mine, n-aveau curajul să intre, și io mă trezesc și zic: Ce e, băi, camarazi? Când mă uit lângă mine, așa în partea dreaptă, un morman de șarpe încolăcit și dormea. Era gros ca pe picior și avea cel puțin zece metri lungime. Când m-am uitat eu la el a ridicat și el capul și s-a uitat la mine. Eu zic: Bă! Și el atunci lasă capul la loc. Da' știi cum a fost? Parcă ne-am dat bună dimineața unul la altul! Ția cică: «Bă, al dracu' ești, Grințule, vorbești cu șerpii cum ai vorbi cu răcanii!» M-am ridicat așa ușurel și am ieșit d'acolo de lângă el.”

E evident că bătrînul are un mod de a povesti care într-adevăr reprezintă o forță. În primul rînd ne-a făcut pe toți să credem că în insula aia trăiesc pitoni și anaconde, ce alt șarpe ar putea avea zece metri lungime și să fie gros cît un picior de om? În al doilea rînd, a pronunțat, fără ca cineva să sesizeze, numele de Grințu în loc de Grințoiu și, deci, multe alte lucruri ne-ar face el să acceptăm fără să tresărim, dacă ar continua să povestească în același ritm, răscolind focul și conducîndu-ne prin salturi în marginea adevăratelor puncte fierbinți de pe traseul de povestit.

„Cu foamea o mai duceam cum o mai duceam că prindeam pește și mai aveam pesmeți, dar cu setea, fraților, nu știu dacă ați suferit vreodată de sete, da' io zic că în alea două săptămîni dacă nu dădea o ploaie d-aia dă vară să umple toate vasele și bazinul aproape pînă sferit, muream cu toții și ne duceam dracului. D'aia zic că la munte, cel puțin, de sete nu poți muri, oricînd găsești un izvor și nici de foame, dar, vezi, cum a fost făcută natura asta, acolo în mijlocul mării, deci acolo unde e cea mai multă apă, întîi de sete poți să mori! E, da' pe noi ne-a ajutat Dumnezeu în alea două săptămîni că a dat așa o furtună cum n-am mai văzut de atunci decît o singură dată și tot în vara aia. Adică nu, asta era.... stai, în vara lui '42, deci în anul următor, că trecusem de Odesa și mergeam spre Nikolaev, ne băgase și pe noi să apărăm țarmul Mării Negre de o eventuală debarcare a rușilor la ei în țară.”

18 decembrie 1940. Hitler a aprobat planul de atacare a Uniunii Sovietice (Planul Barbarossa) (Directiva nr. 21). Planul prevedea nimicirea inițială a armatelor sovietice din partea occidentală a U.R.S.S. și înaintarea rapidă pînă la aliniamentul Volga-Arhanghelsk. Baza industrială sovietică din Urali urma să fie distrusă de aviație. Trebuiau cucerite: Leningrad, Moscova, bazinul Donețului. Ofensiva germană urma a se desfășura pe trei direcții principale: a) din Prusia Orientală pe direcția Leningrad; b) din

zona Varșovia pe direcția Moscova și c) din zona Lublin pe direcția Kiev, și pe două direcții secundare: a) din Finlanda spre Murmansk și Leningrad; b) din România prin sudul Ucrainei și în lungul litoralului nordic al Mării Negre.

(P. Bărbulescu – I. Cloșcă, *op. cit.*, p. 809)

„Fusesse, timp de cîteva zile, o furtună grozavă și neagră și drumul se transformase într-un fluviu de noroi.”

Transcrierea amintirii uzează deja de alte cuvinte decît cele proprii povestitorului. Între timp el s-a ridicat și a gustat din țuica ce începuse să se scurgă încetîșor în cofa din lemn de dud. Nici unul dintre cei de față, nici Popescu care se afla în picioare și mai aducea cîteva snopi de viță la îndemîna bătrînului, nici ceilalți care stăteau tolăniți pe jos de-a lungul pereților lipiți cu pămînt și cu atît mai puțin șoferul de ambulanță care sforăia sub șopronul de la intrare, nici unul dintre aceștia nu a avut puterea să întrebe cum e țuica sau să se ridice s-o guste. Erau cu toții subjugăți de povestitor. Când el vorbea de sete și răscolise jarul, tuturor li se uscaseră buzele, cînd amintise de furtuna salvatoare și se ridicasă de pe scăunel, lovise cu piciorul un vas de tablă cu care se scotea de obicei cenușa, crezuseră cu toții că aud tunete nu departe de ei. Ipoteza s-ar fi susținut oricum căci cu numai două zile în urmă chiar fusesse o furtună grozavă și neobișnuită pentru luna aprilie. Acum, deci, erau cu toții în luna aprilie a anului 1942 și înaintau între Odesa și Nikolaev imediat după o furtună ca cea de alaltăieri.

În camioane era foarte frig și tot pămîntul era acoperit cu frunze smulse din arbori de furtună. Multe case erau complet distruse, cu pereții ciuruiți de gloanțe, cu pereții năruți sau cu pereții rămași în picioare înnegrii de fum. Printre case puteau fi zărite mieroase gropi de obuze, și apa cu frunze și crengi rupte de furtună le umpluse ochi. Pe marginea drumului se mișcau sute de oameni, civili care se refugiau sau căutau de mîncare și adăpost în altă parte decît acolo unde se născuseră. Mulți dintre ei erau răniți, iar vocile copiilor se auzeau mai tare peste tot vacarmul și peste zgomotul motoarelor, ca niște țipete de care nu știai dacă sînt de durere sau bucurie. Rîdeau sau plîngeau acei copii care abia puteau fi văzuți din viteza, totuși redusă, a camioanelor? Bătrînii priveau numai cu acea răbdare suferindă și multă, mai puternică decît orice reproș exprimat în cuvinte. Ei aveau exact aceeași privire lipsită de speranță pe care toți cei din camioane

o văzuseră la părinții și rudele lor atunci când plecaseră de acasă. Era greu de suportat așa ceva. Bărbații tineri nu se vedeau în acea mulțime și probabil că nici nu existau acolo. Erau înrolați în Armata Roșie sau deveniseră partizani, adică erau și mai periculoși: datorită lor întreg drumul camioanelor trecea printr-un loc întunecos chiar și în timpul zilei, un loc plin de obiecte aducătoare de moarte. Femeile mai tinere nu priveau decât cu dispreț și încercau să-i retragă pe copiii care strigau după camioane.

Erați cu toții așezați pe podelele de lemn ale camioanelor, nu știați ce căutați acolo și erați doar mulțumiți că nu sînteți în camionul din coada sau din fruntea convoiului, încercați să păreți ceva mai curajoși decât cei de lângă voi și făceați bancuri pe seama timpului urît sau a modului în care stăteați înghesuiți în camioane. Unele bancuri se apropiau dintr-o dată de erotism și pornografie, erau ca o rază falsă de soare, dacă se poate imagina un surrogat și pentru asta. Asupra camioanelor se trăgea destul de des și din locuri care păreau dintre cele mai pașnice, multe convoaie fuseseră obligate să se întoarcă. Unele case ce păreau demult în paragină erau foarte bune pentru a ascunde trăgători și, adesea, o singură grenadă ar fi fost suficientă pentru a transforma un camion în bucățele.

Voi erați conduși de la distanță de niște persoane abstracte pe seama cărora încă nu știați să faceți bancuri. Se putea deduce de aici că dușmanul dinăuntru era mai periculos decât cel dinafară? Că vă era teamă mai ales de cel care vă făcea răul spunîndu-vă că vă vrea binele, decât de cel care venea cu răul spre voi numai ca să răspundă la răul vostru?

Printre voi se afla și un tip ciudat, despre care cei ce fuseseră cu el la Sulina și pe insula Șerpilor spuneau că vorbește cu șerpilor și cu alte animale și că nu se teme de moarte cu condiția ca moartea să-l surprindă în mers și nu stînd pe loc. O dovadă că era chiar așa era floarea galbenă pe care omul și-o pusese la bereta lui de infanterist marin, o ținută perfectă pentru orice trăgător. Din cînd în cînd ridica ochii spre cer și zicea: „Doamne, Doamne, m-am săturat de pește” și nimeni nu înțelegea ce vrea să spună cu asta. Avea un fel de surîs fericit, dacă nu cumva era un rictus datorat nervilor lui zdruncinați, și acest surîs și-l păstrase și în ziua în care un glonte lovise zidul unei case la cîțiva centimetri de bereta lui. Nici după aceea nu se lăsase de obiceiul de a purta o floare uscată la pălărie, uneori o floare roșie, o mușcată ruptă din vreun ghiveci găsit în casa localnicilor.

Ați mers o noapte întreagă și dimineața convoiul vostru a traversat un fel de canal pe un pod de vase instalat de geniști. Dincolo de canal ați văzut două cadavre, primele dintre cele cîteva sute pe care aveți să le

vedeți de-a lungul drumului în zilele următoare. Un bătrîn îmbrăcat cu o pufoaică zdrențuită, căzut cu fața în jos chiar în marginea canalului, valurile îi udau din cînd în cînd părul alb în care se prinseseră cîteva fire de mătasea broaștei și o fetiță care căzuse cu fața în sus și cu brațul ridicat pe o bucată de lemn putred. Degetele ei păreau îndreptate spre voi. Se aflau acolo de mai mult de o săptămînă și, într-un fel, v-ați bucurat că încă era atît de frig.

Cînd în sfîrșit ați ajuns pe malurile unui fluviu al cărui nume a făcut multă vreme spaimă ȣiganilor din România, v-ați oprit într-un sat, Varvarovka, și ați văzut pe partea cealaltă un oraș frumos, alb, case înalte și blocuri, vile și grădini liniștite, o clădire mare și albă despre care se spunea că e Universitatea. În mijlocul drumului se aflau două ambulanțe germane distruse de grenade și camioanele au trebuit să le ocolească prin noroiul din șanțurile drumului. Pînă la traversarea fluviului și intrarea în oraș ochii voștri s-au mai oprit de zeci de ori pe grupuri de cadavre sau pe cadavre singurate în așa fel încît cea mai clară idee despre acel război este că el seamănă cu toate războaiele de pe lume și toate seamănă între ele. Nu pot fi găsite diferențe esențiale între acel război și, să zicem, războiul purtat de americani în Vietnam în urmă cu cîțiva ani. Poate doar în ce privește numele satelor pe care le traversați din goana camionului sau în care vă opreați pentru a petrece noaptea sau ziua sub cort să poată fi depistate diferențe: Znaminovka, Orlinșcina, Mavrena, Carabinovka, Metrovka, Mejerici, Pavlohrad. Paștele din 5 aprilie 1942 și satul Zelioni și viscolul care apoi s-a transformat în furtună și a apărut și soarele. Înălțarea, sărbătoare ortodoxă care în 1942 a căzut chiar în ziua de 14 mai cînd o întreagă companie de infanterie marină se cantona în orașul Dniepropetrovsk. Sfîntul Ilie, oh, ce de mai sfinți militari au acceptat patriarhii din Constantinopol și cum i-au răspîndit ei de-a lungul calendarului, sfîntul Ilie, deci, cel care în fiecare an își sărbătorește ziua făcînd să bubuie cerul de tunete și fulgere, ei bine, și de data aceasta, la Tarburestova, pe malul Donețului, unde ați avut mare poftă să vă scăldați, atît cerul cît și pămîntul au bubuit în 20 iulie '42, dar nu neapărat carul de foc al bietului sfînt era la origine. Armata 6 germană, cu cele 18 divizii și cei circa 300 000 de oameni începuse atacul disperat al Stalingradului. Voi încă vă mai scăldați în apele Donețului și credeți că sfîntul Ilie face să bubuie cerul. Sau preferați să credeți asta decât să vedeți și să auziți adevărul. Adevărul infanteriei marine deja nu mai exista. Pentru obuzul care vă putea transforma la orice oră în terci n-avea nici o importanță dacă erați îmbrăcați în kaki sau în bleumarin, dacă purtați bonetă sau beretă, dacă erați

sub comanda unor căpitani de rangul III și a unui amiral sau pur și simplu a unor colonei și generali.

Popor român, salvează-te de la pieire sigură! Ridică-te la lupta hotărâtă împotriva ocupanților nemți și slugilor lor trădătoare de patrie, pentru ieșirea imediată din războiul nemțesc, antiromănesc.

(Manifest al C.C. al P.C.R. editat la 7 noiembrie 1942)

*

(JAF – fragmente din caietul de regizor al lui Radu A. Grințu) În stînga mea este o colină sau un mal de pămînt sau o movilă rezultată din pămîntul scos de la săparea tranșelor. Obiectul nu poate fi distins foarte clar, de aceea aș fi de acord chiar și în cazul în care cineva mi-ar propune să spun că este o grămadă de paie sau de fin. Eu stau, oricum, cu spatele la cei care mă privesc, astfel că ceea ce este în stînga mea pare să fie și în stînga cîmpului lor de privire. Port un costum neutru de pînză de doc a cărei culoare nu este deloc țipătoare, iar pe cap am un fel de pălărie de asemenea din pînză și care cu siguranță că nu e albă. Alături de mine sînt cîteva aparate rudimentare – așezate pe trepiede – cu care sper să pot fotografia sau filma ceea ce se întîmplă în fața mea, deci și în fața domniilor voastre. Este evident că locul în care mă aflu este puțin mai înalt și de aceea cei ce se află în cîmpul privirii mele par desfășurați pe o scenă sau pe un stadion sau pe un fel de arenă de circ. Ei sînt însă pe un cîmp de bătaie.

Și, de fapt, ce se vede?

Se vede un cortegiu de oameni călări și pedestri, cîteva căruțe sau furgoane sau ce alt nume mai poartă aceste mijloace de transport cu tracțiune animală situate, toate acestea, pe o linie oblică care începe din dreapta mea și puțin din față, adică de la poalele înălțimii pe care mă aflu, și continuă pînă dincolo de orizont, într-un punct care s-ar afla deci în fața mea și puțin în stînga, dar în orice caz, foarte departe.

Pare să fie umbra unui copac (de altfel, trunchiul acestuia poate fi observat în partea dreaptă) și doi soldați poartă trupul rănit al unui al treilea. Cel rănit are haine de culoare închisă, țesute probabil din lînă, un postav țărănesc, făcut în casă. Cel care îl ține de subsuori și se află cu spatele în sensul de înaintare, deci și cu spatele la copacul al cărui trunchi se vede în dreapta, are capul plecat și pare să-l privească atent pe rănit. Cel care-l

sustine de picioare privește undeva înainte, peste capul plecat al tovarășului său, fără a ne da posibilitatea să ghicim ce anume privește. Este evident că celor doi le lipsește o targă ce le-ar ușura foarte mult munca. Să-i numim totuși brancardieri. Ei poartă haine subțiri de culoare ceva mai deschisă, haine militare, desigur, haine de simpli soldați. Ei poartă și un fel de pălării fără bor care par să facă parte din uniformă, dar ele nu ne dau nici un fel de indiciu suplimentar asupra armatei din care brancardierii fac sau au făcut parte. Nu se poate distinge dacă rănitul poartă vreun acoperămint de cap, în primul rînd pentru că el ține, nu se știe de ce, mîna stîngă ridicată. Nu-i putem vedea nici figura schimonosită de durere și nici felul bonetei sau căștii (dacă are). În al doilea rînd, el ar fi putut s-o piardă cînd a fost rănit și e de bănuat că un om care tocmai a fost rănit nu mai este așa de preocupat de șapca lui pentru a o recupera și a și-o pune pe cap. În depărtare se ghicesc clădirile unui oraș sau ale unui sat sau numai ruinele a ceea ce a fost un oraș sau un sat.

În fața unui mormînt care, judecînd după casca metalică așezată pe grilajul pitic de lemn, pare să fie mormîntul unui soldat, se află, în picioare, echipat cu o manta lungă pînă la pămînt și purtînd o cască mare de metal prinsă sub bărbie cu o bandă neagră, un alt soldat. Soldatul cel viu e tînăr, are o față rotundă, grăsulie și imberbă. El ține mîna dreaptă întinsă deasupra crucii simple de lemn și pare că jură răzbunare. Imaginea este solemnă și gravă și este înscrisă într-un peisaj de cîmpie mohorîtă cu mai mulți copaci tineri, desfrunziți, răspîndiți ici-colo. Totul este foarte cenușiu, deci putem deduce că e toamna tîrziu și că plouă.

O sală de tribunal cu bănci de lemn în care stau așezate mai multe persoane. În față un bărbat tînăr îmbrăcat în negru, în togă, de fapt. O femeie mai în vîrstă își ține mîinile împreunate și privește cu necruțare într-un punct din stînga imaginii, în off. Are o față rotundă și tristă, iar părul, negru, îi este ascuns în parte de un fel de căciulă.

ACUZATOR PUBLIC SĂRACU: Cît timp înainte de 23 August s-a întîmplat aceasta?

ACUZAT CRISTESCU: Cu 10-15 zile înainte. D. Maniu a continuat: „Dragule, acest act trebuie făcut de un militar. Numai el poate să-l facă. Spune și d-ta, domnule Cristescu, care ai trecut la d. mareșal; stăruie ca d. mareșal să fie acela care să facă armistițiul...”

(Procesul marii trădări naționale, Editura Eminescu, București, 1946)

De această dată, pur și simplu un morman de cadavre. Fețele a doi dintre cei morți pot fi distinse mai clar. Unul dintre ei are gura deschisă, probabil că a fost surprins de moarte urlînd, celălalt are ochii închiși ca pentru somn, are o figură blindă, împăcată cu toate, este foarte tînăr și are o coafură bogată de culoare neagră. Alături de această grămadă de cadavre se află un soldat cu capul descoperit și cu mantaua descheiată. De gîtul lui atîrnă o cutie semirodună în care se află un binoclu sau, pur și simplu, ceva de mîncare. Fața celui viu pare răscolită de oroare, de groază. Ochii îi sînt supradilați și privesc undeva în sus, iar mîna lui dreaptă atinge cu vîrfurile degetelor partea dintre frunte și tîmpla dreaptă.

*

Ar trebui să-ți amintească măcar chipul uneia dintre numeroasele lui mame. Spre deosebire de Zare, nu reușește să numere cu precizie primele trei obiecte din memoria lui. În armată au tot discutat despre asta. La Zare totul părea compus din unități discrete înconjurată de ceață, cîteva piscuri ivite dintr-o masă cîltoasă. La el, în schimb, fiecare amintire avea un detaliu clar și restul ascuns dedesubt, un mozaic de aisberguri; văzut de sus el oferă o singură siglă a cuvîntului Eu; dacă ar putea fi văzut de sub apa oceanului, dar cine să-l vadă de acolo?, probabil că ar oferi senzori noi, complexe, largi, chiar dacă ale aceluiși cuvînt. Continuă să se servească de prima imagine, cea mai concentrată și, deci, în mod fatal mincinoasă. Se numește Radu A. Grințu. S-a născut în anul 1949 și nu știe unde. A crescut în satul Burlești unde a fost îngrijit de o femeie uscățivă și tăcută căreia el îi spunea mamă. Această femeie avea un frate în orașul București. El îl credea unchi. I se spunea Vergu. Cînd ultima lui „mamă” a fost găsită moartă în marginea rîului (spălase rufe toată ziua), unchiul Vergu a venit la București și l-a dus cu trenul la Casa de copii din Sinaia, unele detalii din acea clădire i s-au părut, în mod ciudat, cunoscute. Ce fel de coincidență trebuie considerată aceasta? Poate începe astfel un scenariu de Bildungsfilm?

K. Infanteria Marină și forța ei perlocuționară

Momentul în care adevărul Infanteriei Marine ar fi putut să vi se dezvăluie și vouă, în sfîrșit, a fost ziua în care un copil cu ochii spălăciți și cu părul blond-cîneț s-a apropiat, sub ochii voștri, de mutra încordată a infanteristului Anton Grințu și i-a vorbit într-o limbă necunoscută mișcîndu-și capul de la stînga la dreapta cum fac bulgarii cînd vor să spună da. Rîdea și-și clătina capul. Nimeni nu înțelegea ce e cu copilul ăla acolo și ce vrea. Privirea lui, poate, dacă cineva ar fi avut timp s-o examineze, spunea totul, dar nimănui nu-i trecea prin minte că și un copil poate să înnebunească. Abia cînd a încercat să-i scoată cuiva ochii și țipînd s-a agățat de cartușierele voastre, abia atunci cineva s-a gîndit că e nebun și că trebuie luat cu binișorul. „Hai d'aci, bă, țică, zicea bătrînul că i-ar fi zis chiar el, hai d'aci că poate-i vine *frunzia* prin minte să te împuște.” L-a luat și l-a dus în tabăra vîntătorilor de munte. Și ei se aflau acolo la fel de inutil și absurd ca și Infanteria Marină, ca și Dorobanții și Pionierii și alții, ațîția. Acel moment al adevărului a trecut repede pe lîngă voi. Șoferul de ambulanță, dacă ar fi fost treaz, și-ar fi dat seama imediat cu ce fel de sindrom are de-a face și s-ar fi și pregătit să plece cu copilul la spital, la Bălăceanca, dar așa...

Copilul ăla a fost plasat însă în tabăra vecinilor și de acolo e foarte posibil să fi nimerit la tanchiștii sau la geniștii maghiari la infanteriștii italieni sau la Luftwaffe. Va fi ajuns el în cele din urmă și în buncărul lui Hitler (Wolfschanze, Vizuina lupului), așa cum, peste ani, avea să povestească la un pahar de vodcă în schița *Mille pardons, madame!* a lui Șukșin? Hei, Vova, încotro băiatule, tu nu vezi că șoferul ambulanței încă doarme rîzînd de niște bețivi care au făcut pușcărie pentru că s-au îmbătat cu apă distilată?

Ce știi tu despre știința pe care trebuie să o înmagazineze un mare savant pentru a demonstra cît de vitală este pentru om agresivitatea și să obțină apoi premiul Nobel pentru biologie? Copiii, după părerea acestuia din urmă, trebuie feriți mai întîi de agresivitatea care zace în ei și abia apoi de cea a oamenilor mari.

În încercuirea de la sfîrșitul lui noiembrie '42 deja nici unul dintre voi nu-și mai amintea de copilul nebun de pe malul Donețului. Iată-vă scăpați cu toții vii și nevătămați (ba poate vătămați!), sînd aici, la căldură, lîngă cazanul în care se fierbe boasca de corcodușe și struguri a lui nea Anton, fostul Infanterist. În ce fel ați fi putut voi să determinați ca acele lucruri îngrozitoare să nu se întîmple? Sau, mai bine zis, cum ați reușit să le dați curs, să le provocați, altfel decît prin propria voastră ignoranță și tăcere?

Da, da, degeaba ziceți că nu vă pasă și că totul a trecut în cele din urmă. Sîntem tot timpul soldați, dar niște soldați pe ai căror umeri apasă răspunderi de generali; de tăcerea și ignoranța noastră poate depinde soarta multor bătălii care încă n-au început. Dacă, din întîmplare, veți deveni cîndva generali, ceea ce nu cred, nici atunci nu veți schimba mare lucru într-o bătălie sau în lume înainte de a ciștiga în voi înșivă lupta cu ignoranța și tăcerea. N-are rost să păstrați tăcerea aceasta „de moarte”, încercați să vorbiți, formulați propoziții coerente, abia între ele se va instala din cînd în cînd o tăcere „viabilă”, o PACE.

„Ce puțin lucru îi trebuie omului ca să fie fericit!” – mai zicea moș Anton Grințu după ce cu ajutorul băiatului pusese și al doilea cazan de tescovină la fiert, iar voi deja simțeați în nări mirosul imposibil de descris al finului cosit pe obcină odată cu mirosul primelor picături de alcool tare de fructe scurs în cofă din lemn de dud. Nu de coșmaruri ar trebui să vă temeți, ci de eventualitatea că odată treziți dintr-un somn în finul acela v-ați duce să vă vărsați mașele din cauza amintirii!

„Tot am ajuns om de munte, m-am însurat a doua oară cu o munteancă ce stătuse cu porcii ascunși pe rîu tot timpul războiului. Taica socru era om bătrîn, făcuse războiul din șaișpe și credea în armată, crezuse adică pînă în ziua în care veniseră și-i rechiziționaseră patru juninci și doi cai lăsîndu-i o hîrtie pe care înainte de a muri nici n-a găsit-o la iușeală să se șteargă cu ea undeva. Se strîngeau la el în casă toate femeile singure și fetele tinere, băgau vitele pe rîu în spatele casei, în pădure, printre stejari, le legau și le luau talăngile. Stăteau acolo pe întuneric și vorbeau de cele mai grozave lucruri. Nimic nu ghiceau din ce avea să se întîmple, nici în vise, nici în semne cerești.”

Acum regula povestirii părea să se schimbe. Plăcerea teribilă pe care moș Anton o trăise aproape trei ani, mersul călare peste mameloanele dulci ale peisajului bucovinean, cositul și întorsul finului, apa rece a izvorului (probabil unul dintre pușinele vise împlinite ale unuia din soldații infanteriei Marine izolate două săptămîni fără apă pe insula Șerpilor), gustul

afinelor, al merelor dulci și al perelor zemoase, somnul și dragostea în fin cu o munteancă drăgăstoasă și blindă, toate acestea nu mai puteau fi împărțite nimănui. Poate de aceea acum nu se mai adresa direct jarului din vatra cazanului, ci ridicase privirea și-i urmărea pe cei care încă mai încercau să înțeleagă totul împreună cu povestitorul. Se vede pe fețele lor că nu știu să se bucure și asta îl mulțumea pe bătrîn. Plăcerea aceea rămînea numai a lui, nimic nu i-o putea fura, povestirea ei nu însemna o redistribuire. Cînd ajunsese să vorbească despre copilul pe care i-l făcuse munteanca și descrisese în amănunt ce făcuse moașa împreună cu babele satului, Popescu a simțit dintr-o dată că ceva se clarifică și în mintea lui de observator indiferent.

Dacă Grințu ar fi admis să primească sugestii pentru scenariul său, una dintre desfășurările lui ipotetice ar fi arătat astfel:

Încă tînăr, Anton Grințu se decidea să coboare prima dată din satul de munte în care se recăsătorise pînă în centrul urban cel mai apropiat. În mintea lui zăpăcită de fericirea simplă pe care o trăise în ultimii trei ani, ignorînd toate pericolele posibile, necunoscînd deloc vicisitudinile reale ale epocii, își făcu loc o hotărîre ciudată; aceea de a lua cu el, poate din orgoliu, poate din plăcere, copilul care abia depășise un an și era foarte vînjos, ca un adevărat fiu de munteancă hrănit cu laptele gras al vacilor de acolo.

Pus într-un fel de rucsac cu spătar, deschis, între perne umplute cu fin, copilul face primul său drum în afara satului natal. Trece prin pădurile de fagi, prin zmeurișuri și pe platouri unde pasc turme de oi. Ajung în cele din urmă amîndoi într-un sat de sub munte. Anton dă ziua bună tuturor celor pe care-i întîlnește. Cei mai mulți îi răspund, deși nu-l cunosc, alții însă se arată suspicioși și tac. De ce vor fi gîndit atunci acești ignoranți tăcuți vor depinde multe lucruri din biografia ulterioară a celor doi, tată și fiu. Anton încă mai poartă pantaloni militari, foștii lui pantaloni de infanterist marină, cămașa, pulovărul de lînă groasă și laibărul sînt făcute de mîna muntencei celei harnice. Unul dintre aceste obiecte de îmbrăcăminte pare să fie la originea suspiciunii unuia dintre cei care nu i-au răspuns infanteristului la bună ziua.

Merg apoi pe un drum forestier, mai departe, către orașelul despre care Anton știe că se află la 10 kilometri în față. Din cînd în cînd se oprește, dă jos rucsacul și-i vorbește copilului, îi dă sirop de zmeură din biberonul pregătit de acasă de către munteancă, îl mîngîie și îl ascultă cu duioșie cum strigă „ma-ma” sau rîde. Pe drum sînt depășiți de un tip călare. Acesta nu e un muntean din sus de munte, Grințu Anton l-ar fi recunoscut, ci mai

degrabă unul din satul de sub munte, poate chiar unul dintre cei care nu i-au răspuns la salut. Anton îl salută și de data aceasta, dar el tot nu răspunde sau face doar o mișcare din cap pentru a răspunde. Mai târziu se va dovedi că nici această mișcare nu a fost un salut, ci o continuare a mișcării calului, o simplă zdruncinătură. Acel om era, de fapt, soțul de atunci al primei neveste a lui Anton.

Ajuns în micul târg, centru al valorificării laptelui și lînii, legat de un oraș mai mare printr-o cale ferată îngustă construită mai demult pentru necesitățile industriei forestiere, Anton caută un magazin, o prăvălie de unde să-i cumpere hăinuțe de oraș micuțului și, dacă găsește, basmale, pînze subțiri și colorate pentru rochiile muntencei. Trece prin fața miliției orașului și i se pare că vede în curte un cal mocănesc. Dă copilul jos din rucsac și-l ia în brațe. Ajunge pe strada principală și vede că fostele prăvălii evreiești sînt închise sau vînd altceva decît ce vindeau pe vremuri, în fața uneia dintre ele este oprit de o patrulă a miliției care-i cere buletinul și-l roagă să meargă la post.

E de verificat numai dacă acest lucru s-a petrecut sau nu în 1951, altfel, nici virtualul autor al scenariului și nici cel care îl sugerează nu pot oferi nici un fel de detalii. E clar numai că de aici Grințu cel mic pleacă spre orfelinat, iar Anton, după ce așteaptă o săptămînă în beci, află în sfîrșit că cei din satul unde s-a înșurat prima dată nu l-au uitat. Ba unii chiar și-au amintit că el ar fi simpatizat cu legionarii înainte de a pleca pe front. Nu e vorba numai de ignoranța sau de tăcerea cuiva în fața salutului muntencesc: ziua bună. Organele locale nu-și pot permite să-l lase să urce înapoi în muntele cu fin și izvoare, cu vaci și porci, cu meri și pruni pe un om asupra căruia plutesc bănuiele. Dar el nu mai ajunge niciodată în bălțile cu stuf și pește pe care le-a părăsit cînd era încă adolescent. Este invitat să se așeze, împreună cu alți cîțiva oameni la fel de periculoși ca și el, într-un loc mult mai secetos, departe de baltă, în preajma unei păduri de salcîmi.

Lamentarea n-ar avea nici un rost, asupra supraviețuirii Anton e de multă vreme documentat, balta oricum nu i-a plăcut încă de cînd era mic, așa că și într-un bordei din marginea pădurii de salcîmi se putea supraviețui.

Apoi, dacă viața bătrînului ar fi un roman de mare succes în zilele noastre, a presupusului său fiu, pedagogul de la Liceul de Mecanică Fină, ar fi cel mult un scenariu de film cu puține șanse de a intra în producție. De vreme ce aceste generații nu comunică între ele, se teme fiecare de altceva, speră altfel și au ideal un fatal, diferite, pentru cine, atunci, ar emite pedagogul Grințu minuțiosul lui scenariu? Dorința lui de a-l elabora nu e decît

expresa simplei plăceri de a trăi totul la vedere, în lumina becurilor de cîteva sute de wați, în fața obiectivelor normale și grandangulare, totul cu 24 de imagini pe secundă. E încurajator să știi că viața ta se petrece în întregime în fața camerelor de luat vederi. Singurul dubiu este legat de existența cuiva de partea cealaltă a obiectivului. În absența lui, nici cei care vin nu vor putea imagina nimic pornind de la detaliile atît de minuțios înregistrate. Ei nu vor putea broda pe marginea lor nici măcar atît cît a lucrat imaginația lui Popescu la auzul poveștii lui Anton, cel atît de îmbătrînit înainte de vreme.

„Judecînd după cantitatea de suferință bizară și fără cauză, războiul îl poartă mai mult mamele” – își spune Popescu în timp ce stă afară, în curtea cu oi a proprietarului cazanului de țuică și așteaptă să crească lumina dimineții pe deasupra grămezilor de cenușă și boască fumegîndă. Au urcat într-o căruță lăsată acolo de cu seara și butoiul cu țuică și tocitoarea goală în care a fost boasca și rucsacul lui Popescu și cei cîțiva snopi de viță uscată care au rămas nearși. Bătrînul a rămas înăuntru și-l sfătuiesc pe unul care nu știe prea bine cum se încarcă un cazan. Pare mai proaspăt și mai vesel decît era de cu seară, pune chiar el mîna să etanșezeze cu lut părțile în care se îmbucă țevile de aramă ale alambicului. Mai are timp pînă ce vine cu caii cel care i-a împrumutat pentru o noapte căruța. Nimeni nu mai are chef să povestească, iar cei din sat, oamenii mai bătrîni care știu că într-adevăr bătrînul Anton s-a instalat aici mai târziu și e un venetic îl privesc cu oarecare suspiciune. Pe vremuri s-ar fi temut de aceste priviri tăcute și ignorante, dar acum nu-i mai pasă, le ignoră și-și rîde de ele. În tăcerea lăsată simțurile celelalte se ascut și, iată, dintr-o dată simt cu toții un miros ciudat de mămăligă afumată. Mai întîi nu știu ce să creadă, s-a apucat cineva să facă mămăligă la ora asta? Popescu intră și el tocmai cînd mirosul devine din ce în ce mai pătrunzător. Observă că de data aceasta cel care stă în fața vetrei și alimentează focul tace, nu are nimic de povestit și nu are nici ascultători. Îl aude pe bătrîn spunînd pe un ton cît se poate de neutru:

— Măi Tudore, de ce te lăcomești, vere?

Cel din fața focului tresare de parcă ar fi fost prins la furat și se uită speriat spre bătrîn. În același timp privirea lui e și agresivă, impertinentă: „Ce vrea veneticul ăsta de la mine?” Nerușinarea cu care îl înfruntă din priviri pe bătrîn (de fapt nici diferența de vîrstă dintre ei nu-i prea mare) nu reușește totuși să-i ascundă sperietura. Ceilalți se scutură și ei de amorțeala care îi cuprinsese. Ceva se întîmpla în fața ochilor lor adormiți și ei încă nu înțelegeau de ce.

— De ce, bre, nea Antoane? — întreabă cel de lingă vatră.

— Păi, ai pus porumb în boască să-ți iasă țuica mai tare!

— Io, bre, să-i sară ochii...

— Ai, mă, nu te mai jura, nu vezi că miroase a mămăligă arsă?

Cei de pe margine rîd. Al dracu', moș Anton, pe toate le știe!

Gavrila intră și el cu figura încă buimacă de somn, dar suficient de montată pentru ca toți să-i observe și furia.

— Ce-i măi Tudore, tu-ți paștele mă-tii, vrei să-mi strici cazanul?

Îi arde imediat două palme seci numitului Tudor, care-i totuși mai în vîrstă decît el, și pune mîna pe crengi să scoată focul de sub cazan. Ceilalți nu mai rîd. Gavrilă varsă apă pe foc și ia o cîrpă să desfacă țeava fierbinte de cupru din lăcașul ei de deasupra cazanului. Aburi tari de alcool se răs-pîndesc prin încăperea și afară unde șoferul ambulanței îi simte și el și se trezește. Apare buimac în ușă și nu înțelege de ce proprietarul cazanului toarnă apă rece cu furtunul pe boasca abia dată în fier. Tudor îl lovește cînd iese pe ușă înjurînd și șoferul îl întreabă jovial:

— Ce-ai, bre, nea Tudore?

Popescu iese și el. Un fel de lehamite i se citește pe față. Se întoarce din ușă și-i face semn bătrînului că a venit omul cu caii. Peste mai puțin de zece minute, lumina soarelui e deja puternică acum, ei stau în căruța cu tocitoarea și butoiul de țuică și ocolesc pe un drum desfundat curtea Industriei locale.

În curtea dispensarului, prin fața căreia trec, se vede o ambulanță nouă. În jurul ei trebuluiește un șofer tînăr. Țsta probabil că încă n-a avut ocazia să-l ducă pe Sică la ospiciu. Drumul pe care au intrat cu căruța pare un drum bun, pietruit, gropile pline cu apă sînt mult mai rare, iar panourile vopsite în roșu cu inscripții mobilizatoare adăugate cu alb sînt mult mai dese. E o zi plăcută, va fi probabil plină de soare, așa cum merită să fie o zi de după furtună. În fereastra unei case Popescu zărește o păpușă uriașă îmbrăcată în roșu. Constată numai că efectul asupra trecătorului e foarte trist, deși intenția cu care cineva a pus acolo păpușa era de înfrumusețare a imaginii. Un copil cu nasul turtit de geam ar fi fost cu totul altceva. Casa e mare și pare a unui om înstărit. În tencuiala casei sînt prinse bucăți de oglindă și romburi colorate de faianță. În spatele curții, cineva care ar privi mai atent l-ar vedea pe Tudor sărind gardul cu o furcă în mînă.

Mai departe, tot pe partea dreaptă a drumului, se află și clădirea cu etaj a miliției. Pe scările de la intrare se vede o femeie nu tocmai subțire, cu mîncile rochiei de diștină suflecate și purtînd pe cap un fel de fes cu

ciucure roșu. „O fi gospodina miliției” — își spune Popescu privindu-l pe furis pe bătrîn. În curtea instituției nu se află nici un cal, ci doar un Aro și două Dacii.

Căruța se clatină apoi amenințător în momentul în care moș Anton îndeamnă caii să cotească pe un alt drum desfundat și împărțit în trei de cele două șanțuri adînci făcute de roțile tractoarelor.

După mai puțin de o jumătate de oră cei doi au reușit să descarcă tot ce era în căruță, să deshame caii și să le dea să mănînce dintr-un braț de fin pus direct în tronul căruței, să se spele pe mîini și pe față și să se așeze unul în fața celuilalt la o masă de lemn pe prispa strîmtă a casei. Popescu își privește ceasul cînd află de la bătrîn la ce oră va trece pe aici autobuzul. Ciocnesc apoi păhărele cu țuică și le dau pe gît. Încep să mănînce din brînză, piinea și ceapa puse pe masă de bătrîn. Tac amîndoi și se uită peste cîmpul care începe dincolo de gardul viu al curții.

Între ei doi ar putea fi o legătură secretă, dar autorul acestor rînduri o ignoră deocamdată cu desăvîrșire.

*

(KITSCH)... cuvîntul *abjibild* fiind unul din nu prea numeroasele neologisme de origine germană ale limbii române. El semnifică, la propriu, în română ca și în limba de origine, o imagine tipărită în culori pe o suprafață gumată care, prin umezire, poate fi aplicată pe orice obiect. Nu știu cine a inventat *abjibildul*, cînd și, mai ales, de ce. Se pare, totuși, că la originea acestui obiect a stat o firească dorință a omului de a înfrumuseța, de a colora și împetria obiectele din jurul său. Pentru a ghici cam în ce epocă s-a produs această invenție (cucerire a spiritului, nu-i așa?), e suficient să ne gîndim că un *abjibild* nu poate fi aplicat pe un obiect de lemn sculptat, cum ar fi o lingură sau o poartă maramureșană. Incompatibilitatea lui cu lumea rurală pare să-l situeze istoric destul de exact. Tehnica producerii și aplicării *abjibildului* a evoluat și ea odată cu numeroasele tehnici ale secolului. Așa au apărut în ultimii 25 de ani *auto-collant*-ele, variante moderne de *abjibild*, dar termenul, deși de origine franceză, nu a mai pătruns și în limba română. Aceste noi obiecte, definite prin chiar numele lor ca imagini ce pot fi lipite pe o mașină, au apărut însă și în spațiul geografic în care se vorbește limba română și au apărut în număr mare. Așa s-a ajuns la una din puținele situații de neprotocronism românesc, o situație în care, deși obiectul există și e folosit, limba nu are termenul. Situația este jenantă pentru cei care doresc să-și „înfrumusețeze” Dacia, Trabantul sau Lada cu astfel de briz-briz-uri și

nu-și găsesc cuvântul când cer cuiva să le facă rost de ele. De obicei ei spun: „Fă-mi și mie rost de niște d'alea care se lipesc pe mașină!”, ceea ce, să recunoaștem, este o nefericită parafrază. Când sînt obligați să precizeze despre ce e vorba, ei folosesc termenul vechi, abțibild, devenit impropriu, sau termeni derivați ca „reclamă”, „vinieta”, „șmecherie”, termeni la fel de improprii, dar a căror derivare din obiect este interesantă. În librăriile noastre nu se găsesc decît abțibilduri, cum să le zic?, clasice. Adică cele cu piticul care se spală pe dinți sau urinează la oliță, cele cu flori de colț sau flori de cîmp. Acestea nu pot fi folosite cu succes la decorarea automobilului – ele se lipesc doar pe faianța din baie spre a-i îndemna pe copii să se poarte corect în respectivul context. Pentru a avea din cele moderne trebuie să știi să-ți faci rost de ele. Limba română nu ajută la așa ceva, dar dă sugestii. O astfel de sugestie e tocmai cuvîntul reclamă. Pe străzile noastre vezi parbrize care fac reclamă la produse niciodată întîlnite: ciocolata After Eight sau Cognac-ul de ora 14. Superbă farsă joacă acești automobiliști autorilor de astfel de reclame: foamea lor de abțibild este mai mare decît foamea de respectivul produs.

Dar pentru abțibild sau auto-collant limba mai oferă și sinonimul parțial „șmecherie”. Ce vreau să vă povestesc ca exemplu are o legătură cu starea de perplexitate. Cînd mai lucram vara ca țapinar în vacanțe, am ajuns într-o zi într-un celebru sat românesc din inima țării, un sat din „matca celei mai curate românități”, cum spunea Iorga despre acea zonă. Ce credeți că am văzut eu acolo? Un parbriz împopistat cu zeci de reclame la pasta de dinți Colgate! Nu e grav că posesorul respectivului parbriz dovedea, cînd te apropiai de el, că nu folosește nici măcar pasta de dinți Primăvara (atît de banală), dar e grav că omul acela se născuse tocmai în satul de care vorbesc. E drept că lucra de cîțiva ani buni la oraș, dar *se născuse acolo*. M-am prefăcut interesat și l-am întrebat cum făcuse rost de abțibildurile alea roșii cu care-și decorase mașina lui galbenă. Ei bine, la schimb! Omul dăduse pe ele un ștergar vechi, brodat de mama lui pe care acum venise s-o viziteze. Mișto șmecherie! Nu voi numi acel sat din respectul pe care i-l port, dar perplexitatea în care te poate arunca un astfel de fiu al lui pot spune că-i durabilă.

Alte păreri

Cînd ți se povestește ceva foarte captivant teme-te de un singur lucru: să nu uiți de-ale tale!

L. Metoda pașilor adăugați

Din locul în care se oprise trenul, prin fereastra compartimentului în care se afla elevul Popescu, se putea citi pe o stivă de țevi subțiri de trei țoli următoarea propoziție:

TRĂIASCĂ PACEA PE TTERA

Cel care folosisese vopseaua roșie a întreprinderii în felul mai sus arătat era, probabil, un bun cunoscător al limbii franceze și își amintise, în timp ce scria Terra cu doi T, de cuvîntul franțuzesc *courgette* (dovlecel) în care, de asemenea, r-ul e simplu, iar t-ul dublat.

Luată una câte una, se gîndi Popescu, țevile n-ar mai păstra pe ele decît linii roșii, în lung sau în curmeziș, virgule și arce de cerc, puncte sau linii piezișe și nimeni, odată pusă în funcțiune instalația din care trebuiau să facă parte acele țevi, n-ar mai fi putut reconstitui textul care acum strălucea la soare pe rampa de mărfuri a acelei gări de cîmpie. Poate tocmai de aceea țevile erau păstrate în continuare acolo, lăsate pradă ruginii.

Unul dintre ceilalți doi ocupanți ai compartimentului citi cu voce tare inscripția și spuse: Hm!

Popescu îl recunoscuse după voce, fără să întoarcă ochii spre el: era cel gras, cu ochelari, cel căruia însoțitorul său i se adresase tot timpul cu tovarășe director. Băiatul așteptă cu răbdare ca celălalt să găsească și în acest gest atît de simplu al directorului un pretext pentru a începe o nouă poveste. Pînă atunci Subalternul (e numele cel mai potrivit pentru un asemenea personaj) tot găsisese astfel de pretexte la fiecare kilometru de cale ferată și tot povestise ținîndu-l pe bietul director cu gura căscată mai abitir decît reușise cîndva Șeherezada să-l țină pe sultan.

Treceau pe lîngă un cîmp pe care mai mulți țărani semănau cu călcîiul pepeni și Subalternul deducea imediat (nu atît pentru el însuși cît pentru tovarășul director) că aceia seamănă pepeni, așa că începea să-și amintească de copilăria lui și de cele două pogoane pe care tatăl său punea

pepeni în fiecare an. Descria sămînța dicotiledonată și planta în toate fazele ei. Descria fructul cu miezul portocaliu și semințele maronii, „cel mai dulce pepene din cîți există și are și coaja foarte subțire” (aici directorul se mira și ochii Subalternului sclipeau o fracțiune de secundă de bucurie), vorbea de recoltatul lor de cu seara și de transportul cu roaba în beciul de sub casă. De cît de reci erau acei pepeni dimineața la trei cînd erau puși în căruță să fie duși la vînzare în piața Obor. Directorul se ștergea pe gît și pe față cu o batistă uriașă, era transpirat tot, apoi ofta, probabil gîndindu-se la răcoarea din beci și la gustul pepenilor. Da, da, continua Subalternul, pe la patru dimineața eram deja la bariera Vergului și uneori nici nu ajungeam cu pepenii pînă-n Obor că ni-i cumpăra lumea pe drum, din căruță.

Odată încheiat ciclul natural al plantei pepene, povestitorul trecea, fără să-și permită să răsufle, la grîu și la porumb, la castraveți și vișini, la arbagic și roșii, vinete, viță-de-vie, mei românesc și pruni sau corcoduși. Viața la țară, așa cum o prezenta el, era un fel de paradis în care numai el, Subalternul, pe atunci copil, muncea cît șapte oameni mari. După aceea își aducea aminte brusc de altceva și-l întreba pe director:

— Dumneavoastră, tovarășe director, n-ați lucrat de mic așa, în agricultură, nu?

— Eu? — zicea directorul. Ohoho, de la cinci ani eram cu sapa în mînă la prașilă.

Situația nu era tocmai convenabilă pentru povestitor, nu-i convenea nici lui să povestească unuia care era deja cît de cît avizat asupra subiectului și alegea altul cu o iuțeală de invidiat.

— Dar în mînă n-ați fost, nu?

— Nu, uite, în mînă n-am intrat niciodată — recunoștea grasul.

Era deja mai mult decît suficientă această recunoaștere pentru ca celălalt să înceapă acum să vorbească pe larg despre galerii și vagonete, stîlpi de susținere și catastrofe adevărate sau posibile. Cînd ajungea la catastrofe omul se înfierbînta pur și simplu (deși n-ar fi fost necesar, erau cel puțin treizeci de grade la umbră, iar în compartiment căldura devenise insuportabilă), nu-ți puteai da seama dacă inventează sau relatează obiectiv, enumera detalii dintre cele mai insolite, găsea chichițe și descoperea vinovații, știa exact ce vîrstă și cîți copii avea fiecare accidentat, ce declarase directorul minei și ce spuseseră reprezentanții ministerului de resort, cine furase material, cine nu fusese atent, care nevinovat fusese pedepsit, oferea soluții și propunea măsuri radicale. Directorul aproape că începea să moțâie în acest timp, și Subalternul se oprea brusc, căuta cu privirea lui agilă încă

ceva de care să-și lege povestirea pentru a o face mai atractivă, aproape că nici nu sesiza prezența lui Popescu în compartiment, își arunca privirea pe fereastră și striga:

— Ia uite, domnule, ce-au făcut ăștia aici!

Directorul redevenea dintr-o dată atent și Subalternul îl și stimula:

— Ați văzut?

— Nu, ce era?

Povestitorul nu aștepta mai mult decît acest minim semn de curiozitate că și începea cu un alt potop de vorbe din care se dovedea că el e un om umblat și priceput, drept, cinstit, curajos și cu o moralitate de netăgăduit. Construcțiile de drumuri, conducte, linii de înaltă tensiune, poduri sau hidrocentrale erau domenii prin care el însuși trecuse și făcuse pe acolo un mare număr de minuni. Nici nu putea fi numită lăudăroșenie vorbăria lui continuă, era mai degrabă o performanță; la un concurs de ocupat atenția directorilor cu fleacuri ar fi ieșit primul.

Acum însă făcea o pauză inexplicabil de lungă, iar trenul întîrzia să se pună în mișcare.

Subalternul ar fi putut să vorbească despre trenuri și locomotive, dar acesta părea un subiect epuizat, povestise deja o catastrofă feroviară „care i se întîmplase chiar lui, adică în familia lui”. Desigur că la o asemenea exprimare nu numai directorul, dar și Popescu și un alt călător, care se afla pe culoar și o auzise prin ușa întredeschisă, căscaseră ochii.

Totul se întîmplase în jurul Craiovei pe o vreme caniculară, probabil că unele șine se torsionaseră ușor și un cumnat de-al Subalternului se afla în cursă cu o garnitură de marfă. Acel cumnat al lui era, ați înțeles, mecanic de locomotive Diesel, un băiat bun, pîinea lui Dumnezeu, cuminte și ascultător.

Ei bine, și, cum mergeau ei așa pe căldura aia cu locomotiva și cu 34 de vagoane pline în urma lor, ajung într-un loc în care linia cobora într-o pantă destul de abruptă, iar la piciorul pantei se găsea și o curbă ușoară. Cumnatul cunoștea drumul, mai trecuse pe acolo de zeci de ori, știa cu ce viteză trebuie să meargă, avea și ochii ațintiți pe tabelul cu parametri regulamentari calculați pentru siguranța mersului în condițiile aceluia drum și a încărcăturii pe care o aveau în spate. Mai trebuia luată în calcul și căldura care ar fi putut deforma puțin șinele. Pe măsură ce povestea se complica cu toate aceste date tehnice, Subalternul mai adăuga și cîte un „și atunci” rostit pe un ton mai înalt. Cei trei ascultători trebuiau menținuți sub o presiune constantă. În fine, pe scurt, cumnatul mecanic primise ordin să se grăbească puțin pentru a face loc unui accelerat sau rapid care venea

dinspre Timișoara și, la baza pantei, acolo unde începea curba aia ușoară, încercase să frîneze, locomotiva sărise de pe linii, iar vagoanele care se aflau în spate, deși nu căzuseră și ele, împinseseră locomotiva înfrînată pe deasupra traverselor, din traversă în traversă, cale de vreo două sute de metri. În fond, nimic foarte grav, cei trei chiar răsufală într-un fel ușurați, directorul ceva mai convins decît ceilalți doi.

Ei, da, dar eroismul povestitorului în această catastrofă feroviară care „i s-a întîmplat chiar lui în familie” abia de aici încolo începea. El fusese cel care aflase primul despre accident pentru că lucra pe atunci în funcția de contabil într-o gară mare din apropierea accidentului. Apoi tot el descoperise mai demult (este obligat să facă o paranteză) că o anume tanti Veturia, un fel de vecină a unei colege de serviciu a soției povestitorului, cunoscută în timpul unei excursii cu autocarul la Porțile de Fier, era și cumnată cu unul dintre secretarii ministrului transporturilor, deci prin ea se putea ajunge în audiență la ministru. Povestitorul reținuse această prețioasă informație încă de atunci cînd avusese loc excursia și avusese grijă să întrețină respectiva relație. Meritul lui! Important era ca mecanicul de locomotivă, cumnatul deci, să nu fie dat afară din personalul CFR. Plătea tot, cheltuielile pentru reparații, deplasarea macaralei speciale care venise să repună locomotiva pe șine, alte cheltuieli legate de catastrofa pentru care nici nu era vinovat (suma nu era foarte mare), dar trebuia să fie salvat de la excluderea din rîndul cadrelor CFR. Această grea sarcină și-o asumă tocmai povestitorul și, pentru a o duce la bun sfîrșit, își luase chiar a doua zi după accident concediu de odihnă.

Partea a doua a poveștii cu catastrofa feroviară îl ținu foarte încordat pe director. Subalternul povestea, de fapt, ce poate fi mai captivant pentru un biet director?, cum se poate obține o audiență la un ministru și cum trebuie să faci pentru a-l convinge pe înaltul personaj că ceea ce ceri tu pentru un năpăstuit de cumnat este același lucru cu ceea ce de drept i se cuvine. Detaliile înaintării din secretară în secretară erau foarte captivante, iar discursul ținut în fața ministrului un adevărat poem. Printre altele zicea că-i zisese ministrului așa:

— Tovarășe ministru, noi am iubit calea ferată de mici copii, eu și cumnatul meu, pe care-l cunosc din fragedă copilărie, ne-am născut în fum de locomotive și în fum de locomotive vrem să murim...

Et caetera, et caetera.

Directorul părea încîntat de poveste, dar parcă și începea să se teamă puțin de volubilul său subaltern.

Poate și de asta încerca acum s-o facă pe ursuzul, pe distratul sau pe obositul pentru a nu-l mai încuraja pe celălalt să-și dea drumul la gură. Sau, pur și simplu, acela încă nu găsisese un pretext și o temă convenabile.

Popescu se plictisi să mai aștepte reluarea inepuizabilului șir de ineptii ale Subalternului și ieși pe culoar. Directorul îi făcu semn să lase ușa deschisă. Căldura din tren era de-a dreptul sufocantă. Oricum, neobișnuită pentru luna aprilie.

În partea opusă rampei cu mărfuri se afla cîmpul. O tarla de culoare verde, un verde crud și foarte intens, bătînd spre albastru (probabil o tarla cultivată de mai mulți ani cu lucernă) și o alta de culoare neagră, arată de toamna și acum învăluită în aburi ușori.

Băiatul deschise fereastra și simți în nări mirosul proaspăt de primăvară. Urmări cu privirea drumul de țară ce despărțea cele două tarlale și un cîrd de ciori care-l survolau de-a curmezișul. Nu departe de terasa-mentul căii ferate drumul cobora într-un fel de vîlcea (deasupra căreia aerul încălzit de soarele puternic juca în ape) și putea fi văzut urcînd din nou aproape de orizont pe lîngă un copac uriaș, un stejar probabil, care străjuia singuratic întreaga cîmpie. Trenul părea înțepenit acolo, nici un zgomot, nici un șuierat de locomotivă nu se grăbea să-i anunțe plecarea. Cîmpul arat avea o măreție specifică, imposibil de descris sau de comparat, ceva în prezența căruia nimeni și nimic, nici chiar trenul, nu mai îndrăznea să se miște sau să șuiere.

Și totuși, după numai cîteva minute, Popescu văzu în marginea îndepărtată a plăpumii de aburi, acolo unde drumul subțire și noroios se ridica din valea sau vîlcea care-l ascundea, un punct roșu. Rămase cu ochii ațintiți pe acel punct pînă cînd distanța scăzu într-atît încît presupunerea inițială să se confirme. Era o femeie tînără care venea grăbită spre calea ferată. Popescu deduse că în valea în care drumul se ascundea privirii se află un sat.

Fata era încălțată cu cizme de cauciuc și căuta să alerge, Popescu avu chiar emoții pentru ea, dacă aleargă să prindă trenul și personalul ăsta care a înțepenit aici de mai bine de douăzeci de minute se pune tocmai acum în mișcare? O încurajă în gînd în timp ce încerca să-i distingă trăsăturile feței. „Hai, surioară, că-l prinzi, ar fi nedrept să plece tocmai acum și dacă totuși o face, nu-i nimic, trag eu semnalul de alarmă!”

Prin ușa deschisă a compartimentului se auzi vocea Subalternului. Găsise în sfîrșit un alt pretext de trîncăneală, Popescu nu reuși să-și dea seama care anume, era prea concentrat asupra efortului fetei care se zbătea singură într-un cîmp de basm ca acela.

Ajunse în cele din urmă, iar trenul, de parcă numai pe ea ar fi așteptat-o, se puse în mișcare încet-încet. (Ea se urcase în vagon.) Abia după aceea dădu un șuierat și luă viteză.

În compartiment scena devenise din ce în ce mai strîmtă acum. Directorul se retrăsese în colțul dinspre ușă și încerca să respire, era transpirat tot, agasat. Subalternul era aproape de el și-i povestea din nou ceva ce nu suporta contradicție. Era vorba de un fel de ședință sau miting în care luase și el cuvîntul și fusese cel mai logic, cel mai convingător, cel mai aplaudat. Popescu nu înțelese dacă omul fusese invitat acolo să ia cuvîntul sau se înscrișese el, din proprie inițiativă, dar, cum ghici repede că era vorba de o adunare pentru pace care se ținuse în întreprinderea în care lucra omul pe atunci (alta decît cea a cărui director este tovarășul lui de drum de acum), își spuse că, gata, omul nu mai are mult și începe să vorbească despre ce a făcut el în război. Era un *miles gloriosus* perfect și te puteai aștepta să afli că el a fost cel care a întors soarta războiului.

Tocmai atunci ușa compartimentului se deschise din nou și fata cu jachetă roșie pe care Popescu o văzuse traversînd cîmpul întrebă de un loc liber, dădu bună ziua și se așeză.

Avea o geantă de voiaj agățată de umăr și o pungă de plastic în mîna dreaptă. Punga de plastic nu o avusese mai devreme cînd fugea pe cîmp și Popescu îi privi imediat încălțările; într-adevăr, purta pantofi albi, curați, deci în pungă își pusese cizmele cu care venise pînă aici. Părea să aibă puțin peste douăzeci de ani, dar figura ei copilăroasă, puțin speriată și obosită, nu se armoniza deloc cu fardul pe care și-l adăugase în grabă, la toaletă probabil, pe pleoape și pe sprîncene, pe pomeții obrazilor. Avea o frumusețe aparte, sportivă, sinceră și băiețoasă, cu un procent de feminitate foarte mic, dar perfect integrat în ansamblu. De altfel, fiecare element al chipului ei părea urît luat în parte și numai privite împreună dădeau senzația de frumos și ciudat în același timp. Popescu rămase cu ochii așintîți la ea pînă ce, tot încercînd să-i înlătore, în imaginație, cele cîteva umbre de fard și să-i descopere adevărul ei chip, își dădu seama că o cunoștea sau că, în orice caz, o mai văzuse cîndva.

Începu să caute cu atenție în memorie în timp ce Subalternul, cum era de așteptat, se apucase să vorbească despre faptele lui de arme.

*

(LOCUTOR) „A spune ceva înseamnă a face un lucru anume, adică a spune ceea ce se spune. Un vorbitor produce sunete, un scriitor așterne pe hîrtie simboluri grafice.” (acte locuționare)

„Dar dincolo de acestea un vorbitor mai face și altceva. El pune o întrebare, dă un ordin, cere, propune, enunță.” (acte ilocuționare)
„În sfîrșit, prin spunerea a ceea ce se spune, se înfăptuiește și un al treilea tip de act. Pot să vă intimidez, să vă informez, să vă nedumeresc, să vă întristez sau să vă înveselesc, să vă adorm, să vă conving etc.” (acte perlocuționare)

LOCUȚIUNE = grup de cuvinte cu înțeles unitar, care se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire. (DEX, p. 506)

*

O sală de festivități. Elevi din toate clasele, profesori, pedagogi, nerăbdare sau plictiseală, mici emoții, așteptare prelungită a unui lucru față de care interesul nu e prea ridicat. O acțiune culturală, cum se spune, o acțiune de masă. Popescu Gelu are 14 ani și face parte din această masă. A reușit să ocupe un loc în apropierea ferestrei, stă liniștit, mai liniștit decît de obicei și privește afară. E o toamnă plină de soare, se apropie sfîrșitul lui octombrie și încă nu s-a făcut frig. La masa care ține loc de tribună s-au așezat vreo douăsprezece persoane, scriitori, activiști culturali, directorul Stamatescu, profesorul de istorie Valedulcean, profesoara de română Maria Stănescu, trei sau patru elevi printre care și o fată cu tenul foarte alb și cu părul negru tuns scurt. Lîngă tribună vin să recite mai întîi elevii care au compus ei înșiși versuri.

*Prelins în palma mea fluid
Ca o cerneală veche-n călimară
De teama irosirii te închid
Și pummu-l voi desface mai pe seară*

*Cînd va fi umbră rece peste toate
Și duhurile bune au să vie,
O poezie albă peste noapte
Cerneala cărnii tale va să scrie.¹*

¹ Versurile aparțin într-adevăr unei tinere poete din Tg. Jiu pe care am ascultat-o cu ocazia unui cenaclu, dar, din păcate, nu i-am aflat și numele sau nu i l-am reținut dacă el a fost rostit de cineva pe scenă. Cîndva, ea va deveni o poetă cunoscută și, poate, în volumele ei veți întîlni și aceste versuri (n.a.).

Aplauze. Fata subțirică și tunsă scurt aplaudă și ea versurile colegei din Tîrgu Jiu. Deci cei de la tribună sînt elevi de la alte școli, deduce Popescu și aplaudă tare, vrea să se facă remarcat. Poeta se așază, roșie ca un apus de soare printre palmieri, chiar pe scaunul de lîngă cea cu părul negru și alură băiețoasă pe care Gelu nu o mai scapă din ochi. Recită apoi un băiat din Maramureș, o tipă durdulie și negricioasă de la Constanța, apoi ea, aleasa privirilor lui Gelu, dar despre ea nu spune nimeni din ce zonă a țării provine. Recită cu un accent nu tocmai românesc o traducere proprie după o poezie de Ady Endre. Popescu aplaudă din răspuțuri. Murmurul sălii se potolește greu, dar nu entuziasmul ci indisciplinarea la origine. Un tip cu chelie se ridică și începe să-și amintească de cum era cînd era el elev. Încearcă să fie glumeț, dar glumele lui nu amuză pe nimeni. Cîțiva elevi hohotesc totuși în contratimp cu poantele slabe ale vorbitorului. De la tribună, profesorii lansează cîte un ssst! Gelu se întoarce brusc spre fratele lui, Zare, și-l întreabă:

— Bă, cine-i aia de la tribună, a doua din stînga, aia cu părul scurt? Zare ridică plictisit din umeri. Apoi începe să o examineze cu atenție pe fată. (La sfîrșitul reuniunii îl va ruga chiar el pe profesorul Valedulcean să-i afle numele și adresa fetei. Acesta va rîde, ce-i cu tine, Zare, iar te-ai îndrăgostit la prima vedere?, dar nu va reuși să afle decît că pe fată o cheamă Ana și că e din orașul Sfîntu Gheorghe.)

— Nu-i de la noi din școală?, mai întreabă Gelu.

— Nu cred, zice Zare și, dacă nici el n-o cunoaște, înseamnă că fata într-adevăr nu e de pe aici. Zare e clasa a X-a și le cunoaște pe toate fetele din liceu.

Ea ascultă tot ce se spune sau se citește privind sala cu un aer absent și rozîndu-și o unghie. Popescu Gelu îi vede numai degetul și ochii. De cîte ori se termină o poezie sau cuvîntul cuiva, amintirile chelului, spre exemplu, fata scoate degetul din gură și aplaudă împreună cu toți ceilalți în urma degetului, buzele ei rămîn într-un zîmbet enigmatic. Îi vine din nou rîndul să citească, de data asta o mică povestire lirică scrisă chiar de ea. Gelu se apleacă în față și ascultă cu ochii larg deschiși și cu gura căscată, dar nu reușește să înțeleagă vreun cuvînt, nu prinde nici sensul general al poveștii; rîde doar împreună cu ceilalți cînd vreun accent pus greșit schimbă sensul cîte unui cuvînt. Nu-și mai amintește dacă și el a aflat atunci cum o chema pe autoare sau nu. Își amintește numai aerul ei absent din momentele în care era aplaudată și felul în care își rodea unghiile de parcă fabrica încet-încet acel zîmbet pe care îl lăsa apoi la vedere pentru cîteva secunde.

— Dar dumneata ce-ai fost în armată? – întreabă directorul.

— Poștar! – declară plin de mîndrie Subalternul.

— Cum poștar, ce armă e asta?

— Hă, hă, e o armă secretă, tovarășe director!

Tonul este de: „Hă, hă, ce știți dumneavoastră?”

În rest, povestea este la fel de plină de lăudăroșenii și alte gogoși ca și cele de pînă acum. Omul își făcea serviciul militar la Direcția Intendenței și o ducea foarte bine, făcea operațiunile de cartare a corespondenței, scria scrisori pentru camarazii care veneau la el să-l roage s-o facă, scria și cereri, petiții, dădea sfaturi juridice celor care aveau nevoie de ele, „aa, nu, asta nu intra în atribuțiile de serviciu, astea erau contra plată, le efectueam în timpul meu liber.” Pe front nu fusese decît o singură dată cîteva zile, împreună cu un ofițer, unul la fel de plin de zel și eroism ca și el. Se întorsese îngrozit și jurase să se mutilizeze dacă vreodată va fi trimis în linia întii.

Mai multe sute de soldați care nu se prezentaseră la apelul de seară se strînseseră în fața postului de gardă în care se refugiase căpitanul Cros; timp de o oră îi strigară cele mai murdare înjurături și amenințări. Pentru a-l înfricoșa și mai tare, un exaltat trăgea din cînd în cînd focuri de revolver în aer. Pe 30 mai, la prînz, avu loc și o ședință în afara satului pentru constituirea, după modelul rușilor, a unui „soviet” compus din cîte trei oameni din fiecare companie, soviet care ar fi urmat să preia conducerea regimentului. Spre marea mea stupefacție, îmi oferiră chiar mie conducerea acestui soviet, ceea ce însemna că trebuia, nici mai mult, nici mai puțin, decît să-l înlocuiesc pe colonel.

(*Les Carnets de guerre de Louis Barthas, tonnelier. 1914-1918*, Edition Maspéro, 1979 – Carnetele de război ale lui Louis Barthas, dogar. 1914-1918)

Popescu era în clasa a treia cînd venise la el unul Zare Popescu din clasa a VI-a și-i spusese:

Tu știi, bă, că eu sînt fratele tău?

Nimeni n-avea nimic împotrivă. Cine ar fi putut să-i împiedice pe doi copii de la Leagănul de copii să se considere frați, mai ales cînd pe amîndoi îi chema Popescu? Poate și erau frați! Gheorghe Budu, fochistul instalației de încălzire, omul care lucrase mai demult la birouri și fusese dat afară din cauză de beție, chiar spunea uneori:

— Bă, păi unii dintre voi, cînd ați venit aici, adică în partea ailantă, unde-i creșa, bă, păi nici n-aveați nume: vă botezăm noi: Ionescu, Popescu... Așadar, cu timpul, toți se obișnuiseră să-i considere frați. Lui Gelu i se spunea Popescu, fratele lui Zare, iar lui Zare Popescu, fratele lui Gelu. Lucrul nu putea fi contrazis nici oficial, mai tîrziu, cînd amîndoi căpătaseră buletine, pentru că în ambele stătea scris:

NATURAL

Prenumele părinților

NATURAL

M. Onomastică specială

Se afla în vagonul din coada trenului și, cînd trebuise să coboare, văzuse că de la scară pînă la pietrișul de lîngă terasament era o distanță mai mare de un metru. Rugase pe cineva să-i țină valiza, își aruncase jacheta și coborîse și ea ținîndu-se cu minile de scară. Apoi trenul pornise imediat și cel căruia îi lăsase valiza se văzuse obligat s-o arunce pur și simplu. Nu avea nimic fragil în valiză, dar se simțise într-un fel jignită, mai degrabă de întreg contextul decît de gestul, în fond cinstit, al omului care o ajutase. Văzuse apoi că se află pe rampa de mărfuri a unei gări micuțe și că în jur nu e decît cîmp. Deja avea ochii umezi cînd îl întrebuse pe împiegat de drumul spre satul Burlești. Plînsese apoi tot timpul cît se luptase cu noroiul de-a lungul drumului desfundat care începea chiar vizavi de rampa de mărfuri. (Vis-à-vis, dacă vă place mai mult!) Cînd văzuse satul înaintînd pe sub ceața din vale ca o procesiune de buburuze, mai suspinase o dată și se oprise. Și-a șters ochii, a dat afară din plămîni tot aerul vechi și a pornit mai departe. În biroul primarului izbucnise din nou, de data aceasta în hohote și, în timp ce nu se putea opri, se asculta și se întreba dacă nu cumva e isterică:

— Liniștiți-vă, domnișoara învățătoare, ce dracu', se poate? Hai cu neica, hai, nu mai plînge! — zicea primarul și, în cele din urmă, ceea ce o liniștise cu adevărat fusese mirosul de tocană și lavandă pe care îl răspîndea acest om uriaș.

Prima vorbă pe care a auzit-o apoi într-o curte de om gospodăru de acolo, cum mergea însoțită de primar către viitoarea ei gazdă, a fost:

— No, călca-le-ar minunea de vaci!

Și atunci s-a gîndit că oamenii de pe aici nu sînt toți născuți și crescuți în această cîmpie fără repere, că unii dintre ei veneau de undeva de la munte sau din podișul Transilvaniei, dar cine, de ce și cînd îi adusese aici?

*

(MAȘINĂ) Tîrgul duminical nu e un obicei românesc dispărut pentru totdeauna (nu insistați și n-o faceți pe folcloristul, domnule profesor!), el

continuă să existe și ia forme noi. Este un „nou” care se manifestă la toate nivelele: mijloacele de locomotie cu care se vine și se pleacă de la târg, prilejul organizării lui, ținuta cerută în zi de târg, natura produselor, locul în care se ține târgul, misterele târgului și ale târgoveților. Este, mai degrabă, o evoluție a fenomenelor pentru că fondul târgului e ceva ce n-a dispărut încă.

Dar când imaginația omului este provocată să schimbe la nivelul formelor, ea poate avansa atât de rapid și de departe încât cineva care nu-i atent poate să nu mai recunoască deloc obiectul, rămas același, în noua lui formă. E aproape un cameleonism.

Iată: o margine de pădure, nu departe de un lac, o pajiște mereu verde, un ideal loc de joacă pentru copiii oamenilor cu mașină. Sîmbăta, cam de pe la prînz încolo, încep să apară Skode, Moskviciuri, Trabanturi și, bineînțeles, Dacii. Locul nu e departe nici de oraș și nici de șantier. El începe să semene, la ora amintită, a camping neamenajat, iar oamenii (mici și mari) desfășoară cu succes activitatea de odihnă în aer liber. Copiii s-au dezbrăcat și aleargă. Se zbenguie sau au sarcini precise de la părinți. Când totul e ocupat apare, cam brutal, o Volgă obosită din care coboară un țăran. Acesta începe să vîndă cireșe (în funcție de anotimp se va schimba cu caise, prune, mere, gutui sau nuci). Are loc o ușoară dezorientare a populației minore care-și uită de sarcini și rămîne cu gura căscată la lada cu cireșe pînă cînd unul din părinți se hotărăște să vină să-l răscumpere pe fiecare copil plătind țăranului cinci lei și luîndu-i un cornet mediu de cireșe. Întîmplarea devine declanșatorul unei serii de evenimente neașteptate, dar care se dovedesc a fi fost minuțios pregătite dinainte. Între ușile deschise ale unei Dacii se întinde o sfoară pe care se agață mai multe „mileuri” croșetate. Cineva întinde pe iarbă un pled alb și varsă pe el vreo două kilograme de acadele și „bomboane cu gumă” prevăzute cu un băț, deci tocmai bune pentru a fi consumate în context. Ca la un semn, aproape toate celelalte mașini devin mici magazine ambulante. Sînt expuse spre vînzare ștergare, perdele, cusături pe etamină, jucării de lemn sau de material plastic, coșuri și pălării de paie, maiouri cu chipul lui Alain Delon, agrafe, ace și bile de prins în păr, ba chiar și scule și accesorii de mașină. Familiile comersanților se plimbă de colo-colo și, oprindu-se în fața uneia sau alteia dintre dughene („în fața” înseamnă aici „lateral dreapta sau stînga” față de direcția de mers a mașinii), întreabă:

— Cum le dați?

Și după ce află prețul aprobă printr-o mișcare a capului și pleacă. Pînă cînd să-și termine cel cu Volga cireșele pe care le-a adus la vînzare,

aproape toți „turiștii” au cumpărat și au vîndut cîte ceva. A apărut între timp (venit pe jos, probabil, sau adus de autobuz pînă la colțul dinspre șosea al pădurii) și un producător de linguri de lemn care nu are un punct fix de vînzare, ci umblă cu ele printre mașini. Înfuriat pe sine, proprietarul unei Dacii roșii care se opriese în locul cu pricina numai pentru a-și înlocui o roată și a mai rămas apoi să-și facă și pana, desface anvelopa roșii de rezervă și se gîndește s-o vîndă. Se duce pînă la mașina cea mai apropiată (unde se vînd bretele) și spune:

— Dau un „Michelin” pe două „Danubiana”!

Soțul tovarășei care ia banii și dă restul la sută după ce a mai vîndut o pereche de bretele zîmbește jenat și spune:

— Nu, mulțumesc, noi nu...!

Vestea că cineva vinde un „Michelin” face turul târgului și un cumpărător foarte interesat se apropie de cel cu Dacia roșie. Cumpărătorul oferă însă două anvelope foarte uzate pe care cel cu „Michelin”-ul le refuză preferînd bani. Țăranul cu cireșe aude și el vestea și vine să cumpere cele două anvelope uzate.

— Da' ce faci bre, cu ele, nu vezi că e găurite? — îl întreabă, îngrijorat, un vînzător de oglinzi de buzunar.

— Ehe, zice țăranul și pleacă.

Într-adevăr, cîte nu se pot face cu o anvelopă uzată. Pui de o zi ciugulesc cu mare plăcere mălaiul amestecat cu urzici dacă e pus într-un sfert de anvelopă care arată ca un mic jgheab, oile, vacile și caii beau apa numai din jgheaburi mari făcute din anvelope de tractor. Copiii din numeroase sate nu mai știu de mult să se joace cu cercul, dar să împingă o anvelopă pe asfalt îi amuză. Ba, într-un sat din județul Neamț am văzut și o mică industrie care folosea anvelopele ca materie primă. Țăranul care pusese pe roate respectiva industrie avea o mașină cu care tăia anvelopele scoțînd din ele niște cercuri de cauciuc din care, puse unele lîngă altele, clienții lui făceau un fel de tuburi de scurgere a apei pe sub podețul de la poartă (dați-mi o hartă și vă spun imediat în ce sat am văzut asta!).

În fond, sensul primar al cuvîntului anvelopă vine de la a acoperi, a împacheta, a înveli, a ascunde, a îmbrobodi etc. Anvelopa este un produs secundar al mașinii și nu un accesoriu al ei.

*

„Să fii curier la Direcția Intendenței e mare lucru, tovarășe director. Păi, dumneavoastră știți ce bani învîrteam eu în timpul războiului? Unitatea

noastră s-a aflat tot timpul în sudul Dobrogei și a produs ceapă de arbagie, roșii, vinete, usturoi, tot ce era zarzavat și putea să folosească la hrănirea ofițerilor, subofițerilor și soldaților noștri plini de curaj care se aflau pe front în linia întâi. Io zic că în război trebuie să ai și noroc. Păi, uite, odată..."

E 1 iulie 1976. Radu A. Grințu tocmai s-a întors dintr-un circuit prin nordul Moldovei și prin Maramureș. Îi însoțește pe vajnicii turiști străini plini de obiecte de artizanat la aeroport, apoi se întoarce în centru cu mașina colegului său, ghidul Vulpe, fostul fotbalist. E obosit și adoarme pe bancheta din dreapta a mașinii. Vulpe oprește mai întâi la el acasă, pe bulevardul Ana Ipătescu, îl lasă pe Grințu adormit în mașină, urcă la el în apartament, își sărută soția (aceasta îi pune de mâncare), mănâncă, bea și o cafeluță, desface bagajul și-i arată soției ce cadouri i-a mai adus de la drum apoi, fumînd, coboară din nou în stradă, pornește motorul mașinii, îl trezește pe Grințu și-l întreabă:

— Unde să te duc, bătrîne? Unde dormi la noapte, ai vreo gagică?

— Nu, zice Grințu, du-mă la Union, îmi iau cameră acolo că trebuie să vină un prieten să mă caute.

Noi știm că acel prieten este fostul elev Gelu Popescu, acum proaspăt bacalaureat, dar în ce stadiu au ajuns dezvoltările acestuia nu vom ști decît, poate, din scenariile succesive ale lui Grințu. Și aceasta abia după ce ei se vor întîlni din nou în holul hotelului Union, către seară și după ce Gelu îi va zice fostului său pedagog:

— Sînt invitat la o zi onomastică, vii cu mine? (Uneori îl tutuia pe Grințu, alteori nu.)

— Da' ce sînt e azi? — va întreba Grințu.

— A, nu, pe gagică o cheamă Iulia și așa sărbătorește ea, de 1 iulie.

— Aha.

— Cred că o știți, a fost colegă de clasă cu mine, e o tipă mișto! Mai sînt și alte fete singure.

Grințu va face un gest de plictiseală cu mîna.

— Vă înțeleg, va continua Gelu să i se adreseze cu politețe lui Grințu, după două săptămîni cu franțuzoaicele...

Vor cumpăra flori și se vor duce la petrecerea unde erau totuși mai mulți băieți. Vor sta pe jos, amîndoi, vor bea vin și Gelu va continua să povestească.

„Cînd am ajuns noi se încăreau rîniții pe un fel de camion deschis, lipsit de oblonul din spate. Un băiat, de care am aflat pe urmă că era din Breaza, plîngea și striga:

— Mor, dom' sergent, mor, nu mai scap! Sergentul îl ținea de mîini și încerca să-l încurajeze: — Nu mori, mă, vezi-ți de treabă, cum o să mori? — Ba da, ba da! Și sergentu' iar: — Nu mori, mă, Gheorghită, nici nu ești rănit grav! Băiatu' ăla, abia dacă trecuse de 19 ani, dar în situația în care se afla părea un ținc de 14 ani speriat că și-a pierdut vacile și o să fie bătut măr de ta-su. Rana lui era la gît, una dintre cele mai periculoase răni, tovarășe director, puțini scapă și nici băiatu' ăla n-a scăpat, am auzit a doua zi că a murit. Da' io un lucru n-am înțeles: băiatu' zicea că nu-l doare rana și sergentu' îi tot zicea că nu-i o rană gravă; de unde știa el c-o să moară? Io cred că există așa, o certitudine pe care nu ți-o ia nimeni și nici să ți-o dea altcineva nu se poate. Dacă cineva îmi spune: «în trei zile mori» nu-l cred. Da' dacă mi-a intrat mie în cap că mor, nu mă mai scapă nici doctoru' ăla, Barnard.

Și, ce credeți, cînd ne-am întors la comandament, în curte instalaseră o masă de tenis și un ofițer german l-a văzut pe Lotreanu ăsta pe care-l însoțeam eu și l-a întrebat dacă nu joacă. N-a putut să refuze, dar în timp ce juca se făcea din ce în ce mai alb la față, era așa ca aluatu' fața lui și pă urmă a stat toată noaptea la toaletă și a vomitat. Cînd ne-am întors în țară, n-au trecut două săptămîni și am auzit că a murit în spital. Îi spusese doctorului din prima zi că el are de gînd să moară!"

Directorul își dresă puțin vocea înainte de a reuși să-l roage pe Subaltern, cu o voce totuși aproape de nerecunoscut, să deschidă fereastra. Acesta se ridică de pe locul lui cu sprinteneală și o întrebă pe fată:

— Nu vă deranjează, domnișoară, dacă deschid geamul?

Ea tocmai își rodea o unghie și, cînd îndepărtă degetul de buze, Popescu îi văzu acel zîmbet enigmatic.

„Ea este! Dar cum o cheamă? Cum o cheamă?"

Se gîndi că poate, dacă-și șterge puțin albastrul de pe pleoape și rimelul și rujul, numele ei va reveni dintr-o dată în memoria lui.

Bătrînul se afla pe prispa casei lui cu pereții văruiți în albastru deschis și încerca să ascută pe o piatră un briceag vechi și mare cu plăsele de os. Avea pe cap o pălărie veche cu boruri pleoștite și un fel de sclipire de umor și bunătate în ochi. Abia cînd descoperi această privire fata se decise definitiv să nu mai plîngă. Nu găsea adică nici un răspuns pentru eventualitatea că bătrînul ar fi întrebat-o, privind-o cu acei ochi, de ce plînge. Se simpatiză dintr-o dată, fără vorbe și definitiv. Amîndoi se uită pieziș la primar în timp ce acesta vorbea amestecînd termeni oficiali cu cuvinte care-și imagina el că vor fi pe placul bătrînului și apoi izbucniră în rîs cînd îl văzură plecat.

— Rugina de pe fier o mai cureți... — zise bătrînul și scuipă pe piatra pe care încerca să ascută briceagul — ... da' de pe capul omului care vrea să moară în funcția de primar, ba!

Într-o zi au adus un prizonier. În timp ce oamenii patrului îl înconjuraseră pe general pentru a-i povesti peripețiile acțiunii lor, un ofițer se apropie de Neamț, îl înjură și chiar îl amenință băgîndu-i pumnul sub nas.

Cîțiva dintre „voluntari” văzură scena și-l puseră la punct pe ofițer; ei nu permiteau nimănui să se atingă de prizonierul lor. „E prizonierul nostru, au zis ei. Ce, dumneavoastră l-ați capturat?” Aiurit, prizonierul se trezi că i se oferă țigări, cafea, vin etc...

(*Les Carnets de guerre de Louis Barthas, tonnelier (1914 - 1918)*,
Edition Maspero, 1979 — trad. M. N.)

Cu Zare n-avusese timp să stea de vorbă despre fete. Vara, el pleca de obicei în alte tabere decît cele în care mergea Gelu, iar mai tîrziu se ducea pe șantierul de tineret și se întorcea cu o mulțime de bani cu care cumpăra haine pentru amîndoi. Cînd terminase liceul, Zare lucra la pădure, undeva lîngă Cluj și n-avea timp să vină să-l vadă. Îi trimitea bani și-l chema pe la el. Cînd Gelu Popescu intră în clasa a zecea la L.M.F., Zare îi scrisese o scrisoare plină de reproșuri și teorii: el, Zare, urma să plece în armată și cine știe prin ce colț al țării avea să se afle, iar el, Gelu, fratele lui cu care a împărțit și bun și rău (de unde o fi cules Zare o asemenea expresie melodramatică?), a uitat cu totul de el și nu vine deloc să-l vadă? Se aflau în practică cu școala și nu-și putea lua bilet de voie decît pe o jumătate de zi. Către sfîrșitul lui septembrie, într-o după-amiază ploioasă de joi, Zare apărură amețit la poarta I a liceului, se certă cu portarul care nu voia să-l lase să intre, ocoli gardul de prefabricate și se strecură printr-o spărtură din spatele școlii nimerind chiar sub fereastra atelierului în care se afla Gelu. Maistrul Minea fu bucuros să-l revadă pe Zare, se îmbrățișă cu el și puse mîna pe o bucată de hîrtie pe care scrisese un bilet de voie pentru Gelu.

— Dar să-mi ziceți și mie unde vă duceți, zisesse maistrul Minea cu gînd că poate se duc la vreun restaurant din apropiere și deci ar putea să treacă și el să bea o bere.

— Ne ducem la fete, nea Minea, dacă te crezi în stare, îți lăsăm adresa să vii și dumneata.

Maistrul Minea nu ceru nici un fel de adresă, dar pe drum Gelu descoperi că respectiva adresă nici n-ar fi fost ușor de ținut minte. Zare cumpără mai întîi două sticle de vin spumos de la bufetul Marna și, după ce numără banii pe care vînzătorul îi dăduse drept rest de la o sută de lei, intră din nou în local și apărură apoi cu alte două sticle. S-au urcat într-un tramvai cu care au mers aproape o oră fără să spună vreunul vreo vorbă. Era frig și tramvaiul era aproape gol tot timpul. La capătul liniei se afla un cartier care semăna perfect cu un sat. Îl traversară mergînd pe jos pe străzile abia pietruite și, după un timp, ieșiră într-un cartier de blocuri noi de unde se vedea cîmpul cu porumb încă necules. Se învîrtiră de mai multe ori pe aceleași alei noroioase pînă cînd întîlniră cîțiva soldați care stăteau la căldură lîngă o asfaltieră. Zare, care încerca să pară vesel și fără griji, le strigă de departe:

— Hai Libi! — ceea ce însemna că le dorește acelora, cum se spune, liberare ușoară.

Unul dintre soldați îi făcu semn cu două degete în fața buzelor și Zare se apropie de ei și le întinse un pachet de țigări Snagov nedesfăcut. Vorbi ceva cu ei și apoi se hotărî să le lase și o sticlă de vin spumos din cele două pe care le avea sub balon.

Blocul pe care-l căutau ei de mai bine de o jumătate de oră se afla chiar alături, așa că intrară și urcară pe jos pînă la etajul șase.

Fata care le deschise ușa era îmbrăcată într-un capot matlasat, roz, era durdulie, negricioasă și probabil că nu se epilase niciodată în viața ei. O chema Ileana și lucra la Tricodava în schimbul de noapte, era verișoară cu Mariana, fata pe care Zare o cunoscuse la Constanța și de la care primise această adresă. Spuse că Mariana lucrează acum la un magazin de confecții și că vine acasă abia pe la ora nouă seara. Zare desfăcu o sticlă de vin și fata aduse trei pahare pe o tavă pe care era desenat un pepene abia tăiat. Băură fiecare cîte două pahare și Zare adormi pe canapea, iar fata se scuză că are treabă în baie și dispărură. Popescu G. Își dădu seama, după zgomotul care venea din baie că fata spăla rufe. Se îmbrăcă și ieși din apartament în vîrfurile picioarelor. Alergă pe scări și pe una dintre aleile pline de noroi pînă cînd crezu el că nu mai poate fi ajuns de Zare, în cazul în care acesta s-a trezit și a plecat după el. Ajunse la cămin după ora zece și se strecură prin aceeași spărtură a gardului de prefabricate prin care mai devreme intrase și Zare în curtea școlii.

Abia peste o lună primea o altă scrisoare de la Zare care îl anunța că-și face serviciul militar într-o unitate de geniu, că speră să fie șofer pe un camion și că, probabil, după perioada de instrucție va lucra la Canal. Se

declara bucuros de toate astea și-l ruga pe Gelu să-i scrie. Despre ziua în care fuseseră amândoi „la fete” nu scria nici un cuvânt.

Grințu sări drept în sus, Gelu rămase uluit pe covor. Alți invitați care dansau se speriară de gestul brusc al fostului pedagog. Cineva opri muzica.

— Cum, mă, tu ești frate cu Zare Popescu? — strigă Radu.

— Într-un fel — răspunse Gelu — dar de ce, îl cunoașteți?

— Sigur. Da' de ce nu mi-ai spus până acum?

— Asta-i bună — zîmbi Gelu rămînînd în continuare așezat pe covor — de unde să știu eu că vă cunoașteți?

— Extraordinar!

— Exact așa s-a mirat și Ana, dar, de fapt, era prea tîrziu.

Ceilalți crezură că-s beți și-și văzură de dans.

Subalternul continua să vorbească. Bruia.

„Era lîngă noi și un regiment de cavalerie. Ce cai frumoși aveau ăia, tov director! Nu mai țin minte ce regiment era ăla. Parcă 12 Roșiori. M-am împrietenit cu un colonel doctor veterinar care fusese la dresaj la cîinii-lup ai poliției. Se luase prea tare de băutură și-l transferaseră. A fost cea mai mare pilă a mea cît am rămas eu acolo. Pe urmă, cînd am întors armele, știți cum e, n-ai voie să cunoști prea multă lume, m-am făcut și eu că nu-l mai cunosc, da' spunea ăsta că...”

— Știi că dacă trenul ar fi pornit aș fi tras semnalul de alarmă pentru tine?

— Bine G.P., te cred. Îmi dai voie să-ți spun G.P.?

— Și eu cum să-ți spun?

— Cum vrei, G.P., cum vrei tu!

— Poate că după ce-ți ștergi fardul și rimelul am să fiu convins că tu ești și am să-ți spun Ana.

— Nu s-ar zice că ești lipsit de inițiativă! — zise ea, dar se vedea că e puțin surprinsă: de unde îi știa el numele?

Aș zice că a fost prima persoană pe care am cunoscut-o cînd am ajuns în unitate. Eu venisem ceva mai tîrziu, peste cîteva ore puteam să fiu dat dezertor, aveam părul lung și au chemat pe cineva de la trupă să mă tundă. Probabil că nu știa că sînt terist pentru că, imediat ce a intrat pe ușa infirmeriei, m-a întrebat:

— Cum te cheamă, bă, pe tine?

Am răspuns conform contextului:

— Grințu Anton Radu.

— Hm, ce nume! — s-a mirat el, apoi, jucîndu-se cu foarfecile și cu mașina de tuns în părul meu încîlcit, a început să-mi vorbească despre numele proprii.

Am aflat că numele meu deriva din *Grigore*, adică din slavul *Grigorii* diminutivat în rusă sau în ucraineană la *Grișă*, *Grița* sau *Grițko*, articularat apoi, după obiceiul vechi moldovenesc în *Grițul* și pronunțat *Grițu*. Probabil că *n* a fost intercalat mai tîrziu pentru a ușura și mai mult pronunțarea în română, dar asta nu fără o legătură cu diverse alte substantive comune (grinda, grindul etc.) aflate în uzaj la vorbitorii din locul meu de origine.

— De unde ești de fel? — m-a întrebat.

— Nu prea știu, am zis, dar tu de unde știi toate astea, ai făcut cumva filologia?

— Pardon, sînt autodidact. Am dat la istorie și n-am reușit!

— Dar știi ce-i ăla un hipocoristic?

— Bineînțeles. Doar despre asta ți-am vorbit, nu-i așa?

Avea dreptate. Era un autodidact în sensul bun al cuvîntului, dar mult prea legat de o singură problemă, prea obsedat de teoriile lui care i se păreau fără fisură.

Era foarte sigur că numele meu venea, prin slavă, din greaca veche, dar dintr-un nume vag cunoscut în epoca clasică, *Grigorios*, care însemna „cel care veghează” deci „paznicul”, „santinela” sau pur și simplu „martorul”. Am fost surprins că un simplu soldat de la trupă știe toate aceste lucruri, dar, după aceea, m-am obișnuit cu el. Așa făcea cu toată lumea. Te trezeai că te întreabă: cum te cheamă, bă, pe tine? Apoi îți traducea numele pe căi știute numai de el și te trezeai cu o poreclă nouă sau cu un argument de neclintit pentru a face tu o corvoadă în locul lui. Avea în plutonul lui un tip de pe valea Tîrnavei Mici, unu' Gabor și toți ceilalți ziceau că-i ȋigan. „Măi, Gabore, tu ești ȋigan?” „ȋigan la mă-ta!” — răspundea tipu' care nici n-o bunghea el prea bine pã românește, supărat că de ce i se zice lui ȋigan. Atunci scotea Zare una din ideile lui: „cum te cheamă, bă, pe tine?” „Gabor.” „Păi, bine, bă, proștilor, se adresa el către ceilalți, Gabor e nume de ȋigan, mă? Gabor vine în ungurește de la Gabriel și Gabriel înseamnă, în ebraică, eroul lui Dumnezeu, ia să nu-i mai ziceți ȋigan, da?”

Cînd se apuca să dea interpretări onomastice, toată lumea căsca gura la el, soldați, gradați, ofițeri, chiar maiorul și colonelul cîteodată. Într-o zi l-am prins singur, trebuia să păzim un drum să nu intre nimeni pe el cît aveau loc tragerile și l-am întrebat:

— Bine, dar numele de Popescu de unde vine?

— Ehe, tocmai voiam să-i scriu profesorului Valedulcean despre asta.

Explicația că Popescu înseamnă fiul popei este falsă, zicea el. E adevărat că -escu adăugat la sfârșitul numelui tatălui era modelul folosit de boierii din secolul 18 și că pe urmă, când țărani au venit la oraș Petre al lui Ion a devenit Petre Ionescu, dar dacă și Ion al popii ar fi devenit Ion Popescu n-ar fi existat așa de mulți Popești. Explicația că în perioada Regulamentului Organic clasa intermediară era formată mai ales din fii de preoți e foarte șubredă. În fond, fiecare sat avea un preot, cel mult doi. Dacă un sat avea 100 de case, proporția de Popești ar fi de cel mult 1 %, or ea e mult mai mare. De ce? — s-a întrebat el. De ce? — am întrebat și eu și el a continuat. Pentru că Popescu înseamnă altceva și nu „fiul popii”. Noua explicație era într-o oarecare măsură seducătoare, ca toate teoriile autodidacților, dar conținea și exagerări și improvizații. El pornea de la un obiect, pop, adică par, stîlp, element de sprijin sau de susținere într-o construcție. Astfel, includea în clasa Popeștilor și pe cei, mai ales din Transilvania, care purtau numele de Pop și mulți alții. Apoi nota că pop își are originea în limba bulgară, că *popa* vine, normal, din slavă, *popu*, dar aducea în discuție și un cuvânt cu etimologie necunoscută, *popîndău*, în formarea căruia era sigur că se amestecase și o interjecție și asta era, după el, o dovadă sigură a vechimii cuvîntului. Zicea că *popîndău* existase mai întîi în locuțiunea formată de la interjecție și că asta desemna un „mod anume de a se așeza, de a sta drept, de a țîșni, de a izbucni, de a sări drept în picioare, de a rezista, de a fi de neclintit.” De aici insista pe sensul metaforic și extrăgea două sensuri: *stîlp de sprijin* și *a sta drept*. Era ispititor, după asta, să accepți că cele două sensuri sînt emblematice pentru români. Animalul *popîndău*, zicea el, și-a luat numele mai tîrziu și tocmai din cauza poziției lui preferate. Comenta apoi virtuțile și servituțile acestui sens al numelui Popescu, „cel care stă semeț”, dar și „cel care se sumește și cînd dușmanul e mai puternic” aducînd exemple ciudate de la rima *hopa-popa* pînă la articolul „Drumeț în calea lupilor” al lui Iorga (el zicea „Semeț în calea lupilor”) etc. Avea, în orice caz, un mod foarte special de a gîndi onomastica românească. Dacă ești cumva frate bun cu el, nici tu nu ești un tip tocmai normal!

N. Modul activ al uitării

Pînă spre după-amiază bătrînul terminase de ascuțit briceagul, îi arătase fetei camera în care se putea instala și „aplecatul” (din spatele casei) care servea de bucătărie, făcuse focul sub plită, o tratase apoi pe tînăra învățătoare cu o vișină făcută de el și-i povestise cîteva dintre isprăvile lui de cînd era vînător. Ana se apucase de curățenie și de aranjatul camerei în care urma să locuiască, desfăcuse valiza și-și răspîndise lucrurile prin încăperea. Soarele care apăruse între timp printre nori ardea cu putere făcînd să strălucească iarba din curte și frunzele arborilor, avertizînd că ploaia ar putea începe din nou pînă seara. Era o vreme în același timp frumoasă și apăsătoare, de vină era probabil cantitatea mare de vapori care plutea în aer, astfel că fata simți deodată că i se îngreunează pleoapele și, fără să termine treaba, se întinse pe pat și adormi. În timp ce dormea simțea că nu vrea să doarmă, avu coșmaruri și auzi zgomote cărora nu le găsi nici o explicație. Trezindu-se, nu mai auzi nimic, liniștea era de-a dreptul ciudată, astfel că de fiecare dată adormi la loc fără să vrea.

Aproape se înserase cînd cineva îl strigă pe bătrîn și Ana, trează acum de-a binelea dar fără puterea de a se ridica din pat, își ascuți cît putu auzul. Nu auzi decît un mormăit de voci și salutul de plecare al celui care strigase mai devreme. În aceeași stare letargică urmări trebăluiala bătrînului prin camera de alături fără să-și poată imagina ce anume face și, cînd ea tocmai se ridicase în sfîrșit și voia să meargă în curte să se spele pe față, îl auzi bătînd cu sfielă în ușă. Era îmbrăcat în haine negre și avea o cămașă curată, era cu capul descoperit și voia să-și ia pălăria cea bună din dulapul din camera ei. Îi spuse apoi că făcuse de mîncare și o chemă să-i arate de unde se poate servi în caz că i se face foame pentru că el trebuia să plece, murise un om, un bătrîn și se ducea și el la priveghi.

Ana întrebă mecanic:

— Cînd?

— Acum, după masă, să fie două ore de cînd a murit!

Fata își privi ceasul și se sperie. Omul acela murise chiar atunci când ea adormise fără să vrea. Se gândi că atmosfera puternic ionizată de după ploaie, atunci când soarele arde puternic și anunță altă ploaie sau chiar o furtună, este greu de suportat de organism. Și totuși moartea e ceva mult mai ciudat decât coșmarul pe care îl avusese ea.

— Era el bolnav mai demult — zise bătrînul — dar, vorba aia, nici unul nu știm cînd ne sună ceasul.

În timp ce venea cu trenul se gîndise că va face în așa fel încît să participe la toate evenimentele satului pentru a-l cunoaște cît mai bine, un priveghi era un bun prilej de studiu al mentalităților și obiceiurilor, dar nu avu curajul să-l însoțească pe bătrîn. Un fel de frică nelămurită o stăpînea; de ce se întîmplase să ajungă în satul în care urma să fie învățătoare, cel puțin cîțiva ani, odată cu moartea cuiva?

— Vă era rudă? — îl mai întrebă ea pe bătrîn.

— Nu — zise acesta — eu nu mai am rude demult.

Apoi plecă fără să mai adauge vreun cuvînt.

„Dar după ce am întors armele eu am cerut să nu mai fiu mobilizat pe loc. Io, tovarășe director, am mers cu pistolul în mînă după nemți prin Pădurea Băneasa! Cînd mă duc undeva în audiență și văd că nu am prea multe șanse să obțin ce vreau, chiar așa încep: «Ooof, eu mergeam cu pistolul în mînă după nemți prin Pădurea Băneasa. Aștia unde-mi erau atunci?» Și dacă mă întreabă care aștia, abia atunci intru în subiect: «Aștia, care nu vor să-mi dea sau să-mi semneze sau care au făcut reclamații împotriva mea etc.» Dacă omul cu care stau de vorbă a fost și el cu arma în mînă acolo, mă înțelege altfel, mă ajută, bineînțeles în limitele legale dacă n-a fost, atunci, oricum, mă privește altfel, se teme, nu știe cine sînt, ce e cu mine, mă tratează corect.”

Directorul abia acum pare să-și dea seama cu adevărat de cît de periculos este acest palavragiu subaltern al lui pe care l-a ascultat tot timpul cu gura căscată. E ceva să ai curajul nerușinat de a gîndi și vorbi așa ca el!

Subalternul, însă, pe cît de exersat pare el în arta de a-și ține pe ascultători sub teroarea lui retorică, nu observă că directorul își schimbă poziția față de el. Continuă să povestească ce-a făcut el pe front, în Ardeal, în Ungaria și în munții Tatra. Povestirile sînt însă din ce în ce mai confectionate și mai greu de crezut, deși omul dă numele camarazilor și locul lor de naștere și respectă în mare traseele armatei române. Popescu chiar recunoaște una dintre povești pentru că a mai citit-o și în rubrica de mărturii a revistei *Vatra*.

(NODURI ȘI NĂVOADE — dintr-un alt caiet al lui Grințu)

Este o cameră sau un birou de stat-major sau un adăpost subteran. Pe o masă se află mai multe hîrtii mari care de la distanță pot fi luate drept hărți. Există chiar și o călimară în fața bărbatului tuns scurt care este așezat la masă și ține mîna dreaptă în așa fel încît se poate deduce că tocmai a lovit masa cu palma într-un gest de furie sau de disperare. În stînga lui arde o lampă cu petrol, iar în dreapta, puțin întors cu spatele, stă în picioare un bărbat cu beretă marinărească. Acesta privește peste umăr.

Un grup de persoane îmbrăcate destul de diferit și printre care se află și o femeie stau ghemuite, cu un genunchi la pămînt și cu celălalt picior sprijinit pe talpă (o poziție asemănătoare cu startul de jos într-o cursă de atletism). Țintesc cu niște puști vechi un inamic pe care nu-l vedem. Ei se află pe o stradă a unui oraș de provincie sau pe o șosea de o parte și de alta căreia se văd niște arbori ce pot fi castani sau nuci și sînt foarte bătrîni.

G., cel care s-a prezentat ultimul la încorporare, nu a mai găsit loc într-un dormitor de teriști și doarme cu trupa. Dimineața aude goarna, dar, așa cum fac și toți ceilalți, încearcă să profite cît mai mult de cele cîteva secunde cît mai poate rămîne în căldura patului. În chiar secunda cînd începe un vis ultrascort aude comanda „drepti!” strigată de un căpitan slăbănog oprit în ușa dormitorului. Sar ca arși. Încremenesc în poziția ordonată. Izmenele lor n-au nasturi la șliț, dar în poziția drepti nimeni n-are voie să miște. Căpitanul le administrează o morală scurtă, stabilește o pedeapsă, apoi rostește o serie de comenzi care pot sta la baza unui gag simplu. Pe loc repaus! Toți duc piciorul stîng cu talpa goală în față pe linoleumul rece. Aranjați-vă ținuta! Toți își pun la loc în șliț ce stătuse pînă atunci afară. Drepti! Toți iau poziția de drepti, dar unele șlițuri ar trebui din nou aranjate. La revedere! Să trăiți, tovarășe căpitan! În urma lui se aude vocea somnoasă a lui Zare: Cum îl cheamă pe asta, mă?

La Valencia oamenii din popor mîncău orezul cu lingura, ceilalți se serveau de furculiță. În timpul războiului civil, lingura și furculița devin simboluri de clasă așa cum pot fi regăsite în cîntecul revoluționar: „Trăiască lingura, jos furculița!”

O ușă din lemn gros, negeluit, ferecată pe partea din carele vedem noi cu mari bucăți de metal și cu mai multe zăvoare. În partea de mijloc a

ușii, la înălțimea unui stat de om, o deschizătură dreptunghiulară cu două gratii de metal, un fel de vizetă. Ținând strâns gratiile în mâini, dincolo de ușă, se află o femeie frumoasă, tunsă scurt, foarte tânără. Privește cu descu-rajare undeva în sus.

Un bărbat foarte solid cu o beretă marinărească și cu un tricou dungat, rupt în bucăți. De gît are legat un pietroi care pare să cîntărească 10-15 kg. El are o față bronzată și dură, iar mîinile îi sînt legate la spate. Alături de el, copleșit de greutatea unui alt pietroi legat de gît, se află un copil de 10-11 ani. Acesta se sprijină cu umărul de marinar încercînd astfel să nu se prăbu-șească sub greutatea pietrei. Poartă și el beretă marinărească și are și el mîinile legate la spate. Din față, două baionete îi silesc să meargă de-a-ndaratelea spre marginea cheiului, spre mare. Este apa unei mări neidentificate, dar, dacă toți cei care ajung astfel pe fundul ei ar fi împreună, din nodurile sforilor cu care sînt legați s-ar face un teribil năvod.

„Cum să concepi bine un subiect care prin propria sa activitate struc-turală să pună ordine în harababura de impresii spațiale și temporale și astfel și numai astfel să le constituie într-o experiență obiectivă și cognoscibilă?” Aceasta-i principala problemă a unui personaj de film (sau de roman, de ce nu?).

Bătrînul nu voia să vorbească despre război. În primul război mondial avea 10 ani, era un copil. În al doilea aproape patruzeci. Din amîndouă ar fi avut cîte ceva de povestit, dar pur și simplu refuza să vorbească despre asta. Ana a încercat o singură dată să-l aducă la școală și să-l pună să pove-tească elevilor. El refuzase:

— Apăi, domnișoară, două lucruri nu stau într-un loc!

Ana nu înțelesese dacă aceste cuvinte sînt de refuz sau de acceptare și el începuse atunci să se explice pe îndelete. Aproape fiecare cuvînt i s-a părut adevărat tinerei învățătoare, dar ea n-ar putea să reproducă nici acum și nici mai tîrziu întregul raționament.

Să spui cum a fost, zicea bătrînul, este minciună. Vorbele pe are le spui acum ascund oamenii și faptele de atunci. Abia vorbind reușești să uiți ce a fost pentru că tot ce ai pus în loc e mai proaspăt în mintea ta. Atunci ai spus sau ai gîndit alte cuvinte și nu ți le poți aminti, dar, și dacă ți le-ai aminti, cine ar înțelege ce vrei să spui?

Mintea ți-e slabă, mai ales dacă n-o pui în lucrare, abia poți face față cu ea lumii care trăiește odată cu tine; de ce să te sumești să o vezi și pe cea care a fost sau va fi. De ți-e dat să ajungi acolo, în acel loc, vei ajunge, de nu, nu vei ajunge. Locul e totdeauna lucrul care stă în el, uite, eu nu stau acum și aici pe prispă și acolo la școală. De asta acolo-i școală și aici e casa mea.

Ana a presupus atunci că bătrînului i se întîmplaseră lucruri prea dure-roase și că el nu voia să deschidă, povestind, acele răni.

— Ba, din contră, domnișoară. Eu dacă mă sforțez să-ți povestesc dumitale cum a fost, abia așa oi uita tot ce-a fost. Pentru că pe urmă am să ții minte numai povestea aia de ți-am spus-o și nu-i totuna.

Așadar bătrînul susținea că a povesti este un mod activ al uitării și el nu voia să uite. Cele două care n-ar fi stat într-un loc erau trecutul și prezen-tul. Pentru a le păstra întregi refuza să le aibă în minte pe amîndouă deodată.

— Ciudat, zise Popescu, dar l-ai văzut pe ăla din tren cum mai povestea?

— După cum am învățat eu de la bătrîn să citesc oamenii, acela chiar era un om de nimic. El nu povestea ce văzuse și din tot ce spunea, din fiecare poveste, încerca să facă un laț pentru a-i prinde pe oameni și a-i jefui.

— Bine, dar părea să aibă vîrsta unui om care a trecut prin război, poate că tocmai ceea ce i s-a întîmplat atunci l-a făcut să fie așa.

— Adică, vrei să zici că de frica prea mare ce a trăit a învățat să se apere cu vorba de toate relele?

— Într-un fel. Cred că și el este un mutilat de război, dar în alt fel. Are o infirmitate care nu se vede decît dacă-l ascuți mult timp vorbind, așa cum l-am ascultat noi.

Fata făcu un gest de lehamite cu mîna, se opri și spuse:

— Am ajuns!

Intrară pe un gang care dădea într-o curte interioară. Popescu se opri cîteva secunde în centrul curții și privi bucata pătrată de cer de deasupra. La una dintre ferestrele strîmte ale bucătăriilor blocului văzu chipul unei femei bătrîne de la țară. Avea capul acoperit cu o broboadă neagră și o privire plină de tristețe fixată asupra curții murdare în care cineva se chinuia să bată un covor și mai mulți copii jucau tenis cu piciorul. Ana o văzu și ea pe femeie, dar nu zise nimic, doar îl luă de mînă pe Popescu și-l obligă s-o urmeze. Au urcat pe o scară întunecoasă vreo șase sau șapte etaje, au ocolit apoi întreaga clădire printr-un coridor strîmt, au traversat o mică terasă pe

care erau așezate rufe la uscat, au intrat pe un alt coridor, ceva mai înalt și mai larg decât primul și, în fața unei uși de culoare cenușie, fata se opri din nou:

— Acum chiar am ajuns!

Descuie și intrară. Era camera în care stătea ea ori de câte ori venea la oraș pentru examenele de facultate fără frecvență. Popescu se așeză pe pat pentru că alt loc pe care să stai nici nu era. Ana deschise dulapul, scoase de acolo un reșou și puse apă pentru cafea.

Nu știu dacă eram îndrăgostită de Pătruș. Îl urmăream când traversa curtea școlii în apropierea prînzului de după perdeaua clasei mele. El era profesor de desen și avea ore după-amiaza. Când era vremea frumoasă făceam în așa fel ca înainte de ora prînzului să ies cu clasa în luncă, în marginea pădurii. Făceam, adică, ore în natură, dar știam că și el își va scoate clasa, la care avea prima oră, la „pictură în peisaj” și astfel aveam ocazia să schimbăm câteva cuvinte. Un an întreg ne-am întâlnit numai în astfel de ocazii puse la cale de mine. În timpul vacanțelor mi se făcea dor de el și-mi promiteam că voi fi mai îndrăzneță la prima noastră revedere. Ceva îmi spunea că și cu el se întâmplă la fel, ghiceam asta după tonul primelor cuvinte pe care mi le adresa, dar mie mi se păreau arogante, începeam să-l ironizez, simțeam să trebuie să mă apăr de ceva, de posibilitatea vulgarizării relației noastre, cred, și asta îl făcea și pe el reticent. Pînă la urmă reveneam în nota obișnuită de politețe și colegialitate. Ceva groaznic, pentru că amîndoi ne simțeam frustrați și vedeam că și celălalt ar dori o schimbare.

Înțelegi, G.P., totdeauna îmi voi reproșa că n-am fost altfel cu el. Dacă s-ar întâmpla să-l revăd i-aș face și lui aceleași reproșuri. Ne învîrtim așa mereu în jurul lucrului sau persoanei care ne atrage cel mai mult și nu reușim să ne apropiem, descriem cercuri tot căutînd poziția cea mai favorabilă. Înțelegi? Cred că nici nu sînt foarte clară în tot ce povestesc acum. Prostii! Pe tine nici nu te interesează.

O. Dragoste, surioară, maștihă!

„Dar dacă ne concentrăm exclusiv asupra fiecărei clipe prezente imediat conștiinței (luată ca dată), nu putem avea nici o impresie internă despre sinele nostru!”

Prin fereastra mică a mansardei se vedea acum cerul înnoiră și înroșit de lumina soarelui care cobora la apus. Rămaseră amîndoi întinși pe pat și cu ochii ațintiți pe fereastră. De fapt, nu erau mai mulți nori pe cer, ci unul singur, mare și zdrențuit și luminat de soare de jos în sus. Marginile lui străluceau stins de parcă ar fi fost electrizate puternic și scoase brusc de sub tensiune. Partea întunecată a norului era bolovănoasă și agitată, privirea putea descoperi în cuprinsul ei desene fantastice, o colcăială de trupuri umane sau animale mișcîndu-se lent sau surprinse și încremenite în plin efort. În mijloc, norul avea o spărtură mai mare și cerul care se vedea prin ea nu mai era nici albastru din ce în ce mai închis cum devenise pe margini, și nici roșietic ca în celelalte spărturi mai mici ale norului, ci alb, alb strălucitor, de parcă întreaga imagine ar fi fost desenată în culori pastel pe o foaie de hîrtie și cineva venise apoi și pătase hîrtia cu un decolorant foarte puternic chiar în centru.

Gelu se simți groaznic în primele clipe de după ce se lăsă să cadă pe pat alături de trupul gol al Anei. Era un profitor nerușinat, făcuse o nedreptate și știa că nu o mai poate repara în nici un fel. Fata asta fusese îndrăgostită pe rînd și de-adevăratelea de doi tipi care ar fi meritat-o, probabil, mai mult decât el. Fusese mai întîi un tip ciudat, unul căruia Gelu nu-i știa numele, unul care o căutase vreo doi ani după ce o văzuse o singură dată. O găsisese, îi declarase că o iubește, o vizitase de cîteva ori la Cluj, pe cînd ea era încă în Liceul Pedagogic și apoi dispăruse și uitase și să-i mai răspundă la scrisori. De fapt, se pare că tipul era și puțin cam laș: pus în situația de a decide între a o lua pe ea de soție și a o păstra în țară, pe de o parte, și a o lăsa pe ea să

plece în străinătate definitiv împreună cu părinții și fratele ei, pe de alta, alesese soluția de a nu-i mai răspunde la scrisori. Ea însă continua să-l iubească și nu-l credea mort; dacă l-ar fi crezut mort, ar fi plecat cu părinții.

Celălalt era acel Pătruț despre care, la fel, îi dăduse destule detalii lui Gelu. Marea ei durere era pasiunea aceluia pentru pictură, desigur nu în sensul concurenței dintre dragostea ei și acea pasiune, ci altfel. Se simțea prea terestră pentru el, nu voia să-l împiedice cu dragostea ei să-și desăvîrșească harul și atunci... se autoflagela dăruindu-se unui om la fel de terestru ca ea? Poate că se hotărîse mai de demult să-și trăiască în acest fel mica ei dramă, își zisese Gelu, dar, cînd descoperise că... de fapt amîndoi erau la început, că totul nu e decît stîngăcie și teamă și curiozitate în speranța plăcerii...! O plăcere atît de neînsemnată! Prin ce meritase tocmai el și de ce profitase, doar o văzuse cît e de dezorientată, nu?

Acum fata plîngea încet, cu suspine abia auzite, iar Gelu își lăcrima ochii privind drept în pata albă și strălucitoare din mijlocul celui nor uriaș. Partea cenușie a norului se curbă încet și luă forma a două emisfere cerebrale. Pata albă rămînea în mijloc ca o prăpastie în memorie. Fata șopti.

— Pleacă, G.R., pleacă!

El se aplecă deasupra ei și începu să o mîngîie. Nu știa exact ce e mai bine de făcut în astfel de momente, dar își zise că cel mai bine e s-o facă să vorbească.

Pînă la urmă, tot ea se dezmetici prima. Sări în picioare, își trase o pereche de pantaloni și o bluză direct pe piele, puse altă apă pe reșou pentru cafea (cea de mai înainte se evaporase), zîmbi și se întoarse cu spatele pentru că ghicise că lui îi e rușine să se îmbrace sub privirile ei. Își aprinse o țigară și, în timp ce el tot se mai încurca în nasturii cămășii, nu nimerea adică butonierele, începu să povestească.

Dar nu era numai Pătruț, profesorul de desen de acolo din sat. Mai era și paznicul de vînătoare, Culiță. Venea o dată pe săptămînă în vizită la bătrîn și se instala în „aplecatul” ce servea de bucătărie. Asculta sfaturile bătrînului cu privire la vînătoria de mistreți, de urși, de cerbi, de rîși, de căprioare și cocoși de munte și, în tot acest timp, nu-și dezlipea privirea de pe mîinile, părul și mijlocul Anei, de parcă abia așa ar fi înțeles mai bine sfaturile ce i se dădeau. Era originar din Moldova, dar făcuse școala de pădurari pe undeva pe la Rîmnicu Vilcea. La terminarea școlii alesese postul de paznic de vînătoare la această pădure mică și veche din apropierea satului Burlești, în plină cîmpie, „rămășiță din uriașul codru al Vlăsiei”, cum le spunea Ana tîncilor ei din clasa întîii.

De obicei aducea cu el o sticlă de țuică de prune și, cît stăteau ei de vorbă și o degustau, el o tot îmbia și pe Ana să bea. Ea gusta o singură dată, la început, apoi refuza cu încăpăținare. Alteori aducea într-adevăr cîte un iepure sau un fazan. O rugau pe Ana să-l prepare după indicațiile bătrînului, iar în acest timp Culiță povestea de opt ori la rînd cum făcuse de împușcase animalul. I se părea că fata n-a înțeles în ce a constatat măiestria lui de vînător, că ea nu-i admiră îndeajuns dibăcia și că trebuie să repete povestea:

— Știiți cum, domnișoară? Uite, el venea așa, pe partea aia și vîntul bătea dintr-acolo și eu, cum stau aici, odată mă ridic și... bum!, s-a rostogolit peste cap!

Era agasant Culiță, dar părea un om bun și credincios. Ana era convinsă că putea obține de la el orice i-ar fi cerut, dar tocmai această solitudine a lui o enerva. Părea un om incapabil să contrazică pe cineva și norocul lui era că pe acolo încă nu se gîndise nimeni să facă braconaj, altfel...

Cînd vorbea bătrînul, el nu mai scotea o vorbă și, dacă Ana nu mai era cu ei în bucătărie ca să-și plimbe privirea furiș după mișcările ei, înțepenea cu capul plecat. Își privea fix vîrfurile bocancilor și spunea din cînd în cînd da. Animalele despre care vorbea bătrînul nu mai trăiau demult în această pădure de cîmpie. Dacă bătrînul avusese cîndva ocazia să le vîneze, era greu de crezut că și Culiță o va avea vreodată. El asculta însă cu smerenie și se transpunea în poveste cu totul. Cura lui săptămînală de utopie se satisfăcea în cele două-trei ore cît stătea acolo în bucătărie ascultîndu-l pe bătrîn și privind-o pe Ana.

O singură dată avusese curajul să i se adreseze ei, direct, fără martori. O oprise pe stradă și o întrebase ce mai face. Apoi, fără să-i lase și ei timp să răspundă, adăugase la iuteală că el și-a făcut casă și că o să cumpere mobilă și tot ce trebuie. Dacă vrea ea, Ana, ar putea să se mute acolo, că el e mai mult plecat prin pădure și ea ar avea liniște și tot ce trebuie.

— Hi, hi, rîsesse Ana, te-ai gîndit mult pînă să-mi spui asta, Culiță?

Pusese imediat capul în pămînt și plecase cu privirea așintită în vîrfurile bocancilor. Lăsase apoi să treacă trei săptămîni înainte de a avea din nou curajul să vină în vizită la bătrîn. Bineînțeles că moșul mirosise ceva. O luase într-o zi pe Ana de la școală și pe drum îi spusese:

— Dacă ai avea minte de femeie, te-ai mărita imediat cu el, dar tu ești zvăpăiată și mintea ta încă n-are un loc al ei. Da' nici el nu e ăla care s-o știe priponi. Lasă-l să facă ce-o ști, numai nu-ți bate joc de el că nu-i bine!

De fapt, dintre toți, Ana îl iubea de-adevăratelea numai pe bătrîn. Abia apoi veneau, în ordine, Zare Popescu – cel care uitase să mai răspundă

la scrisori, Pătruț – cel care și el plecase cu o echipă de restauratori de biserici în nordul Moldovei, Culiță și, deodată, el, cel prezent, cel care prin prezența sa răstoarnă ordinea.

— Cum ai zis că-l cheamă pe cel cu scrisorile? – sări Gelu.

*

(OBIECT) s.n. Corp solid, de obicei prelucrat, care are o anumită întrebuințare. – Din lat. *objectum*. DEX

*

După ce-și terminase serviciul militar, Zare Popescu trimisese o scrisoare tot de la Constanța, ceea ce însemna că lucra tot la Canal și că locuia la căminul de nefamiliști. Când, din cine știe ce motive, suma de bani pe care o primea la lichidare era mai mare decât așteptările lui, Zare își însoțea scrisorile către fratele lui mai mic și cu câte o mie de lei pe un mandat telegrafic. Obişnuia să trimită bani numai prin mandat telegrafic și cu indicația urgent de parcă s-ar fi aflat într-o irecuperabilă întârziere. Uneori banii ajungeau la G. Popescu înaintea scrisorii. Drept mulțumire, Gelu îi făcea câte o vizită de două-trei zile în vacanțe și-l asculta lăudându-se. Era probabil singurul om care-l asculta cu atenție când începea să se laude cu fetele care se țin scai de el și cum el face eforturi să scape de ele. Apoi își dezvoltă cunoscutele lui teorii despre istorie.

Acum însă, în primăvara asta, deși spusese celor de la cămin și colegilor că se duce să-și viziteze fratele la Constanța, Gelu nu reușise să mai ajungă pînă la el. Căutase doar niște semne, niște urme ale unor oameni care bănuia el că-i fuseseră părinți. Nu le găsisese.

„De fapt, tu nu știi, Ana, nici eu și nici fratele meu nu ne cunoaștem părinții. Într-un fel aceasta este infirmitatea noastră. Am ajuns la concluzia că... ăsta e un fel de complex, ceva care-l împinge pe Zare să se comporte ca un nabab cu mine și să se laude tot timpul cu femeile care-i stau la picioare.

Curiozitatea noastră cea mare și adevărată este legată de existența părinților noștri. Pe măsură ce caut îmi dau seama că nu pot afla mare lucru și mă umplu cu istorii despre război și dintr-o lume pe care n-am trăit-o și n-o vom înțelege. Și tu și „bătrînul tău” aveți dreptate. Facem tot timpul pași adăugați pe circumferință și rămînem cu fața spre lucrul care ne interesează, dar nu ne apropiem. Prin pași adăugați nu se poate înainta, ci doar ocoli. Totuși, un lucru e logic: declinul fiecăruia dintre părinții noștri trebuie

să fie început în timpul și după terminarea războiului. Altfel cum s-ar explica faptul că la aproape zece ani după război ei n-aveau o situație, o casă, un rost și n-au putut să ne țină pe lingă ei? Sănătatea lor morală sau fizică fusese serios zdruncinată de război, în felul ăsta și eu sînt un mutilat de război!”

Ana îi răvăși părul cu mîna, rîse scurt și-i spuse:

— Vorbești prostii G.P., zău, hai las-o baltă că ai început să bați câmpii.

— Ba nu, deloc, te-ai uitat la palavragiul ăla din tren? Și el a trebuit să-și modifice calitățile caracterului, i-a fost frică, frică, tot timpul. Și încercînd să se adapteze ai văzut ce-a devenit: o canalie. Nu ezită nici un moment să mintă și să jure strîmb pentru a vieții mai bine. La început făcea asta pentru a supraviețui, avea o justificare perfectă, dar apoi?

Ana terminase cu făcutul cafelelor, le turnase în cești și așezase ceștile pe covorul de iută de lingă pat. Se așeză cu grijă pe pat alături de Popescu, îi luă acestuia capul în mîini cu un gest matern și-l sărută pe obraz.

— Hai, lasă, nu te mai gîndi la toate astea. Ești un băiat frumos și...

Popescu nu o lăsă să continue. Se întoarse spre ea și o sărută violent pe gură. Mîinile lor începură apoi să se caute și să se respingă, să alerge prin părul celui alt, să mîngîie și să strîngă, să zboare și să fluture în aer, să desfacă nasturi sau fermoare, să înainteze, să ocolească sau să se retragă.

„Dar voi, bărbații, sînteți din ce în ce mai babe, mai plîngăreți și mai fricoși. Ai dreptate că din lupta voastră începe să dispară orice urmă de cavalerism și poate într-adevăr această urîțenie a caracterului apare justificată la început. E numai și numai pentru supraviețuire, numai că... Cel care imaginează arme sub imperiul fricii va căuta totdeauna arma cea mai perversă. Fricosul vrea să lovească o dată, o singură dată, și să nimicească tot, înainte de a-i vedea dușmanului său fața. Ce fel de bărbați sînt ăștia? Cu cît arma inventată de noi e mai nimicitoare cu atît frica dușmanului meu va fi mai mare și deci el va inventa o armă și mai perversă. Cel mai mare risc al celui ce-și exercită forța este numărul mare de fricoși pe care-l generează; aceia ca și el sînt foarte periculoși. Meschinăria omului din tren, fapta grea a părinților tăi sau a celor care i-au determinat să se poarte astfel, toate sînt semne ale fricii.

Bombele atomice și cu neutroni au fost inventate de lașitatea bărbaților acestei lumi, G.P.!

Armele sînt prelungiri ale bărbăției. Cu cît armele sînt mai puternice cu atît bărbăția celui care posedă arma este mai amenințată să dispară.

Să nu te plîngi, G.P., să nu te plîngi și să nu ceri ajutor nimănui!”

Noapte bună, apă bună,

Io-s întîie după lună,

Noapte bună, apă mare,

Io-s întîie după soare!

(Descîntec de dragoste din Maramureș)

— Și totuși, ar fi trebuit să știu cu cîteva minute mai înainte că ești frate cu Zare Popescu.

— Dar, cine știe dacă sîntem frați sau nu?

— Pleacă, G.P., pleacă, te rog! — mai spuse ea și el trebui să se supună.

Rătăci mai întîi prin culoarele întortocheate ale uriașului bloc, iar cînd în sfîrșit ajunse în stradă încercă să vadă din nou cerul cu nori zdrențuiți sau lumina roșietică a apusului. Rătăci deci și pe cîteva străduțe printre blocurile vechi, cenușii și masive, pînă cînd avu în față o deschidere destul de largă spre cer. Totul era acum întunecat, soarele scăpătase sub linia orizontului, dar reuși să recunoască spărtura rotundă din mijlocul norului uriaș și descoperi că aceasta rămăsese, inexplicabil, tot albă.

Cum mergea după aceea fără să se întrebe încotro sau de ce pata albă și strălucitoare îi rămînea tot timpul în centrul cîmpului vizual. Putea fi o simplă remanență a retinei, dar acum toate faptele pe care și le amintea sau imagina se petreceau pe marginea acelei gropi albe săpate în pămîntul cenușiu.

El se afla pe marginea ei, cu ochii așintîți spre centru unde nu putea să deslușească nimic din cauza strălucirii. Rămînea tot timpul cu fața spre ea, deși se mișca adăugînd pași spre stînga sau spre dreapta. Aceeași deplasare pe circumferința petei albe o aveau și alte persoane cu chipurile cenușii, pămîntii, cele mai multe necunoscute, dar printre ele îl recunoștea cînd pe Zare, cînd pe bătrînul din povestirea Anei, cînd pe Grințoiu, cînd pe învățătorul Popescu care se certa cu omul din tren și erau gata-gata să se încaiere.

„Am văzut un film cu o femeie din Rezistența Franceză care își salva bărbatul din beciurile Gestapo-ului. Era un film fără pic de tristețe în el, G.P., un film de acțiune cum se crede de obicei că numai bărbății ar putea să producă. Ea era profesoară la Lyon și soțul ei fusese prins în timpul unui

sabotaj și arestat sub o identitate falsă. Ea știa identitatea sub care fusese el arestat și s-a machiat, și-a pus o perucă, și-a luat și ea altă identitate și s-a dus la Gestapo să spună că tipul din arest a lăsat-o gravidă și că în familia ei nu se admit copii din flori. Șeful Gestapo-ului era Klaus Bărbie, cel despre care se spune că trăiește încă într-o țară din America Latină, tot sub o identitate falsă. Celebrul criminal de război a părut impresionat, dar nu i-a dat voie să-l vadă pe arestat, i-a spus numai că acesta va fi ucis și a compătimit-o în sensul: «Domnișoară, bărbății din ziua de azi nu trebuie crezuți pe cuvînt!» Ea a insistat cu același scenariu și la alți ofițeri SS dîndu-le sume mari de bani și cupoane din celebra mătase lioneză pentru care soțiile acestora erau înnebunite. Pînă la urmă reușește să convingă pe unul dintre căpitani de Gestapo să organizeze o întîlnire cu falsul «viitor ginere» numai pentru semnarea contractului de mariaj. Dar știi ce e formidabil, G.P.? Formidabil e că după ce tipa lansează această variantă cu sarcina pentru a-și salva soțul își dă seama că într-adevăr e însărcinată! Îți dai seama? Bine, după ce s-au căsătorit din nou, sub identități false și el sub stare de arest, cînd camioneta cu prizonierii se întorcea spre sediul Gestapo, mai mulți partizani printre care și femeia însărcinată au atacat-o și l-au salvat pe tip. Era o reporteră și o întreba pe bătrînă cum a fost, cazul e real, știi, și ea zicea: «Cînd au început împușcăturile eram în fața manufacturilor de tabac la ora ieșirii din schimb și toți bărbății s-au aruncat la pămînt. Doar femeile priveau scena stînd în picioare.»

Mi-a plăcut filmul ăla. Pe urmă ea a născut într-un spital din Londra în timpul unui bombardament.”

Poate că i s-a făcut teamă pentru ea sau milă, sau poate s-a rușinat de propria lui lașitate. Poate curiozitatea l-a făcut să se întoarcă și să bijbîie mai mult de o oră pe culoarele întortocheate de la etajele șase și șapte ale blocului.

În cele din urmă a găsit ușa camerei ei, era aproape de miezul nopții, dar încuiată. A bătut întîi încet, pe urmă tare și din ce în ce mai tare sperîindu-se singur de zgomotul pe care-l făcea dar și de gîndul care tocmai îi trecuse prin cap: dacă s-a sinucis? Se gîndi mai întîi la complicațiile la care s-ar fi expus dacă era găsit acolo, lîngă ușa în spatele căreia se afla corpul ei neînsușit. Ce puțin îi trebuie omului pentru a deveni canalie! Era cît pe-acî să se decidă să fugă. Ceva foarte puternic, dar de data asta nu mai puternic decît el, îl îndemna să plece spre camera lui de la internatul L.M.F.-ului. Fu

prima lui mare victorie: rămase pe prag gîndindu-se în ce fel să spargă uşa, să încerce s-o salveze, sau, oricum, să suporte ca un bărbat toate consecinţele.

Atunci apărură ea, fusese la o prietenă pentru a afla programarea examenelor. Avea ochii încă puţin înroşiţi, poate de plîns, poate de fum de tutun, dar era teribil de bucuroasă că-l găsisese acolo. Dimineaţa îl însoţi pe el pînă la cămin şi abia după aceea plecă spre bibliotecă.

P. Cît timp povestim, război nu va fi!

Era un fel de poliţă sau acţiune, valoarea ei de cumpărare fusese de 1.000 lei şi arăta astfel:

Un desen în culori şterse.

Un munte spectaculos în fundal.

Cerul albastru-alburiu de deasupra întrerupt de litere mari, negre.

SFÎNTA MĂNĂSTIRE IZVORUL TĂMĂDUIRII DIN X JUDEŢUL Y MUNŢII Z.

Era prima dată cînd Grinţu se hotăra să arate acest document cuiva. Venise să facă pe conciliatorul între Ana şi Gelu şi se trezise vorbind despre partea neclară a genealogiei lui: branşa dinspre mamă.

Ea, absentă, îl întrebase dacă aude greierii. Era trecut de miezul nopţii şi, de la înălţimea ferestrei dinspre curte a mansardei, ar fi fost de presupus că nu pot fi auziţi. Îşi încordă auzul şi se lăsă surprins: aici, în centrul oraşului? Poate că acela a fost momentul în care s-a decis să-i mărturisească intenţia de a pleca în satul mamei lui şi să-i arate Anei singurul document pe care îl avea la îndemînă. Nu era o hartă a acelui loc şi nici o hîrtie cu semnificaţii legate direct de originea lui. Era această poliţă de 1.000 lei.

La poalele muntelui zona părea mai degrabă de cîmpie decît de deal şi era presărată cu numeroase construcţii mici şi mari, acareturi obişnuite sau specifice unei mănăstiri, porţi, clopotniţe, chilii, arbori singuratici, grajduri, garduri şi surse de apă, livezi desenate mai mult schematic decît naturalist. Deasupra fiecărui element se afla o cifră şi sub desen o legendă.

1. Sfînta Mănăstire „Izvorul Tămăduirii”, zidită prin anul 1300. Distrusă de vitregia vremurilor prin anii 1614, 1762 - 1785, a rămas pustie pînă în anul 1940, cînd stareţul Ieromonah Evloghie OŢA din Sf. Munte Atos, a început refacerea ei.

(Primul punct al legendei nu are în dreptul lui o propoziţie care să se încheie cu punct, ci o pată neagră o continuă după aceleaşi reguli tipografice şi ortografice care au guvernat şi virgulele. Despre logica faptului că numărul 1 de pe desen ar indica tocmai „Sfînta Mănăstire”

zidită la 1300, distrusă „prin anii...”, „rămasă pustie” după ce fusese distrusă și încă nerefăcută pînă la sfîrșitul propoziției – în propoziție cineva abia a început refacerea ei – nu se poate conchide decît că este o logică viciată de retorică: cel care citește trebuie înduioșat și abia astfel convins să achite cei 1.000 de lei.)

2. Stăriția veche
3. Catedrala nouă
4. Clopotnița-poartă
5. Muzeul Mănăstirii
6. Atelierul de lumînări și croitorie (Perfectă îmbinare specifică a două ateliere într-unul singur.)
7. Arhondaricile – casa pt. oaspeți
8. Magazia de lemne
9. Bucătăria
10. Trapez – sala de mese
11. Chiliile Călugărilor cu etaj (sic!)
12. Atelierul de sculptură
13. Atelierul de pictură (de data aceasta două ateliere separate și nu două într-unul ca mai sus)
14. Fîntîna
15. Sfînta cruce ridicată în memoria Călugărilor răposați în Sfînta Mănăstire X, județul X, pe ruina zidurilor vechi (Interesant de văzut de ce substantivele comune Călugări și Mănăstire sînt scrise cu majusculă, iar celelalte – cruce, memorie, ruină și ziduri – nu.)
16. Izvorul Tămăduirii
17. Calea Crucii
18. Biserița numită Golgota, cu terasă (virgulă salvatoare)
19. Chilia pustnicului în cimitirul Călugărilor
20. Casa excursioniștilor (un iz modern sau chiar monden!)
21. Locuințele grăjdarilor și grajdurile
22. Plantație de nuci
23. Plantație de meri și pruni
24. Grădina de zarzavaturi
25. Depozitul de apă

Jos, în stînga desenului, se află adresa care nu este decît o reluare cu litere mai mici a ceea ce stă scris cu litere mari pe cerul de deasupra muntelui din imagine. În dreapta, tot jos, lingă prețul acțiunii sau poliței o specificare: „1.000 lei în folosul zidirei Sfîntei Mănăstiri X jud. Y” deci

ceva care introduce dubiul asupra verosimilității ansamblului. Poate că tot ce e desenat acolo nici nu există cu adevărat, poate că totul trebuie zidit după macheta dată cu ajutorul acestor mii de lei, iar opera de refacere începută de starețul ieromonah în 1940 nu constă decît în înfigerea unui țărș orientativ în preajma izvorului sau a ruinelor.

Jos de tot, în mijloc și cu litere foarte mici, mai scrie:

înregistrat la no. 89/1945 al Sf. Mănăstiri X.

O însemnare ce poate trece neluată în seamă, dar de mare importanță în stabilirea unui aer de seriozitate al afacerii care se încheie prin plata celor o mie de lei și adjudecarea desenului care-i cam de mărimea unui afiș de cinematograf.

Îi spuse ei că nu știe în cel fel „bătrînul” intrase în posesia acestui document și nici dacă într-adevăr afișul ăsta ciudat îi aparținuse cîndva. Cine i-l dăduse (vom reveni, desigur, cu amănuntele necesare) pretindea că da și că într-un anume moment îl strecurase în scutecul copilului său de un an înainte de a se despărți de el fără voie și probabil definitiv. Grîțu încă se îndoia că tocmai el ar fi fost acel copil.

Ea începu fără veste să plîngă încetșor. Suspinele ei se auzeau odată cu cîntecul greierilor sau alternativ. Multă vreme acesta fu singurul fond sonor și greu de stabilit în ore și minute aceea durată.

Liniștea fu spartă în cele din urmă tot de Grîțu.

— Totuși, nu înțeleg de ce refuzi să-l mai vezi pe Meșteru.

— Pe cine? – întrebă ea.

— Pe Gelu. Nu știai că așa i se spune?

O scînteie pierdută a unci voioșii mai vechi traversă privirea ei și se stinse. Oftă.

— Am să-ți spun și asta, dacă de asta ai venit. Dar mai bine mi-ai povesti mai departe de mănăstire. Ce legătură are cu mama ta?

(Își propusese în cele din urmă să încheie repede cariera lui vizorie de ghid și să caute un post de profesor. Nu se gîndise în mod special la satul ăsta proptit sub munte și adunat în jurul mănăstirii ca o turmă de oi în jurul stîinii, seara. Alesese, de fapt, numai județul, un județ îndepărtat, o zonă mai degrabă muntoasă decît de cîmpie, o senzație a îndepărtării de lumea de neexplicat în care trăise pînă atunci. În timpul uneia dintre excursiile de o săptămînă pe care le acompania de regulă pe același traseu,

se nimerise să aibă în program și o zi întreagă de stat în orașul reședință de județ. Le lăsase turiștilor o dimineață liberă pentru a hoinări prin oraș, le arătase unde e piața, parcul, cartierul comercial și principalele restaurante „cu specific” și se grăbise spre sediul inspectoratului de învățământ. Când îl înscrise pentru audiență, secretara îl întreabă, regulamentar, în ce problemă și unde domiciliază. Trebuise s-o lase să se mire și când îi spusese că dorește o suplینire și când îi arătase buletinul; pe harta de pe perete se vedea clar că cele două județe (cel în care se aflau și cel în care domicilia el) erau situate în două margini opuse ale țării. Așteptase apoi în curte sub un castan. Împreună cu alți cîțiva profesori localnici, majoritatea cunoscîndu-se între ei și ocupăți cu „vînzarea de ponturi”: „E liberă catedra de educație fizică din Stoicești!” „Completezi cu franceză la școala 2 și predai româna la V-VIII.” „Cutare e detașat pentru doi ani în Algeria, îl suplinești și pe urmă vezi tu dacă se mai întoarce!” etc., etc.

Cît stătuse acolo în curte se simțise bine. Aerul de sub castan era răcoros, iar peluza pe care se așezase fusese proaspăt cosită și mirosul finului încă nestrîns în căpițe îl îmbătase. Tocmai se întreba cine se ocupă cu cositul finului în curtea inspectoratului cînd se auzi strigat pe nume. Surprizele lui abia atunci începeau.)

„De cînd n-ai mai văzut-o pe Ana?” – îl întrebase Grințu pe Gelu. Era în seara de 1 iulie a anului 1976, ziua în care Grințu avusese revelația că Gelu și Zare se cunosc mai demult, ba chiar se considerau frați. Era încă uimit de coincidență. Sau poate nu numai de coincidență. „Coincidențe nu există” – îl auzea pe Zare spunîndu-i. Dar atunci ce există? Ce legătură causală, alta decît simpla coincidență, făcea ca Gelu s-o întîlnească pe Ana la cîteva luni după ce Zare încetase să-i mai răspundă la scrisori? „Întîmplare, hazard, nici astea nu există?” – întreba Grințu pe cînd încă mai erau amîndoi sub drapel. „Nu!” – răspundea Zare ferm. Dar atunci – se întreabă Grințu acum – de ce s-a întîmplat ca Gelu să nu sesizeze că iubitul ei de care pînă atunci tot vorbise era tocmai Zare? Sau de ce sesizase el acest lucru abia după ce făcuseră dragoste? În fine, nu teoriile lui Zare mă vor ajuta să duc la bun sfîrșit acest scenariu care se conturează așa de complicat. Problema e să aflăm acum de ce ea, de pe la începutul lui iunie, refuză să-l mai vadă pe Gelu, se ascunde de el, nu-i deschide cînd el vine și bate la ușa marsei, preferă să stea la Burlești, la bătrînul care-o ține în gazdă, deși e vacanță și la școală n-are nimic de făcut. Dar, cu toate că vrea să afle, Grințu se trezește că vorbește mai mult despre el. Nu pune întrebări, ci se destăinuie.

(Prima surpriză fu aceea că inspectorul școlar care îl primea în audiență era una și aceeași persoană cu fostul director al Casei de copii școlari în care-și petrecuse adolescența. Chiar el îl strigase pe nume și-l chemase în birou stîmînd astfel vagi licăriri de invidie în ochii celor cîțiva alți profesori care așteptau. – Mă așteptam să vii! – fuseseră primele cuvinte ale tovarășului inspector Stamatescu și ele provocară al doilea zvîcnet al surprizei.)

În interiorul unei biserici (judecînd după arcadele – sau firidele – care se ghicesc în spate, în planul depărtat al imaginii) se văd mai multe paturi de campanie. Un spital improvizat, deci. Pe unul din paturi se află un bărbat tînăr, muribund, acoperit cu un pled de culoare cenușie. Alături de pat, în genunchi, un alt bărbat, îmbrăcat cu o haină militară și avînd un început de chelie în partea din față, privește fix. În picioare, în spatele lor, stă o călugăriță cu bonetă albă și purtînd un fel de șorț de pieptul căruia atîrnă un ceas. Pe bonetă este desenată sau brodată o cruce (probabil roșie – poza e în alb-negru.) Grințu-caiet.

Împreună cu numitul Grințu Anton din Infanteria Marină, simplu soldat ca grad, ne-am ascuns într-o șură de oameni gospodari și ne-am lungit oasele pe finul care mirosea îmbătător. Mărturisesc că în acele clipe grozave, deși era foarte posibil ca moartea să ne găsească în fiecare clipă, imediat ce m-am întins în fin și m-am uitat la cer printr-o spărtură a acoperișului am simțit că nu-mi pasă de nimic, nici de moarte, și că așa sta acolo oricît și orice s-a întîmpla. Camaradul meu trebuie să fi simțit exact același lucru. Mi-am dat seama de asta în chiar clipele următoare cînd mi-a spus că, dacă se sfîrșește războiul și dacă Dumnezeu îi ajută lui să trăiască pînă atunci, el jură să vină să trăiască aici, în satul ăsta cu mînăstirea sau în cel de dincolo de cota 505. „Dom'le sublocotenent, mi-a zis, dumneavoastră nu știți, da' ce urăsc io cel mai mult pe lumea asta nici nu e războiul, e balta. Balta împuțită în timpul verii și bătută de viscol iarna, locul în care nu poți decît să te tîrăști și să zaci ca un șarpe.” Era un om simplu acest Grințu, dar dintr-o bucată, simplitatea lui nu era una vicleană și păcătoasă ca a multora, era una înnăscută, puternică și neînfrică. Aș fi dorit mult să mențin legătura cu el după aceea, dar n-am reușit să-i dau de urme decît foarte tîrziu și în împrejurări care nu ne permiteau vreun contact.

(Stamatescu ceruse unei funcționare de la contabilitatea inspectoratului să fie amabilă și să facă două cafele. Nu părea să se sinchisească de cei cîțiva care încă mai așteptau în curte să fie primiți în audiență. Spuse că îi cunoaște pe toți și știe exact ce vrea fiecare. Sint plini de jalbe mărunte, de intrigi și de ifose. Amabilitatea inspectorului i se părea însă foarte suspectă fostului său elev. La Casa de copii școlari, acolo unde se văzuseră ultima oară, relațiile lor nu erau decît cele obișnuite dintre un simplu elev și directorul. De ce acum, după ațîția ani, era atît de prevenitor? Stamatescu îi prezentă pe larg lui Grințu posibilitățile de suplinire pe care i le putea oferi în cuprinsul județului. Se bucură cînd auzi că tînărul voia să meargă într-un sat oarecare, în munte sau la deal, că nu ținea să fie aproape de vreun oraș sau de vreo cale ferată, într-un cuvînt, se arată bucuros că profesorul nu făcea mofturi, dar... nu era prea clar dacă bucuria lui era una personală sau una condiționată de obligațiile de serviciu. Nu cumva se bucura, pur și simplu, pentru că avea posibilitatea să ocupe cu un cadru calificat o catedră care de obicei era refuzată de ceilalți solicitanți?

— În fond, zise inspectorul, tu nu ai stagiul, ai un an la catedră și un an și ceva în funcția de pedagog. N-ar fi nici o problemă să te numesc definitiv pe unul dintre aceste posturi. Alege!

Grințu se uită pe hartă prefăcîndu-se că alege, se gîndește, caută, dar în mintea lui deja a ales satul X, cel cu mănăstirea de mai multe ori vizitată de el în acel an și deja se întreabă dacă bătrînii din casa acoperită cu șindrila ar accepta să-l primească în gazdă. Cînd, în sfîrșit, îi comunică lui Stamatescu alegerea lui, i se pare că acesta tresare involuntar.

Surpriza adevărată abia acum urma și, povestindu-i-o Anei imediat după ce ea îl întrebase dacă aude greierii, nu bănuise nici un moment că o va face din nou să plîngă.

— Dumneata ai fost de două ori la Casa de copii școlari — spuse inspectorul Stamatescu.

Grințu nu prinse din primul moment sensul întreg al propoziției. Simți numai din frămîntarea specifică a celui care o rostea că ea conține ceva grozav, ceva mai greu de acceptat sau de înțeles la prima vedere. Se concentra. „Am fost de două ori la Casa de copii.”

— Adică, prima dată la Leagăn, la creșă, în '51 și abia a doua oară la Casa de copii școlari, știi?

Din nou nu prinse sensul întrebării destul de rapid pentru a reuși să dea un răspuns scurt și clar. „Dacă știam că...”

Inspectorul continuă:

— Dacă nu ți-a spus nimeni pînă acum, n-ai de unde ști. Atunci, prima dată, aveai ceva mai mult de doi ani și ai rămas pînă pe la trei ani și jumătate. Cînd te-au dezbrăcat femeile de serviciu eram de față și am găsit sub pieptărașul tău acest document pe care l-am păstrat.

Se aplecase și scoase din sertarul de jos al biroului afișul la care Grințu avea să privească îndelung, atunci și după aceea, de obicei singur, și numai acum, pentru prima oară, împreună cu Ana care se uita la hîrtia învechită și plîngea.

În biroul inspectorului liniștea se prelungise pînă cînd Grințu se hotărîse să spună cuvintele lui preferate:

— Nu înțeleg!

Dar și după aceea pentru că Stamatescu nu se grăbi cu explicațiile. El voia de fapt să schimbe vorba.

— Și acolo, la L.M.F., cum te-ai descurcat? Nu prea-ți făceai meseria, nu-i așa?

— Nu prea!

— Elevii?

— Și buni, și răi.

— Dar erai în oraș!

— Mda.

— Preferai?

— Tot mă mai gîndeam să mă fac regizor de film.)

Pot spune însă că acel om simplu și dintr-o bucată, soldatul Grințu Anton, mi-a salvat viața.

Era o dimineață mohorîtă, cu ploaie mărunță și rece care venea în valuri dinspre munte. Atacul nostru din acea zi a început puțin înainte de ora 5 dimineața cu o pregătire de artilerie care a durat aproape o jumătate de oră. După ce s-a tras racheta roșie am pornit cu subunitatea mea spre cota 505. Nu se mai auzea nimic la doi pași și nici nu se vedea, zburau avioane la mică înălțime, proiectile, era fum, ceață, vacarm și trebuia să înaintăm numai tîrîș prin noroi, prin porumbiște și prin viile care încă nu erau culese. Ajunsesem la mai puțin de o sută de metri cînd nemții și ungurii au început contraatacul cu cîteva tancuri și cu pușcașii desfășurați. Trăgeam cu toții cu o disperare imposibil de descris. Automate, mitraliere, tunuri, branduri, toate scupau foc în toate părțile și nimeni nu mai credea că mai scapă de acolo. O subunitate de lîngă noi se retrăsese și rămăsesem aproape încercuiți. Eu eram tînăr, abia ieșisem din școală de ofițeri și, așa cum învățasem, am reluat atacul imediat ce focul nostru de artilerie a fost prelungit. La

vreo 80 de metri sub cotă am căzut rănit în două locuri, la picior și la umăr. Am stat acolo în ploaia rece, rănit și auzind din când în când gloanțe șuierând pe deasupra mea, până aproape de ora 4 după-amiaza. Singurul om care s-a gândit și a îndrăznit să vină să mă caute acolo a fost Grințu Anton. Îi datorez viața!

Nu știu ce s-a mai întâmplat cu el după război, i-am dat de urmă sau am crezut asta o singură dată, prin '51 sau '52, dar împrejurările și situația lui dificilă (se pare că era deținut politic) nu mi-au permis să iau legătura cu el. Cred că generația noastră a avut mai mult curaj pe câmpul de luptă decât curaj civic înainte și după război. Am vorbit atunci și cu cineva care-l văzuse de curând, un anume Vergu care stătuse cu el în arestul miliției o noapte și venise la Leagănul de copii unde lucram eu să-l ia pe un copil cu numele de Grințu și să-l ducă mamei lui undeva în zona mănăstirii X. Nu a putut să-l ia prima dată pe copil pentru că mama nu mai exista sau nu mai putea fi găsită. Pe urmă acest Vergu a venit din nou cu o soră de-a lui, văduvă, care făcuse acte de înfiere a copilului, și atunci l-am rugat să mi-l descrie pe Grințu așa cum îl văzuse în acea noapte de arest. Nu mi-am putut da seama, după descriere, dacă era el sau nu, dar ceva îmi spune că el a fost și că acela a fost copilul lui. În '64 copilul a fost adus din nou la orfelinat, mama lui adoptoare se stinsese din viață și am presupus atunci, azi mă îndoiesc, că Grințu – tatăl murise între timp. Sau... cine știe, poate nu voia să-și recunoască copilul pentru a nu-i zădări acestuia viața cu dosarul lui pătat. La această variantă m-am gândit mult mai târziu, când băiatul era deja student și nu știam cum să dau de urma lui. De fapt nici nu țineam neapărat să-l caut, ceva ca o vină inconștientă față de acel om care cândva mi-a salvat viața mă apăsa și nu aveam curajul s-o zgîndăr.

*

(PLUG) Stimate domnule profesor, pentru a vă dovedi cât de mult m-am maturizat între timp, vă anunț pe această cale că anul acesta nu m-am prezentat la nici un fel de examen de admitere. Mi-am însușit adică observațiile dumneavoastră mai vechi, cum că am cunoștințe nesistematizate și sporadice și m-am hotărât să continui acumularea de informații. Nu mai vreau, deci, să fiu acuzat că ideile mele o iau înainte și nu se sprijină pe o disciplină de gândire și pe un corpus de date. Până în anul următor, când mă voi prezenta din nou (și voi reuși, neapărat!) am să continui să-mi câștig existența în felul știut de dumneavoastră: săpînd pămîntul Dobrogei pentru a face loc apei! Cum vedeți, eu am acceptat reproșul pe care mi l-ați făcut

de atîtea ori. Vă rog acum să acceptați și dumneavoastră unul din partea mea. Nu mi-ați mai răspuns la scrisori din luna decembrie a anului trecut, adică de cînd ne-am trimis unul altuia respectivele urări de Anul Nou, plugușoarele! Să cred eu că de acum încolo nu ne vom mai scrie decât o dată pe an, de plugușor?

Permiteți-mi atunci să vă spun că, înainte de a renunța la vechea mea direcție de „cercetare” și odată cu decizia de a o îmbrățișa pe cealaltă (cea pe placul examinatorilor!) am ajuns la un fel de concluzie care, ciudat, este legată tocmai de cuvîntul plug. Pe scurt, teza mea, *om-obiect-nume-poveste = istorie*, se confirmă dacă studiem cu atenție principalul colind românesc: plugușorul.

Arătura se face pentru a împospăta pămîntul, pentru a repune elementele lui în alte contacte, pentru a-l pregăti să primească semințele cu ospitalitate și pentru a fi, astfel, productiv. Am mai zis eu cu alte ocazii că istoria cea adevărată este colindul. Că el presupune un alt contact între oameni și numele, obiectele și poveștile lor. Acceptați, vă rog, o singură dată, explicația mea „dionisiacă” și „metaforică”: solul istoriei, compus din oameni și vise, din obiecte și cuvinte, din legende, eresuri, fantasmе și speranțe, din iluzii și planuri, din povești cu sau fără sens moralizator, acest tumul uriaș în formă de geoid de rotație, este arat o dată pe an. Obiectul cu care se face această operație nu este decât un simplu plug: colindul. Aceasta este istoria și, chiar dacă nu voi deveni niciodată un bun profesor de istorie, așa cum sînteți dumneavoastră, mă voi mulțumi să cred că arînd, excavînd, săpînd pămîntul, așa cum se întîmplă aici la cota X a șantierului, cei care sînt împreună cu mine fac istorie.

Ceea ce mi se pare grav, însă, este posibila dispariție a poștei noastre de a colinda. Trebuie găsit la iuteală și un înlocuitor (groaznic cuvînt) modern al colindului. (În felul acesta aș putea să vă explic și de ce autorul acestui așa-zis roman, cel care a decis să mă transforme dintr-o dată în personaj, crede mai mult în proza scurtă decât în roman.)

La mulți ani! (în plină vară, hă-hă!)

Zare

*

(Nu mai zicea nimic. Aprinsese o țigară și încerca să pară calm. Luase din sertar o coală de hîrtie și începuse să scrie ceva pe ea. Grințu crezu că inspectorul îi scrie numirea ca suplinitor în satul X. De altfel nici el nu avea prea mult chef de vorbă, simțea, mai degrabă, nevoia să iasă din

nou în aerul curat din curtea, cosită ca o fineață obișnuită de munte, a inspectoratului. Fu surprins cînd Stamatescu îi spuse:

— Dacă într-adevăr te-ai hotărît să cauți urmele părinților tăi, du-te mai degrabă în satul G. din Ilfov. Ți-am scris aici o recomandare pentru inspectorul de acolo.

Luase plicul în care fostul director de orfelinat pusese hîrtia la care mîzgălise pînă atunci. Se retrăsese de-a-nădăratelea îngăimînd o formulă de salut.

Cînd în sfîrșit ieșise în curte, colegul care ar fi urmat să intre în audiență îl întrebă cu o voce pițigăiată:

— Ți-a dat?

Grințu dăduse din cap afirmativ și celălalt îl bătuse cu voioșie pe umăr. Voia probabil să arate că se bucură din tot sufletul de reușita lui Grințu.)

Abia după aceste ultime propoziții Ana reuși să-și oprească sughiturile de plîns. Ridică ochii înroșiți și, privindu-l drept în ochi pe fostul pedagog, încercă să zîmbească.

— Deci pînă la urmă n-ai ajuns din nou pînă aici? — întrebă ea arătînd cu mîna spre polița veche în valoare de 1.000 de lei.

— Nu, dar mă voi duce cîndva!

Se gîndi că acesta-i tocmai momentul în care ar trebui s-o întrebe și el ceva, s-o oblige la o mărturisire.

— Dar pe Gelu de ce nu vrei să-l mai vezi?

Ea răspunse scurt, cu răceală, interzicînd comentariile sau continuarea investigației:

— Sînt gravidă!

— Cu el?

— Da.

R. Excursie în prag de iarnă

Dimineața îl găsi în gară, prînzul îl luă în tren, iar noul episod din scenariul elaborat de el în acel an (început la L.M.F., continuat prin colindul de-a lungul și de-a latul țării cu autocarele *onetiste*, împănat cu date aduse de Gelu, Zare, Stamatescu și Ana, ajuns între timp și în punctul G.-Ilfov) trebuia să aibă un cadru de desfășurare tipic amurgului de sfîrșit de noiembrie.

Grințu înaintează într-un ritm nu prea lent pe drumul pietruit care se scurge din cîmpie spre deal, dinspre gară spre sat și spre mănăstire.

Ceață și frig. Case răzlețe, vechi, cimitir evreiesc pe partea dreaptă a drumului. Locul pe care sînt așezate pietrele vechi decorate cu stele în șase colțuri este ceva mai sus, cu doi sau trei metri, și drumul pare a se strecura pe sub el. Iarbă veștejită de brumă, izlaz, cîțiva cai și mai multe gîște în partea stîngă. Ceața străvezie înconjură muntele din față lăsîndu-i descoperită numai partea de sus. Înaintarea devine din ce în ce mai lentă în timp ce casele din stînga și din dreapta drumului se înmulțesc. Majoritatea caselor sînt vechi, dar nici cele noi nu diferă prea mult prin stil, culoare sau alte detalii de cele construite înainte de război. Nimic nu îndreptățește datarea acestei înaintări a aparatului de filmat mai degrabă în 1976 decît în 1944.

Cîțiva bătrîni stau de vorbă, îmbrăcați în costume naționale, în fața unei porți. Unul dintre ei îl recunoaște pe Grințu în chiar momentul în care acesta salută respectuos.

Afirmăm, deci, că războiul nu ține de domeniul artelor și al științelor, ci de domeniul vieții sociale. El este un conflict al unor interese majore care se rezolvă într-un mod sîngeros (...) Mai bine decît cu o artă oarecare, războiul ar putea fi comparat cu comerțul, care este de asemenea un conflict al unor interese și activități umane și mult mai aproape îi e politica. Aceasta, la rîndul ei, ar putea fi considerată un fel de comerț la scară mai mare. Pe lîngă aceasta, politica este și pîntecele în care războiul

se dezvoltă; în ea zac deja, tainic sugerate, formele rudimentare ale războiului, după cum calitățile ființelor vii preexistă în embrionii lor.

(Karl von Clausewitz – *Despre război*, Editura Militară, București, 1982, trad. P. Năvodaru, p. 133)

— Ziua bună, spune bătrînul trecînd peste șanț și apropiindu-se de Grințu, ai mai venit pe la noi?

Întrebarea lui e însoțită de un zîmbet trist, un fel de neliniște i se citește pe față.

— Ce mai faceți, întreabă și Grințu.

— Iaca, supărați!

— De ce?

— E, las' că-ți spui io cînd om ajunge. Baba, sireaca, plînge cît îi ziulica de lungă și n-a mai lucrat nimic!

Grințu e nevoit să explice că de data aceasta nu a mai venit însoțit de turiști, ca altădată, și deci nici nu are de gînd să cumpere brodate, fețe de masă sau ștergere țesute de babă. A venit să stea cîteva zile la mănăstire, să se odihnească și el. Bătrînul îl privește într-un mod ciudat, pare surprins de mărturisire. Grințu adaugă:

— S-ar putea ca de la întîi ianuarie să vin profesor aici, în sat.

Mirarea moșului crește și mai mult. Scade apoi vizibil și se stabilește la o cotă normală, apropiată de calm și indiferență.

A trebuit să mă duc la poliție ca să completez un chestionar și să-mi pun ștampila pe buletinul de identitate. Prima întrebare ce mi s-a pus a fost naționalitatea bărbatului meu. Am răspuns că e bulgar, supus român. Polițistul mi-a răspuns: „Nu există așa ceva. Sînt doar bulgar.” Atunci i-am spus: „înseamnă că nu cunoașteți istoria poporului dus, Bulgaria se învecinează cu Turcia. Cînd turcii îi bateau pe bulgari așa cum astăzi sînt bătuți evreii, bulgarii fugeau în România și primeau acolo supușenia română.” Polițistul mi-a mulțumit „pentru conferință” și mi-a pus ștampila.

(*Cartea neagră* – Ilya Ehrenburg, Vasili Grossmann, Lev Ozerov, Vladimir Lidin, trad. din limba rusă de R. Donici, Editura Institutului Român de Documentare, f. a., vol. I. p. 81)

— Sîntem supărați cu băietu'. Îi arestat.

— De ce?

— Iaca, s-a-nhaitat cu niște derbedei și și-o făcut singur o pușcă de vînătoare.

— Cum, bre, o pușcă?

— Da, și-o făcut-o la strung.

— Și?

— Și... I-o prins. Și cînd o încercat procuratura pușca o văzut c-o mîrs.

— Ce?

— Pușca. O răușise! Da' amu i-o arestat pă toți trei. Că ce-o vrut să facă cu dînsa, că de ce, nu știu cum...

Grințu tăcu. Supărarea bătrînului nu putea fi alinată cu vorbe.

Casă acoperită cu șindrilă. Peretele de birne, la rîndu-i acoperit cu plăcuțe mici de lemn potrivite din bardă și dispuse precum țiglele pe o casă. Fereastra dinspre stradă închisă. Prin ea se văd totuși perdelele înflorate țesute în război de mîna bătrînei. Fîntînă cu cumpănă în dreapta intrării în curte. Gardul de nuiele împletite se oprește în ghizdul de ciment plin de mușchi, astfel că jumătate din fîntînă se află în curte și jumătate afară. Găleata e plină și se reazemă de ghizd. Grințu se oprește să bea apă. S-ar zice că intenționează să întîrzie să dea ochii cu bătrîna. Nu-i place să vadă oameni care suferă din vina altora.

(Din mai pînă-n septembrie trecuse de cinci șase ori pe aici, de fiecare dată venise cu un autocar de turiști, intrase în curte și le arătase acelor o „gospodărie tradițională” românească, îi invitase apoi în casă pentru a le arăta cum lucrează bătrîna la războiul de țesut. Moșul stătea de obicei pe prispă și-i privea zîmbind pe străini. Din cînd în cînd spunea: „Poftiți, poftiți! și făcea semne încurajatoare celor rămași mai în urmă. Unii îi ofereau țigări sau chewing-gum, dar el refuza politicos și categoric, privind pe deasupra capului celui care-l „trata cu bunătați” și nedezipindu-și zîmbetul de pe buze. Numai cînd veneau să-l fotografieze nu refuza. Își aranja cămeșa și cojocul și devenea serios. Grințu nu-și amintea să-i fi văzut pe bătrîni fotografiindu-se vreodată împreună. Baba stătea la război și lucra demonstrativ, încet, știind că Grințu le explica străinilor funcționarea războiului de țesut. Dacă cineva își exprima dorința să cumpere un ștergar, bătrîna se uita o singură dată spre obiectul ales și-i spunea lui Grințu prețul. Acesta îl trăducea aproape instantaneu. Doamnele voiajoare ar fi vrut să se tocmească,

dar Grințu nu lua în seamă această dorință a lor Uneori le dădea răspunsuri mușcătoare. La sfârșit tînărul ghid, fost pedagog, săruta mîna bătrînei și se îmbrățișa cu moșul! Nu știuse niciodată cum îi cheamă.)

Deodată soarele străbate prin colierul de ceață al muntelui, raza lui deja roșietică învăluie într-o lumină stranie turnul clopotniță și acoperișul bisericii mănăstirii. Grințu se șterge cu mîneca de apa care-i curge pe bărbie și privește fix spre mănăstire. O imagine suficient de diferită de cea din polița de o mie de lei examinează el la o distanță de numai 300 de metri. Plan ansamblu pe mănăstire, acareturi, livada mănăstirii și muntele din spatele ei.

Punctul cel mai înalt al delușorului pe care se află livada din spatele mănăstirii pare să fie faimoasa cotă 505.

Aparatul înaintează prin ceața alburie, o înlătură, survolează zidul dărîmat al mănăstirii, biserica, chiliile vechi, cimitirul de la poala dealului, locul, viran atunci, pe care acum se află livada de nuci și se oprește pe colnicul verde căruia i se spunea, tehnic, cota 505. Ceața revine, e mult mai întunecată și înfricoșătoare, se aud strigăte și împușcături, nu întîrzie să răsune bubuiturile tunurilor și să apară de după cotă trei tancuri nemțești și mai mulți soldați germani și horthyști în spatele lor. Sute de soldați români urcă tîrîndu-se pe coate spre cotă. Explozii, trupuri sfîrtecate, răcnete de durere sau de ură. Tunul antitanc din vale scoate din luptă trei din cele opt tancuri inamice. Celelalte cinci fac cale întoarsă. Inamicul e totuși bine fortificat pe cotă. Are cazemate, tranșee, armament mai mult și mai modern, o poziție avantajoasă de supraveghere și de luptă. Brancardierii se ghidează după strigătele celor răniți și se strecoară anevoie din spatele liniei 1 pînă la fostele chilii mănăstirești. Cei care nu pot striga sînt considerați morți și lăsați deocamdată acolo unde au căzut eroic.

*Dac-am plecat, Ardealule, din tine,
Nu-i vina noastră și iarăși vom veni.
N-am fost învinși și nu vom fi nici mîine
Căci ceasul biruinței va sosi.*

Cota 505 a fost atacată succesiv, zilnic și chiar de cîte două ori pe zi, timp de aproape o lună. Fiecare atac însemna un număr mai mic sau mai mare de morți și răniți, cîteva (sau cîteva zeci de) familii din țară intrau a doua sau a treia zi în doliu. Acum arată ca un deal lipsit de măreție, strivit

de alura semeață a piscului stîncos care în spatele lui se înalță cu eleganță din ceață. Este cultivat cu cartofi, secară și porumb. Cîteva locuri au rămas pajiști pentru fin și nu peste mult timp de pe ele va fi cosită otava. Așa vor fi fost și în urmă cu 32 de ani, unele documente vorbesc chiar despre camuflarea în porumbiște a armamentului sau a soldaților. Grințu încearcă să-și imagineze situarea trupelor și mișcarea soldaților dintr-un careu într-altul. Nu-l deranjează prea mult gîndul că, poate, trapezele delimitate erau cultivate altfel atunci. Ceața care se mișcă alene pe suprafața dealului îl ajută să-și imagineze:

După cîteva ore eram din nou atacați de 11 tancuri inamice, din porumbiștea din față, însoțite de infanterie. Artileria și aviația germano-horthystă ne bombardau continuu. În acele momente grele pentru noi am primit ordin să ne retragem prin focul inamic, fiecare pe cont propriu, în pădurea din partea de sud a comunei. Treceam prin curțile oamenilor, ne mai ascundeam pe după case, șuri și cotețe, săream garduri. În drum au căzut mulți ostași de-ai noștri loviți de gloanțele dușmane. Dintre ei mi-i amintesc pe...

Fumigena este lăsată să se împrăștie de la sine, cascadorii își șterg sudoarea de pe față și-și aprind țigările pe ascuns să nu fie văzuți de profesorul-antrenor. Cineva spune că aici nu mai sînt necesare duble, se va face totul la montaj, s-au luat destule planuri apropiate.

Aparatul se mai plimbă o vreme pe deasupra satului înecat în amurgul de noiembrie, întîlnește pădurea și, de parcă aceasta îl respinge, se întoarce în curtea pe a cărei poartă Grințu tocmai a intrat urmat îndeaproape de bătrîn.

— Săru' mîna! — spune Grințu cînd o vede pe prispă pe stăpîna casei.
— Să trăiești, maică, ai mai venit pe la noi?

Este îmbrăcată altfel decît altădată, o ținută întrucîtva ceremonioasă, un șal negru îi acoperă capul. Zice că tocmai pleca de acasă și bătrînul se miră, o întreabă unde se duce. Bătrîna spune un nume de femeie și pleacă. E, desigur, ciudată comportarea ei de obicei se arăta bucuroasă la apariția lui Grințu, iar acesta nu poate să creadă că se bucura atunci numai pentru că el venea însoțit de posibili cumpărători de ștergere țesute.

Examinează acum cu atenție peretele dinspre curte al șurii. O mulțime de obiecte de forme și culori diferite sînt agățate în cuie bătute în lemn. O pălărie veche, maro. O găleată de plastic verde. O undiță. O răzătoare. O strecurătoare. O traistă murdară. O lingură de spumuit. Un bățator de covoare

(sau preșuri). O coasă. Un aparat de radio cu tranzistori. Un lighean (pe jos, proptit de zid Grințu caută cu privirea locul în care, din punct de vedere plastic, ar fi putut fi plasată și pușca de vânătoare făcută la strung de „băiet”. Găsește cel puțin trei locuri în care plasarea ei ar întregi plastic imaginea acelui perete.

Cere bătrînului un ștergar și se duce din nou la fîntînă să se spele pe mîini și pe față cu apa rămasă în găleata de lemn de pe ghizd. Ceața s-a ridicat inexplicabil de rapid, dar soarele deja a apus dincolo de creasta pietroasă a muntelui. Dealul din spatele mănăstirii pare ceva mai întunecat acum, iar pe drumul ce-l înconjură, pentru a ajunge în partea dinspre pădure a satului, o siluetă neagră, probabil a bătrînei, se deplasează cu o oarecare iuteală. Stropii reci îi înviorază lui Grințu fața și spiritul.

— Să bem o afinată! — zice bătrînul după ce l-a asistat în timp ce se spăla.

— Nu acum, zice Grințu, mă duc întîi pînă la mănăstire.

AIDEZ L'ESPAGNE — I FRANC (Textul afișului executat de Joan Miró în 1937 — anul în care Picasso pictează *Guernica* — în folosul Spaniei republicane)

Desigur că asemănările între afișul lui Miró de 1 franc și cel de 1.000 de lei desenat de un anonim (poate călugăr) în folosul mănăstirii X nu sînt ușor de găsit.

Ajunge în fața porții principale a mănăstirii și încearcă s-o deschidă lăsîndu-și toată greutatea pe clanța mare de metal ruginit.

— Cine-i? — se aude o voce dinăuntru.

Cineva deschide cu zgomot vizeta și privește cu interes spre Grințu.

— Aveți locuri la cazare? — întreabă acesta.

— Cîte persoane? — zice și paznicul.

— Singur. Dar aș vrea să stau vreo două săptămîni.

Poarta masivă de lemn se dă în lături scîrțîind.

— Stați puțin aici s-o chem pe maica stareță — spune paznicul încuind sertarul mesei care-i servește și de tarabă pentru cărțile poștale, ouăle pictate sau decorate cu mărgel fine, cruciulițele sfințite pe care încearcă zilnic și uneori reușește să le vîndă turiștilor. Pe masă au mai rămas numai cîteva cărți poștale și fața de masă. Grințu ghicește că omul tocmai se pregătea să plece acasă, își strîngea marfa și se gîndea la ce va mîncea astă-seară.

Privirea se mai plimbă o vreme prin curtea exemplar curată a mănăstirii. Dacă ar fi vară, ar fi plină de flori. În ce fel ar putea fi sugerat mirosul îmbătător al acelor flori printr-o imagine proiectată pe un ecran? Sinestezia rămîne o problemă deschisă a tehnicii artei. Fîntînă cu ghizduri groase, mult mai groase decît cele de la fîntîna bătrînului. O roată uriașă de căruță la capătul sulului de lemn peste care este trecut lanțul cu găleți la fiecare capăt. Un veșmînt negru traversează curtea de la stînga la dreapta. Grințu se așază cu dosul pe masa-tarabă. Întinde mîna și-și apropie pachetul de cărți poștale. Întoarce una din ele pentru a vedea dacă are și timbru. Are. Ridică din nou privirea spre curtea mănăstirii. În ușa bisericii a apărut o călugăriță care ține în mîini o scîndură lungă de lemn uscat și un ciocănel tot de lemn, foarte mic. E ora vecerniei. În curînd liniștea va fi străpunsă de bătăile ritmice de toacă; și de clopot. Ce va fi voit să spună autorul poliței de 1.000 de lei editate în folosul acestei mănăstiri prin lapidara formulare: „Distrusă de vitregia vremurilor prin anii 1614, 1762-1785”? Distrugerea unei mănăstiri era pe atunci o operă de 150 de ani? Și de ce 1785? Să fi ajuns pînă aici răsculații lui Horea pentru ca mănăstirea să merite să fie distrusă? Ce altă vină să fi avut ea față de imperiu în chiar acel an? Între timp călugărița a terminat cu închinatul și a pornit cu toaca în jurul bisericii. Ritmul bătăilor e mai întîi lent și apoi accelerat pînă ce dă impresia unei sambe. Grințu scoate din buzunar un pix și se apucă să scrie pe cartea poștală:

Meștere,

Mă aflu în X. Din tot ce mi-ai sugerat nimic nu se conturează ca sigur. Ar mai fi răspunsul de bun simț: „părerile sînt împărțite și nimeni nu știe nimic, nimeni nu are certitudini”. Numai că simplul exercițiu al bunului simț nu a dus niciodată la descoperirea marilor adevăruri. Și nici la adevăruri mai mici. Tu cum o duci cu armata? Ați depus jurămîntul? La prima permisie te-aș sfătui să vii drept aici. Azi am aflat și eu că Ana ta, pe care o tot caut cu scrisori la Burlești, a devenit învățătoare chiar aici în sat. De ce? Nu mă întreba. Te voi ține la curent.

Armata ușoară!

Grințu.

După asta se scotoci în buzunare de mărunțiș, pune pe masă două monezi de trei lei, luă încă o carte poștală și-i scrisese lui Zare.

„Vei fi și unchi!”

Grințu.

Ieși din curtea mănăstirii și puse cele două scrisori în cutia de poștă. Stareța îl recunoscuse pe Grințu și fu bucuroasă să-i ofere o cameră liniștită și luminoasă, cu o splendidă vedere spre dealul din spatele mănăstirii. Apoi, cu desăvârșita politețe a oamenilor obișnuiți să trăiască în singurătate, ea îi puse câteva întrebări banale. Grințu răspunse corect, încercând să fie cel puțin la fel de politicos.

Da, era profesor la o școală de pe lângă București.

Nu, pe acolo încă nu-i așa frig, doar când bate vântul, uneori.

Nu, nu e încă vacanță, dar el, Grințu, se simte prost, ceva cu nervii, și-a luat un concediu medical de două săptămîni.

Mulțumi pentru urările de sănătate.

Înainte de a pleca la treburile ei, stareța îl mai întrebă dacă nu-i e foame și dacă nu vrea niște lapte acru. El mulțumi politicos și spuse că iese să facă o plimbare prin sat. Se întunecase. Apucă un drum subțire printre două rînduri de case, care părea foarte vechi. Lătrat de cîini, lumini pîlpitoare la cîte o fereastră, strigătele unor copii în partea opusă a satului. Lună mare, plină, roșietică. Grințu întoarce de cîteva ori capul ca s-o privească. Se gîndește dacă astfel de cadre ar putea fi trase pe peliculă prin procedeul numit „noapte americană”. Din locul în care a ajuns poate vedea în contralumină (în pușina lumină a lunii, desigur) turnul din zidul de apărare al mănăstirii (rămas nedărimat de vitregia vremurilor) și turla bisericii.

A doua zi de dimineață (29 ianuarie) am fost trezită de niște plîsete. Plîngea o călugăriță. Îi era teamă că înapoierea mea să nu aducă vreo nenorocire pe capul maicilor. Ciubac i-a spus că mîine voi pleca. Maica cealaltă a repetat însă: doctorul Goldfain tot trebuie să moară, dar din cauza ei vom muri și noi. Atunci, am intervenit eu și am spus că dacă am știut să sar din trenul morții, voi ști să ies din casa aceasta fără să pricinuiesc supărări gazdelor.

(Cartea neagră – ed. cit., vol. I, p. 210)

Ieșise deja în partea dinspre pădure a satului și, pe poala dealului, văzu o casă izolată a cărei fereastră strălucea mai puternic decît a celorlalte.

Un fel anume de curiozitate îl făcu să se apropie și să încerce să vadă ce se întîmplă înăuntru. Fereastra nu părea să aibă perdele, poate și de asta strălucea așa. Părăsi drumul și tăie de-a dreptul peste fineața din fața casei. Se auzi dintr-o dată un răcnet prelungit de femeie, din casa luminată. Se trezi că aleargă fără voia lui peste fineață spre gardul casei. Se propti de gard și se uită cu atenție prin fereastră. Mai multe femei în vîrstă se mișcau cu iușeală prin casă. Sub fereastră stătea ghemuit un cîine care gemea încetîșor, scheuna, scîncea, dar nu lătra la Grințu sau poate, în mod ciudat, nici nu-i simțise prezența. O recunoscuse printre femeile de dincolo de fereastră pe bătrînă. Abia cînd auzi din nou răcnetul acela își dădu seama că înăuntru se afla o femeie care nășteea.

De pildă, în *Amintirile soldatului Paul Alexa din Breb, din războiul din anul 1914* această imagine adecvată contextului în care țărănul maramureșean este confruntat cu un eveniment mondial și permanent cu moartea capătă formularea:

La cătană-așa i-i dată/ Să moară moarte-mpușcată;/ La cătană-așa i-i scrisă/ Să moară moarte ucisă;/ La cătană-așa i-i bună/ Să moară fără lumină,/ Fără lumină de său/ Fără om din satul său./ Da popă cine i-a fi?/ Gornistul și tamborii/ Clopotele-s tunurile/ De răsună dealurile/ Și în loc de dascăl sfînt/ Croncînesc doi corbi în vînt/ Și-n loc de diac cu carte/ Dobașul cu doba bate/ Păcatele i-s iertate./ Cine focu i-a cînta?/ Tunurile și pușca/ Cine focu i-a jeli?/ Numa sunetu puștii.

Spontaneitatea acestui enunț-testament ne duce cu gîndul înapoi spre momentul care a generat, prin îndepărtare de contextul real și rescriere continuă de generații, metafora nunții mirifice din Miorița.

(Mihai Pop în *Cuvîntul înainte la Antologie de folclor din județul Maramureș*, Baia Mare, 1980, vol. I, Poezia, p. 17)

*

(RETROVIZOR) Teristule, s-a întîmplat o mare nenorocire. Știu, nu te grăbi, știu că Gelu e în armată și că Ana, pe care a lăsat-o gravidă, e de negăsit. Nu asta e nenorocirea. De găsit se vor găsi ei cumva. Doar nu i-o veni în minte zăltatei să plece abia acum după familia ei! Nenorocirea e

alta. A murit profesorul Valedulcean. A murit pe la sfârșitul lui februarie și eu n-am știut nimic și i-am tot scris de atunci încoace. Săptămîna asta, nu mai știu în ce zi, iartă-mă, am fost eu la București și am întrebat de el la facultate. Aveau acolo toate scrisorile mele și un plic pe care scria numele meu, dar nici o adresă. Mi l-au dat. Uite ce scria. Transcriu.

Fiecare dintre noi avem un singur loc despre care spunem „acasă” și cel mai adesea, pentru cîteva bune milioane de români, acest loc se află într-un sat pe care nu-l mai locuim de mult. În imaginația noastră, satul acesta pierdut în cîmpie, ascuns între viile dealului sau resfirat de-a lungul unui rîu de munte, păstrează aura de mister pe care o avea, atunci cînd eram copii și trăiam acolo, întreaga lume. El este pentru noi imaginea cu care începe lumea.

Se întîmplă să-ți amintești în cele mai neașteptate condiții ale noii tale vieți de un zgomot anume, de un chip de bătrîn, de o casă sau de un iaz, de o întîmplare sau de o poveste, de un incident sau de o iubire nedescifrate atunci, în copilărie, și poate nici azi, de un sens al tuturor lucrurilor necunoscut celor care nu sînt din același sat cu tine.

Un acord dintr-o rapsodie a unui compozitor român de renume european, un tablou sau o sculptură despre care se spune că a avut mare succes tocmai la Paris sau New York, o poezie pentru care autorului ei i se recunoaște accesul la universalitate, toate acestea se dovedesc pentru tine neașteptat de simple dacă, auzindu-le sau văzîndu-le, gîndul tău le însoțește (le împerechează) cu *acel* sens primar al lucrurilor.

Există ceva, nu știu dacă să o numesc imagine sau stare, ceva ce concurează cele mai mișcătoare realizări artistice, ceva ce pune în umbră toate adevărurile permanente sau aparente înlocuindu-le cu un fel de sentiment al eternității: există, deci, senzația aceea pe care o încerci atunci cînd cobori din tren, din autobuz sau din *Dacia* în apropierea locului tău natal, privești în juru-ți și-ți vine să spui că miroase a primăvară.

Miroase a primăvară în preajma locului tău natal? Atunci sigur că nu ai de ce te teme! Lumea întreagă e de partea ta. Tu ești egalul tuturor oamenilor. Personalitatea ta e totuși inconfundabilă.

Oricînd după aceea, la auzul numelui satului tău, gîndul tău ca o lacrimă de mîndrie, tresare.

N-am nimic de adăugat.

Zare

P.S. Acum sînt în concediu și cred că într-o zi am să mă urc în tren și-am să vin pînă acolo să văd și eu cum ești tu profesor.

*

Bătrînul încă-l mai aștepta (cu sticla de „afinați” aproape goală). Nu se sfîi să-i povestească și lui că „fata șeia” o făcut copil din flori, da' nu-i nimic, s-o arăni ea cumva că omu', dacă-i liber, sănătos și sătul... Da' o zis baba că l-o făcut și la șapte luni. Amărîta! Oftă și turnă în pahare.

— Iaca! — zise el înainte de a ciocni și Grințu nu înțelese ce anume îi indica bătrînul prin acest cuvînt: un obiect anume, o situație care putea/nu putea fi schimbată (și care situație? a băietului care făcuse o prostie și stătea la arest? a fetei care năștea din flori? a babei lui care se dusesse să ajute la moșit? a lui Grințu care tot se mai gîndea să se transfere în acest sat ca profesor?) sau lumea, lumea pur și simplu?

S. Alte scenarii de pace

Profesorul Grințu se întoarce în satul G. De la haltă și pînă la casa gazdei lui sînt aproape trei kilometri. Îi străbate prin viscol și se teme de lupi. Uuuuuu! Sssst!

Acasă găsește scrisoarea lui Zare: Nici în locul meu natal nu mă aflu, dar nici a primăvară nu prea miroase.

T. Raportul complet al „comisiei Gelu Popescu”

Din nou dau știre despre concluziile neverosimile la care am ajuns cercetînd cele cîteva documente scrise sau orale ce mi-au stat la dispoziție sau mi le-am confectionat singur.

În primul rînd, n-am găsit nici un semn cît de cît creditabil despre mine însumi. Asta nu înseamnă neapărat descalificarea mea. Nu prin asta trebuie să fiu eu declarat necreditabil. Rostul acestei lipse de semne despre mine însumi nu este nici, cum s-ar crede, obiectivitatea. Nu. Pur și simplu trebuie să caut în altă parte.

Astfel.

Despre Zare Popescu știu că este fiul legitim al lui Florea Popescu (fiul cel mai mare al învățătorului Popescu Spiridon din Burlești) și al Speranței Popescu, învățătoare, fostă soție a numitului Grințu Anton.

Astfel.

Învățătorul Popescu a mai avut un fiu mai mic decît Florea pe numele lui Niculae. Acesta s-a născut în 1945 și învățătorul nu l-a recunoscut niciodată. El a fost luat mai întîi de o femeie din G., satul vecin, apoi a trăit ani mulți într-o casă părăsită împreună cu cumnata lui, Speranța Popescu, cea care nici ea nu mai era tocmai sănătoasă la minte. Acest unchi al lui Zare s-ar putea să mai trăiască și astăzi. După nașterea și mătreașirea lui Niculae, învățătorul Popescu a început să-l tot bată la cap pe Florea: „Ce, bă, tu n-ai de gînd să faci copii? Vreau și eu un nepot!”

Astfel.

Cu cîteva săptămîni înainte de nașterea lui Zare, cineva, un anume Vergu (cine-o fi și ce hram o purta din nou n-am știre!) a adus de pomană (cu luminare) familiei Popescu Florea și Popescu Speranța un copil pe nume Radu (nume slav, – bucurie, nota Z.P.) și le-a spus celor doi că e din partea lui Grințu Anton, cel care are de tăiat la stuf pe 15 ani.

Astfel.

Speranța Popescu a înnebunit și nu și-a mai recunoscut nici copilul pe care l-a născut la puțină vreme. De altfel, câțiva ani buni n-a recunoscut pe nimeni.

Astfel.

În casa învățătorului Popescu au trăit câțiva ani numai bărbații. Bătrînul, Florea, Radu A. Grințu de la 3 pînă la 5 ani și Zare Popescu de la naștere pînă la doi ani și jumătate.

Astfel.

În ziua în care, noi nu știm din ce motive și pe ce căi, Florea Popescu a fost și el arestat, Zare Popescu se juca în tufele de zmeură din curtea bunicului său, iar Radu A. Grințu, despre care Zare credea că e sora lui mai mare, îl căuta, nu-l găsea și, ca de obicei, începea să bîzîie.

Astfel.

Am uitat să spun că în tot acest timp soția învățătorului Popescu agoniza. Ea a murit abia după arestarea lui Florea. La moartea ei a venit și Niculae, nebunul satului, și acesta a fost un prilej de mare furie pentru bătrînul învățător. În același timp el era ocupat și cu expedierea cît mai rapidă a celor doi prunci la orfelinat.

Astfel.

Pînă la urmă Radu A. Grințu a fost luat de sora unui anume Vergu, despre al cărui rol în toată povestea din nou n-am știre.

Astfel.

Într-un tîrziu au venit și actele prin care bătrînul Popescu îl putea „dona” pe Zare la Casa de copii. Mai greu a fost pînă ce Niculae i-a lăsat să-l scoată pe Zare din sat. Au trebuie să-i spună că ținutul a murit și el, Niculae, a mers pe jos 15 kilometri, pînă la halta din G., în urma căruței care-l ducea undeva, el nu știa unde, pe unicul lui nepot.

Astfel.

Dintre toți cei implicați în aceste povești, cel mai indiferent este, paradoxal, tocmai Zare Popescu. El a încercat de nenumărate ori să mă împiedice să-mi continui ancheta. El a susținut totdeauna că nu are nici o legătură cu acei oameni. El refuză să-și recunoască părinții și, în general, nu prea acceptă ideea că el ar putea avea așa ceva.

Astfel.

Despre mine, nimic. Dar, vorba lui Zare, ce-avem noi în clin sau în mîneacă cu oamenii aceia?

Vom mai cerceta, fără îndoială.

*

(TELEVIZOR) Bătrîne Zare, văd că ești mai puțin tenace decît mă așteptam și că te-ai decis deja să renunți la o parte din ideile tale. Înțeleg că vrei să treci examenul de admitere, dar, iată, acum încep eu să cred că aveai dreptate. Dacă mai apar încă doi ca mine, mai ai tu dreptul să dai înapoi? Nu. Trebuie să continui să crezi în adevărul pe care l-ai rostit tu cel dintîi! Dacă vrei să te îndoiești, totuși, de ceva, pune-ți întrebările altfel. Ce-ai zice, spre exemplu, dacă într-un tumult din perioada veche ai găsi un televizor?

.....REPLAY.....

(TELEVIZOR)

„Cînd cu gene obosite” seara sting televizorul (Caragiale n-ar ezita să precizeze că orice aparat se pornește și se oprește cu *degetul* care apasă pe buton și nu cu *genele*!) obiectele din juru-mi îmi par cîteva secunde altfel. Pînza fotoliului, deși o știu murdară, strălucește misterios, are patină și personalitate; zgîrieturile de pe ușa șifonierului nu se mai văd, praful de pe vitrina cu veselă s-a și șters singur sau s-a ascuns; tancul de jucărie al copilului gazdei pare mai adevărat (închipuirea mea îl face să salte peste ape și gropi); culorile covorului nu mai sînt șterse ci vii; perdelele, foste cîndva albe, nu-mi mai par înnegrite de fumul țigărilor ci asortate, prin cenușul lor discret, la restul culorilor din încăpere. Chiar aerul care pătrunde prin fereastra deschisă pare mai puțin poluat, iar din stradă nu se aud ambreiajele autobuzelor, ci pornirile line ale unor limuzine care mai fac un ultim tur pe o faleză fără nume. Care să fie, în acele clipe, adevăratul meu ambient?

Nu dicționarele mă pot lămuri. Atît cele mai vechi în care nu găsim decît cuvîntul ambianță, cît și cele mai noi, în care au pătruns *ambientul* și *ambientalul*, spun că referențul acestor cuvinte e unul singur: locul, mediul înconjurător în care trăim, obiectele care-i populează. În astfel de condiții (definiție deschisă) economiștii se gîndesc, fără îndoială, la standingul de viață, poezii la atmosferă, actorii la spectatori, sociologii la grup, designer-ii la obiecte, fotografil la lumină, gospodinele la comodități, sportivii la calitatea terenului, vizitatorii la sumele de bani investite de gazdă etc. etc.

Eu nu mă gîndesc decît la acest lucru surprinzător: de ce, pentru cîteva secunde, toate aceste lucruri înconjurătoare, deși sînt aceleași, pot să pară altele? Ceva se petrece cu mine!

Pentru cel care își face mai ales o reprezentare vizuală despre lume, spațiul este un continuum (spațiul auditiv e o sferă cu centru și margini – cum ar spune McLuhan –, iar toate celelalte spații sînt montaje de unități

discrete), aşadar orice mică schimbare în el determină transformarea totală. Pentru categoriile de persoane denumite mai sus, ambientul ar fi, în acest caz, tocmai ceea ce nu se vede, nu se aude, nu se simte, trece neobservat. Ei nu percep decât modificările şi acestea numai în funcţie de ierarhii bine stabilite, ierarhii adesea personale şi greu de folosit în comunicare. În cel fel persoane situate cvasi-constant în acelaşi ambient pot vorbi despre ambientul lor? De ce, la schimbarea locului ambiant, elementele din vechiul mediu devin „noi”, neobişnuite, se încarcă cu semnificaţii pe care pînă atunci nu le-au avut, pot provoca nostalgia sau repulsia?

Vreau să zic că abia astfel ne putem explica de ce o roată veche de căruţă poate deveni un aşă de apreciat lampadar, de ce sfeşnicul de aramă sau felinarul de căruţă sînt obiecte decorative în locuri în care necesitatea lor e nulă, de ce apare uneori încăpăţînarea de a armoniza o cergă de Maramureş cu mobila lustruită şi de ce pot sta în vitrină cu pahare de cristal rădăcini informale, tratate sau nu cu baiţ de tîmplărie.

Deci o explicaţie ar exista pentru toate compunerile personale de ambient (chiar pentru neglijenţe şi greşeli recunoscute ca atare de „autori”). Atunci cum să-mi explic privirea împlînzită cu care accept ambientul după ce închid televizorul? Obiectele sînt aceleaşi, ordinea în care sînt aşezate nu s-a schimbat, eu însumi nu am schimbat nimic în situaţia mea socio-profesională, proprietarul apartamentului în care mi se întîmplă să fiu la sfîrşitul emisiunii îmi răspunde la fel de simpatice sau antipatic ca şi mai înainte, şi atunci de ce gustul meu devine îndoielnic?

Trebuie să existe o legătură secretă între gustul îndoielnic şi intensitatea iluziei. N-are, adică, nici o importanţă felul iluziilor pe care ni le facem, dar atunci cînd începem să credem în ele mai mult decît în realitate apare şi primul semn sigur al derutei: oscilaţia gustului. Cred că asta se întîmplă la sfîrşitul unei emisiuni în care m-am transpus de-adevăratelea şi cred că şi reciprocă e valabilă; orice semn de prost gust e dovada unei iluzii luate drept realitate. Poate de aceea se spune că gusturile nu se discută. Cui îi e uşor să renunţe, chiar şi numai pentru un interval de timp redus, la iluziile lui? Cele mai realiste persoane pe care le-am cunoscut pînă azi – în majoritate artişti şi copii – aveau şi un gust foarte sigur; ei priveau nemilos ambientul. (...) Vom mai discuta despre toate acestea!

Salutări,
Grinţu

Alte investigaţii

U. Eterna cale a lupilor

Pe țăranul G.P. zis Bobocică l-am cunoscut în 1977 cînd avea șaptezeci de ani, era pensionar C.A.P. și lucra cu ziua la un șantier de lîngă școala la care eram profesor în satul G., județul Ilfov. În timpul celui de-al doilea război mondial Bobocică avusese gradul de caporal și funcția de șef de cuptor la o brutărie de campanie, îi plăcea să povestească și, astfel, cînd aveam ferestre sau așteptam autobuzul, aflam de la el adevărata istorie a brutăriei nr. 4 așa cum în mare am și relatat-o în primul meu scenariu. Din motive compoziționale n-am introdus în acea schiță și modul în care eroica brutărie a dispărut, dar am reținut în memorie acea parte a povestirii și cred că ea este semnificativă.

Era, așadar, către sfîrșitul iernii anului 1943. Soarta războiului luase o întorsătură definitivă iar trupele agresoare se retrăgeau în dezordine de pe teritoriul U.R.S.S.

Misiunea caporalului Bobocică și a comandantului său, sergentul-major Țiplea, originar din Dolj, era aducerea în țară în bune condițiuni a următoarelor obiecte considerate material de război: una căruță fără animale de tracțiune și un cuptor de făcut pîine instalat pe căruță. Pentru îndeplinirea acestei misiuni cei doi au primit hrană rece pe o săptămînă și au fost plantați într-o gară din stepă. De-a lungul celor 168 de ore în care hrana rece drămută cu zgîrcenie le-a amăgit foamea, caporalul și sergentul-major n-au reușit să convingă nici un șef de tren să le îmbarce căruța. Aceia aveau alte griji și nici n-aveau loc pentru căruța lor.

Ce vor fi vorbit între ei cei doi în timpul acelei săptămîni, cum își vor fi povestit amintiri din copilărie sau din tinerețe, cum vor fi făcut din cînd în cînd focul lîngă cantonul 235 care se afla la cîteva sute de metri de gară, ce vor fi discutat ei și în ce limbă cu șefii de tren care le răspundeau invariabil „Nein!”, cum vor fi stat cu moralul nu știu. Știu numai că în primele două zile, nu departe de locul în care se afla căruța, o haită de cîini era ocupată cu devorarea a două hoituri de cal. După ce au terminat, au lăsat oasele albe, bune de pus la muzeu, cîinii au plecat într-o direcție necunoscută.

„Noi am rămas, zicea Bobocică, am rămas acolo șapte zile cu hrană și vreo trei fără nimic de mâncare!”

Trebuie să mai știi că un scop declarat și atins de către Bobocică în tot timpul participării lui la război a fost simpla supraviețuire. Cele trei zile de foame trebuie că au fost privite de el ca o piedică teribilă în realizarea acestui scop. A refuzat însă să-și amintească ce a vorbit cu sergentul-major Țiplea în cele trei zile și și-a încheiat povestea cu următoarele cuvinte: „Și atunci sergentul-major Țiplea a dat ordin să plecăm și am plecat, abandonând căruța.”

Personal, cred că acesta este lucrul cel mai groaznic într-un război: conectarea ființei cu absurdul. Înainte de primul foc de armă, înainte de folosirea celor mai teribile arme, înainte ca bomba cu neutroni să omoare toți oamenii și să lase în „viață” clădirile, starea de război înseamnă – chiar dacă oamenii supraviețuiesc – înlocuirea principiului rațional al celui mai important și mai strălucitor edificiu ridicat de oameni, cu un principiu absurd. Acest edificiu este societatea umană și dacă el este amenințat, oamenii degeaba mai supraviețuiesc.

*

(ULCIOR)... cică n-ar merge de multe ori la apă. Chestiune de rezistența materialelor!

*

Radu A. Grințu primește săptămânal scrisori de la fostul lui coleg de armată. În ultima vreme acesta se arată tot mai furios, mai intransigent. Cum își permite tovarășul frate-miu, se întreabă el, să-mi spună mie că sînt rudă cu acel delator? Bine, dar delațiunea are și ea un rol istoric, doar ai acceptat cîndva asta, nu-i așa? – îi răspunde Grințu. Da, dar am acceptat-o, așa, în general, nu pentru că ar putea face parte din arborele meu genealogic. Așa ceva mi se pare exclus. Și apoi, ce v-a apucat pe toți obsesia asta a căutării părinților? Uite, fie sau lui, sau amîndurora, am să vă fac un cadou stupid. O carte în limba franceză. Se numește *Chasseur d'ancêtres*. Dar știi de la cine o am? De la o metisă - franțuzoică originară din Martinica. Auzi, voia să știe cînd a pătruns sîngele negru în vinele ei! Dar voi nu sînteți metiși, nu-i așa?

Ei, uite ce e, știi ce? – îi răspunde din nou profesorul Grințu (îi va lua locul lui Valedulcean în sistemul de relații întreținute de Zare?). Acum din nou exagerezi, sări peste cal, dar în altă direcție decît înainte!

V. Urmele istorice ale brutăriei nr. 4¹

Îl vedeam pe fereastră. Stătea ghemuit (ca un om pe care-l doare stomacul) și în jurul lui se adunau toți ceilalți muncitori ai șantierului. Purta mustață-muscă și o pălărie cenușie, boțită. Mi se întîmpla adeseori să mă apropiu de fereastra clasei pentru a verifica dacă nu cumva iarăși au făcut o „pauză de țigare” și s-au strîns să-l asculte. Îmi continuam lecția, desigur, dar în timp ce vorbeam mă și întrebam ce dracu' reușește să le spună de-i ține pe toți așa, cu gura căscată. Dacă se întîmpla să apară dirigintele șantierului sau vreun alt „organ”, ceilalți plecau care încotro, iar el se ridica alene, apuca roaba și o țira mai încolo. Nu părea un muncitor foarte harnic, nici n-ar fi putut să fie de altfel, avea pe atunci, cum aveam să aflui, aproape 70 de ani, era pensionar C.A.P., văzuse destule, zicea, întîmpinase de tot felul, cît pentru două sau mai multe vieți, de ce să se agite, să dea-n brînci?

Filmul începe de aici, de la această fereastră a școlii noi, construcție cu zidurile încă umede, dată în folosință în toamna abia trecută. E un bun loc de poză pentru un plonjeu panoramat asupra șantierului. În cadru s-ar afla mai întîi întreaga harababură: betoniere, gropi cu var, roți de mașini sau de tractor ce par aruncate roabe, lopeți, alte unelte, grămezi de pietriș de râu, saci, cărămizi, un zid ridicat pînă la înălțimea unui om, o fundație cheală mai încolo, groapa altei fundații ridicînd alături de ea grămezi conice de pămînt mai întîi negru și apoi galben uscat, ocru, lutos. Se construiesc blocuri pentru intelectualii satului (deci și pentru mine!), un dispensar și o creșă. S-ar putea, așadar, panorama peste toate acestea și abia la urmă de tot, după un colț al construcției deja începute, aparatul ar descoperi cercul de bărbați strînsi la un loc ca pentru un joc de zaruri. Unul singur dintre ei stă ghemuit. Nici jos, cum stau alții, direct pe iarba veștedă care a acoperit

¹ Acest capitol are, fără îndoială, o legătură cu textul nostru *Istoria brutăriei nr. 4* (apărut în volumul *Aventuri într-o curte interioară*. Cartea Românească, 1979, pp. 80-101), dar el nu este o „rescriere” a aceluia, cel puțin nu în sensul pe care-l capătă termenul în prezentul „roman” (n.a.)

cîndva terenul de fotbal și de instrucție premilitară al comunei G. și va dispărea în curînd sub trotuare, betoane, locuri de trecere, și nici în picioare cum stau cei mai mulți. El stă ghemuit în centrul imaginii. Pare că tocmai a primit un glonte în burtă. Sau că ar vrea să găsească în iarba arsă de brumă un lucru mic și prețios pe care tocmai l-a pierdut. Dar nu, el povestește. Abia cînd aparatul se apropie destul se poate observa că vorbește. Toți ceilalți tac și-l ascultă. Aici – un stop cadru pe microsecunda în care el, vorbind, tocmai desenează ceva cu degetul pe pămînt. Cît durează înșiruirea numelor de pe genericul filmului, el rămîne așa, cu fața pe jumătate ascunsă de pălăria cenușie, cu un fel de rictus al gurii (zîmbet, răcnet, cuvînt sau simplă respirație?) bine pus în evidență de lumina puternică a dimineții reci de început de iarnă. Cizme de cauciuc stropite cu var, bocanci murdari, teniși, gumari și chiar o pereche de opinci, craci murdari de salopete decolorate îl înconjură.

Cobor treptele scării în timp ce se aude pe culoarele școlii zbîrnîitul soneriei și începe zgomotul specific al recreației. Traversez terenul de fotbal (ce a mai rămas din el), o minge deja își face apariția, iar din spărturi de cărămizi și căciuli se fac porțile. Aprinzîndu-mi țigara mă apropii de micul grup subjugat de oratorul ce stă pe ciuci. Și-a reluat între timp mișcările sugestive ale mîinilor lui butucănoase, desene prin aer și pe pămînt, continuă să povestească.

Procedeele prin care se trece de la imaginea povestitorului la aducerea pe ecran a timpului și locului povestirii lui sînt numeroase. Se poate alege oricare:

... în ziua de 25 martie, de Blagoveșteni – se aude din *off* vocea lui gîjiit de om bătrîn și credincios fumător al țigărilor Mărășești – am luat în primire serviciu' care mi s-a ordonat, adică șef de cuptor.

Imaginea îmbracă imediat alura ei de arhivă de război și înțelegem că lucrurile despre care vocea bătrînească vorbește s-au întîmplat în urmă cu ani. Imaginile se succed cu repeziciune ca la un jurnal de actualități din acea vreme și nici gramatica montajului nu pare tocmai bine pusă la punct. Oricum, vedem convoaie de căruțe și plutoane de soldați mișcîndu-se într-o ordine aproximativă pe drumuri noroioase, părăsind, printre casele mici cu arhitectură amestecată (românească, turcească, europeană!), cartierele de margine ale orașului Medgidia. Unitatea în mișcare este Batalionul 2

Administrativ, iar funcția de „șef de cuptor” de care G.P., zic Bobocică, vorbitorul ghemuit, tocmai a adus vorba, nu înseamnă decît onoarea de a conduce spre front un *cuptor de făcut pîine* instalat pe o căruță trasă de boi. Aceasta este, deci, funcția lui G.P. Gradul – caporal!

În ziua de Florii, 30 martie, am mîncat numai turtă goală și așa de rea era făcută că nici porcii n-o mîncă, deși eram la locul unde se făcea pîinea, încă nu lucram, doar ne trambalam de colo, colo, dintr-un sat în alt sat, toată ziua ședeam degeaba și răbdam de foame și tremuram de frig.

La început prezența mea în spațiul încercuit de povestitor trece neobservată. Am timp să mă gîndesc la detaliile acestei imagini și să încerc să definesc prin ea caracterul povestitorului. Curînd devin un prizonier al lui, așa cum sînt toți ceilalți, dar mai înainte mă întreb ce fel de om e. Se pare că asculta ordinele înălțătoare ale șefilor lui, dar boala eroismului nu-l chinua deloc. Nici nu ajunsese bine pe front și se și plîngea de calitatea mîncării. Nu știu în ce fel devenise el „șef de cuptor” și nici de ce. Observ că îi place să aducă la cunoștința tuturor eventualele contradicții mărunte ale lumii: „deși eram la locul în care se făcea pîinea, am mîncat numai turtă goală și așa de rea ce era făcută că nici porcii n-o mîncă!” El încă nu lucra, nu făcea pîine. În contul celei pe care avea el de gînd s-o facă avea însă pretenția să fie servit cu o pîine foarte bună. De aici s-ar putea extrapola astfel: deși sînt un producător de petrol, mi-e frig și n-am cu ce mă încălzi, deși sînt fîntînar, voi muri în curînd de sete etc. etc. S-ar putea să fie chiar așa, poate că acesta e războiul.

500 000 000 de asiatici, 140 000 000 de africani, 90 000 000 de latino-americani nu au acces la apa potabilă (Ziarele)

America însă nu e cinică. Ea, ca și aliații săi europeni, nu reușește să priceapă că dușmanul, într-o lume a foametei, nu este comunismul – este foamea.

În satul meu natal, în Siria, locuim la cîțiva metri de conducta companiei Irak Petroleum. Copil fiind, vedeam această bogăție

îșbind din pământ pentru a se furișa în conductele ce o transportau spre porturile de unde era exportată, în timp ce acasă și la școală tremuram de frig. Frig pe care îl simt și acum în oase.

(Nicolas Sarkis, *apud* J.-J. Servan-Schreiber – *Sfidarea mondială*, Editura Politică, București, 1982)

Dar singurul om tânăr din întreaga adunare „liniștită” din marginea șantierului este în sfârșit descoperit de privirea neobișnuit de mobilă a bătrînului Bobocică.

— Să trăiți, domnule profesor! – spune el.

Îi răspund la salut și iată că întrebarea pe care tocmai mi-o puneam în legătură cu felul caracterului acestui om (personaj) rămîne suspendată. Ca o mușcă bîzînd în jurul craniului meu, ea va asista de acum înainte tot ce aflu.

Eram pe malul mării, pe o șosea care făcea legătura între două orașe mari, cam la jumătatea distanței, ne uitam pe mare cum valurile se mișcau furioase, iar Regimentul I Roșiori făcea paza mării ca să nu debarce trupe inamice la mal.

Pe ecran ar trebui acum să se vadă cum e cînd ți-e foame și privești valurile mării de pe un pământ care ți-e străin. Curat naufragiu! Coloanele de soldați se deplasează în continuare pe șoseaua dintre cele două „orașe mari”, iar din în cînd întîmplarea face ca Bobocică, șeful de cuptor cu gradul de caporal, să se tot întîlnească, din mers, cu țărani tineri ca și el, cunoscuți, consăteni sau din satele învecinate. Plecat de acasă, și rătăcind organizat pe coclauri străine, el simte într-adevăr o mare emoție cu ocazia fiecărei întîlniri de acest fel. Dovada cea mai bună este că azi, după aproape patruzeci de ani, își mai aduce aminte de ele și le descrie în detaliu.

... m-am întîlnit cu Teodorescu, un *băeat* din Valea P., nepotul lui Grigore Țivnă și spunea că a trecut înainte Alexandru lui Popa Velescu și Ionel al lui Bulgaru.

Gîndul meu se duce, desigur, către aceste nume pe care am învățat acum să le descifrez. Cum ar zice Zare, iată, Alexandru lui Popa Velescu și nicidecum Alexandru Popescu! Popescu este un nume propriu românesc derivat de la cu totul altceva decît cuvîntul popă. Să-i rugăm pe tovarășii lingviști să se mai gîndească puțin!

și dimineața am plecat tot înainte spre front și am ajuns într-un sat de unde mai aveam zece kilometri pînă la orașul spre care se tot spunea că mergem, *aicea* am cantonat în noaptea de Paște și s-a dus căruța la șosea pentru a aștepta mașina cu daruri, adică țigări și ceva de mincare, și am stat toată noaptea treji ca s-o așteptăm!

Chiar dacă vocea gîjiită nu spune mai nimic despre acea noapte de sărbătoare, noi putem desluși în fumul montajului prin fonduri cum totuși preotul regimentului face la miezul nopții o slujbă. Feeria luminărilor aprinse în timp ce se cîntă „cu moartea pre moarte călcînd” (cum stă scris și pe mausoleul de la Mărășești) e totuși absentă, probabil din cauza camuflajului și a temerii de avioanele inamice. În întunericul de smoală al nopții de aprilie mulțimea de soldați-țărani-făcători-de pîine ascultă totuși cîntarea pe nas a slujitorului divin, cu inima privirea și urechea ațintite mai ales spre drumul de pe care ar trebui să apară căruța cu daruri. E o perioadă în care sărbătorile ortodoxe se țin lanț, zile întregi de-a lungul cărora n-ar trebui să muncești, ci doar să măninci și să bei, în nici un caz să mergi spre front cu burta goală. Dimineața se apropie totuși cu răcoare și cu senzația de foame mult sporită.

... spre dimineață mi-am schimbat cămașa și m-am spălat și pe urmă, gospodina la care eram cantonat mi-a dat o bucată mică de cozonac și o bucată mică de brînză amestecată cu zahăr.

Minuția cu care el inventariază și cîntărește fiecare dar, adjectivul „mică” pus de două ori lîngă bucată – deși e vorba de daruri primite de la o femeie „inamică” – toate acestea dovedesc felul cusurgiu al caporalului G.P., zis Bobocică.

mai tîrziu ne-a chemat sublocotentu' și ne-a dat cadou de Paști doi cozonaci mici, patru ouă, un chibrit și un tutun.

Povestitorul pare să păstreze și acum impresia de gravă inconsistență pe care i-au lăsat-o atunci acele daruri de Paște. Figura lui capătă nuanța dezamăgirii în timp ce rostește inventarul complet al celor primite în urmă cu 35 de ani din mîna unui sublocotenent rezervist.

după ce am luat masa a început un viscol mare de nu se vedea la mică distanță, dar eu stăteam în casă și mă uitam afară.

Gest: nu totdeauna dracul e așa de negru pe cum ni-l imaginăm.

iar a doua zi de Paște, după ce a trecut viscolul, a fost o zi foarte frumoasă, fără vînt și cu soare.

În carnetul de regie trebuie notat că locurile pe care, cu carul lui tras de boi și cu un cuptor de pîine instalat pe el, țăranul-caporal G.P. zis Bobocică le-a cutreierat pe cînd era tînăr (poate avea vîrsta mea de azi), aveau și o climă ciudată. În plină primăvară, adică de Paște, ba era viscol, ba era soare. Ei, bine, pentru a nu îngreuna prea mult filmările și pentru a nu aștepta să ningă de cîte ori ne trebuie imagini cu viscol, vom aduce pe ecran numai zilele frumoase din viața „eroului”. Astfel, în ziua de care tocmai vorbește, el preia, după-amiaza, serviciul de comandant de gardă, la masa mai devreme decît ceilalți soldați și se duce să îl schimbe pe colegul lui care a făcut paza unității în timpul nopții viscoloase.

Nu uită, desigur, să ne spună și ce a mîncat, dar și noile cusururi pe care în acea zi le-a găsit lumii:

ne-a dat masa, fasole cu șuncă, ne-a dat foarte puțină, ca la *prizonieri* (așa pronunță el!) și ne-a dat și cîte puțin cozonac.

Spectatorul trebuie să fie puțin derutat la rîndu-i! Ce fel de război facăștia, se va întreba el, dacă nici nu pun cuptoarele în funcțiune și mîncîcă în fiecare zi cozonac? Și se mai și plîng în gura mare că darurile sînt „mici”, mîncarea „puțină” etc. Nu-i nimic dacă cititorul e derutat. Asta ajută la înțelegerea mesajului: în ograda gospodarului la care e cantonat Bobocică ne putem imagina și un alt paradis decît cel al vorbelor lui:

dimineața, după ce am luat cafeaua, ni s-a mai dat și cîte o cană de lapte de către gazdă, dar laptele nu era bun fiindcă se cam acrise (*cusururi peste cusururi!*) era așa, ca un zer alb, după aceasta am fost la marginea satului să facem niște trageri cu arma, dar eu nu am tras pentru că am spus că sînt bolnav și nu mă simt bine. seara ne-a dat cîte o litră de secărică și una de vin

înainte de masă, mă cam pilisem puțin și după ce am dormit vreo două ore, m-am sculat și am spălat un rînd de cămăși, șervetul și batista.

Imagine de „premiul întîi și medalia de aur pentru operator”: cîmpia liniștită după viscol, zăpada începînd să se topească din cauza soarelui fierbinte, streșini curgînd și, într-o curte modestă de țară, într-un sat pur și simplu necunoscut, un soldat (de fapt un caporal) spălîndu-și izmenele cu apă de ploaie într-un lighean de tablă împrumutat de la „inamic”. Fundalul cu apus de soare poetic, culori pastel, virate ușor spre violet în laborator, pe fond alb și negru. Eventual o tratare gen „noapte americană pe film Fuji-color”.

În carnetul de regie stă notat, alături de cuvîntul „fierbinte” care a fost utilizat mai sus, echivalentul în limba germană: „heiss”. Mă întreb de ce voi fi scris așa ceva și trec mai departe. Se face din nou ger peste cîmpie, e iar dimineață și plutonul comandat de sublocotenentul care fusese atît de zgîrcit cu cozonacii evocați de Bobocică se deplasează către o fermă din marginea satului. Ferma are cîteva grajduri mari, toate la fel, aliniate impecabil. Brutarii intră și încep să rînească, să spele, să arunce băligarul uscat și să aștearnă paie pe jos. Pregătesc locul pentru instalarea vitelor brutăriei. Cînd în sfîrșit termină (au dat și cu var pe țărșii care împrumuesc intrarea) privesc cu oarecare mîndrie în urma lor. Ei sînt țărani și încă n-au uitat cum se rînește un grajd. Încă mai știu să se bucure cînd ochii lor privesc un grajd curat. Ideea de război le devine chiar mai suportabilă. Bobocică a găsit în grajd o țevă de pușcă „aotomată” și cîteva cartușe care (surpriză!) se potrivesc foarte bine și la arma lui. Se joacă cu țevă găsită și fumează uitîndu-se împreună cu ceilalți la splendidul rezultat al muncii lor de cîteva ore. „Mă, da', l-am făcut, mă!”, exclamă unul dintre „combatanți” și toți cei ca el își clatină capul cu mulțumire. Acesta e momentul, în ceas de după-amiază, în care vine și ordinul de înaintare. În cursul nopții se vor părăsi pozițiile actuale și se va înainta circa 15 kilometri spre front, după divizie. În noaptea următoare va fi traversat, pe pontoane, fluviul care se află acolo. Dincolo de fluviu e un oraș mare și acolo vor cantona și brutarii. „Mă, da' pentru cine am curățat noi grajdul ăsta?” se va întreba cu mult regret unul dintre ei.

Îi vedem ajunși pe malul fluviului. Drumul de noapte a fost obositor și acum întregul batalion a primit ordin să se odihnească. Se execută totuși, mai către prînz, curățirea roților de la cuptoare și spălarea lor cu apă din fluviu. G.P. zis Bobocică, are timp să scrie și două cărți poștale acasă. Una

nevastei și alta lui nea Gheorghe Buldulea. Ascultătorii lui se privesc deodată. A, da, cei mai în vîrstă își amintesc de moș Gheorghe Buldulea, dar cei tineri nu prea.

apoi am cîrpit cămașa, era aproape distrusă și strigam cu grai tare: unde ești nevestă să mă vezi ce fac io acum! cînd să ne ducem la masă ne trezim că ia dom' Căpitan Soroaga comanda companiei și ne „culcă” de cîteva ori. drepti, culcat, drepti, culcat! – mă, ce l-o fi apucat p-asta? cînd colo ce să vezi, era din cauza la doi grăjdari că i-a prins că jucau rișca. Dom' căpitan i-a prins.

Carnet de regie: Spandau – penitenciar din Berlin cu o capacitate de 600 de locuri plasat în responsabilitatea Aliatilor. Zid înconjurător de mai mulți kilometri, cinci turnuri de control, gard electric cuplat la tensiunea de 4 000 de volți. Deținuți: *umul singur!* Numele lui: Rudolf Hess. Probabil că în legătură cu acest nume propriu notasem mai devreme adjectivul heiss = fierbinte. Vîrsta: în 1977 deținutul are 83 de ani. Încarcerarea lui costă 3 300 dolari pe zi. Un coșciug pregătit pentru el de multă vreme în subsolul penitenciarului așteaptă să pună în sfîrșit capăt acestor cheltuieli administrate de către Aliatî. Deținutul nu vorbește cu nimeni. Refuză să primească vizita soției și a fiului în spatele gratiilor de la Spandau. Primește ziarele (unele articole sînt decupate) le citește și tace. Bătrînul Fierbinte e un fel de conservă din altă lume. Ar fi interesant de aflat ce gîndește el, după aproape 40 de ani de detenție, despre această lume pe care o vede doar prin ziarele decupate. Vina: Rudolf Hess a aterizat în Anglia și a propus, ca venind din partea lui Hitler, pace separată. Churchill a zis: „Hess nu este decît un criminal de război ca toți ceilalți conducători naziști.” Iar Hitler l-a declarat pur și simplu nebun. Avea și de ce să creadă asta: cu cîtăva vreme mai înainte aflase despre el că se masturbează în W.C.¹ Buun, deci schizofrenul onanist de la Spandau trăiește și azi. Nimeni nu știe ce l-a apucat atunci să fugă în Anglia și nici dacă Hitler a avut sau nu cunoștință de „misiunea lui”. În 1971, deci cînd avea vreo 77 de ani, el află din ziarele care-i parvin la Spandau că un compatriot de-al lui, Willy Brandt, a obținut premiul Nobel pentru Pace. Îl cheamă pe directorul închisorii, americanul Eugene Bird (*bird* = pasăre, în psihanaliză simbolul masturbării este o fantasmă cu fulgi

¹ A se vedea fragmentul *DIALOGURI?* din volumul nostru *Efectul de ecou controlat*, Editura Cartea Românească, București, 1981, pp. 190-191 (n.a.).

și pene!), și-i declară că dacă misiunea lui din Anglia ar fi reușit, ar fi putut spera și el să primească acest premiu (!).

Episodul, colateral, ar putea fi inclus în film numai dacă acesta ar fi un lung metraj.

după-amiază a venit un sublocotenent medic și ne-a făcut inoculări, toată noaptea n-am putut să dorm de durere, iar dimineața, pînă 12 aprilie, s-a făcut inventarul la efectele ce s-au primit asupra omului, la prînz am mîncat ciorbă de pește, da' era așa de împutită că nici porcii n-o *mîncă*. după ce am mîncat am scris acasă un plic fără timbre.

Vocea din *off* pare a avea mereu același punct de emisie. De fapt el se schimbă foarte des și spectatorul are dreptul să afle aceasta. Tocmai cînd Bobocică spune că într-o dimineață de aprilie au fost scoși pe cîmp la instrucție individuală, imaginea de arhivă se întrerupe și, în cele cîteva cadre color, îl revedem pe povestitor îmbrăcat cu o cămașă albă, curată, așezat la o masă pe prîpa casei lui, ținînd în mînă un pahar cu vin, povestind. Dincolo de masă stau acum doar eu și-l ascult. Spune povestea unei alte zile în care din camioane se descărcau alimente pentru întreaga divizie. Înfometarea din ochii lui de atunci licărește și acum cînd își reamintește:

am văzut cutii de conserve, cașcaval, unt, țigări și se spunea că ne vor da și bomboane, da' la prînz nu ne-a dat decît cartofi prăjiți, varză și conserve și 250 de grame de piine, iar seara un ceai parfumat cu cuișoare și foarte puțin îndulcit, 40 de grame de unt și niște varză cu cîrnați. din unt am păstrat și pentru a doua zi dimineața, la cafea!

Cuvîntul *subzistență* pe care l-a învățat el cu acea ocazie își păstrează și astăzi nota de mister. E drept că acum îi rostește cu dezinvoltură, dar conotațiile pe care i le acordă par foarte largi și îmi scapă. Ne aflăm acum amîndoi pe marginea șoselei care trece prin satul G. Eu aștept autobuzul, iar el mă însoțește pentru că se plictisește acasă. Din cauza cuvîntului *subzistență* povestirea s-a transformat de cîteva ore în lungi liste de bucate din care eu înțeleg ce rol avea în război propaganda. Fiecare îmbunătățire nesemnificativă a traiului omului simplu era însoțită de un potop de vorbe

misterioase. Proprietatea asupra limbajului este o importantă sursă a puterii. Nu știu prin ce truc filmic aş putea să figurez aceasta: potopul de cuvinte este din ce în ce mai consistent, iar bucatele ce se aşază pe masa soldaţilor din imaginile de arhivă sînt tot mai puţine şi mai inconsistente! Este un paradox pe care nici Bobocică nu-l trece cu vederea:

de dimineată cafea surogat cu foarte puţină pîine şi unt. am lucrat toată ziua la depozitarea alimentelor pentru divizie. la ora 12 ni s-a dat din aceeaşi ciorbă de peşte împuţită. a doua zi, dimineată, ceai de izmă cu marmeladă, la prînz ciorbă de peşte, seara ciorbă de peşte şi puţin unt. patru zile am lucrat la depozitarea alimentelor şi în tot acest timp n-am mîncat mai nimic, abia mă mai ţineam pe picioare şi în a cincea zi ne-am dus pe malul fluviului să ne îmbarcăm pentru front, am scris acasă, stăteam pe iarba verde şi mă uitam la armatele care îmbarcau pentru front. Vasile Enciu mi-a dat un tutun şi un pachet de ţigări şi trei mărci. noaptea următoare am dormit în oraşul de dincolo de fluviu şi am auzit cum a trînit vreo 5 bombe.

Carnet de regie: În 1938 unul dintre deputaţii conservatori englezi, pe numele său Anthony Eden, declara: „Hitler nu este decît un fanatic sincer care nu doreşte războiul.” Acelaşi deputat cu nume predestinat (eden = paradis) este în 1956 prim-ministru al guvernului britanic. Şi ce credeţi că face? Întrucît Egiptul luase măsura naţionalizării Suezului, el, domnul Eden, împreună cu prim-ministrul francez, domnul Guy Mollet (mollet = 1. adj. cam moale, 2. subst. pulpa piciorului) îl cheamă la Paris pe Ben Gurion, şeful guvernului israelian, şi-l convinge să atace Egiptul. De atunci Orientul Apropiat a tot continuat să se complice. E de reţinut însă acest cuplu de nume: Eden şi Mollet!

tot în această zi m-am dus la gară unde îmbarca Batalionul 4 Pionieri şi dinîntîmplare (*oh, întîmplare!*) m-am întîlnit cu Vasile G. Enciu. Vasile Neciu, Costică alu' Savu şi Petre al Biţii din Preasna. se duceau spre front tot cu toţii într-o divizie. a doua zi m-am dus în Bazar şi am cumpărat o curea de încins şi zece pietre de scăpărat cu două mărci şi jumătate. apoi, pînă seara am mai scris o carte poştală acasă şi am dat-o pe un om care pleca la Batalionul 2 Administrativ şi l-am rugat s-o pună în Gara de

Nord. cu el m-am dus din nou pe rampa gării din oraş şi acum îmbarca bateria a şasea şi grupul de comandă al Divizionului 2 Artilerie Uşoară. M-am găsit (*din întîmplare?*) cu Oiţă al lui Marin Duşea şi mi-a dat un pachet de ţigări şi am stat mult de vorbă cu el seara am spălat cămăşile murdare şi am primit 39 de ţigări, unt, conserve, bomboane şi pîine. În ziua următoare era joi şi am dat iar o roată prin Bazar de m-am plimbat. am dat o marcă pe şase pietre de scăpărat şi un fitil şi am mai dat şi o ţigare pe două ace de prins peşte. în piaţă se vindeau diferite lucruri de îmbrăcăminte, alimente, o pîine de două kilograme costa 360 de lei sau 6 mărci bani germani. se puteau cumpăra tot felul de lucruri de mare preţ, dar pe tutun nu pe bani.

Carnet de regie: „Războiul e sufletul comerţului” – ar putea să spună caporalul Bobocică în timp ce domnii Eden şi Mollet ar putea să spună că „... şi invers!”.

Sîntem din nou pe şantierul de lîngă şcoala din G. Au trecut chiar cîteva luni, s-au mai înălţat cîteva ziduri, iar una dintre construcţii deja se căprioroşte. E sfîrşitul iernii. Printre ascultătorii constanţi ai maratonistului povestitor mă număr şi eu împreună cu cîţiva copii din clasele mari. Mă întreb, şi e greu să-mi răspund, ce gînduri avea caporalul G.P. cînd se ducea, în plin război, pînă la bazarul din oraşul în care era cantonat să-şi cumpere ace de pescuit. În acelaşi timp mă gîndesc că această valută de mare valoare pe care o foloseau ei pe atunci – o ţigară – încă mai merită un capitol special în istoria universală a monedei.

de Sfîntul Gheorghe trebuia să îmbarcăm şi noi pentru front. se spunea că avem de mers 500 de kilometri, adică două zile şi două nopţi cu trenul şi 100 de kilometri pe jos cu hrană rece. m-am bărbierit de dimineată şi mi-am pregătit raniţa pentru plecare, pînă urmă m-am găsit cu cumătrul Tudor al Biţii şi am stat mult de vorbă cu el.

Cred că degeaba ne întrebăm noi ce şi-or fi spus. Povestitorul nu-şi aminteşte pentru că nici nu era important. Funcţia aceluia dialog era doar una fatică. Să stai de vorbă cu un cunoscut înainte de a pleca spre necunoscut. Dacă

se întâmplă să mori, cineva își va aminti că a fost ultimul care a stat de vorbă cu tine. Tu vei trăi în acel cineva sau el în memoria ta.

în drum spre front se vindea tutunul cu 240 de lei un pachet. ce n-am văzut de când sînt.

Într-adevăr, compilez eu în gînd cu un fragment din memoriile lui Constantin Giurescu, de cînd e pe lume Bobocică, leul nu a scăzut niciodată așa de mult. Înainte de primul război mondial (Bobocică e născut în 1907) valoarea leului la bursele europene era de 1,15 franci elvețieni!

am mers iarăși din sat în sat și unde nu mai puteam să înaintăm cantonam și dormeam toată ziua. ne deplasam mai mult noaptea și făceam cam 25-30 kilometri într-o etapă. am mai dormit la un croitor, la o școală și la un țaran invalid. ni se dădea pentru drum mai mult hrană rece și cite o litră de țuică. mergînd pe drum am văzut tot felul de mașini distruse, tancuri, tunuri, cutii de muniții, tuburi de cartușe și proiectile trase de tunuri și morminte proaspete, unele cu nume românești pe cruce. am trecut vreo două poduri bine construite peste ape. drumul era greu. puneam cite 8 boi la cuptor și totuși mergea foarte greu pentru că drumul era desfundat de ploi și de circulația de vehicule grele.

Nouă, celor născuți în a doua jumătate a secolului XX, adică la cel puțin opt ani după evenimentele povestite cu atîta coerență de caporalul G.P., ni s-au povestit într-adevăr multe lucruri despre oribilul război mondial. Dar noi iată că n-am știut că în acest război s-au dat atacuri, printre altele, și cu niște care cu boi obligate să traverseze fluvii. Niște care cu boi ca în picturile lui Grigorescu. Niște care cu boi pe care erau montate Cuptoare De Făcut Pîine! Ei bine, trebuia să ni se povestească mai demult acest lucru!

în următorul oraș în care am ajuns după ce am mai cantonat în vreo zece sate și am tras de cuptoare și cu cite 10 perechi de boi de se rupseseră proțapele pentru că intraseră carele pînă la osii în pămînt, ni s-a spus că vom sta și vom fabrica pîine.

În secvențele de arhivă primăvara înainteză încet, dar sigur. Ghicim că sîntem deja în aprilie către sfîrșit, trecem în mai. În cadrele color în care-l revedem pe povestitor e încă iarnă, februarie 1977 mi se pare. O iarnă nici prea grea, nici prea ușoară. Dar cu o circulație a autobuzelor suficient de neregulată pentru a mă determina să nu fac naveta și să mă instalez în sat, în gazdă la un vecin de-al lui G.P., zis Bobocică.

în doi mai am primit și primele cărți poștale de la Ștefan și Apostolică și le-am răspuns imediat. după masă am primit un tutun și ni s-au făcut injecții contra tifosului. în ziua următoare era duminică și am stat liniștiți, doar am uns cuptoarele și altceva nimic. era o zi frumoasă cu soare și trăgeam speranță că se usucă drumurile să nu mai chinuim boii. toată ziua a cîntat unul cu armonica și pe la trei după amiaza m-a apucat, așa, să plîng că m-am dus mai încolo să nu mă vază camarazii. spre seară am primit tutun de pipă, miere și țigări.

Serile de iarnă într-un sat ca acela în care mă aflu în timp ce scriu și în care vom filma trebuie considerate entități semnificative separate. Culoarea cerului dintr-un amurg de iarnă în cîmpie cere o peliculă și un tratament al acesteia încă neinventate. Eventualele imagini alb-negru sau color luate în astfel de amurguri nu vor fi decît palizi înlocuitori ai unei realități mult mai bogate. Misterul se amplifică în drumul printre căpițe și grajduri, pe lîngă salcîmii din spatele casei, prin curte, pe prispă, prin tindă spre polatra cu tavanul jos, cu pereții și podeaua lipite cu lut, spre vatra în care mocnește un foc de lemne ude. Aici se spun adevăratele povești, care nu mai sînt imagini ale lumii, ci concentrate ale ei. Ceea ce se coace pe acel foc nu mai este hrană, ci un superconcentrat de hrană materială și spirituală. Nu este speranță în jurul ei și nici disperare. Doar calm.

luni am luat masa în pădure, dar fără pîine pentru că am lăcomit și o terminasem. miercuri am primit o carte poștală de la nevastă. joi am mers toată noaptea pe jos, vreo 18 kilometri, iar pînă mine mă numise căpitanul să merg în fața coloanei pentru siguranță. vineri dimineața m-am găsit cu Nedu M. Petrache din Preasna și eram la 12 kilometri de front. într-una auzeam bubuituri de tun. am stat de vorbă mult. în noaptea de 9 spre 10 mai, sîmbătă spre duminică, am făcut încă o etapă de vreo 12 kilometri pînă în spatele frontului, toată noaptea se auzeau bubuituri de tun de se cutremura

pământul. și era tot timpul o lumină, așa, galbenă, violetă, albă. se albea și se întuneca cerul de la rachetele aruncate pentru a lumina terenul. duminică pe la 12 m-am culcat și am visat că mă certasem cu Ticuță și cu Dada pentru că intrase în casă și răscolise toate lucrurile. tot deodată am visat și că mă căsătorisem cu Sița lui Buldulea. se făcea că era fată mare, și Rădița se făcea că murise și ajunsesem văduv, ferească Dumnezeu! în satul A. am sosit în ziua de 10 mai, după 50 de zile de mers, eram foarte aproape de ultima linie de artilerie și se auzea tot timpul bubuind tunurile de se cutremura pământul. dormeam în corturi și era un frig de ne înghețau mâinile.

Acum putem urmări mai cu metodă, pe ecran, în ce constă activitatea funcțională a unei brutării de campanie. Luni dimineața se execută un scurt program de instrucție de front, apoi se scot coșurile cuptoarelor și se curăță. Soldații primesc ciocolată, cafea, țigări și chiar câte un trabuc de căciulă. Marți și miercuri se fac brazdele, se cară pământul cu sacul, cu roaba și cu lopata, se face curățenie, se ancorează carele pînă devin într-adevăr cuptoare imobile. Iată că totuși nu-i obligau să facă piine din mers. Pînă și niște bieți mîncători de cartofi aflaseră că piinea se face sfînd într-un loc și prinzînd rădăcini. Joi este, după exprimarea, fastuoasă într-un fel, a caporalului, „Sfînta înălțare a Domnului Iisus Hristos la ceruri și în loc să stăm repaus, ne-a pus la lucru ca și în ziua de 13 mai.”

în cîșpe mai se împlinea un an de cînd fusesem concentrat și în noaptea aia n-am dormit deloc pentru că au venit avioane și ne-au bombardat și de frică am fugit din corturi numai în cămăși și izmene pe cîmp și ne-am culcat la pămînt. dimineața a mai venit un avion și am dat s-o rupem din nou la fugă, dar a aterizat lîngă noi și se spunea că e Poșta. pe sub seară m-am găsit cu Răducanu G. Marin, am stat de vorbă mult și bătea Artileria de se cutremura pămîntul. Sîmbătă și duminică nu s-a lucrat nimic din cauza bombardamentelor și a tirurilor de artilerie. abia luni s-a lucrat la tăiat lemne și în timpul ăla au trecut pe acolo camioane cu rănîți din Regimentele 5 Dorobanți, 20 Dorobanți și 3 Călărași.

Trebuie găsită o soluție tehnică pentru a exprima prin imagini filmate și joc actoricesc foarte bun uimirea caporalului în fața simultaneității unor acțiuni aproape incompatibile, uimire pe care el o exteriorizează cu o discreție absolută. Cum e posibil – pare să spună privirea lui – ca în timp ce

eu stau în curte și nu fac altceva decît să tai niște lemne, frații noștri din regimentele cu nume atît de frumoase să treacă spre țară înghesuiți în camioane și urlînd de durere. El n-avea pe atunci dreptul să se lase uimit de ceva. Asta l-ar fi pierdut. Acum, după atîția ani, cînd povestește pe îndelete în fața focului de vreascuri ude din vatră, uimirea se poate ghici în licărul ochilor lui luminați de jos în sus de lumina roșietică, slabă a jarului. Spune că în zilele următoare a fost liniște în sectorul lor și doar treceau mașini cu rănîți de la 7 Pionieri și 5 Dorobanți. Continui să cred că desăvîrșita discreție a relatării nu se datorează vreunei eventuale autocenzuri, cît unei spaime nelămurite. El nu este, și poate că nu va fi niciodată, un *narator omniscient*. Este și va fi mai degrabă uimit, înspăimîntat și în același timp îmbărbătat de ceea ce îi este dat să povestească. Poate filmul să povestească în felul acesta? Prin ce mijloace?

pînă vineri s-a tot tăiat la lemne pentru fabricație, iar sîmbătă am început pregătirile, am încălzit cuptoarele, duminică, 24 mai, am început a fabrica piine și a ieșit o *piine bună și albă ca zăpada*.

Trebuie filmat într-un anume fel pentru a corela acest eveniment, la care povestitorul ajunge pe un ton neutru și fără nici un fel de crescendo, cu șirurile de camioane cu rănîți ce trec spre gările de cîmpie unde sînt descărcate în vagoane de vite. Se formează apoi garnituri care pleacă spre țară. Trebuie!

*

(VAGON DE VITE) Poate s-a schimbat ceva între timp sau poate a citit el greșit în Mersul trenurilor. Zare a coborît din acceleratul de Constanța în Gara de Nord la ora unu și jumătate după miezul nopții. S-a dus spre tabela cu orarul trenurilor și a avut surpriza să constate că primul tren cursă care trece prin G. pleacă abia peste patru ore. A trecut pe la *Informații* și a obținut același răspuns. Acum stă ghem pe o bancă de pe peron și tremură de frig. Adoarme din cînd în cînd preț de cîteva secunde și i se pare că a dormit ore lungi într-un frig cu gust de cărbune și de apă cu mult clor. Tresare crezînd că a pierdut legătura, își privește ceasul, se asigură că mai are timp și trage adînc aerul rece în piept. Aerul nu este suficient de rece sau poate tocmai de aia se simte în el mirosul de W.C.-uri descărcate direct pe terasamentului căii ferate. Prin veghea și visul lui mult prea amestecat mirosul ba a gudron, ba a praf încins, ba a tămîie, ba a frig pur și simplu și deodată... o capră traversează șinele căii ferate la două peroane mai în față.

Zare se ridică brusc în picioare și face câteva mișcări de gimnastică. Respiră, sare pe loc, se freacă la ochi și privește din nou. Capra e acolo. Un țăran cu pălărie cenușie o trage de funie. Rămîne fascinat de imagine. Stă așa holbat minute în șir pînă cînd omul cu capra traversează cu greu cele două peroane și ajunge chiar pe peronul unde stă Zare. Îl vede aplecîndu-se și legînd funia de cadrul metalic al băncii pe care se așază. Nu sînt decît vreo 15 metri între banca lui Zare și cea a țăranului cu capra și lumina este destul de puternică. Iluzia optică este exclusă și, în general, Zare știe despre el însuși că nu-i un tip cu năzăriri, iluzii, vise cu ochii deschiși. Se așază din nou pe bancă și se decide să înțeleagă lucrurile după cum sînt, nu după cum ar putea el să le transforme prin lucrul propriei minți. Se ridică într-un tîrziu și dă să plece să-și ia bilet. Țăranul cu capra îl cheamă spre el și-l roagă să-i scoată și lui un bilet. El nu îndrăznește să treacă cu capra prin fața caselor de bilete, riscă o amendă. Îl ajută, desigur. Apoi stă alături de omul care spune că se numește Vlad și că e paznic de noapte la o uzină de mase plastice.

— Și ce faci, bre, cu capra, — întreabă Zare — o paști în curtea uzinei?

Nea Vlad începe o poveste complicată cu directorul uzinei care și-a luat o nevastă mult mai tînără decît el, una care lucrează la televiziune, „poate ați văzut-o, e una așa, cu ochelari și cu părul negru, face anchete cu copiii fugiți dup'acasă”. Și că asta a născut, dar nu vrea să alăpteze. Ori n-are lapte, ori nu vrea să-i cadă pieptul pînă la buric. Așa că directorul, care-i și el om de la țară ca noi (Zare se întreabă de unde o fi dedus interlocutorul lui că și el, Zare Popescu, e tot de la țară), a zis că numai cu lapte de capră se face un copil mare și i-a zis lui nea Vlad să-i facă rost de una că i-o plătește. „Acu’, dacă i-am promis, i-am promis, da’ dă unde să-i duc io capră de cumpărat cînd el vrea să dea cinci șase sute de lei și o capră costă azi în jur de trei mii?” „Așa de mult, bre?” „Păi ce, e mult? Dacă porumbul costă două sute dubla! Da ăștia plecați mai dă mult la oraș n-are dă un’ să știe și zice că vrei să-i speculezi dacă le ceri cît face. Așa că am luat-o pe-a mea să i-o duc. Pierd și io două mii dă lei, da’ mă are omu’ în vedere, cum ar veni. Am venit ieri dimineață cu trenul și era să plătesc și amendă. Era un controlor mai al dracu’ și unu’ mai cumsecade. Pînă la urmă ne-am înțeles, da’ vezi că doamna nevasta lu’ dom director cînd a văzut capra a zis că nu-i trebuie și că să plec cu ea de unde am venit. Dom’ director că nu, ea că pleacă d’ aici! Pînă la urmă m-am dus la uzină și l-am schimbat pe paznicu’ dă zi și i-am zis că stau eu de serviciu pînă la patru dimineața și pînă să vină el să mă schimbe. Acu’ o duc acasă. Pă d’oparte îmi pare bine că am

salvat-o dă n-am mai vîndut-o pînă nimica toată, da’ acum să văd, nu m-o amenda ăștia că mă urc cu ea în tren?”

Zare se uită cu multă atenție la vagoanele clasă cînd cursa de persoane trage la peronul din fața lor. Se gîndește la clasele de obiecte care ar face stratificarea socială a posesorilor. La vagoanele de cale ferată, proprietate colectivă deci, stratificarea după confort și estetică funcțională ar fi cel mult o bază pentru clasificarea călătorilor. Urmărește cu mare atenție cît de confortabil reușește să se așeze o capră pe platforma unui vagon de pasageri, clasa a doua. Contrastul nu e destul de puternic. Ehee, își zice el, dar cîți oameni n-au călătorit în vagoane de vite și au tot sperat să ajungă vii la destinație!

Coboară în G. tocmai cînd se crapă de ziuă. E singurul pasager care coboară aici la o asemenea oră. Pe străzile noroioase ale satului nu se vede nici țipenie de om. Se apropie totuși de impiegat și-l roagă să-i spună în ce casă locuiește cu chirie tovarășul profesor Radu A. Grințu. Nu e prea departe — i se explică.

Îl scoală pe terist din somn tocmai cînd cocoșii cîntă mai cu foc și cîinii latră furioși că au fost treziți așa de cu ziuă. Îi strînge mîna și-l întreabă rîzînd:

— În ce direcție ziceai că sîr peste cal?

*

tot fabricație de pîine și după ce am ieșit din fabricație m-am dus la cort și m-am culcat pînă la 12 ziua și după 12 m-am mutat cu somnul pe izlaz și dormind am visat-o pe Mama că era parcă bolnavă și stătea în pat și a venit și cumnatu’ Panait și la urmă am mai visat și un foc la nașu. ardea niște trestie și o șiră de paie. după aia s-a mutat focul la domnul învățător și tot la fel ardea, miercuri am spălat rufe și după-masă ni s-au dat cămăși noi fiindcă cele vechi au fost rupte complet, seara încă nu instalasem corturile și era lună plină, am jumult iarbă și am făcut saltele și ne-am culcat. A doua zi am instalat și corturi și cuptoare în noul loc de cantonament. timp de aproape trei săptămîni am stat nemișcați în același loc fabricînd pîine și lucrînd zi și noapte în trei schimburi, cînd eram liber, ziua, o luam așa peste izlaz cu mai mulți băieți și mergeam pînă în marginea pădurii și ne culcam acolo în niște poienite cu flori. era liniște de nici nu ziceai că-i război și în vale se ridica fumul de la cuptoare drept în sus.

acolo se făcea pîine și noi dormeam în poienițe ca niște prunci. așa, într-o margine de poieniță în pădurea aia de mesteceni și stejari și duzi, în plină cîmpie, am găsit și niște tufe de zmeură, se făcuse jumătatea lui iunie și abia începeau să se pîrguiască. mă gîndeam însă ce caută zmeura aia acolo, că pe la noi zmeura crește mai ales la munte, dar mă gîndeam că și eu aș putea să încerc să pun în curte cîteva tufe dacă am norocu' să mă întorc. uite că nici pînă azi n-am apucat s-o plantez să văd dacă se prinde sau nu.

Ascultătorul unor asemenea povești nu poate să nu se întrebe de rostul tonului neutru pe care sînt ele debitate. Se poate observa chiar un fel de indiferență a celui care povestește față de ceea ce noi numim război. Explicația pare a fi una singură: *Caporalul G.P. din armata română lupta încă de pe atunci în alt război.*

Carnet de regie: Clarificări. În 1973, în fața Adunării Generale O.N.U., Willy Brandt (Premiul Nobel pentru Pace – tocmai premiul revendicat cu atîta nerușinare de ultimul deținut de la Spandau!) declara: „Din punct de vedere moral nu este nici o deosebire dacă un om este ucis în război sau este lăsat să moară de foame datorită indiferenței altora.” Conform unor evaluări UNESCO numai în același an 1973 au suferit de foame și subnutriție între 400 și 500.000.000 de copii. S-a calculat că în lumea întreagă disponibilitățile de alimente pe cap de locuitor nu au mai crescut din 1936, ba chiar au scăzut în ultimul deceniu. Acest alt „război” se poartă deci de multă vreme, iar un șef de cuptor de la o brutărie de campanie poate fi considerat, pe bună dreptate, un luptător, un erou, un nemuritor. Asta ar trebui să arate imaginile alb-negru și color ale filmului nostru.

La un moment vocea povestitorului se întrerupe brusc și aparatul de filmat se oprește din povestit pentru a-l căuta în afara cadrului. Nu-l găsește, dar în curtea școlii, în recreație, într-o dimineață însorită de mai, un nepot de-al lui Bobocică, un băiat de clasa a opta, îmi explică mie că bunicul lui s-a îmbolnăvit și e la spitalul din F. Trebuie să merg să-l văd. Abia peste o săptămînă, împreună cu Zare Popescu, merg să-l vizitez pe bătrîn. E acasă acum și spune că s-a însănătoșit, de a doua zi ar vrea să se ducă la muncă. Spune: „Mai credeam eu, dom'le profesor, să ajung să văd cu ochii ziua de azi? Să mă mai salvez atunci cu inundațiile? Să apuc să

trăiesc și după un cutremur ca ăla de acum două luni?” Apoi îmi povestește că a fost bolnav „dă nu mai putea să respire” din cauza vinului, că l-a băut rece toată iarna și că asta i-ar fi dăunat la „laringe”. Constatăm împreună că G.P. e un erou și că e nemuritor!

X.

Y.

Z. Este Zare Popescu un personaj în „romanul” Zmeura de câmpie? (studiu)

S-ar putea să nu fie pentru că îi lipsesc mai multe elemente constitutive, dintre cele care sînt considerate obligatorii. Culoarea ochilor lui nu este nicăieri definită. El nu-și cunoaște nici măcar părinții. Nici nu vrea să-i cunoască. Este posibil un asemenea personaj?

Duminică 8 mai 1977

Zare merge mai întîi de-a lungul rîului lat și leneș de câmpie. Urcă dealul nu prea înalt, îndepărtîndu-se de rîu. Traversează un cîmp abia semănat, ajunge în marginea pădurii Golovna. Este o după-amiază de duminică. Își vîtuiește urechile cu un anume fel de liniște (ciripit de păsări, vînt ușor printre frunzele abia născute, crengi uscate și frunze din toamna trecută trosnind sau foșnind sub picior). Început de mai într-o pădure bătrînă din câmpie. Cuvintele „potecă, ierburi înalte, poiană, păsări” sînt evident inutile, neputincioase, stupide, în vecinătatea acestor forme, culori, spații, mișcări de aer și legături ale trupului cu ele. Modul în care privirea se încăpățînează să rămînă agățată de firul subțire de apă, urechea se ațîntește la zgomotul lui, buzele-l sorb, nu are nimic comun cu abstracția cuprinsă de cuvîntul „timp”. Ar putea să numească somn toate acestea, dar, cum singurătatea nu cere cuvinte, cum și așa există prea multe față de nevoile noastre...

Despre mirosul alb și înalt al acestor ciorchini de insecte zumzăitoare pe care le punem să PRODUCĂ ceva pentru noi este mult mai bine să se tacă. Să nu se rostească nici un cuvînt!

Revine deci pe același drum (trei ore mai tîrziu – dacă timpul contează), se desprinde de marginea pădurii ca de un Andreescu veritabil, traversează cîmpul, coboară o pantă nu prea abruptă, apa reîntîlnește, planturos de data aceasta, privirea. Drumul se lasă străbătut de pași egali, reapar forme de locuințe umane (un sat deci) și, împreună cu ele, un maldăr

de cuvinte reocupându-și drepturi temporar uzurpate. Se îndreaptă spre casa în care Bobocică și Radu Grințu au rămas să povestească și să bea vin rece.

Pătrunde în grădina casei, în casă, în camera în care televizorul se adresează patetic semiîntunericului. Nu e nimeni aici. Urechile rămân vătuite, privirea-și păstrează fixitatea, buzele, limba, gîtlejul încă nu se despart de izvor. Mirosul ciorchinilor zumzăitori, culoarea lor albă (înălțată spre mai pur de vecinătatea fragmentară a verdelui), gustul mierii capătă dăinuire. Ecranul se luptă cu toate acestea, palpită, zvîcnește, transformă semiîntunericul într-o fosforescență violetă.

Camera se populează treptat, este duminică 8 mai '77 și sînt mai multe meciuri de văzut. Zgomotul zarurilor în cutia de table, clinchet de pahare, un vin roșu bine păstrat peste iarnă. Așteptare. Ecranul își toarce alene zvîcnirile de alb și negru, ploaia lui de cuvinte de care încercăm să nu ne sinchisim. Un vecin care întreabă:

— Ai săpat via, mă?

— Io mai am un rînd, îl fac mîine.

— Păi mîine e 9 mai, glumește profesorul. (Parcă dacă e 9 mai nu poți săpa via!) Interlocutorul acceptă gluma. Rîde.

— E Paștele. Atunci chiar era dă Paște.

— În patru 'ș' cinci?

— Da, zice și se așază mai comod, s-a obținut legătura cu stadionul.

Vacarmul tribunelor, vocea emoționată a comentatorului au acum forța să submineze vătuirea auzului, fixitatea plăcută a privirii, răcoarea instalată pe buze și chiar mirosul florilor de zmeură de cîmp care mai stăruie în nări.

Abia trecusem de Vesely. În satul următor am dormit într-o șură. Simțurile abia acum încep să fie maltratate de imagini, de zgomote, de speranțele și dezamăgirile unui sport. Grupa caporalului Nicolae a dormit în șura locuitorului K.

dimineață, fîntina din curtea cehului, gamelă, apă rece, zgomot de motocicletă oprită lîngă santinelă, băi camarade unde e corpul dă comandă regimentu 9 vînători dă munte?, a treia casă da' dă ce?, a capitulat germania da' nu mai spune la toți așteaptă ordinu, înapoi în șură caporalul Nicolae, bă ia sculați că acu să dă ordinu dă înaintare, drepti, știa ei ce înseamnă ordinu dă înaintare că pînă Vesely trecusem foarte greu, îmbrăcați, spălați, nemții ar fi dincolo de pădure, adunarea! și sublocotenentu:

Ai noștri au deschis scorul, bucurie, clinchet de pahare, vacarmul tribunelor pătrunde pînă la noi prin difuzoarele aparatului, are vreo

legătură această agresivitate „nevinovată” cu simțurile noastre maltratate, cu echilibrul loc atît de precar?

bă băieți uite ce e (noi știam ceva de la caporal da' ne-am făcut că nu știm nimic) războiu s-a terminat, ăăăăăĂĂăăă, uraaaaa, numai gamele pă tot ceru', acuma ordinu e să scotocim pădurea din față fără foc dă armă.

Este pauză meciului și vom fuma cîte o țigară pe prispă.

Poteci, poieni, ierburi înalte, păsări, izvoare și mirosul îmbătător al florilor de pădure.

dincolo de pădure o șosea cu terasament înalt, peste șosea salt înaintee!, sare doar un băiat cu pușca mitralieră și dincolo neamțu care-i ordonă în românește (învățase românește, bre?!): STAI!, nici un foc dă armă, pă băiatu ăla nu l-am mai văzut, pînă la 23 iulie cît am rămas noi în Cehoslovacia, o fi căzut prizonier în ultima zi?, ăsta a fost norocu lui, era a treia zi dă Paște.

Vor fi existînd, în pădurile de dincolo de Vesely, tufe de zmeură înflorită la începutul lui mai?

*

(ZAȚ) Acesta este un termen tipografic. El desemnează un „text cules cu litere de plumb și așezat în forme de dimensiunile paginilor, gata pentru tipărit”, adică un obiect care, chiar înainte ca dumneavoastră să ajungeți cu lectura la sfîrșitul acestei fraze, a fost deja topit și a devenit din nou o bucată informă de plumb.

Cuprins

Notă asupra ediției	5
Prefață	7

Presupuneri

A. Plăceri minore, catastrofe, glume	35
B. Incidentul naște ipoteza	43
C. Pedagogul Grințu.....	52
D. Despre numere matricole, despre nume și eroi.....	60

Investigații

E. Imperii de cenușă, revoluții de fum	77
F. Zmeura de cîmpie	86
G. Identitate personală	100
H. Adevărul ca proces	113
I. Rubus Idaeus.....	128
J. Grințu Anton – infanterist marin	139
K. Infanteria Marină și forța ei perlocuționară.....	149

Alte păreri

L. Metoda pașilor adăugați.....	159
M. Onomastică specială	169
N. Modul activ al uitării	179
O. Dragoste, surioară, maștihă!.....	185
P. Cît timp povestim, război nu va fi!	193
R. Excursie în prag de iarnă	203
S. Alte scenarii de pace	214
T. Raportul complet al „comisiei Gelu Popescu”	215

Alte investigații

U. Eterna cale a lupilor.....	221
V. Urmele istorice ale brutăriei nr. 4.....	223
X.	242
Y.	242
Z. Este Zare Popescu un personaj în „romanul” Zmeura de cîmpie? (studiu).....	243